

591957732

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

KØBENHAVN

Mag. 09.463 Kr

fra Absalon

til i dag ...

KRAKS TIDSTAVLER

RHB

KØBENHAVN

fra Absalon til i dag

KRAKS TIDSTAVLER

5. UDGAVE

127

KØBENHAVN

fra Absalon til i dag

KRAKS TIDSTAVLER

OPTEGNELSER AF
Københavns historie
INDTIL 1953

KRAKS LEGAT
KØBENHAVN

INDHOLD

	Side
Kort over København i den ældre middelalder	5
Indledning	7
Tidstavle I: Mærkepunkter af Københavns historie	17
Emneliste til tidstavle I	200
Tidstavle II: Danmarks konger fra den historiske tids begyndelse	228
Tidstavle III: Ministerier og ministre fra 1848—1953 ...	229
Tidstavle IV: Overpræsidenter, overborgmestre og borg- mestre i København fra 1858—1953	239

Illustrationen på titelbladet viser Københavns ældste bevarede segl af 1296

Redaktionen sluttet 6. okt. 1953

INDLEDNING

I Vejviseren 1901 fandtes i anledning af århundredskiftet optaget en af etatsråd T. Krak udarbejdet »Tidstavle til Kjøbenhavns og Frederiksbergs Historie«.

I 1911, 1923 og 1930 udgav Kraks Forlag nye, meget forøgede og omarbejdede udgaver af tidstavlerne. Udgaverne 1923 og 1930 samt nærnærende femte udgave indeholder tillige en udførlig emneliste.

Også i denne udgave er begivenhederne ført op til dato, og den ældre tid er gennemrevideret og på væsentlige punkter forøget. Endvidere er bogen ligesom 1930-udgaven forsynet med illustrationer, hvortil originalerne for størstedelen findes på Københavns bymuseum.

Tidstavle I og Emneliste

»Tidstavlen« indeholder de væsentlige mærkepunkter af Københavns historie, fra byen første gang skimtes i Saxos beretning og derefter dukker frem under navnet »Havn« i en enkelt sætning i Knytlingasaga.

De ældste efterretninger om Danmarks senere hovedstad er få og spredte. Historien giver kun sparsomme oplysninger om de bestanddele, hvoraf den er opstået: Kongsgården ved Gammeltorv, Sankt Klemens Kirke og købstaden i Sankt Klemens Sogn, tinget på Gammeltorv, Vor Frue Kirke og den yngre købstadbebyggelse. Disse forhold kan kun udredes gennem en nøje jævnførelse af grundundersøgelsernes resultater med det ældste arkivmateriale. Vi ved, at byens borg blev bygget af Absalon i 1167, og at det ældste kloster blev grundlagt i 1238, men for den ældste købstad og dens kirke, trækirken Sankt Klemens, lader tilblivelsesårene sig ikke fastslå.

På grundlag af generalmajor H. U. Ramsings arbejder bringes et kort over byen (se side 5), som den har set ud i tiden op til jordebogen 1377. Til sammenligning er den nuværende kystlinie, søerne m. m. anført på kortet med rødt tryk.

Gamle krøniker og årbøger fortæller nu og da om krigeriske begivenheder i og ved byen og om kirkens og kronens standende strid om højhedsretten. I stadsretter, jordebøger og andre bevarede dokumenter finder vi de første vidnesbyrd om byens retsforhold, om skatter, om næringsliv og kommunal forfatning. Men man kan ikke uden vilkårlighed bestemt fastslå, hvornår København blev købstad eller hovedstad, fæstning eller orlogshavn.

Læser man imidlertid »Tidstavlen« fra år til år, samler lyset sig mere og mere om København som rigets vigtigste by, militært og politisk, økonomisk og kulturelt, og mange landshistoriske hovedbegivenheder finder derfor deres plads her som særlig københavnske mærkepunkter: Universitetets grundlæggelse, bursproget på Gammeltorv den 30. oktober 1536, hvorved reformationen indførtes, arvehyldingen på Slotsholmen den 18. oktober 1660, den danske nationalscenes grundlæggelse i Lille Grønnegade, Struensee's ophøjelse og fald, frihedsbevægelsen i 1840'erne, der førte til grundlovens givelse, det første socialistiske røre, begivenhederne omkring regering, rigsdag og nationalbank under de to verdenskrige, flådens sænkning den 29. august 1943 o. m. a.

Omkring disse hovedpunkter grupperer sig de mange mindre begivenheder og træk, der tilsammen danner billedet af hvert enkelt år, hver enkelt periode. Broget og mosaikagtigt bliver indtrykket, men netop derved supplerer »Tidstavlen« den almindelige historieskrivning, der behandler hver side af byens liv for sig. Det har f. eks. sin interesse at se, hvilke indre-københavnske begivenheder, der har fundet sted samtidig med den slesvigske treårskrig 1848-1850: at »Blåtårn«s arrest ved Langebro i disse år blev nedrevet, at den første stenograf ansattes (ved Rigsdagen), Frederiksberg fik sin første gadebelysning, socialistiske teorier fremsattes første gang af Fr. Dreier, adgangen til Langelinie blev fri, Thorvaldsens museum åbnedes, byen fik sine første transportable kloset-tønder, at det kuriøse udsalg af drikkevand fra Roskilde åbnedes ved Rundetårn, Pjalttenborg brændte, fremmede jøder fik adgang til at bosætte sig, Kvæsthusbroen anlagdes, diskussionen om kvindernes emancipation begyndte, og borddanseepidemien udbrød.

Ved læsningen af de sidste årtiers tidstavle vil ikke mindst eftertiden få et indtryk af de vældige verdensbegivenheders genspejling i det københavnske dagligliv i denne periode og af de store tekniske fremskridt, som vort slægtled har oplevet.

Et særligt hjælpemiddel ved brugen af »Tidstavlen« giver *Emnelisten*. Ved dens hjælp finder man for det første med lethed svaret på mang-

foldige spørgsmål, der opstår under læsning eller samtale, men som man sjældent har rigtig kronologisk rede på: når forsvandt Lucie-Møllen fra det nuværende rådhus' plads? når forsvandt Bethelskibet? og når de »Seks Søstre«? Når begyndte den brune rotte at plage vor by? Når anlagdes de første kolonihaver? Når så vi første gang »levende billeder«? og når oplevede vi den første radio-udsendelse og den første fjernsynsudsendelse? Når kom juletræer hertil, når kunstige tænder, tournurer og garçonmoder, fyldepenne, grammofoner, bananvogne, gennemhullede skillemonter, gravco og elektriske køleskabe? Også de første majdemonstrationer og mannequinopvisninger omtales.

Men foruden disse spredte oplysninger yder emnelisten, navnlig ved hjælp af sine talrige gruppe-henvisninger, vejledning til at følge enkelte sider af byens udvikling i hovedtrækkene.

Den giver os mærkepunkterne i byens ydre vækst, *arealindvindinger* ved gave, køb, mageskifte eller ved udfyldninger i havnen. Den fortæller, hvordan jorderne mellem Sortedamssø og Hellerup kom i Københavns borgeres besiddelse under biskop Jacob Erlandsen, da de i året 1254 blev fritaget for at betale græspenge til Serridslev bymænd; hvorledes Frederik I, Christian III og Frederik III ved rige gaver udvidede byens grænser; den fortæller om de store indlemmelser – af Christianshavn i 1674, af enklaverne i Dronningens Enghave 1867–88 og af Brønshøj, Valby og Sundbyerne i 1900 og om de senere store kommunale grundkøb.

Af største betydning for byens vækst og udvikling er *befæstningens* historie (se i emnelisten ordene: befæstning, demarkationslinien, Vesterport, Nørreport, Kastellet, Østervold etc.). Indtil Christian IV's tid var bebyggelsen begrænset af en voldlinie, der rimeligvis er fastlagt allerede af biskop Absalon, og som den dag i dag har efterladt sine spor i vore gaders linieføring (knækket i Vester Voldgade ved Vartov og i Nørre Voldgade ved Købmandsskolen). Christian IV inddrog først Bremerholm og siden kvartererne uden for den gamle Østerport under fæstningen, idet han anlagde en ny vold fra Nørreport til Kastellet. Herved fordobledes den indre bys størrelse, og kongen havde endda planlagt en langt større udvidelse – bag søerne – som det dog ikke lykkedes ham at gennemføre. I to hundrede år hindrede disse volde og demarkationsbestemmelserne byens udvidelse og forstædernes opvækst. Først i 1852 – ved lov af 6. januar – blev der givet luft, idet man fik fuldstændig byggefrihed uden for søerne, og nu tog forstædernes bebyggelse vild fart;

ca. 15 år efter begyndte selve voldenes sløjfning og bebyggelsen af voldkvartererne, parkernes anlæg m. m.

Også *havnens* historie (se emneordene havnen, arealindvinding ved opfyldning, Bremerholm, Orlogsværftet, dokanlæg, Frihavnen o.s.v.) fortæller om byens vækst, om tilblivelsen af holmene på grundene i stranden og om de store terrænindvindinger langs kysten på begge sider af sejllobet.

Om opførelsen af *nye bydele og kvarterer* giver tidstavlen ligeledes besked: Nyboder, Frederiksstaden (Amalienborgkvarteret), Frederiksholm, Gammelholm, Aladdin, Islands Brygge, Amagerbrokvarteret, den moderne rækkehusbebyggelse, højhuse (punkthuse) m. m.

Færdselsvejenes udvikling kan kun delvis følges. De fleste hovedgader i den gamle by (f. eks. Vestergade, Nørregade og Købmagergade) går den dag i dag hen over de gamle, middelalderlige købstadgader. Et bestemt grundlæggelsesår kan fastslås for enkelte gader og pladser i den gamle by, navnlig sådanne, som er opstået efter brande: Nygade, Frederiksberggade, Højbro Plads, Kultorvet, Hauser Plads o. fl. Fra nyere tid er medtaget vigtigere færdselsårer.

Til færdselsvejenes udviklingshistorie hører også alt, hvad der angår *brolægningen*; først lidt efter lidt ser vi det offentlige udvide sin kontrol med den, og endelig overtages den i 1777 helt af kommunen; asfaltering (dog kun af fortove) foretoges første gang i 1841. Gadernes *renholdelse* kostede konge og magistrat århundredlange og temmelig forgæves kampe; i 1843 forsøgte gadevanding første gang (det var A. F. Tscherning, der havde givet planer dertil), og i 1851 forsøgte man en general-udskylning af rendestenene, der dog ikke gentoges på grund af den stank, der fulgte med; daglig fejning af gaderne gennemførtes først i 1857. Også *kloaksystemet* har sin historie, sin tragedie og sin sejr, den sidste vandtes først op imod og i vor tid (se 1897, 1901 og 1945). Endelig fortæller »Tidstavlen« om *fortove* og *rendestene*, om *broer* og *viadukter* og om de vigtigste forsøg på beplantning af alléer og pladser. I 1771 blev matrikelnumrene malet på husene, så at man lettere kunne finde folks bolig; de nuværende fortløbende gadenumre indførtes i 1859 i København og i 1863 på Frederiksberg.

I *bebyggelsens* historie fæstner opmærksomheden sig ved *bindingsværkets* kamp for livet. Gang på gang forbydes det (og fjælegavlene), men fattigdommen og hastværket efter de store brande nødvendiggør lemfældighed og undtagelsesbestemmelser. Også med bygningernes forskellige fremspring: bislag, skure, karnapper og udvinduer har det offent-

lige haft en kamp at føre. Med hensyn til byggemåden fejrede enevældens skønhedsbegreb sin sejr ved forordningerne af 1737 og 1795, som vi skylder det rolige, ensartede præg, der endnu særkender dele af den gamle by.

Særlig monumentale eller historisk betydningsfulde bygningers historie er medtaget. Det gælder slottene og kirkerne, byens forskellige rådhus, palæer, kaserner, hospitaler og museer, Bispegården, Universitetet, Toldboden, arkitektonisk betydningsfulde privathuse o. m. a., deriblandt også længst forsvundne som klostrene, Boldhuset, Sankt Anne Rotunde, slotstets ladegårde, Store Lækkerbidskén, Efterslægtens Gård, Admiralitetet, Admiralsgården, Brokkensbod, Blågård, Solitude, Vodroffgård.

Emnelisten giver dernæst midlerne til at følge byens liv ude og inde og de forhold, hvorunder det leves.

Den samler under ét de store *ulykker*, der har ramt København, krigsbegivenheder, brande, pest, dyrtid. Den fører os til heksebålet, retterstedet, fængslet og kirkegården. Og til de *kuriøse begivenheder*, der samlede hele samtidens interesse, og som trods deres reelle ubetydelighed erindres som »typiske tilfælde«: »den stærke mand«, synålejomfruens bedrag, Granbergs mislykkede ballonfart, Fanden i Laksegade, Pjalttenborgs brand.

Den lader os følge fremskridtets vej på de forskellige områder.

Henvisningen *belysningsvæsen* fører således læseren tilbage til den første nødtørftige gadebelysning under Christian V (forordning af 25. juni 1681), der i 1771 henlagdes under magistraten. Det første forsøg på gadebelysning ved hjælp af gas foretoges af en blikkenslager på Købmagergade i 1813, men måtte forbydes, da det fremkaldte opløb. I 1847 blev »magistratsmåneskinnet« afskaffet, og den 4. december 1857 gav tranlygterne endelig plads for gaslygterne. Samme år kunne man se det elektriske lys forevist på Ridebanen ved Christiansborg; 24 år senere tændtes den første elektriske buelampe uden for National (nu National-Scala); dette var dog kun et privat arrangement; offentlig elektrisk gadebelysning fik vi først – på Kongens Nytorv – den 26. maj 1892. Og i oktober samme år kom de for gadebelysningen så betydningsfulde auer-brændere med glødenet hertil.

Også *gadefærdselens* historie har sine mærkepunkter. Til fods, til vogns og til hest har man bevæget sig, før historiens optegnelser er begyndt. Men »Tidstavlen« kan berette om bærestolenes (portechaisernes) indførelse (1664), om de første drosker (1828), diligencer (1834), omnibusser (1841), jernbaner (1847), sporvogne (1863), cykler (1876),

automobiler (1895). »Tidstavlen« fortæller om hvert af disse befordringsmidlers udvikling; således om akkumulatordriftens indførelse på sporvejslinien i Gothersgade 1897, luftledningssystemet på Gammel Kongevej-linien 1899, omstigningsbilletterne i samme år, om sporvejenes overgang til kommunal drift og sammenslutningen mellem Københavns og Frederiksbergs sporveje, om den sidste hestesporvogns forsvinden i 1915, om »hurtigbussens« fremkomst, om sporvognen med »fast konduktør«, sporvognen med reklamer, om elektrificeringen af nærtrafikken. Vi lægger mærke til, at København var den første by på Europas fastland, der fik sporvogne. Eller man får at vide, hvordan den høje bicycle fortrænges af Safety-cyklen i 1886, hører om de første cyklevæddeløbs afholdelse i 1881, luftringenes indførelse i 1890 og den første cyklestis anlægelse i 1892.

Andre store mærkedage i *trafikens* historie er f. eks. den første dampers, »Caledonia«, ankomst 23. maj 1819, Frihavnens åbning 9. november 1894, »Selandia«s stabelafløbning i februar 1912, de første flyvninger på Amager nytårsdag 1910, den første udenlandske flyerutes oprettelse 1920, den første indenlandske 1936 og de første transatlantiske 1945 og 1946, den første større præsentation af jettflyvere ved Royal Air Force's opvisning ved Kastrup i 1945. En kuriositetens interesse har ballonfartens mindedage, velocipederne fra 1868, »damp-elefanten«s prøvekørsler i 1862 og damp-sporvognen på Strandvejen, der fik lov at gøre tjeneste i 9 år. – Fra de senere år vil man finde oplysninger om de mange forsøg på at regulere færdselen i overensstemmelse med den stærkt voksende trafik.

Om hovedstadens *næringsliv* må man søge oplysning ved hjælp af en række forskellige »emner«. Adskillige erhverv er for gamle, til at »Tidstavlen« kan fortælle om deres opståen; smede, bryggere, skræddere og bagere har eksisteret før Absalons tid. Med større eller mindre nøjagtighed kan vi derimod opgive tilblivelsen af en række industrier som fabrikation af sukker (1620), glas (1652), papir (1576), tobak (1665), olie (1620), porcelæn (1722), klaverer (1809) og tændstikker (1837). Betydningsfulde data i industriens historie er også oprettelsen af det første jernstøberi på Christianshavn 1769, den første dampmaskines installation i Ankersmedien på Gammelholm 1790, de første industrielle aktieselskabers dannelse i 1839, dynamoprincippet opfindelse af en dansk tekniker i 1851, den første kontinuerlige centrifuge i 1878.

Handelen foregik i gamle dage fra skib eller fra åbne boder ved stranden og på torvet (se år 1294). Efterhånden forøges torvenes antal,

og der opstår en vis skiftende arbejdsdeling mellem dem. Lidt efter lidt flytter en del af detailhandelen ind i butikker i de faste huse, men de har langt fra haft så iøjnefaldende et udseende som nutidens butikker. Endnu i 1844 vakte det betydelig opsigt, da modehandlerinde Louise Rasmussen (den senere grevinde Danner) udstillede en reklamevinduesdukke i sin forretning i Vimmelskaftet 38. En julebasar, der arrangeredes af Industriforeningen i årene 1841-43, gav stødet til, at de handlende selv begyndte at pynte deres vinduer ved juletid. Mange forretninger, der nu tælles i hundredvis i København, fandtes for få menneskealdre siden slet ikke, således blomsterforretninger (den første oprettedes 1834), spækhøkerforretninger (1828), handel med fotografiske artikler (1862) etc. Nyere foreteelser er også schweizer-caféer (1788), dampvaskerier (1847), dampkøkkener (1856), annoncebureauer (1858), patentbureauer (1860), kiosker (1896), selvbetjeningsforretninger (1949).

Erhvervenes organisationer går tilbage til middelalderen: Stiftelsen af *laug* og *gilder*, myndighedernes kamp mod deres magt; hovedpunkterne i den merkantilistiske næringspolitikks historie – de store *handelskompagnier*, stats-manufakturernes og de monopoliserede industrier – indtil frikonkurrencens successive sejr i første del af det 19. århundrede. I det sidste hundrede år skabes der imidlertid en række nye bedriftskoncentrationer, denne gang på privat initiativ og støttet af store private bankinstitutter. Også de vigtigste af disse er omtalt i »Tidstavlen«, især hvor de har haft betydning for dansk virksomhed på verdensmarkedet.

Organisationer af mere speciel art er medtaget, hvor de står som udtryk for gennembruddet af et nyt, oftest kulturelt røre i byen, som f. eks. musikliv, dramatiske klubber (fra 17 hundredtallet), afholdsbevægelse, nye sportsgrene, ligbrænding, borgerlig konfirmation o. m. a.

En række andre emneord viser hen til tildragelser, der illustrerer det moderne samfunds trinvis udvikling. De *socialle kampes* forum er nu et andet end i middelalderen og under enevælden. Om strejker hører vi vel allerede i 1734 (ved opførelsen af Sofie Magdalenes Christiansborg) og i 1794, men først efter den fri forfatnings indførelse begynder socialismens historie i København. Den første socialistiske folketingskandidat opstilledes allerede i 1852 på Christianshavn, men opnåede kun 109 stemmer; derefter hører vi intet til bevægelsen, før Louis Pio i 1871 begynder sin agitation. »Tidstavlen« beretter videre om den første socialistiske fagforenings dannelse samme år, om kampen på Fælleden den 5. maj 1872 og fører os frem til Socialdemokratiets sejr i borgerrepræsen-

tationen 1917, 8 timers arbejdsdagens gennemførelse i 1919 og til dannelsen af det første socialdemokratiske ministerium i 1924.

På samme måde giver den gennem en række data gangen i *kvindesagens* udvikling fra den dag, da kvinder første gang mødte som tilhørere til H. C. Ørsteds forelæsninger på Universitetet i 1805 og fremkomsten af Clara Rafaels Breve i december 1850 til gennemførelsen af kvindernes valgret i 1915. Emneordene *grundlovskampen*, *forsvarsbevægelsen*, *provisorier* m. fl. henviser til forskellige sider af vort politiske liv, som har særlig tilknytning til hovedstaden.

Helt ind i *hjemmene* er virkningerne af den nyere tids sociale udvikling trængt. Indirekte fortæller tidstavlen også herom. Indførelsen af centralvarme (se årene 1825, 1885 og 1925 – den første kommunale varmecentral, w.c.'er (1894), personelevatorer (1894), støvsugere (1904), smørrebrødsforretninger (1914) og folkekøkkener (1917), elektrisk lys, elektrisk køkken, frigidaire o. m. a. betyder tilsammen en revolution i det daglige liv. En gruppehenvisning som *vandforsyning* viser, hvilken lang og besværlig række trin hjemmenes forsyning med en af de vigtigste livsfornødenheder har gennemløbet – fra »Vaterkonsten« indretning på Christian III's tid til vor tids mægtige udvidelser af de artesiske boringsanlæg ved Taastrup-Valby, Sønder sø og Lejre.

Det *kulturelle liv* i København var fra første færd knyttet til kirken. Byen var Roskildebiskoppens domæne, dens ældste skole, Metropolitan-skolen (fra omkring 1209), var oprettet af kapitlet, klostrene var kirkens værk, det første store åndelige røre i byen var reformationen. Mærkepunkter i kirkens og gudstjenestens historie efter reformationen er påbudet (fra 1577) om, at mænd og kvinder skal stå på hver sin side i kirken, kætterforfølgelserne, indførelsen af dansk salmesang i 1640, af det nugældende ritual i 1685 og af konfirmationen i 1736, ophævelsen af straffen for ikke at gå til alters i 1757 og af djævlbesværgelsen ved dåben i 1783; forfølgelsen af reformerte og andre kættere, Grundtvigs og Søren Kierkegaards kamp mod det bestående på kirkens område. Frelsens Hær; Oxford-bevægelsen m. m. nævnes.

Om en kommunal *skole* hører vi første gang 1640. Iøvrigt havde man på denne tid – Christian IV's – størst omsorg for sømandsstandens uddannelse (se navigationsskoler). I 1665 ser vi en lærer tilbyde undervisning i bogholderi; det er tillige det første avertissement, vi kender i Danmark. »Tidstavlen« fortæller om det store antal private skoler, der oprettedes i den filantropiske tid i slutningen af det 18. århundrede og om begyndelsen til rejsningen af de store moderne kommuneskoler.

Også fra *Universitetets* og de andre lærde undervisningsanstalters historie er hovedpunkterne givet, kommunetet og kollegierne, museer og laboratorier, videnskabelige opdagelser i »det lærde århundrede« og i vor egen tid.

Litteraturens, kunstens, teatrets og pressens historie er fremhævet ved en række mærkedage, hvoraf vi i flæng nævner: udgivelsen af den første danske bog (Rimkrøniken) i 1495, det første avisprivilegiums udstedelse i 1634, indretning af en fast skueplads på Boldhuset i 1662, afholdelse af de første offentlige koncerter i 1727, Kunstakademiets stiftelse i 1754, den første kunstudstilling i 1769, kampen om trykkefrihed (se henvisningerne fra dette ord i emnelisten). Epokegørende værker er nævnt ved deres fremkomst i København: Holbergs første komedier, »Hafnia Hodierna«, Vejviseren, Wessels »Kærlighed uden Strømper«, Ewalds »Fiskerne«, Oehlenschlägers »Digte 1803« og »Hakon Jarl«, Heibergs første vaudeville, H. C. Andersens første eventyr og »Københavns Diplomatarium«. Rahbecks »Danske Tilskuer«, Goldschmidts »Corsaren« og de mest betydende aviser er omtalt, ligeledes den »illegale presse« under besættelsen.

For *forlystelser* i snævrere forstand sørgede i ældste tid først og fremmest kongen, når han ved sin tronbestigelse, ved bryllupper m. v. lod afholde turneringer og andre ridderspil og optog. Historien beretter dog også om andre offentlige glæder som »den synderlige kunstner«, der i 1586 udførte sine bedrifter på en line, der var udspændt fra Frue spir over Gammeltorv til Rådhuset. En senere tid tilhører maskerade (se 1684 o. fl. st.), hestevæddeløb (første gang 1771), Dyrehavsbakkens glæder (1780 m. v.), Casortis pantomimer, »Morskabsteatrene«, Mester Jakel, vauxhalls, ildfester, beridere, ballonopstigninger, grundlovsfester, børnehjælpsdage, Tivoli, Alhambra, Rosenlund, biografteatre. Og den sidste menneskealder er især *sportens* og sportsopvisningernes tid. Her oplyses vi bl. a. om, hvornår fodbold, golf, lawn-tennis, cricket, sekسدagesløb m. m. fik indpas.

Som et ordnende bånd omkring hovedstadens mangfoldige livsytringer, ligger fra de ældste tider byens styre og retsorden. »Tidstavlen« opregner de vigtigste bestemmelser i de biskoppelige *stadsretter*, de kongelige *privilegier* og den nyere tids friere *kommunalforfatninger*; man følger magistratens og kommunalbestyrelsens udvikling, ser politi, fattigvæsen og de mange andre kommunale »væsener« udvikle sig af en svag og tilfældig form; oftest er begyndelsen gjort af kirken eller af private. Af skatternes labyrint er kun udsøgt de vigtigste eller de kulturelt inter-

essanteste. På *retsvæsenets* område holder rester af middelalderligt barbari sig længe. Retterstedet forsvandt først fra den indre by i 1761, men brændemærkning og kagstrykning foretoges på Nytorv indtil 1780; disse to straffemåder afskaffedes først lovformeligt henholdsvis i 1840 og 1866; forinden var spidsrodstraf afskaffet i 1836 og tortur under forhør i 1837, tamperretten forsvandt i 1797, gældsfængslet (delvist) i 1872; endvidere omtales striden om pryglelov og dødsstraf i vort århundrede, tysk retsforfølgelse under besættelsen m. m.. På retsvæsenets og på lovgivningens områder er iøvrigt kun medtaget sådanne kendsgerninger, der i særlig grad berører hovedstadens liv og udvikling.

Disse korte uddrag af »Tidstavlen« indhold vil forhåbentlig vise, at den kan yde nogen nytte som et let tilgængeligt hjælpemiddel for kendere og venner af vor bys historie gennem tiderne.

De øvrige Tidstavler

Indholdet af disse er nøje angivet ved de enkelte »tavler« overskrifter: *Danmarks konger* (»Tidstavle« II), *Ministerier og ministre* (»Tidstavle« III), *Overpræsidenter, overborgmestre og borgmestre i København* (»Tidstavle« IV). Af praktiske grunde er disse rækker opført for sig, da de, indføjede i den store »Tidstavle«, ville have gjort den alt for uensartet og mindre overskuelig.

Kraks Forlag takker de mange, der har givet os forslag til ændringer og udvidelse af bogens stof. I første række skylder vi afdøde generalmajor *H. U. Ramsing* tak for hans kritiske gennemgang af middelalderhistorien. Vi har i det store og hele henholdt os til hans tolkning af de ældste vidnesbyrd om byens tilblivelse og vækst.

Fhv. højskoleforstander *Hjalmar Gammelgaard*, der var medarbejder ved Kraks Forlag 1908–1930, har også ved denne udgave af Kraks Tidstavler stillet sin indsigt og erfaring til rådighed for redaktionen.

TIDSTAVLE I

MÆRKEPUNKTER AF KØBENHAVNS HISTORIE

- 1025.** Saxo beretter, at Olav den Helige i dette (eller måske det flg. år) lod sin flåde ankre op ved øerne ved Sjællands Øresundskyst, medens han gik i land og stævnedede folk til ting for at få dem til at svigte Knud den Store. Da Knuds flåde kom, flygtede Olav med sine skibe til Helgeå. Intet navn på stedet anføres, men øerne må være Amager, Strandholmen (den senere Slotsholm), Bremerholmen, Refshaleholmen og de andre småholme, og tingstedet må søges på Gammeltorv. Her finder vi da København omtalt første gang, men uden at bynavnet nævnes.
- 1043.** I Knytlingasaga berettes, at Svend Estridsen kæmpede til søs ved Århus imod Magnus den Gode og flygtede med sin flåde til »Havn«. Kong Magnus forfulgte ham og tvang ham til at flygte gennem »Havn« og videre gennem Sjælland.
- 1157.** Under og efter blodnatten i Roskilde d. 9. aug. hjælper Absalon kong Valdemar og får utvivlsomt snart efter byen Havn og Støvnæs halvherred (senere en del af Sokkelunds herred) som gave af kongen, men gavebrevet er tabt.
- 1167.** Absalon afslår et angreb af en norsk flåde ved »Købmændenes Havn« (portus mercatorum), en stedbestemmelse forskellig fra »kongsgården Havn«, på hvis jord den ældste købstad og dens trækirke, Skt. Klemens, er opstået før Absalons dage. Kongsgården har ligget nord for Vestergade. Den dannede, sammen med købstaden, Skt. Klemens bysogn, der er den eneste egn i byen, som har affaldslag uden mursten — altså fra tiden før Absalon. Om foråret s.å. begynder Absalon at bygge en borg på Strandholmen, den senere Slotsholm. Borgen bestod af en ringmur med 4 tårne uden om et hus, som ifølge byens ældste segl var korsformet og kronet af et tårn. Borgens ruiner findes under Christiansborg.
- 1171.** Absalon erobrer et sørøverskib, der ville angribe Kbhvn. Sørøverne blev halshuggede og deres hoveder sat på stager på borgens mure langs stranden. De vendiske sørøverplyndringer ophørte fra 1176.
- 1177.** Den nyvalgte ærkebiskop Absalon modtager på Kbhvns Slot afskedsbesøg af sin forgænger Eskil, der er på vej til Clairvaux. Da den gamle mand klager over ikke at kunne sove på grund af kolde fødder, lægger Absalon en kasse med hede teglsten i bunden af hans seng.
- 1185.** Hr. Eskil, præst ved Skt. Klemens Kirke, overdrager Absalon en trediedel af sognets korntiende, som

Fra udgravningen i 1907 af den ældste borg på Slotsholmen. Rester af Absalons ringmur ses midt i billedet (se 1167).

(1185 fortsat)

udrededes af sognets agerdyrkende landsbyer (ikke af købstaden), til Vor Frue Kirkes byggefond.

1186. Pave Urban III stadfæster 21. okt. Absalons gavebrev til Roskilde bispestol på borgen Havn med tilliggende, som dels var skænket ham af kong Valdemar, dels erhvervet af Absalon selv, og forbyder godsets afhændelse fra bispestolen. Dette gavebrev blev i senere tider jævnlig bestridt af kongerne og gav anledning

til mange stridigheder og ulykker for byen. Biskoppen indsatte sløts-hovedsmand, modtog skat af borgerne og kunne udbyde til ledning (kristjeneste).

1191. Da Absalon giver afkald på Roskilde bispestol, forbeholder han sig brugen af Kbhvns Slot til sin død (Absalon døde 1201). Byens befæstning, der sandsynligvis skyldes ham, var af samme udstrækning som ved rigets tre største stæder: Viborg, Roskilde og Lund, og rummede plads til

4-500 års vækst. Byens areal indenfor »plankerne« har været ca. 68 ha, hvoraf selve den gamle Skt. Klemens by kun dækkede 7 ha. Allerede i Absalons tid har bebyggelsen dog bredt sig uden for denne by, vel navnlig mellem Gammeltorv og den ny borg (Tyskemannegade, Øster Torv). Gadenavnene her tyder på indvandring af fremmede, måske de fra Roskilde i 1158 uddrevne tyske borgere.

1193. Pave Celestin III bekræfter 25. marts Absalons gavebrev og omtaler kirkerne i Havn (Skt. Klemens), på Amager (Tårnby) og i Brønshøj som underlagt borgen.

1198. Pave Innocens III bekræfter 13. nov. pave Urban III's brev af 1186.

1209. Vistnok i dette år indvies på korskets ophøjelsesdag (14. sept.) Vor Frue Kirke, der var grundlagt af biskop Peder Sunesson. Den var en romansk kridtstenskirke. Han indstiftede kirkens kapitel, bestående af en dekan og 5 kanniker. En del af kannikerne var sognepræster ved de underliggende kirker. Omtrent samtidig må kapitlets skole, begyndelsen til den nuværende Metropolitanskole, antages at være oprettet på Nørregade, nordvest for kirkegården. Den nævnes dog først 1246.

1230. Valdemar Sejr overlader 1. aug. Saltholmen til Roskilde bispestol. Øen underlægges borgen i Kbhvn. Under denne konge (1202-41) synes forholdet til biskopperne i det hele at have været udmærket.

1238. Biskop Peder Sunessøns søster, grevinde Inger af Regenstien, skænker sin store gård ved det nuværende Gråbrødretorv til et Gråbrødre kloster. Det var indviet til Skt. Katharina og var byens første og længe dens eneste kloster. På dets grund er fundet teglgrave og to teglovne, der senere gav plads for klostrets kirkegård.

1240. Den islandske skjald Jatgeir Torfasen, der havde opholdt sig hos

Valdemar Sejr, bliver dræbt i Kbhvn.

1245. Efter bispemødet i Odense (i febr.) beskylder Erik Plovpenning biskop Niels Stigsson for forrædderi, forjager ham og bemægtiger sig Kbhvns borg og dens tiliggende.

1249. Lübeckerne, der i den opvoksende by Kbhvn. så en konkurrent til deres øresundsvælde og havde forbundet sig med kongens broder Abel, erobrer borgen og byen, som plyndres og nedbrændes, derunder også byens og nabolandsbyernes kirker. Dette førte dog til et pavebrev (af 7. marts 1251) om bandsættelse af lübeckerne og erstatning til biskoppen og gråbrødrene.

1250. Kong Abel tilbagegiver borgen og godset til biskop Jakob Erlands-søn.

1253. Jakob Erlandsøn lukker Kbhvns porte for kong Christoffer, der er på flugt efter kampen mod sine brodersønner ved Skælskør.

1254. Den 13. marts giver Jakob Erlandsøn, der allerede da var valgt til ærkebiskop i Lund, Kbhvn. den første stadsret, idet han bekræfter ældre mundtlige vedtægter og tilføjer nye. Byen styres på biskoppens vegne af hans foged, 2 kanniker og andre borgere, som vogter byens segl. Byen må frit lade sit kvæg græsse på nabolandsbyen Serridslevs græsmark indtil Rosbæk, der løb ud i Sundet tæt ved nuv. Scherfigsvej. I øvrigt sikres biskoppen eneret og byens uafhængighed af konge- og adelsmagt på enhver vis.

- Efter »plovtalet« fra denne tid har Kbhvn. været den 4. største af Sjællands købstæder (efter Roskilde, Næstved og Kalundborg).

1257. Den norske kong Haakon Haakonson ankrer for Kbhvn. den 26. juni med en flåde på 315 skibe, og alle venter et angreb. Det lykkes dog Christoffer I at slutte fred og forbund med kong Haakon. Jakob Erlandsøn opfordrer kong Christoffer til at ophæve alle købmangsgilder, da

(1257 fortsat)

de gav anledning til sammensværgelser og mened. (I stadsretten 1254 nævnes kun det fælles borgergilde, *communitas civium*).

1258. I anledning af, at Kbhvns borgere havde hængt en diakon, der var overbevist om røveri, i galgen, får hovedmændene ordre til personlig at fremstille sig for pave Alexander IV. Gerningsmændene idømmes strenge straffe.

- Ved et kirkemøde i Kbhvn. 11. nov. indskærper ærkebiskop Jakob Erlandssøn Vejle-konstitutionens krav om kirkens myndighed overfor kronen.

1259. Efter at Jakob Erlandssøn den 5. febr. er blevet fængslet af kongen, erklærer biskop Peder Bang fra Kbhvn. hele stiftet i interdikt 9. febr. Interdiktet hæves først efter forliget 1274 (s.d.).

- Byen erobres i april af den rygiske fyrste Jarmer, hos hvem biskoppen, Peder Bang, havde søgt hjælp mod kong Christoffer I, der havde besat Kbhvn. i marts s. å. Stedet, hvor plankebefæstningen gennembrødes, kaldtes i de følgende århundreder »Jarmers Gab«; her blev senere Jarmers Tårn bygget (se 1524).

- Kong Haakon Haakonson kommer atter til Kbhvn. midt i juli for at hjælpe Christoffer I mod fyrst Jarmer. Men da er denne allerede draget bort, kongen død i Ribe, og Kbhvn. kommet i enkedronning Margrethes og derefter i Erik Klippings besiddelse.

1261. Et hospital for spedalske nævnes. Det var formentlig oprettet ca. 1254 og var helliget Skt. Olav. Først fra omkring 1350 kaldes det Skt. Jørgens Hus; det lå ved sydenden af den flere årh. senere dannede sø, der fik navn efter det.

- Skt. Nikolaj Kirke nævnes første gang (i et testamente). Den har formentlig oprindelig været et markeds-kapel for de fremmede købmænd, »gæsterne«.

1274. Striden mellem krone og kirke slutter, og borgen med tilliggende gives tilbage til bispestolen 10. maj. Under Erik Klipping var bystyret ændret og bestod nu af 4 rådmænd.

1275. Biskop Peder Bang udvider borgernes privilegier 29. jan. Der gives toldfrihed for rejser til Malmø, ret til bryllupsomkostninger efter Lunds og Ribes skik, ret til at losse ved Ladbroyen (der har givet navn til Ladbroystræde = Læderstræde) om søndagen mod afgift til de spedalske.

- De 4 rådmænd underskriver biskoppens bekræftelse af stadsretten 20. febr.

1280. Det tillades Kbhvns borgere at skære kalksten på Saltholm til opførelse af stenhuse (20. febr.).

1281. Foged og rådmænd får 3. maj ret til at bestemme mål og vægt samt fastsætte pris på varer – altså tilladelse til at indrette byens vejerbod (ved stranden ud for Hyskenstræde).

1289. Den norske kong Erik Præstehader, der havde antaget sig Erik Klippings fredløse morderes sag, truer byen, men tør ikke vove et angreb og drager bort, efter at hans flåde i 4 uger har ligget uvriskom i Refshalebyet (det nuværende havneindløb).

- Biskop Ingvar Hjort tilstår borgerne det fuldkomne bystyre i stedet for det delvise, hvilket vil sige en udvidet stadsret med 12 rådmænd, til tak for at de i anledning af det truende norske angreb havde lovet at forbedre byens fæstning, vistnok ved uddybning af gravene og ved bygning af byens tårn, »Kringelen« (første gang benævnt således 1342).

1292. Biskop Jens Krag indfører byting og rådstueret samt tingbog 25. marts.

1293. Biskoppen overgiver på sit borgtug i Kbhvn. (18. febr.) borgen til sin staller Absalon, der atter overdrager den til Tue Jakobsson.

1294. Biskop Jens Krag giver borgerne en ny og udvidet stadsret 29. jan., som bl. a. forbyder fremmede købmænd at sælge varer fra skib eller på

Ladbroen, men henviser al handel til boderne på torvet. Biskoppens eneherredømme i byen indskærpes stærkere end nogensinde. Alle gilder og forsamlinger, som ikke var indstiftet af biskoppen med hans kapitels samtykke, forbydes. Et sådant forbud havde allerede Jakob Erlandssøn søgt gennemført (se 1257) mens gilderne var tilladt i kongens købstæder, hvorfor forbudet vakte stor harme blandt borgerne.

- Stadsretten forbyder også at krybe under »byens planker«.

- Et frugtesløst mæglingsmøde mellem kongens repræsentant og »de fredløse« (fra Finderup lade) holdes i Kbhvn.

1295. I harme over forbudet mod gilder og laug og i håb om støtte fra kong Erik Menved gør borgerne oprør mod biskoppen, ringer med stormklokkerne, samles om natten på Skt. Nikolaj kirkegård og beskyder borgerne med armbrøste og blider. Næste dag vedtog tinget en klage til kongen. Biskoppen fik dog indgået forlig med borgerne, der måtte ydmyge sig og love ham lydighed i fremtiden, hvilket forlig stadfæstedes af pave Bonifacius VIII d. 17. sept. Biskoppen fik ejendomsret til alle gildernes ejendele samt til jordstykker uden for byens grave.

1296. Biskop Jens Krag pålægger 30. jan. i anledning af oprøret alle borgernes ejendomme en årlig skyld til de syge i Helligånds hospitalet, som han havde stiftet, og som var under bygning. Hospitalet fik siden, da det flyttedes, navnet Vartov (se 1619), og hedder nu Gammel Kloster.

- Den fra fængslet i Søborg undvegne ærkebiskop Jens Grand mødes i Kbhvn. i febr. med pavens nuntius, Isarnus, hvorefter ærkebiskoppen drager til Rom.

- Byens ældste bevarede segl er fra dette år.

1298. Østergård, den senere Vingård, hvis hovedbygning fra 15. årh. delvis er bevaret i Vingårdstræde 6, nævnes

(29. jan.). Den var borgens ubefæstede ladegård, rimeligvis fra Absalons dage.

1299. Pave Bonifacius VIII stadfæster 9. marts endnu engang Absalons gavebrev til bispestolen af Købmannehavn og det halve herred, således som det indeholdes i de åbne breve med kong Valdemars segl.

- Efter at Jens Krag har klaget i Rom, og efter at forhandlinger har været ført forgæves, lyses riget i interdikt 7. febr. Et møde mellem de stridende holdes uden resultat i Dekanens Gård ved Vor Frue Kirkegård i juni og juli.

1304. Skt. Peders (Skt. Petri) Kirke nævnes første gang 13. april, men er formentlig meget ældre. Den havde en del af sin menighed uden for byvolden.

- Interdiktet af 1299 hæves 4. marts, efter at kongen har ydmyget sig for paven.

1306. Et nyt norsk angreb på byen, støttet af »de fredløse«, bliver afvist.

1307. En læge nævnes første gang i Kbhvn.

1309. Der sluttes fred i Kbhvn. mellem Norge og Danmark ved et kongemøde 17. juli.

1312. Borgerne i Rostock o. a. vendiske stæder hærger på Øresundskysten, bl. a. Amager. En bondeopstand følger; den underkues s. år, og kongen lader mange bønder hænge uden for Kbhvns volde.

1313. Kapitlets kirker i Kbhvn. nævnes 4. marts: Skt. Klemens, Skt. Nikolaj og Skt. Peders samt Amager (Tårnby), Brønshøj og Rødovre (Awarthæ øfræ) kirker.

1316. Vor Frue Kirke, som 4 gange var brændt, opføres efter branden 24. juli 1314 i den skikkelse som den omtrent bevarede til branden 1728 3: en højgotisk murstensbygning.

1319. Erik Menved fritager 17. maj Kbhvns borgere for at betale en told som er pålagt de fremmede købmænd, »gæsterne«, men forbyder dem under streng straf at skjule

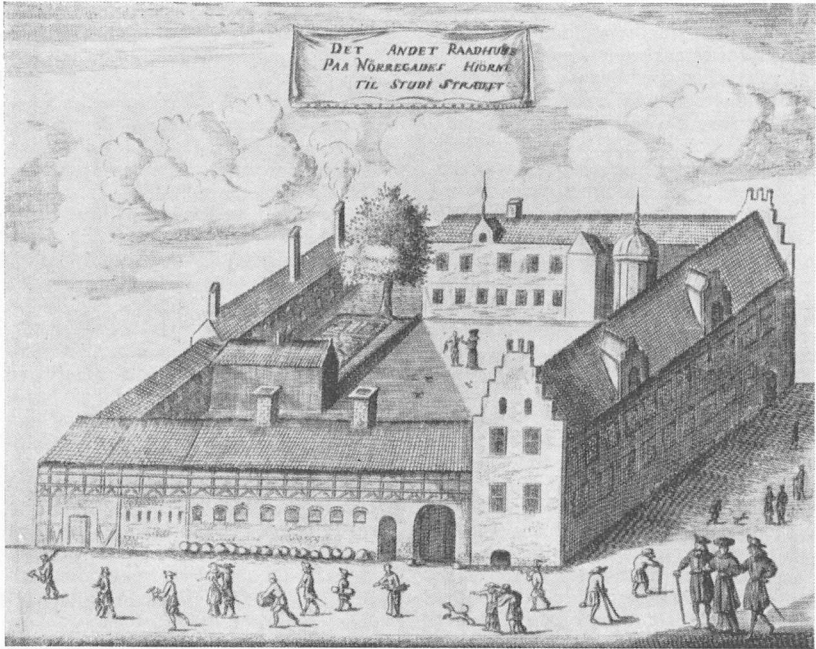
Af Københavns historie 1319-1377

(1319 fortsat)

- gæsternes toldpligtige gods eller blande det med deres eget.
- 1329.** København, der har delt landets svære kår under Christoffer II, pantsættes af denne - borg og by - til grev Johan den Milde af Holsten sammen med resten af Sjælland, Skåne, Lolland m. m. Han beholder sit pant i over 10 år. Og byen lider meget under den fremmede besættelse.
- 1341.** Biskop Jens Nyborg, som har fået borgen og bispestolens gods tilbage af grev Johan, overlader 16. jan. borgen og byen til kong Valdemar Atterdag, som dog samme sommer må pantsætte den til grev Johans borghovedsmand Marquard Stowæ den Ældre for 7000 mk. sølv.
- 1342.** Kong Valdemars marsk Friedrich von Locken besejrer 26. juni en svensk-holstensk styrke ved Blidebro (Højbro), men kan ikke erobre borgen, som af Marquard Stowæ pantsættes til den svenske kong Magnus Smek.
- 1343.** Magnus Smek overgiver Kbhvns by og borg med byens tårn og andet tilliggende til Valdemar Atterdag for 7000 mk. sølv (18. nov.). Biskoppen bekræfter dog først overdragelsen 21. nov. 1350. Kongen beholdt derefter Kbhvn. til sin død 1375.
- 1348.** Borgerne får ret til at drive handel på Dragør marked, som de hidtil har haft det i Skanør.
- 1349-50.** »Den sorte død« (bylde- pesten) raser i byen som overalt i landet, og Kbhvns spedalskhedshospital vies til Skt. Jørgen.
- 1350.** En borgmester nævnes første gang i Kbhvn. 1. maj.
- 1360.** Valdemar Atterdag forhandler med hansestædernes gesandter i Gråbrødreklosterets kapitelsal 7.-17. juli om privilegier til stæderne, fælles mønt m. m.
- Kort efter dette år bygges Kbhvns ældste rådhus på tingstedet øst for Skoubogade.
- 1362.** En stor lübsk flåde, der for at hævne Visbys ødelæggelse året for skulle bemægtige sig Kbhvn., viser sig i Sundet, men kong Valdemar samler sin flåde, og denne sejrer over lübeckerne, der lider et stort tab og må vende hjem med uforrettet sag.
- 1363.** Kong Valdemar Atterdag fejrer i Kbhvn. sin 10 årige datter Margretes bryllup med den norske kong Haakon 9. april.
- 1368.** Hansestædernes flåde erobrer byen den 2. maj, navnlig bliver Skt. Klemens sogn hæret og brændt («villa desolata»). Ved udgravninger kan levninger fra denne ødelæggelse endnu konstateres. Havnen spærredes med stenfyldte skibe. De to små møllegrave (østre og vestre rende), der fra mølledammen ved Vestergade forte ned til stranden, hhv. over Skt. Klemens Kirkegård og langs nuv. Nytorv, blev opfyldt.
- 1369.** Københavns borg nedrives af hanseatiske stenhuggere. I ruinerne under Christiansborg spores endnu tydeligt, hvor grundig ødelæggelsen har været.
- Ved freden i Stralsund den 30. nov. kom Kbhvn. atter i Valdemar Atterdags besiddelse. Hanseatiske købmænd fik fri næringsrettigheder i de danske stæder, egen jurisdiktion m. m.
- 1372.** Krudt omtales første gang i Danmark (i en smuglersag).
- 1375.** Ved Valdemar Atterdags død inddrager Roskilde-bispen atter byen, uden at dronning Margrete gør indvendinger derimod.
- 1376.** Albrecht af Mecklenburg overfører en hær til Sjælland i sept. og lægger sig i lejr foran Kbhvn. for at gennemtvinge sit arvekrav på den danske krone. Der slutes dog snart forlig i Kbhvn., hvori han indtil videre anerkender Margretes søn, Oluf, som konge.
- 1377.** Den ældste bevarede jordebog over alle byens grunde er udarbejdet på denne tid (1377-80) for biskoppen. Den viser, at gadenettet i hovedtrækkene var som i 1728. Kun hovedgaderne betegnes ved navne. Købmagergade hed Bjørnebrogade, Vim-

- melskafte hed Tyskemannegade, Østergade var nordsiden af Østertorv (fiskemarked), Vestergades østlige del hed Smediegade; Nørregade, Gammeltorv og Grønnegade havde de samme navne som i dag.
- Jordebogen omtaler »Byens Rende«, der gennem senere omtale og undersøgelser i jordsmonnet viser sig at have haft sit udspring ved Skt. Petri Kirkes kor og sit løb gennem senere Skidenstræde (nu Krystalgade), Landemærket, Sværtegade og Regnegade til Østervold – med sideløb gennem Kristen Bernikows Stræde og Holmsgade til stranden ved Østergård. Renderne var indtil 8 m brede og må være blevet opfyldt og bebygget i 1500 tallet.
  - Jordebogen viser, at der i byen findes Mariæ, Skt. Peders, Skt. Nikolaj og Helligånds gilder, sikkert lægmandsgilder knyttet til kirkerne og Helligåndshuset. De er nu tilladte (se 1294), men kun når de er stiftet af biskoppen med kapitlets samtykke.
  - Ved denne tid benævnes havnen mellem Højbro og Stormbroen Gammelbodehavn, hvor den vigtigste plads var Ladbreen.
  - Ved denne tid anlægges landsbyen Nyby (senere Grøndal) ved hjørnet af nuv. Falkoner Allé og Godthåbsvej; den blev senere ladegård for borgen.
- 1382** udstedes skrå for Tyske Kompagni 2. febr., stiftet af købmænd fra Wismar, Stralsund og Stettin, og biskoppen tillader også dannelsen af andre gilder. Kompagnihuset lå fra 1490-erne i Tyskemannegade.
- 1386.** En voldsom ildebrand hærger bydelen omkring Vor Frue Kirke, bl. a. brændte Skt. Peders Kirke; af den genopførte kirke er endnu væsentlige dele bevaret.
- 1387** nævnes atter en slotshovedsmand, og borgen synes da at være genopført efter ødelæggelsen 1368-69, men i en helt anden skikkelse; måske opførtes Blåtårn allerede ved denne tid.
- 1390.** Færgebroen (øst for Højbro), hvorfra overfart til Amager og Refshaleholmen fandt sted, nævnes første gang.
- 1398.** Hanseatiske »fredsskibe« jager 5. juni søroveren hertug Barnim af Barth ind i havneløbet foran slottet. Biskoppen mægler mellem parterne.
- Et Hansemøde indkaldes i Kbhvn. 3. aug. Hansestæderne indvilger i, at Stockholm stad overgives til dronning Margrete.
- 1400.** Byen havde før ødelæggelsen i 1368 højst 3500 indbyggere, dersom alle grunde var beboede. Ved århundredskiftet var mange ejendomme sikkert endnu øde eller brugt som ubeboede kålgårde, og indbyggertallet har derfor næppe nået 3000. Kun få huse var stenhuse, de øvrige bulhuse, hvor tavlene var af træ eller lerklinede og mange med stråtag. (Bulhus $\circ$: bindingsværkshus, oprindeligt bygget helt af træ – tavlene var udfyldt med bul-fjæle (egeplanke)). De 4 kirker var alle kullede, uden tårn eller spir. Rådhuset blev før 1400 flyttet til hjørnet af Studiestræde, ved nuv. bispegård, og omtrent samtidig flyttedes slagternes (kødmangernes) boder fra Badstuestræde til østsiden af Bjørnebrogade, der derefter kaldes Kødmangergade (Købmagergade). Fra denne tid kendes to badstuer: Vombadstuen og Strandbadstuen.
- 1403.** De kbhvske bagersvendenes laug oprettes (Skt. Kathrine Gilde). Af skråen ses, at der forud har bestået et bagermesterlaug.
- 1408.** Biskoppen skænker Kødmangerboderne til Vor Frue Kirke.
- 1415.** De kbhvske skrædderes og auvskaareres ($\circ$: klædekræmmeres) laugsskrå, indviet til Den hellige Trefoldighed, stadfæstes (i dokumentet står fejlagtig 1275). Laugshuset lå i Brolæggerstræde.
- 1416.** Efter biskop Peder Lodehats død d. 19. okt. søger kong Erik af Pommern at bemægtige sig borgen ved et kup, hvilket dog ikke lykkes.

Københavns andet rådhus (se 1400).

(1416 fortsat)

Der nedsattes et nævn af 12 rigsråder til at dømme i striden mellem konge og kirke. Dette nævn afsagde sin kendelse 3. febr. 1417 i kongens favor. Derved kom kongemagten i endelig besiddelse af Kbhvn.; borgen blev nu den danske kongemagts hovedsæde. Biskoppens residens blev derfor flyttet til den grund, hvor Universitetet nu ligger ud mod Nørregade, Vor Frue Skole blev flyttet til sydsiden af Vor Frue Kirkegård, og kannikegårdene blev samlet i Store Kannikestræde.

- En række møder afholdes i Kbhvn. (dels i Gråbrødreklosters refektorium, dels på Frue kirkegård) med hansestædernes repræsentanter i anl. af, at kong Erik havde arresteret 400

lübeckere på sildemarkedet i Skåne. Forsøgene på mægling fortsættes året efter på Kbhvns Slot uden varigt resultat. Striden drejede sig om de fremmede købmænds handelsrettigheder.

1417. I dette år anvendes sandsynligvis første gang de tre fritstående tårne i byens våben.

1419. Pilegården nævnes første gang 13. dec. Dens grunde må omtrent have været begrænset af Byens Rende, der dannede grænsen til Rosengården, Volden, Pilestræde og Østertorv.

- Kong Erik får af paven tilladelse til at oprette et universitet i Kbhvn. Tanken realiseres dog ikke denne gang.

- Vandmøllen ved stranden (på Vand-

kunsten) nævnes første gang 27. okt., nedlagdes 1668. Den har erstattet de to små i 1368 ødelagte møller og har været forsynet med sluseanlæg til kontinuerlig drift. Møllekanalen (der har fulgt nuv. Løngangstræde) havde tilløb (senere kaldet Ladegårdsåen) fra Peblingsøen, der i sin tid var dannet som mølledam ved opstemning af Gjeveåens vand.

- 1422.** Den 15. febr. og 28. okt. giver Erik af Pommern byen vigtige privilegier, hvorved borgerne får samme rettigheder som i de øvrige købstæder, og magistraten får større myndighed. Borgernes handelsforrettigheder forøges: »Gæst må ikke handle med gæst« – en bestemmelse, der virker som en stærk udfordring på de hanseatiske købmænd. Det bestemmes, at håndværkere fremtidig ikke kan blive borgmestre eller rådmænd (»skomager, bliv ved din læst«). Det synes, at »laugstvangen« (monopolet) begynder at udvikle sig. Byen skal have afgift af alt tysk øl, som sælges dér (beskyttelsestold).
- 1425.** Erik af Pommern indfører sundtolden, der opkræves ved Ørekrog (Helsingør).

- En kbhvnsk kirkeforordning fastsætter bandsstraf for troldmænd og troldkvinder.
- Herberger for rejsende omtales første gang.

- 1427.** På grund af sundtoldens indførelse m. m. sender hansestæderne en stor flåde til Sundet for at angribe Kbhvn., men den danske flåde, der var hansestædernes meget underlegen, vinder den 21. juli en fuldstændig sejr og gør et rigt bytte. Dog erobrede Lübeckerne det flag, der indtil bombardementet i 1942 hang i Mariekirken i Lübeck som »det ældste Dannebrog«.

- En Hans Brandt, kaldet Mester Johannesapoteker, nævnes, det ældste vidnesbyrd om apotekervirksomhedens indførelse hos os.

- 1428.** Hansestæderne, der vil hævne nederlaget det foregående år, sender

en endnu mægtigere flåde til Kbhvn., der kaster anker i Refshaledebet 6. april. Gentagne angreb afslås, og den må trække sig tilbage efterladende mange fanger. Under kampene anvendtes kanoner (»bøsser«) første gang i Norden – dog uden større virkning. Kongen var ikke i byen, men dronning Philippa viste stort heltemod.

- 1429.** Kbhvn's Guldsmedelaug nævnes første gang – der var på det tidspunkt 6 guldsmede i byen.

- 1433.** Erik af Pommern udsteder breve fra kongsgården, tidligere kiskoppens hovedgård i Serridslev (se 1523).

- 1434.** Et skomagerlaug nævnes.

- 1435.** Krigen med hansestæderne sluttes med et forlig i Vordingborg i juli. Øresundstolden blev ikke ophævet, men der skulle hvert år ved mid-sommertid ved Skånefiskeriets begyndelse holdes et møde i Kbhvn. mellem stædernes fuldmægtige og kongens råd for at afgøre eventuelle stridspunkter.

- 1438.** Erik af Pommern forlader landet denne sommer som følge af adelens modstand. Kort forinden fortælles det, at Axel Pedersen Thott (senere rigsmarsk), mødte kongens elskerinde Cæcilia i en grøn karm på Højbro, lod sine folk vælte vognen og derefter tildelte hende 3 slag bagi med sin sabel samt sendte hende op til slottet med undsigelse til kongen.

- 1441.** Hollænderne får traktatmæssig adgang til Østersøen ved freden der sluttedes i Bispegården 23. aug. Hollænderne havde støttet den landflygtige kong Erik.

- 1443.** Den 14. okt. giver Christoffer af Bayern en ny stadsret, hvorved byen får større kommunal selvstændighed og gildernes magt øges. Rådet supplerer for fremtiden sig selv. I strafferetlig henseende får dødsstraffe, kagstrygning o. l. større plads i forhold til ældre tids fremherskende bødestrafte. Tysk øl må kun sælges »ud af huset« fra Stadskælderen, der var en indtægtskilde for borgmester og

Kristoffer af Bayerns
stadsret (se 1443).

(1443 fortsat)

råd. I stadsretten forekommer også de første bestemmelser om offentlig renlighed: ingen urenlighed må henligge mere end tre dage på gaden, og ingen må have sit »hjemmelige hus« nærmere end en alen fra gaden eller nabogrunden.

- Det danske Kompagni nævnes første

gang (i stadsretten). Det var rimeligvis et Skt. Søren's gilde og blev samlingspunktet for den handelsoverklasse, som navnlig Erik af Pommern havde søgt at skabe (se 1422), og for kampen mod de tyske købmænd (liggere og gæster). Ved reformationen omdannedes det til et Hellig Trefoldighedsgilde. Dets første kendte

Af Københavns historie 1443-1490

- statutter er af 23. maj 1447. Gildehuset lå i Kompagnistræde. Dets forsettelse er Det kgl. Skydeselskab.
- Et Skt. Gjertruds Kapel (i Rosengården) omtales ved denne tid.
- 1445.** Den 26. sept. fejrer Christoffer af Bayern sit bryllup på Kbhvns Slot. Fra denne tid kan byen betragtes som kongefamiliens hjemsted, hvad der bidrager meget til dens udvikling.
- 1449.** Christian I krones og fejrer sit bryllup i Kbhvn. den 28. okt. Denne højtidelighed fandt fremtidig sted her for alle valgkongernes vedkommende. I de følgende dage holdes store festligheder, bl. a. en turnering på Gammeltorv, noget der gentog sig ved talrige senere tronskifter og brylluper.
- Helligånds Kirke (Helligstes K.), der var Helligåndshospitalets sydføj, omtales første gang, men er rimeligvis meget ældre.
- 1451.** Slagternes (kødmangernes) ældste kendte skrå 20. april.
- Brønshøj Kirke, hvis ældste del er opført i 12 hundred-tallet, får tårn.
- 1454.** Kongens Bryggerhus på slottet nævnes (rimeligvis er det ældre), grundlaget for den ældste endnu bestående industrielle virksomhed i Kbhvn.: Kongens Bryghus.
- Det forbydes at fortøje skibe ved Højbro, der ofte under storm og højvande havde taget skade derved, og som nu var blevet ombygget.
- 1455.** Christian I stadfæster byens gamle privilegier 14. sept. og befaler en istandsættelse af plankebefæstningen.
- 1460.** Kbhvns remsnideres og pungmageres (sadelmageres) skrå 3. april.
- 1461.** Kongen bestemmer, at alle grundejere ved stranden skal sætte bolværk foran deres jord (18. maj).
- 1465.** Kongen indskærper 5. april borgernes pligt til at rense og forbedre havnen, der formentlig da har lidt under det fra møllekanalen kommende slam.
- 1472.** Helligåndshospitalet bliver foruden at være hospital tillige kloster for Augustins orden samt hjem for forældreløse børn. Det fik ret til at
- indsamle almisser overalt i riget; (efter 1530 blev det hospital alene). Der er ved denne tid opført nye bygninger, hvoraf den vestlige fløj (»Helligåndshuset«) endnu står.
- 1475.** Tyske Kompagni, der var det egentlige handelslaug, ophæves af Chr. I, og medlemmerne henvises til Det danske Kompagni, hvilket dog fremkalder stærk modstand (se 1526).
- 1478.** Kbhvns Vognmandslaugs skrå af 29. april. Laughuset lå ved nuv. Kulturv.
- 1479.** Universitetet indvies 1. juni i h. t. pavelig bulle af 19. juni 1475 og privilegium af 4. okt. 1478. Dets bygning var det tidligere rådhus på Nørregade (nu bispegård). Rådhuset var nogle år forinden flyttet til den tredje rådhusbygning på sydsiden af Gammeltorv. Vor Frue Kirke blev universitetets kirke og kapitlets dekan dets første rektor.
- 1482.** Benævnelsen rodemestre anvendes første gang (de kaldtes tidligere fjerdingmænd).
- Roskilde-biskopperne fører efter valget af kong Hans den 1. maj sag om Københavns Slots, bys og lens tilbagegivelse til bispestolen. Striden endte først, uden resultat, i 1500.
- 1485.** Kong Hans stadfæster d. 7. jan. byens privilegier og giver flere nye bestemmelser til handelens fremme. I hele sin regeringstid virkede han kraftigt for at frigøre byen for hansestædernes handelsherredømme.
- 1489** eller **1490.** Den første bogtrykker - Godtfred af Ghemen - nedsætter sig i byen og virker til 1510. I 1495 udgiver han den første på dansk trykte bog: »De danske Kongers Rim-kronike«.
- Ved samme tid blev København møntsted. Mønten lå en tid i Vingården, der da kaldtes Møntergården.
- 1490.** Skt. Knud Konges Gilde nævnes; det er sikkert langt ældre.
- Ved freden i Kbhvn. 20. jan. sluttes traktat med Henrik VII af England,

Af Københavns historie 1490-1514

(1490 fortsat)

- senere tillige handelsoverenskomster med de hollandske og vendiske stærder.
- 1491.** Det forbydes i anordn. af 31. maj alle tyske købmænd at ligge i vinterleje fra 30. nov. til vandet er åbent.
- 1492.** Kong Hans stadfæster 30. maj magistratens ret til at oppebære et pund peber af hver fremmed kræmmer, som opslug sin bod i staden (deraf navnet »pebersvende«).
- 1494.** Det forordnes at »uhøviske« kvinder skal gøres kendelige ved en hue, halv rød og halv sort.
- Kanniken Anders Nielsøn bliver hænt i Kbhvns galge p. gr. a. under slæb, en begivenhed, der angriber kong Hans' sindstilstand stærkt.
- 1495.** Skinderes og bundtmageres skrå af 2. juni; var et Mariægilde.
- 1496.** Plankebefæstningen er afløst af mur på Østervold fra Vingården til Nørreport.
- Kalentegildet eller Skt. Hans Evangelists Gilde, et lægmandsgilde med religiøs præg, nævnes.
- 1497.** Skt. Klare nonnekloster grundlægges af kong Hans' dronning 25. febr. Klosteret indviedes 2. okt. 1505 på en grund, der hidtil havde været slottets køkkenhave, i den sydligste del af Rosengården ved den nuv. gade Klareboderne.
- 1500.** I det forløbne århundrede har Kbhvn. udviklet sig til at blive landets betydeligste købstad med henimod 10,000 indbyggere. Da den blev befriet for bispernes strenge herredømme, begyndte en ny tid. At kongerne hyppigt boede i byen og gav den privilegier, der løsnede mange hæmmende bånd, at den blev station for rigets flåde, og at mange adelige tog bopæl i den og opførte statelige stenhuse, virkede fremmende på handel og håndværksdrift. I århundredets løb er det meste af de store ledige arealer inden for de gamle volde (Rosengården, Pilegården, Vingården) bebygget. Borgen, der var blevet nedbrudt i 1369, må i løbet af 1400 tallet være blevet udvidet og restaureret således, at der med rette kan tales om et Kbhvns Slot, der kunne benyttes som kongebolig.
- 1501.** Barbéramtet med 6 amtsmestre oprettes. Det var datidens læger og kirurger.
- 1502.** Rigshovmesteren Poul Laxmand myrdes på Højbro 22. juni af to adelsmænd, der kaster liget i vandet. Drabet var næppe kong Hans uvelkomment; ved en af ham anlagt sag tilkendtes alt Poul Laxmands gods kongen.
- 1505.** Rondelen ved Østerport opføres; fundamentet udgravet ved Hotel d'Angleterre 1929.
- En »teglgård« (teglværk), der var anlagt af magistraten, nævnes første gang. Den lå formentlig nær ved Jarmers Gab og har utvivlsomt længe før afløst den ældre teglgård nordvest for Gammeltorv.
- 1509.** De offentlige badstuer lukkes på grund af de veneriske sygdommes (»pokkernes«) tiltagen.
- 1510.** Rådmand Hans Clausens Tårn opføres ved Skt. Klare Mur. Resterne er udgravet på hj. af Gothersgade og Chr. IX's Gade.
- Bremerholm nævnes første gang 8. juli, da der her bygges en skanse, som vistnok siden blev omdannet til Holmens Kirkes kor. På Bremerholmen lå fra kong Hans' regeringstid til 1690 Orlogsværftet. I tilknytning hertil drevs tidligt fabrikation af smedejernskanoner og krudt.
- 1512.** Kbhvns Smedelaugs ældste bevarede skrå af 11. april; det er sikkert meget ældre. Omfattede oprindeligt alle metalarbejdere.
- 1513.** Den ældste kendte møntanordning i Danmark er fra dette år. Den nævner gylden, mark, skilling og hvid.
- Kong Christian II anbringer sin fra Norge medførte elskerinde Dyveke og hendes moder fru Sigbrit på kongsgården Hvidøre.
- 1514.** Vor Frue Kirke, der i slutningen af det foregående århundrede havde

- fået et tårn, bliver i Anledning af Christian II's kroning den 11. juni forsynet med et 114 alen højt kobbertækket spir og får i det væsentlige samme karakter, som den bevarede til den store ildebrand i 1728.
- Skt. Erik Konges Gilde nævnes; er sikkert langt ældre og gik ved reformationen over til Helligåndshosp. (Vartov).
  - Det første bekendte apotekerprivilegium udstedes i marts, men efter dets ordlyd må man antage, at der tidligere har været et apotek i byen (se 1427).
- 1515.** Et heftigt jordskælv forårsager stor odelæggelse i Kbhvn. 13. jan. kl. 6 om aftenen. Det tages som et varsel og vækker stor rædsel i landet.
- Christian II modtager sin unge dronning Elisabeth ved stranden udfor Hvidøre 9. aug., og tre dage senere foretages viselsen og dronningens kroning på slottet med påfølgende store fester.
  - Tømmerlaugets (Skt. Andreas Gildes) skrå af 10. dec.
- 1516.** 200 hollandske familier indkaldes af Christian II, der skænker dem Store Magleby og Saltholm, for »at forsyne Københavns Slot med de fornødne rødder og løg«. 1574 fik de tilladelse til også at bosætte sig i andre byer på Amager.
- Øresundstolden henlægges fra Helsingør til Kbhvn. (hvor den blev til Christian II's fald), og Sigbrit bliver dens indkræver.
  - Kongen erhverver Mogens Gøyes gård på hjørnet af Amagertorv og nuv. Niels Hemmingsens Gade til bolig for Sigbrit og Dyveke (30. marts). Dagen efter modtager kongen i den store sal i Gråbrødre Kloster et gesandtskab fra kejser Maximilian I (dronning Elisabeths farfader) med krav om, at han skal forvise sin »bøllerske« Dyveke af landet. Senere modtages de af dronningen på slottet. Gesandtskabet måtte rejse hjem uden resultat.
  - Lægen Claus Denne, en tidligere fan-
- ge, bygger Skt. Anne Hospital med tilhørende kapel og gæstehus for fattige og syge (særlig de »såre pockige«, d.v.s. angrebne af den nye frygtelige sygdom, syfilis) vest for Skt. Anne Bro (tidligere kaldet Stendammen, en tange ud i Sundet omtrent ud for det nuv. kunsthistoriemuseum), hvorfra overfarten til Malmø vistnok havde fundet sted siden Valdemarstiden. Kvartererne her bærer endnu navn efter hospitalet.
- Byens rakker (natmand) omtales. Han havde bolig ved volden i det dengang øde og ilde berygtede kvarter Rosengården.
- 1517.** Christian II påbegynder i dette og de følgende år store reformer til fremme af hovedstadens næringsliv. De tiltættes ved hans fald.
- Kongen overdrager Skt. Jørgens Hospital til Karmeliterordenen (Dyveke var blevet begravet i dennes kloster i Helsingør).
  - Skt. Nikolaj Kirke indvies efter en fuldstændig ombygning.
  - Slotshovedsmanden Torben Oxen hentes på Skt. Gjertruds Kirkegård (hvor nu Hauser Plads ligger) 29. nov. efter dom afsagt af en for tilfældet nedsat gårdret, bestående af 12 bønder fra Solbjerg (efter at rigsrådet havde frikendt ham). Anklagen lød vistnok på underslæb, men den almindelige opfattelse satte den i forbindelse med mysteriet om Dyvekes død samme år (i juni). Hans Mikkelsen blev hans efterfølger som slotshovedmand og var indtil kongens fald sammen med Sigbrit rigets mægtigste.
- 1519.** Et karmeliterkollegium oprettes 5. juni, hvor senere Valkendorfs Kollegium stiftedes. Bestod kun i få år. Poul Helgesen blev dets forstander og var da tilhænger af reformer inden for den katolske kirke.
- 1520.** Den lutherske lære prædikes første gang i Kbhvn. (i Skt. Nikolaj Kirke) af magister Reinhardt fra Wittenberg.

Af Københavns historie 1520-1525

(1520 fortsat)

- Det påbydes at erstatte klinede mure (»lerklinet tavl«) til gaden med bindingsværk.
- 1521.** Christian II befaler, at hvert herberg skal forsynes med et malet tegn, en løve, en hjort, en morian, en måne eller lign., hvorefter det skal kaldes. Samtidig træffer han, vistnok på Sigbrits initiativ, foranstaltninger til en forbedring af renligheden i byen.
- En lübsk flåde lægger sig i Refshullet og forbereder landgang i sept. (efter at have afbrændt Helsingør). Kongen samler en hær ved Solbjerg for at afværge dette. Under den almindelige tilstrømning af nysgerrige københavnere, bliver Sigbrit af to drukne soldater overfaldet ved Skt. Jørgens Hus og kastet i søen. Kongen kommer til og fører hende hjem, men ved Vesterport bliver vognen beskudt af andre soldater. Lübeckerne opgiver dog angrebet.
- 1522.** Ærkebiskop Didrik Slagheck henrettes (hænges og brændes derefter på bål) på Gammeltorv 24. jan., dømt ved gejstlig ret som hovedanstifter af det stockholmske blodbad.
- Poul Helgesen holder på Johannes halshuggelsesdag (29. aug.) i slotskapellet en opsigtsvækkende prædiken om kongens forhold til Dyveke og må derefter flygte fra byen. Af forbitrelse herover tog kongen Skt. Jørgens Hospital fra karmeliterne.
- Christian II forbyder betleri undtagen for udsendinge fra de autoriserede hospitaler og dem, der af øvrigheden forsynedes med tiggertegn.
- Det forordnes, at de spedalske skal have et stykke træ, hvormed de slår på deres stok eller krykke, så de spadserende kan være advaret imod dem.
- Der opføres et pesthus uden for Vesterport.
- Under Christian II omtales et kgl. kapel (»kantori«).
- Christian II sammenkalder en herredag i Kbhvn. 9. nov., men jyderne udebliver, da de allerede har begyndt at planlægge oprør.
- 1523.** Christian II forlader Kbhvn. d. 13. april sammen med sine to vigtigste medarbejdere: Hans Mikkelsen og Sigbrit. Det var en sorgens dag for byens borgere. Byens forsvar overdrages til slotshøvedsmanden Henrik Gøje.
- Frederik I belejrer byen fra 10. juni 1523 til 6. jan. 1524, da dens overgivelse fandt sted. Kongen behandler byen med stor overbærenhed, men hansestæderne fik til tak for den hjælp, de havde ydet kongen, deres gamle friheder og rettigheder bekræftet, bl. a. til at holde kompagni i Kbhvn. Under belejringen ødelægtes den gamle landsby Serridslev, der lå ved nuv. Jagtvejen mellem Skrivingangen og Klædebo Parkallé, syd for Rosbæk.
- 1524.** I 1520 årene blev plankebefæstningen på Nørre- og Vestervold erstattet med mur og tårne, bl. a. blev Hanetårnet (ud for nuv. N-Voldg. 32) og Jarmers Tårn opført, og Vandmøletårnet byggedes i strandkanten på Vartovs grund (ved Farvergade) 1524-29. Vesterports tårn kaldtes Køge Barfred. Ved denne tid må også Peblingsøen være blevet udvidet med den ligeledes kunstig dannede Sortedamssø for at skaffe vand ikke blot til mølledrift, men også til voldgravene (»Stadsgraven«).
- Grundene på den gamle havns, »Ladbroen«, plads bebygges på denne tid (ved Magstræde og Snaregade).
- Skt. Gjertruds Kapel i Rosengården nedlægges 25. sept. og giver plads for Skt. Anne Hospital, der flytter hertil, efter at dets oprindelige bygninger formentlig er blevet ødelagt under belejringen året før.
- Kongen overdrager Rosbæk Mølle til byen 28. sept. (senere Gl. Vartov).
- 1525.** Frederik I skænker 27. aug. Kbhvn. sin part af Serridslev mark mod en årlig afgift. Den anden part købtes af Roskilde bispestol. Serridslev mark omfattede jorden fra

Ladegårdsåen til Sundet og fra Peb-
lingesøen til Lersøen.

- Kongens admiral, Skipper Klement, bortfører en nat i sept. to af flådens bedste skibe efter at have gjort de andre ukampdygtige; han fører fremtidig krig for Christian II.
- Kbhvns Bryggerlaug nævnes første gang som selvstændigt laug. Bryggerne synes tidligere (allerede 1422) at have stået i samme laug som købmændene og været regnet lige med disse. Laugshuset lå senere i Klosterstræde og var en fløj (refektoriet) af det gamle Gråbrodrekloster. Dets store sal benyttedes senere til fester, teaterforestillinger m. m. Lauget ophævedes 1605.
- Kbhvn. havde i dette år 17 laug.
- 1526.** Frederik I giver den 28. nov. byen 4 borgmestre og 12 rådmænd, som borgerne selv må vælge. Denne ordning ændres 1530 og 1536.
- Ophævelsen af Tyske Kompagni (se 1475) bliver først effektiv i dette år. Dets hus i Tyskemannegade blev indrettet til arkeli (våbenlager) for staden, i 1536 overtaget af staten.
- Poul Helgesen, der Skt. Hansdag har været kaldt til kongen for at sige sin mening om Luthers lære, overfaldes på slotspladsen af folkemængden med trusler og skældsord.
- Alle gilder og laug ophæves 4. dec., da de »ofte havde givet anledning til stor tvedragt og ulydighed blandt almuene«; men forbudet viste sig uigen-nemførligt.
- Den lutherske lære begynder at få fast fod i byen. Bl. a. giver kongen og rigshovmesteren Mogens Gøye eksemplet ved at spise kød på fastedagene.
- 1527.** Guds Legems Laug, vistnok et ældre købmandsgilde, omtales.
- 1528.** Brændevin (aqua vitæ) nævnes første gang i Kbhvn.
- Byens tredje teglgård (ved Teglgårdstræde) er formentlig taget i brug ved denne tid.
- 1529.** Kongen kalder i aug. Hans Tavsen til sogneprest ved Skt. Nikolaj

Kirke, hvor han indfører salmesang og prædiken på dansk. På denne tid antog den religiøse bevægelse en voldsom karakter, og ophidselsen steg mere og mere. Munkene, der især var udsatte for almuens had, kunne ikke mere indsamle gaver, og de måtte fortrække frivillig, eller de blev udjaget med magt.

- Montergården skænkes til Johan Rantzau.
- Den skånske adelsmand Niels Brahe, der havde støttet bønderne og Christian II, henrettes med sværd på Gammeltorv i juni.
- Kbhvn. hjemsøges af en sygdom: »den engelske sved«, som på én dag alene bortriver 400 mennesker.
- 1530.** Gråbrodre Kloster nedlægges 25. april og munkene forlader det. Bygningerne kom i magistratens besiddelse 27. aug. 1532 og nedreves delvis; grunden udstykkedes efterhånden. På den byggedes bl. a. den gård, der senere tilhørte Korfitz Ulfeldt.
- På en herredag i Kbhvn. 2. juli til 2. aug. fremlægger Hans Tavsen protestanternes trosbekendelse. Der prædikes nu luthersk i 3 af byens kirker, men i Vor Frue Kirke har biskop Joachim Rønnow nedlagt forbud derimod. Poul Helgesen optrådte nu skarpt som den gamle kirkes forsvarer, men uden at denne fik sine krav gennemført.
- Helligåndshospitalet (senere Vartov) bliver under navnet Byens almindelige Hospital en verdslig fattigstiftelse og forenes med Skt. Jørgens og Skt. Anne hospitaler. I de følgende år skænker kongen det store gaver, bl. a. indtægterne af det nedlagte Gråbrodre Klosters grund og bygninger. I 1563 begynder oprettelsen af private senge.
- Byens råd indskrænkes til 12 medlemmer, valgt af kongen, hvoraf 3-4 er borgmestre.
- En skare borgere, mest af de lavere klasser, under anførsel af Ambrosius Bogbinder trænger ind i Vor Frue Kirke under den katolske messe 3.

(1530 fortsat)

juledag, sønderhugger billeder og tavler, vælter kirkestolene o.s.v. Vor Frue Kirke lukkes derefter for gudstjeneste indtil 31. nov. 1531, da katolsk messe atter læses. Men volds-mændene vover man ikke at straffe.

1531. Frederik I opfordrer 8. aug. rigs-rådet til at befæste Kbhvn., da Christian II har samlet en flåde og formentlig vil angribe byen, hvis befolkning stadig er den sidste hengiven, trods alle kong Frederiks forsøg på at vinde den. Mange landsknægte og ryttere samles ved Kbhvn. og under tryk heraf udrenses de farlige elementer af magistraten (bl. a. Ambrosius Bogbinder). På grund af provianteringsvanskeligheder gør landsknægtene mytteri i begyndelsen af det følgende år. For at afværge, at de gør fælles sag med borgerne, gør kongen, adelen og biskoppen sig store fælles anstrengelser.

1532. Christian II kommer den 24. juli som fange fra Norge til Kbhvn., hvorfra han føres videre til Sønderborg Slot.

1533. Herredagen, der var samlet i Kbhvn. den 8.-17. juni efter Frederik I's død (10. april), gengiver katolikerne deres magt. Hans Tavsen stilles for retten på rådhuset 14. juli og dømmes til døden for kætteri i nadverlæren, men man tør ikke fuldbyrde denne dom, da Lübecks borgmester Jørgen Wullenwever var kommen ind i staden med nogle matrosere fra en ved Dragør liggende flåde for at støtte den lutherske almue, og ved »dannemænds bøn« forandres dommen til forvisning fra Sjælland og Skåne, og han fik allerede 15. aug. tilladelse til at blive i byen og prædike i Skt. Nikolaj Kirke.

- Magistraten udlægger en søtønde for at afmærke Middelgrunden, iflg. frd. 15. juli.

1534. Grev Christoffer af Oldenburg kommer til byen d. 16. juli og tog bolig i Dekanens Gård efter overenskomst med borgerpartiets fører,

Ambrosius Bogbinder, samt med borgerne i Malmø. Han var udsendt af Lübeckerne, der ville genvinde deres tidligere magtstilling i Norden; men for at lokke borgerne erklærede de, at der skulle kæmpes for den lutherske læres indførelse og for Christian II's genindsættelse på tronen (»Grevens fejde«); den 24. juli overgiver slottet sig til greven, der afsætter biskop Joachim Rønnow og ansætter bl. a. Ambrosius Bogbinder som borgmester.

- Grev Christoffer bevilger kirkers og klostres kostbarheder til afholdelse af regeringens udgifter.

1535. Christian III, der var blevet valgt til konge af adelen, indeslutter Kbhvn. d. 18.-24. juli; Johan Rantzau var belejringshærens anfører, fra søsiden beskydes byen af Peder Skrams flåde, der også spærrer havneindløbet.

- Rådmand Jens Pedersøn Kammer-svend, der havde advaret borgerne mod Lübeckerne, halshugges 9. sept.

1536. Byen overgiver sig 28. juli, og Christian III holder sit indtog den 6. aug. Byens lidelser under denne belejring var forferdelige (isvinter, hungersnød og hongerrevolter). Kongen behandler den med mildhed, men han forbeholder sig at vælge byens borgmestre, og kongerne ud-nævner desuden i den følgende tid indtil enevældens indførelse jævnlig særlige statholdere for Kbhvn. Ambrosius Bogbinder, der to gange havde måttet gøre knæfald for kongen for at opnå tilgivelse, begår kort efter selvmord. Med Lübecks nederlag i denne krig, er det til ende med det hanseatiske overherredømme i Sundets handel og skibsfart. Derimod er der opgang i Nederlandenes deltagelse deri.

- De katolske biskopper fængsles natten mellem 11. og 12. august.

- Christian III indkalder 15. okt. en rigsdag i Kbhvn., hvori deltager 19 rigsråder, 383 medlemmer af den menige adel, borgmestre og rådmænd

- fra 81 købstæder samt et ukendt antal bønder. Den afsluttes den 30. okt. ved et offentligt møde, et »bursprog« foran rådhuset på Gammeltorv, hvor den vedtagne »reces« oplæses. Den eneret på handel med landbrugsartikler, som borgerne siden 1422 havde gjort krav på, fratages dem. Alt bispegods inddrages under kronen. Kongen, der nu bliver kirkens overhoved, udnævner biskopperne, der i den første tid benævnes superintendenter, og en trediedel af tien- den tilfalder ham.
- Dybet mellem byen og Bremerholm, der var blevet spærret af sænkede skibe under belejringen, opfyldes helt. Her opstår bl. a. Dybensgade og Christian IV's skipperboder. Samtidig anlægges befæstninger på Bremerholm.
  - Det ældste af byens nuværende apoteker, Svaneapoteket, oprettes.
- 1537.** De syv lutherske superintendentter (biskopper) indvies i Vor Frue Kirke den 2. sept. af Johan Bugenhagen, der kort forinden (12. aug.) havde kronet kongen i samme kirke.
- Det befales, at tiggere skal bære »Byens Tegn« synligt på deres klæder. Blandt de lovlige (privilegerede) tiggere udvælges to, der som fattigfogeder (»stodderkonger«) skal føre tilsyn med de øvrige.
  - En reces bestemmer, at ægteskabsbrud skal straffes med døden, manden skal miste sit hoved, kvinden sættes og druknes.
  - Universitetet, der var blevet helt opløst, genoprettes og indvies d. 9. sept. Kongen skænker det den katolske bispegård (rester af dennes røde mur findes endnu i konsistoriums lille hus i Universitetsgården), og det gamle rådhus indrettes til bolig for den nye lutherske biskop, Peder Palladius.
  - Der indrettes ved denne tid et gjet- hus, »Kgl. Majestæts Bøsestøberi« til fabrikation af bronceanoner, i Skt. Peders Kirke.
- 1538.** Helligåndshospitalets Kirke bliver sognekirke i stedet for Skt. Klemens Kirke, der nedlægges og i 1553 nedrives.
- 1539** nævnes første gang »Vaterkonsten« ved nuværende Vandkunsten. Her byggedes et muret tårn til slot- tets vandforsyning, tæt op til Strand- vandmøllen (se 1419).
- Universitetet får en ny fundats 10. juni (forfattet af Johan Bugen- hagen), som i omtrent 2 århundreder danner grundlaget for de akademiske anliggender.
  - En del af bymarken udlægges 7. maj til brug for magistraten, der i 1567 fik den ombyttet med 67 tdr. land af Serridslev mark, »Rådmands- mark«, som den beholdt til 1771. Magistraten havde desuden ret til fiskeriet i søerne.
  - I kirkeordinansen af 14. juni træffes bl. a. bestemmelse om forsørgelse af de »husarme«, der nu, da klostrene synger på deres sidste vers, bliver et borgerligt problem.
- 1540.** Heksefølgelserne (død på bå- let) begynder ved denne tid.
- Der indføres maksimalpriser til imødegæelse af pristigninger.
- 1541.** Skt. Klare Kloster bliver møn- tergård.
- 1542.** Det ældste kendte danske flyve- blad er fra dette år (om en græs- hoppeplage i Schlesien).
- Der ansættes en særlig universitets- bogtrykker.
  - Christian III og 14 af rigets fornem- ste adelsmænd optages som medlem- mer af »Det danske Kompagni«, hvorved dettes magt forøges betyde- ligt.
- 1543.** I Rentekammerets regnskaber for dette år er opført en post »kanarie- sukker«, indført af kongen. Det er første gang, sukker nævnes i Dan- mark, og det var endnu i lang tid en udpræget luksusartikel.
- 1546.** En voldsom pest raser og sam- tidig en streng dyrtid efter et dårligt høstår og en meget streng vinter. Der anlægges en kirkegård til de døde

(1546 fortsat)

- udenfor Nørreport (omtrent ved nuv. Linnésgade); ca. 20 år efter byggedes der på kirkegården et kapel og 1628 (s.d.) en kirke for forstæderne.
- Under pesten flytter universitetet en tid til gården Knardrup ved Ganløse. Også adelen og rige borgere forlader den hjemsogte by.
- 1547.** Magistraten forlenes med Island og Vestmannaøerne for 10 år, hvilket forårsager den store vanskeligheder.
- Johan Friis udsteder strenge bestemmelser mod overdådighed.
- 1548.** Christian III anlægger en avlsgård (ladegård), Nybygård, til Kbhvns Slot, hvor nu »Godthåb« ligger. Den nedlægges 1623.
- Magistraten forlenes med Emdrupby.
- 1549.** Der ansættes to stodderfogder til at føre tilsyn med tiggeriet. Fattigvæsenet bliver sat under tilsyn af 12 forstandere med en oldermand i spidsen.
- Den første vedtægt om forholdsregler ved ildebrand (tilførsel af vand etc.) udstedes 3. juni.
  - Det forbydes at opføre huse med fjælegavle ind mod nabohuse. Der skal være lerindskud både i første og øverste loft.
  - Først fra dette år er det bekendt, at der solgtes sæbe (blød, grøn) i Kbhvn.
  - Kbhvns Bødkerlaug nævnes første gang.
  - Christian III bemyndiger 14. okt. magistraten til at anlægge en ladeplads og en bradebæk (dok) på Skarnholmen (omtr. hvor Thorvaldsens museum nu ligger).
- 1550.** Den første fuldstændige bibeloversættelse, Christian III's Bibel, udkommer (i det væsentlige Christiern Pedersens oversættelse).
- Kongen lader opføre et tøjhus, hvor nu Rigsarkivet ligger; nedrevet 1613-14.
  - Kongens krudtmølle ved Kbhvn. brænder.
  - Kbhvns Væverlaugs skrå.
- 1551.** Kbhvn. sender et krigsskib til Island, der har gjort oprør mod magistratens repræsentanter og dræbt fogeden. Sagen ender med, at magistratens forlening ophæves.
- 1552** og flg. år udføres betydelige tilbygninger og forandringer ved Kbhvns Slot, hvor bl. a. kongeflojen i 5 stokværk tilføjes.
- Krudtmøllen i Ørholm grundlægges.
- 1553.** Byen hærages atter af pest; over 1000 mennesker døde. Selv de medicinske professorer og hoffet forlader byen, og Universitetet lukkes.
- 200 reformerte forvises som kættere.
  - Helligåndshuset lægges ind under fattigvæsenet.
  - Universitetsbiblioteket, der var blevet betydeligt udvidet af Christian III, flyttes fra Helligåndshuset til universitetet.
  - Chr. III opfører en stor tilbygning (mod øst) til det middelalderlige slot.
- 1554.** Kbhvns Snedkerlaugs skrå af 20. juli.
- Kbhvns Smedesvendelaugs skrå.
- 1555.** Reberbanen på Bremerholm nævnes første gang. Rester af den findes endnu bag Charlottenborg.
- Pludderhoser (bukser) indføres af de tyske landsknægte i april, men bekæmpes af præsterne, navnlig Peder Palladius. Til et par pludderhoser kunne medgå 200 alen silketøj.
- 1556.** Gældsføngslet (»Svaltekælderen«) oprettes.
- Christian III skænker byen Grønnegårds havn, som tidligere kaldtes Refshullet (syd for den senere Knippelsbro, på Amagersiden) d. 18. dec. til vinterleje for borgerskabets skibe.
- 1559.** Kbhvns Kræmmerlaugs skrå af 1. maj (se 1651).
- Efter Frederik II's kroning 20. aug. i Vor Frue Kirke afholdes bl. a. store ridderspil på Amagertorv og Gammeltorv 24. aug.
- 1560.** Frederik II opretter et farveri og klædemageri, hvor nu »Vartov« ligger (Farvergade), den første »fabrik« i Kbhvn. Den sygnede hen i løbet af århundredet.

Turnering på Gammeltorv 1559.

- Regeringen lover at nedlægge søtønder ved Dragør o. fl. st.
- 1561.** Damhussøen, der var en kunstig opstemt sø, udlægges 7. juli til universitetet, der benytter den til fiskedam. Den kaldtes på den tid Langvadsdam. Sandsynligvis har den allerede dengang gennem Grøndalsåen været sat i forbindelse med stadens øvrige vandreservoirer (se 1524).
- Den første danske søret udstedes 9. maj.
- 1562.** Herluf Trolle bygger et svovlhus med to små stubmøller til krudtfabrikation i Kalvebodstrand, hvor Christian IV senere rejste Kongens Bryghus (se 1606).
- Fjællebroen nævnes første gang. Her ligger nu Dronning Louises Bro.
- 1563.** Ankersmedien på Bremerholm, der senere ombyggedes til Holmens Kirke, opføres. Sammen med skibsværftet og jernkanonfabriken var den landets største industrivirksomhed.
- 1564.** Under en pestepidemi dør møntmesteren og hans svend, hvorved de handlende en tid kommer i stor trang for småmønt. Det samlede antal døde opgives til 1800.
- Kbhvns Rebslåerlaugs skrå af 6. jan. Indtil 1735 lå de fleste reberbaner på Vesterbro, fra det nuv. torv til stranden (se 1857).
- 1565.** Frederik II spærrer Øresund for fremmede skibe som et middel til at vinde »Syvårskrigen« mod Sverige. Da lykken i søkrigen ikke følger ham, kan spærringen, der fremkalder voldsomme protester fra Nederlandene og England, ikke opretholdes.
- 1567.** Peder Oxen bliver statholder i Kbhvn. 15. febr. og samme år, d. 17. aug., rigshovmester. Han opgiver straks sundspærringen, bringer finanser og møntvæsen på fode og indleder fredsforhandlinger med Sverige. Freden blev dog først sluttet 13. dec. 1570 i Stettin.
- Kbhvns forstæders anlæg kan regnes fra dette år, da Frederik II udstedte en forordning om udflytning 1. okt.
- Det befales at bebygge øde grunde inden for voldene, og hvis dette er ugørligt, at omgive dem med plankeværker, så de ikke bruges som lossepladser, som hidtil var skik.
- Der antages 100 »duelige karle« til at forrette vagttjeneste, den såkaldte »lille vagt«, oprindelsen til vægterinstitutionen, der først nedlagdes 1863.
- En del hekse, som formentes at have

(1567 fortsat)

- fremkaldt et mørke under en gudstjeneste i Skt. Nikolaj Kirke, bliver brændt.
- 1569.** Kommunitetet stiftes 15. juli. Den ældste kommuniteetsbygning ved Nørregade opføres i de flg. år. Studenterne skulle her daglig gratis have 4 retter mad til middag og 3 til aften med tilhørende øl.
- Den første danske salmebog (provst ved Vor Frue Kirke Hans Thomesens) udkommer.
- 1570.** En særskilt almanak udgives første gang i Kbhvn.; tidligere var de hæftede til salmebøgerne.
- »Vognmandsmarken« overlades på denne tid vognmændene af byen »til deres hestefoder og laugs ophold«; den inddroges atter ved laugets ophævelse 1852.
  - De Hamborger Sjøleboder stiftes af møntmester Povl Fechtel og får sin plads på møntens (tidl. Skt. Klare Klosters) grund (nuv. gadenavn Sjøleboderne). Povl Fechtels Hospital flyttedes ved Brøndstrædekvarterets nedrivning 1908 til Frederikssundsvej. »Sjøleboder«, friboliger for fattige, oprettet af velhavende for deres sjæls saligheds skyld, fandtes fra katolsk tid flere steder i byen.
- 1571.** Regeringen bestemmer, at enhver frit kan nedsætte sig som håndværksmester i Kbhvn. (Laugene var i færd med at blive »lukkede laug«). Laugene rettede sig dog ikke herefter.
- 1572.** Smørstikkernes laug stiftes.
- 1573.** Kongen tillægger magistraten en skilling af hver tønde øl, som ud-tappes.
- 1574.** Frederik II skænker Kbhvns fattigvæsen 10.000 rd. og knytter dertil bestemmelser, efter hvilke fattigfor-sørgelsen i hovedsagen foregik indtil 1708.
- 1575.** Skt. Klare Kloster indrettes til kirke for de talrige, væsentlig på grund af religionsstridighederne, indvandrede tyskere. Mønten flyttes til Bremerholm, men er atter i Skt. Klare Kloster 1593-1620.
- Anders Sørensen Vedel, der i 1568 var blevet Frederik II's slotspræst, udgiver sin oversættelse af Saxo.
  - Frederik II beklager sig til Kbhvns lensmand over den lovløshed, der hersker i forstæderne uden for voldene. Han vil have forstæderne ryddet, hvilket magistraten dog modsætter sig. Klagerne over løsagtigheden i havebykvartererne gentages dog atter og atter, og det synes, at disse kvarterer har overtaget Rosengårdens rolle.
  - Det forbydes at opføre hytter og boder på fortovene og på byens grund (4. okt.), et forbud, der dog ikke overholdtes.
- 1576.** Det forbydes ved kgl. frd. af 20. april at holde svin i staden, da svinene ofte løber frit om i gaderne; forbudet måtte atter og atter gentages i de følgende 200 år, men uden synderligt resultat.
- Den universitetet tildelte ret til censur for at hindre udbredelsen af kætterske meninger indskærpes 15. maj.
  - En papirmølle anlægges ved en bæk ved Hvidøre; omdannedes 1583 til kornmølle.
  - Kansleren Niels Kaas indleder en udtalt afrustnings- og sparepolitik. Indskrænkningerne gjaldt dog ikke flåden.
- 1577.** Frederik II forordner, at mændene under gudstjenesten i Vor Frue Kirke skal stå op i den ene side af kirken og kvinderne på den anden side. 1578 gives samme bestemmelse for Skt. Nikolaj Kirke.
- Det forbydes ved frd. af 7. maj at slagte øksne eller fæ inde i byen, hvorefter der 1579 opføres et slagtehus med 14 boder uden for Vesterport. Forbudet gentoges dog nu og da i de følgende århundreder.
  - Ved den senere kong Christian IV's døbsfest udfører studenterne et latinsk friluftsspil i slotsgården, Davids kamp mod Goliath, hvor kampen mellem de to parter bliver så vold-

- som, at det kommer til blodsudgydelser.
- 1578** (og 1580). Magistraten får befaling til at skærpe kontrollen med laugsmonopolerne, hvilket den dog ikke synes at have turdet.
- 1579.** Rentemesteren Christoffer Valkendorff bliver tillige statholder i Kbhvn. I denne egenskab udøvede han en overordnet myndighed i byen, af hvilken han indlagde sig fortjenester. Blandt de mange foranstaltninger, hvortil hans navn er knyttet, skal nævnes: han fremkaldte Frederik II's stadsret af 5. april 1581; han bidrog med egne midler til fæstningsværkernes forbedring; han opførte Vejherhuset, der indtil 1857 lå udfør Naboløs; han lod havnen rense og omsætte med hugne sten; han udvirkede, at Skt. Nikolaj og Helligånds kirker forsynedes med tårne, samt at Vor Frue Kirke blev tækket med kobber; han indrettede i Østervold en offentlig brønd, hvorefter Brøndstræde senere fik navn; han fik et slagtehus opført udenfor Vesterport.
- Sejlhuset på Bremerholm, hvoraf en del endnu er bevaret bag Charlottenborg, opføres.
- Frederik II indkalder en trup engelske musikere, der optræder her i 7 år og siden efterfølges af andre.
- Skarpretter Anders Freimut får af kongen privilegium på at virke som kirurg i Kbhvn.
- Den lærde teolog Niels Hemmingsen afskediges fra sit professorat ved universitetet 29. juli p. gr. af vranglære om nadverens sakramente. Han forvises fra byen.
- 1580.** Den første drikkevandledning fra Lundeussøen (»Fontainens Rende«) føres ind til byen, og der anbringes offentlige »springvand« på Gammeltorv, Amagertorv og Købmagergade. Lundeussøen havde atter tilløb fra Gentofte og Utterslev søer.
- Tinglemsning af pantebrev og skøder påbydes.
- 1581.** Frederik II giver Kbhvn. en ny stadsret 5. april for at gøre ende på gammel strid mellem borgerne og magistraten om dennes rettigheder, skatterne, græsningsretten på bymarken m. m. Borgerne får ret til at vælge to kæmnere, der skulle aflægge regnskab for byens indtægter.
- Borgerne får befaling til at holde gaderne foran deres huse og gårde brolagte.
- 1582.** Rigsarkivalierne føres fra Kallundborg til Kbhvns Slot (se 1720).
- En ny ægteskabsordinans, der blev grundlaget for de følgende århundreders lovgivning på dette område udstedes: trolovelse, lysning, straffe for kønslig omgang uden for ægteskabet m. m.; udstedes 19. juni.
- En ny jordebog samt en samlet udgave af byens privilegiebrev m. m., kaldet »Valkendorfs Bog«, der endnu er bevaret, udfærdiges i dette år og skænkes af Valkendorff til staden.
- Stadens herberg, »Store Lækkerbid-sken«, opføres på Højbro Plads. Her logerede bl. a. de fremmede ambassadører.
- 1583.** En pestepidemi bortriver ca. 9000 af byens indbyggere - der havde været mindre pestepidemier 1568, 1575 og 1578.
- Holmens Bro nævnes første gang under navnet Nybro.
- 1585.** På Rosbæk Mølle, der en tid havde været kgl. jagthus, indrettes gæstgiveriet (Gammel) Vartov (se 1607).
- 1586.** Skt. Peders Kirke, der fra 1536 havde været brugt som gjethus (støberi), overlades de tyske familier til sognekirke og fører derefter navn af Skt. Petri Kirke. Gjethuset flyttes til Skt. Klare Kloster (se 1610).
- En schweizisk linedanser udfører sine kunster på en line, der er udspændt fra Vor Frue Kirkes spir over Gammeltorv til rådhuset 23. juni.
- 1587.** I dette år går ca. 200 skibe med hjemsted i Kbhvn. gennem Sundet, mens tallet omkring 1550 havde været 5 à 6 om året. København havde nu som handelsstad overfløjet Malmø og Helsingør.

København set fra landsiden 1587. Til venstre i billedet Vor Frue Kirke (se 1514), til højre byens galge (se 1622).

1588. En fransk skole oprettes.

1589. Søroveren Mogens Heinesen henrettes på Slotspladsen 18. jan. Ved senere dom får hans minde oprejning; Valkendorf idømmes bod og nedlægger sit statholderskab.

- Valkendorfs Kollegium i Skt. Peders Stræde indvies 26. febr. i det tidligere Karmeliterkollegiums bygning (»Hvidekloster«).

- Tycho Brahe køber Kongens Farvergård (Vartov v. Farvergade) og indretter et observatorium i det dertil hørende tårn.

1590. En hollandsk kapelmester ansættes og Christian IV, der var meget musikinteresseret, udvider efterhånden kapellet til at omfatte 71 musikere, så det bliver et af Europas førende.

- Kong Jacob af Skotland kommer til byen 21. febr. og hædres med store fester. Samme år brændes i Kbhvn. 13 kvinder, deriblandt en borgmesters hustru, der forventes at have »gjort ond vind« ved dronning Annas overfart til Skotland året forinden.

1591. Hans Poulsen Resen bliver professor ved universitetet. I denne stilling og fra 1615 som Sjællands biskop fortsætter han kampen mod kætteriet

(kryptokalvinismen) med øget skarp-
hed til endelig sejr.

1592. Et »klædekammer« til fremme af klædefabrikationen oprettes af Christoffer Valkendorf.

- Byen hærages af en alvorlig tyfusedemi. Regeringen flyttes til Antvorskov, og Universitetet lukkes. Det forbydes at gå til de dodes begravelse og at sælge gamle klæder.

- Kbhvns Vandtsnideres (groshandleres) skrå af 25. jan.

1594. Kansler Niels Kaas overgiver på sit dødsleje den 27. juni nøglerne til Kbhvns Slots hvalving, der rummede rigsklenodierne til den 17 årige Christian IV.

1595. Slottets vandtårn (se 1539) udstyres med hvælvinger, hvori opbevares krudt.

1596. Tårnet på Kbhvns Slot (Blåtårn) forhøjes og forsynes med et pragtfuldt spir.

- Christian IV krones d. 29. aug. og overtager, nu fuldmyndig, regeringen. Alene de fremmede fyrster og gesandter med følge medbragte 2200 heste. Ved deres ankomst afbrændtes på Valby Bakke et fyrværkeri på 25.000 skud, samtidig med at kanoner tordnede fra alle kanter af fæstningen. Penge kastedes i grams til

Af Københavns historie 1596–1602

almuen, og på Amagertorv flød en brønd med vin. Festen varede i 10 dage. Midt under festlighederne udbrød en brand, der fortærer 14 huse.

- 1597.** Tycho Brahe ankommer til sin gård i Kbhvn. (se 1589) ca. 29. marts fra Hven efter at undersøgelser er påbegyndt for hans styrelse af lenet. Der rejses nu yderligere klager mod ham for kætteri og overtrædelse af ægteskabsloven. I juni forlader han for steds byen og landet.
- Boldhuset på Bremerholm, hvorefter Boldhusgade har navn, opføres.
  - Kongen overdrager vandmøllen til magistraten 3. okt. p. gr. af de stadige klager over, at Møllekanalens slam ødelægger havneløbet, spec. ved Ladbroen.
  - Endnu i dette år ligger der et strå-tækt hus klods op ad Vor Frue Kirke.
- 1598.** Opførelsen af Lange Tøjhus på Slotsholmen påbegyndes, fuldført 1604. Det var det første af Christian IV's mange monumentale bygværker.
- Det ældste bevarede kort over Kbhvn. er fra denne tid.
- 1599.** En pest bortriver ca. 8000 indbyggere, et tal, der dog sikkert er overdrevet.
- Inddæmningsarbejderne bag slottet til Tøjhuset og Proviantgården og den flådehavn, der omsluttedes af disse (»Tøjhusgraven«) begynder 11. jan., fuldført 1614.
  - Det ældste kendte prospekt af Kbhvn., forestillende belejringen 1523 eller 1535, er trykt i dette år i en oldenburgsk kronike.
- 1600.** De tyske »Zunft«-skikke trænger herind ved denne tid samtidig med en betydelig indvandring af tyske håndværkere (»de zunftige svende« - zunft = laug).
- Tobaksrygning begynder omtrent ved denne tid i Norden. Christian IV lagde i begyndelsen brugen hindringer i vejen.
  - Kbhvns udseende var i 1500-tallet blevet betydelig forbedret. Hertil bidrog meget, at byen havde fået egne

teglgårde. Tidligere var det kun offentlige bygninger og enkelte rigmænds huse, som var grundmurede, men nu bliver udgiften til brændte sten og tagsten overkommelige for borgerne. Der bygges derfor adskillige stenhuse, men flest af bindingsværk, ofte i 2 etager og med gavl mod gaden. Store og anselige gårde med et karakteristisk ydre var byggede af de indflyttede adelige og velhavende borgere. Slottet og et par kirker var blevet prydet med tårne og spir. Alligevel havde den by, som Christian IV overtog, i hovedsagen et middelalderligt præg; dens omfang var lille, der var endnu overmåde mange lave og små huse, gaderne var højst urenlige, brolægningen elendig, og deres bredde indskrænkedes betydeligt ved fremspringende trapper og boder på fortovene. Havneforholdene var utilstrækkelige, bl. a. fordi den gamle havn opfyldtes af Møllekanalens affald. Sundhedsforholdene var yderst slette, og antallet af dødsfald synes stadig at have ligget over antallet af fødsler, i de mange pestår endda betydeligt over. Befolkningstilvæksten skete da gennem indvandring. Politisk var magten i byen efter de to borgerrejsninger efter de fire »borgerkonger« gået over til kongen og adelen. Også de monopoler, laugene havde skaffet sig, begynder at komme i konflikt med regeringens økonomiske planer.

- Den første botaniske have i Danmark anlægges på Studiegårdens grund ved nuv. Krystalgade; den indeholdt i hovedsagen kun lægeplanter.

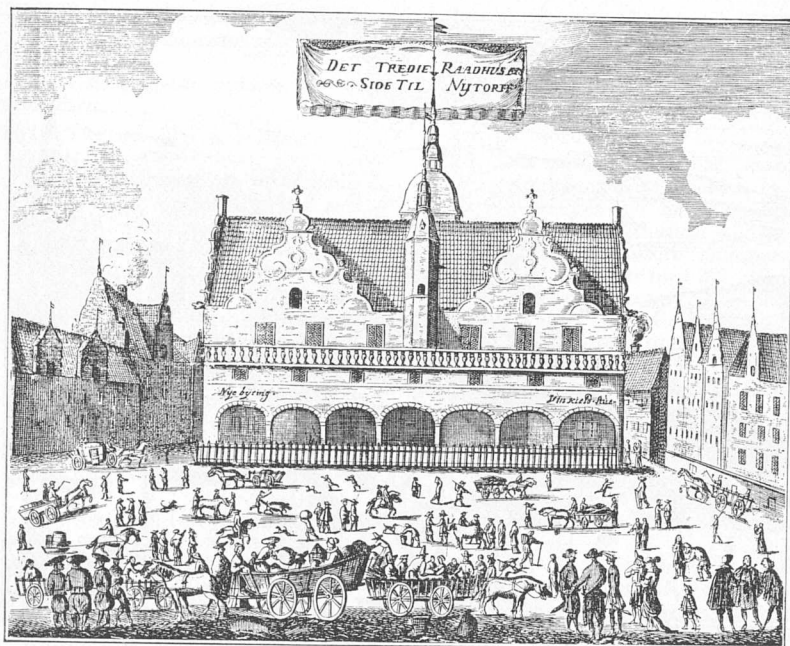
1601. En ny universitetsbygning indvies 26. juni.

- Befaling gives, at alle landsbykirkeklokker undtagen den største i hver kirke skal afleveres »rigets arkeli til bestyrkning og forbedring« : til kanonfabrikation.

1602. Kbhvn., Helsingør og Malmø får 20. april eneret på den islandske handel, der i 1619 organiseres i Det islandske Kompagni med hjemsted i

(1602 fortsat)

- Kbhvn., hvorunder tillige lægges handelen på Finmarken og Færøerne, og som i 1631 fik ret til hvalfangst og kaperi. Kompagniet opløstes 1662.
- Om foråret lægges grunden til Proviantgården på Slotsholmen, fuldført 1609.
  - Christian IV køber Christen Eriksens gård ved Gammel Strand og bygger her Kongens Gæstegård; den flytter i 1621 til Ellen Marsvins Gård på hj. af Læderstræde og Højbrostræde (nu Højbro Plads), senere kaldet Stenbukkens Gård; brændte 1795.
- 1605.** Tugthuset oprettes i kongens gamle farvergård i Farvergade som en opdragelsesanstalt for forældreløse børn, som dér skulle lære husgerning og håndværk. De blendedes dog snart med voksne betlere, prostituerede o.s.v.
- En grønlandsekspedition fører 5 grøn-lændere til Kbhvn. (28. juli).
- 1606.** Christian IV påbegynder omdannelsen af byens middelalderlige befæstning, idet han bygger 9 hele og 2 halve bastioner efter hollandsk mønster; tværs over Bremerholm forlænges volden indtil stranden, og dens grav bygges som skibshavn under navnet Holmens Kanal. Fra Vester-vold føres volden langs stranden lidt syd for Møllekanalen (nu Løngangstræde) indtil den bro, som lægges tværs over dybet til Slotsholmen, og som i 1620 overbygges med tag og kaldes Løngangen. Også Slotsholmen befæstes. I 1608 bygges den murede hjørnebastion, hvori Kongens Bryghus blev indrettet i 1619. Det hele voldarbejde var afsluttet omkring 1620. En ny Østerport opføres i den fremrykkede vold (på nuv. Kongens Nytorv).
- Christian IV opkøber mange haver uden for byen mellem Nørre- og Østerport og bygger her det »lysthus«, som efterhånden udvidedes og fik navnet Rosenborg. Siden byggedes Nyboder og Kastellet på dele af den indkøbte jord.
- Kongen giver befaling til anlæget af Nytorv på den plads, som indtoges af byens tjeneres boder og Rådhusgården med byens hestemølle, samt at ombygge rådhuset (1. dec.). Det fuldbyrdes i de følgende 4 år.
- 1607.** Helligåndshospitalet flyttes fra Helligåndshuset til Gæstgivergården Gl. Vartov (tidligere Rosbæk Mølle-gård) ved Strandvejen. Tugthuset (Børnehuset) flyttes fra Farvergade til Helligåndshuset. Her, i det gamle klostres 4 længer, udviklede sig landets første virkelige tekstilmanufaktur med stordrift: klæde-, linned- og bommesivæveri, possement- og tapet-mageri, perlstikkeri m. m. I 1625 kulminerede fabrikationen med ca. 700 beskæftigede lemmer.
- 1608.** Et stadsguardeinembede oprettes.
- En pille til stadens vartegn, »Leda med svanen«, opsættes på Havfrugrunden ud for indløbet til den ny flådehavn ved Tøjhuset (se 1795 og 1868).
- 1609.** En ny »Stadens Avlsgård« opføres i Hestemøllestræde på hjørnet af Lavendelstræde.
- Exorcismen (djævlbesværgelsen) ved dåben bliver obligatorisk ved denne tid.
  - Springvandsfiguren »Caritas« på Gammeltorv opstilles.
  - Jægersborg (Ibstrup) Slot opføres; senere ombygget og i 1761 nedbrudt.
  - Vor Frue Kirke får et nyt spir, og Skt. Petri Kirke forsynes med spir.
  - Forordning af 26. juni bestemmer, at lensmændene skal sende alle »føre og stærke løsgængere« til arbejde i tugt-huset i Helligåndshuset.
- 1610.** Rosenborg Slots opførelse påbegyndes (og fuldendes 1634). Oprindeligt var den slottets ladegård, men da den ny ladegård ved Skt. Jørgens Sø var færdig, ophørte dette, og den 5. marts 1624 fik det nye »lysthus« navnet Rosenborg. Haven skulle være slottets lyst- og køkkenhave i stedet for den nedlagte have på Bremerholm.

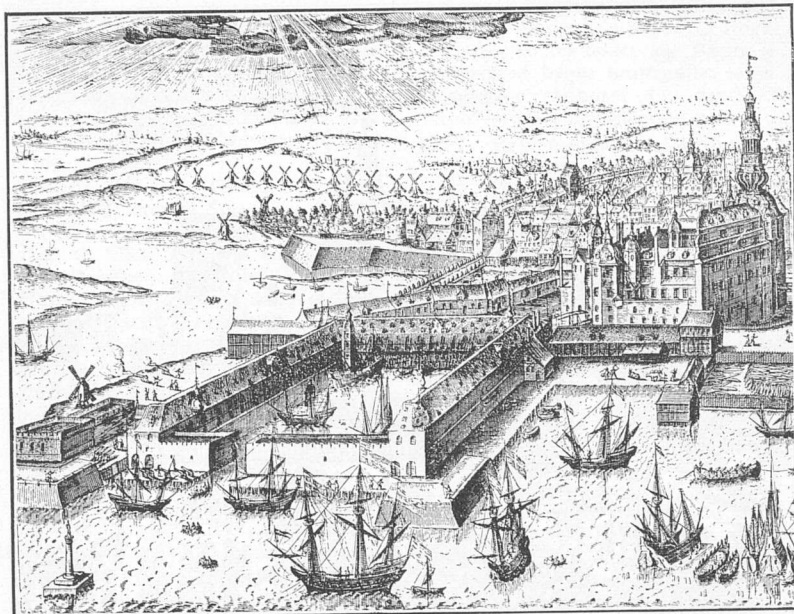

Christian IV's rådhus, set fra Nytorv (se 1606).

- Kbhvns borgervæbning oprettes 26. febr.
- Et nyt gjethus opføres ved Pilestræde i st. f. det hidtidige i Skt. Klare Kloster.
- Vand- og brødstraffen omtales første gang.
- Det nyanlagte Nytorv indrettes til kødtorv.
- 1611.** Der nævnes første gang stads-
musikanter i Kbhvn.
- 1613.** Christian IV ophæver al laugs-
tvang (19. juni). Laugenes rettighede
måtte dog genoprettes 1621, men
under statskontrol.
- 1614.** Anlægget af forstaden Vesterbro
påbegyndes. Den bestod væsentlig af
boder for fattigfolk.
- Opførelsen af skipperboderne i kongens
gamle køkkenhave over for Holmens
store smedie (senere Holmens

Kirke) påbegyndes, fuldført 1621 (Dybengsgade, Laksegade, Hummergade, Storestræde etc.). Det var rækkehuse, og de var forsynet med påmalede numre, hvorfor de i daglig tale kaldtes »Numrene«. De brændte 1795.

- 1615.** En garver nævnes første gang i Kbhvn.
- Skt. Klare Kirke nedrives.
- Magistraten fastsætter maksimal løn for dragere, arbejdsmænd o. l. – fra 5–16 skilling daglig.
- 1616.** Det første Ostindiske Kompagni oprettes 17. marts. Kongen lod 1619 dets kompagnihus bygge ved Gammel Strand, vest for Kongens Gæstegård. 1618 sejler Ove Gjedde ud med 5 skibe og erhverver Trankebar i Indien; kompagniet opløstes 1650 efter at have lidt store tab.

Tøjhuset og slottet. I forgrunden til venstre byens vartegn (se 1608).

(1616 fortsat)

- Nørreport ombygges og forskønnes.
- Ejendommen Amagertorv 6 – med urette kaldet Dyvekes Gård (se 1516) – opføres af borgmester Mathias Hansen.

1617. Fuglestangen til afretning af fugle til falkejagt rejses på det sted, hvor senere Tagenshus lå.

- Stadens teglgård flyttes fra en plads uden for Østerport til markerne på den senere Blågårds grund. Den blev ødelagt under belejringen 1658 og ikke senere genopbygget.
- Vesterport ombygges og forskønnes.

1618. Christian IV udskrifer en skat over hele landet for derfor at lade bygge en fæstning på Amager. Dette er det første skridt til anlæggelsen af Christianshavn på Refshalegrunden. Samtidig begynder opførelsen af Knippelsbro – dengang kaldet den

store Amagerbro (fuldendt 1620). En plan over den ny by med 8 radialt udstrålende gader om et centraltorv var udarbejdet året i forvejen, men blev aldrig udført.

- Løven i kamp med hesten (i Rosenborg Have), byens ældste verdslige skulpturmonument, fuldføres.
- Børnehuset anlægger et valkeværk ved Strandmøllen, et lignende fandtes ved Stampen. I det hele blev Mølleåen kraftcentret for hovedstadens »manufaktur« (industri) i den følgende tid (se bl. a. 1552, 1628, 1640, 1643, 1648, 1664).
- Ved anlægget af den ny Frederiksborgvej erstattes fjælebroen over Peblingsøen med en dæmning (1618–20).
- Bådsmændenes Sygehus, oprindelsen til det senere Kvæsthus, oprettes ved denne tid (se 1658).

Af Københavns historie 1618–1621

- Forsikring mod søskade omtales første gang (i et dokument for Ostindisk Kompagni).
- En tysk tragedie opføres på Slotspladsen.
- 1619.** Der udstedes et kongebrev af 5. april, hvorefter enhver, der vil opføre en god bygning på Chrsthvn., vil få skøde på grunden og skattelettelser i flere år. Det første skøde udstedes 1622. Omkring den nye by opføres en vold med 5 bastioner.
- Borgmester Mikkel Vibe får d. 18. april tilladelse til at oprette et gæstgiveri på Vesterbro med »skytteri«, begyndelsen til Vesterbros senere mangfoldige forlystelsesliv.
- Christian IV giver Ordrup Sø og 3 fiskedamme ved Gl. Vartov til byen i mageskifte for Lersøen, Peblingesø, Skt. Jørgens Sø og Sorte Dam (15. april).
- Vold og grav (senere kaldet Rosenåen) graves vest for Skt. Jørgens Sø. Dermed begynder de udenværker (Ladegården, Store Ravnsborg og Ny Vartov) vest for søerne, som først fuldførtes omkring 1645.
- Pest raser atter i byen i dette og det følgende år. Antallet af døde opgives til mindst 7000.
- Christian IV udsender 9. maj Jens Munks ekspedition for at finde Nordvestpassagen.
- Veksler omtales første gang i Danmark.
- Der graves en kanal (senere kaldet Peymanns Rende) fra Sortedamssøen til Rosenborg slotsgrav, som derved fyldes med vand.
- Der indrettes et fængsel på hjørnet af Nytorv og Sluttergade (nuværende Domhus' grund).
- Der forordnes fæstningsarrest på Bremerholmen. I »Trunken« indrettes plads til 200 lænkede »slaver« i 2 rum. De beskæftiges dels på galejer, dels ved arbejde på Holmen.
- Holmens Kirke indvies 5. sept. i den af Fr. II 1563 opførte store ankermedie. En samtidig oprettet navigationskole får lokaler i en fløj af kirken. Denne skole bestod kun i få år. Hertil flyttes nu også toldboden, der oprindeligt havde været i Renteribygningen på Slotsholmen, og derefter i over 100 år i Rentekammerbygningen på Slotsholmen.
- 1620.** Det påbydes 18. maj, at alle drenge og piger i riget mellem 12-14 år, der strejfer om uden levebrød, skal indsættes i tugthuset i Kbhvn.
- Det første sæbesyderi anlægges i Kbhvn. af en tysker med kgl. privilegium. Det ophørte snart og det næste anlagedes først 1660. En samtidig påbegyndt olieproduktion varer også kun kort.
- Børsens opførelse påbegyndes. Dragespiret blev fuldført 1625.
- Der gives to hollændere bevilling til oprettelsen af et sukkerraffinaderi (vistnok det første her i landet). Det støttedes ved et importforbud for sukker 1624, men klarede sig dog kun i kort tid.
- Christian IV indkalder ved påsketid silkevævere fra Nederlandene. Gaden, hvori de boede, fik navnet Silkegade, men dette første kongelige silkevæveri kom i løbet af få år i forfald. Fra nu af arbejder kongen bevidst på at gøre landet industrielt selvforsynende (merkantilismen) for en væsentlig del i form af statssocialisme.
- Flyttedage omtales første gang.
- 1621.** Christian IV køber 1. jan. Skt. Jørgens Hospitals jord og mageskifter Ryvangen i Gøttofte mark med Kbhvns by, som afgiver Kalvehaven syd for Ladegårdsåen og vest for Skt. Jørgens Sø samt et stykke af Vesterfælled, og kongen lægger hertil den nu nedlagte landsby Solbjergs jord, alt til mark for den nye Ladegård (ved nuv. Boulevard), hvor der bl. a. var plads til 500 kreaturer til hoffets forsyning.
- Beskatning af brændevin indføres første gang ved frd. af 16. febr.
- En universitetskommission kræver, at studiet af medicin, botanik og anatomi fremtidig skal dyrkes efter naturen mere end efter bøger. En ny

Af Københavns historie 1621-1625

(1621 fortsat)

strålende æra i dansk naturforskning indledes hermed. Der skal sørges for en kirurgisk uddannelse af barberer.

- Det islandske Kompagni overtager grundene langs stranden (ved senere Ny Toldbodgade) og anlægger her en mægtig reberbane, der i 1690 (s. d.) gik op i den nye slotshave.
- Christian IV befaler magistraten at fastsætte brød- og kødtaksten.
- Et saltraffineri oprettes på Chrsthvn. af en hollænder. Indførsel af salt forbydes, men efter 6-7 års forløb må værket standse.

1622. Københavns store galge flyttes fra pladsen udenfor Vesterport ud til Pesthusfæleden. (Bagved pladsen, hvor »Folkets Hus« på Enghavevej lå).

- Bakkehuset nævnes første gang som vangehus; det omdannedes 1718 til kro ved den gamle Roskilde Landevej. Kroen flyttes senere til Vesterbro, da den ny kongevej (nuv. Roskildevej) anlægges (se 1776), under navnet Slotskroen. Denne nedrives 1906.
- Prammændenes Laug og Kbhvns Malerlaugs skrårer.

1623. Regensen indvies 1. juli. Den blev dog først færdig 5 år senere.

- Skt. Petri Kirke udvides til en korskirke for at give plads til de mange indkaldte silkevævere.
- Toldboden flyttes fra Holmens Kirke til det yderste hus i Brogade på Christianshavn, og der indrettes en mønt i Holmens Kirke.
- Kbhvns Murer- og Stenhuggerlaugs skrå 7. marts.

1624. Christian IV lægger den første grund til Danmarks postvæsen ved forordningen af 24. dec. Det skulle dog styres af købmændene selv.

- Kongen tillader Abraham von Tongelo m. fl. at oprette en veksel-, låne-, betalings- og købmændsbank 18. febr. Banken trådte dog vistnok aldrig ud i livet.
- Kongen befaler 20. aug., at der skal

»lægges bro« på hovedvejen uden for Vesterport indtil Valby. Den senere Vesterbrogade benævnes her »Den lange Stenbro«.

- Den sidste del af Skt. Klare Kloster nedrives.
- Magistraten ansætter en brofoged til at føre tilsyn med brolægningen, der stadig var husejernes sag.
- Der opføres 2 blokhus i stranden nord for Skt. Anne Grund, et på hver side af sejllobet, og en pallisadespærring sættes på Refshalegrunden.
- En voldsom pest raser i dette og det følgende år. Henved 5000 mennesker bliver dens bytte.

1625. Efter langvarige forhandlinger i Kbhvn. året forud bestemmer kongen sig i jan. til at gribe ind i trediveårs-krigen og drager i maj til Tyskland. Kbhvns borgere får ordre til at holde sig forsynet med krudt, bly og lunter samt proviant for et år og vagttjenesten organiseres med et muligt angreb for øje. I det hele lider også hovedstaden meget ved den ulykkelige krig, der først sluttedes ved freden i Lübeck 27. maj 1629.

- En ny toldforordning med lav told på råstoffer og høj told på færdigvarer er udtryk for den merkantilistiske tendens i tiden, der var en følge af, at Kbhvn. var blevet midtpunkt for Østersøhandelen; de mange i de foregående år startede »manufaktur« er dog allerede da i stærk tilbagegang, dels som følge af forbrugernes misfornøjelse med kvaliteten af de danske varer (sæbe, silketøj m. m.), dels som følge af rigsrådets modstand mod kongens statssocialistiske politik. Industrien bliver fra nu af mere privat præget og trives kun småt, bl. a. som følge af den nu begyndte ulykkelige krig.
- Skt. Petri spir blæser ned under en storm 10. febr.
- Skt. Anne Kirkegård anlægges, hvor 15 år senere opførelsen af Skt. Anne Rotunde begyndte. Her begravedes bl. a. fangerne fra Bremerholm og andre forbrydere.

Af Københavns historie 1626-1633

- 1626** og flg. år dannes flere private vandkompagnier, der i mange år forsynede byen med vand ved ledninger fra de omliggende søer.
- 1627.** Skt. Anne Skandse opføres, den første begyndelse til Kastellet.
- Retterstedet på Nytorv indrettes og den første henrettelse dér finder sted 14. aug.
- 1628.** En kirke udenfor Nørreport på den gamle pestkirkegård (se 1546) indvies d. 18. juni. Den var bygget efter kongens befaling og ved Vor Frue Kirkes midler. Den blev nedbrudt, da belejringen forestod 1658.
- Toldboden flyttes til det vestlige blokhus ved Skt. Anne Bro, omtrent dens nuværende plads.
  - Den gamle kornmølle ved Brede omdannes til krudtmølle.
  - Tre smede fra Solingen får privilegium på oprettelsen af en le- og knivfabrik i Kbhvn.; i 1643 får den ret til anlæg af en slibe- og polérmølle ved Mølleåen (Rådvad); kort efter udvides den med en hammermølle. Leværket var blandt de manufakturer, der klarede sig bedst og længst. Dets mølle genoprettedes efter belejringens ødelæggelser ved Stampen i 1670.
  - Holmens Skole oprettes af Chr. IV.
  - Parykker omtales første gang i Danmark (i et synodialforbud).
  - Under en stærk storm blæser spiret på Skt. Nikolaj Kirke og et af de små spir på Vor Frue Kirkes tårn ned.
- 1629.** Christian IV lader en grøft og et dige opkaste fra Nørreport til Skt. Anne Skandse, der skal afgrænse det nye kvarter »Skt. Anne By«. Diget var begyndelsen til den ny Østervold, som dog endnu i 1658 var ufuldendt. Det nye kvarter, som herved inddroges i byen, forøgede byarealet til det dobbelte. Det kaldtes i Frederik III's tid »Ny København« og omfatter de nuv. Skt. Annæ-kvarterer. Der udarbejdes en plan til anlæg af en stjerneformet by om et ottekantet centraltorv, der dog aldrig gennemførtes (som for Christianshavn, se 1618), men hvorom endnu rester i Nyboders plan vidner.
- Lundebishopens gård mellem Østergade og Nikolaj Plads opføres.
  - Store Vibenshus bliver vagthus ved den af Frederik II anlagte landevej fra Kbhvn. til Frederiksborg. Det brændte 1925.
- 1630.** Fattigvæsenet omorganiseres. En direktion sættes i spidsen for det. Silkehuset omdannes til »Konventhus«.
- »Den store Stenbro« eller den ny Helsingørsvvej anlægges fra byen (omtr. fra det senere Kongens Nytorv) gennem Nyboder til den i 1647 opførte ny Østerport. Den forsvandt, da stjerneplanen gav plads for Ruses plan (se 1663). En rest af »Den store Stenbro« er Gammelvagt i Nyboder. En rest af den ældre Helsingørsvvej er nuv. Helsingørsgade.
  - Magstræde 17, 19, to endnu bevarede renaissance-gavlhuse, opføres ved denne tid.
  - Helligåndshospitalet flyttes fra Vartov (se 1607) ved Strandvejen til (nuv.) Triangeln på Østerbro, men beholder navnet Vartov (Ny Vartov). Denne firfløjede gård var en bastion i Christian IV's fremskudte befæstning (se 1619), der i 1658 måtte overgives til den svenske hær (ligesom Ladegården) og blev ødelagt under belejringen.
- 1631.** De første 24 huse af Nyboder opføres.
- Kongen lader bygge Tagenshus ved »fuglestanen« som vangehus i Rådmandsmarken.
- 1632.** Kongens Bryghus brænder og ombygges og får sit nuv. valmtag.
- 1633.** Der føres vandledninger af bly fra Peblingesø gennem stranden over til Christianshavns Torv, hvor der opsættes en blåmalet post.
- Gammel Mønt-kvarteret, hvor Møntergården tidligere havde ligget i Skt. Klare Kloster, udparcelleres til bebyggelse.

- 1634.** Christian IV fejrer sin ældste søns bryllup med prinsesse Magdalene Sibylle 5. okt., formentlig det pragtfuldeste bryllup, der nogensinde har været fejret i Kbhvn. I anledning heraf blev Højbro og Holmens Bro fra træbroer omdannet til stenbroer. Til at forestå de musikalske fremførelser blev indbudt den berømte tyske komponist Heinrich Schütz, der samtidig udnævntes til kgl. kapelmester, i hvilken stilling han 1634-35 og 1642-44 fik stor betydning for musiklivets udvikling. Ved samme lejlighed opføres tre tyske skuespil, gaves turneringer, balletter, optog o. m. a.
- Det første avisprivilegium gives den 29. juni til to indvandrede tyskere.
  - En notarius publicus ansættes første gang.
  - Kbhvns Skipperlaugs skrå af 22. dec. Laugshuset lå i Lille Kongensgade.
- 1635.** Borgmester Mikkel Vibes gård, Strandgade 30-32, samt naboejendommen nr. 28, de ældste gårde på Christianshavn er opført 1622-35.
- Kbhvns Garverlaug stiftes.
- 1636.** Et guineisk-afrikansk og et østersøisk kompagni oprettes, begge dog uden større held og af kort varighed.
- I dette og det følgende år raser pesten atter, og antallet af døde anslås af Ole Worm, der i modsætning til de fleste læger blev i byen, til 5000.
- 1637.** Grundstenen til Trinitatis Kirke og Rundetårn lægges 7. juli. Kirken var opr. kun studenterkirke, blev i 1660 sognekirke.
- 1638.** Bytinget havde hidtil været holdt under åben himmel; der opføres nu et træhus nord for rådhuset med tag og kakkelovn til dets brug.
- 1639.** Christianshavn gøres til en selvstændig købstad 8. juni, hvad den forblev til 1674.
- En særlig domstol for søretssager oprettes.
  - Det først fundne guldhorn (fra Gallehus) overbringes kongen, der skænker det til den udvalgte prins Christian som drikkebæger. Det overdrages Ole Worm at undersøge og beskrive det (bogen derom udkom 1641).
- 1640.** Børsbygningen fuldendes. På begge bygningens langsider var gravet kanaler, så at skibene kunne lægge til og varerne anbringes i lagerkældrene under Børsen; i det hele blev Børsen i sin ældre skikkelse mere et varemagasin end en børs.
- Magistraten opretter en skrive- og læseskole, ophørt 1682.
  - Den latinske korsang i kirkerne afskaffes og afsyngelse af danske salmer indføres.
  - En tysk drejer får privilegium på anlæg af en geværfabrik (musketter og pistoler) i Lyngby gamle kornmølle.
  - Rentemester Henrik Müller opfører en gård på Østergade, den senere Efterslægtens Gård; nedrevet 1913.
  - Opførelsen af en vældig rundkirke, Skt. Anne Rotunde, inden for den ny Østervold begyndes. Den blev aldrig helt færdig på grund af krigen og finansnøden i Christian IV's sidste regeringsår (se 1663). Dens fundament kom for dagen ved udgravningen til Polyteknisk Lærestalts ny bygning: 60 m i diameter og med 12 gavle. Den skulle være søfolkens kirke.
  - En midlertidig trækirke på Christianshavn indvies 22. maj.
- 1641.** Nyboder fuldendes. Det var dog kun den del, som ligger sydvest for Suensonsg.; hvad der ligger nordøst for denne, blev opført 1785-95. Af Chr. IV's Nyboder er nu kun nogle få (ved Skt. Pauls Gade) tilbage.
- Der anlægges en kongevej til Roskilde.
  - Et kompagnihus for Islandsk Handel opføres på Skarnholmen, hvor nu Thorvaldsens Museum ligger.
  - Skt. Petri Menighedsskole oprettes.
  - Holmens Kirke ombygges og udvides til korskirke 1641-43, således at den resterende del af ankersmedien (den endnu bevarede gavl) bliver korfløj.

1642. Rundetårn (kaldet Regenstårnet) fuldføres. (Se 1656).

- Told på tobak indføres.

1643. 11. dec.-terminen anordnes. I 1656 bliver også 11. juni termin.

- Strandmøllen omdannes til papirfabrik (nedlagt 1898); børnehusest valkemølle flytter til Rådvad.

- En gennemgribende reform af forholdsregler ved brand gives ved anordning af 1. jan. Skorstenene skal fremtidig anbringes inde i husene og med piben ud gennem taget.

- Krig med Sverige og Nederlandene begynder ved juletid («Den Thorstensonske fejde»). Atter lider byen under ekstraskatter, hvervning, vagt-hold m. m.

1644. Det første anatomiske teater (auditorium) oprettes på universitetets grund. Det var udstyret med en kongeloge, som senere Frederik III ofte benyttede.

- Christian IV skænker sin frille Vibeke Kruse den store have langs nuv. Nyhavn, hvor senere Charlottenborg og den botaniske have anlagdes.

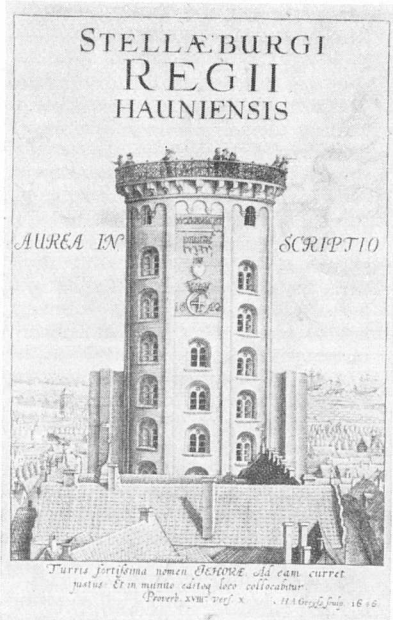
- Christian IV løber om bord på »Trefoldigheden« ud med flåden 29. juni for personlig at tage del i krigen (slaget på Kolberger Heide).

- Admiral Peder Galt henrettes på Slotspladsen 31. aug. på grund af dårlig ledelse af flåden i krigen i juli.

1645. Professor Simon Paulli indbyder i februar byens borgere (og navnlig barbersvendene) til mod betaling at overvære dissektionen af en halshugget kvinde. Demonstrationen varede i 14 dage og overværedes af mange fornemme folk. Den fortsattes af andre. - Lig måtte i disse tider ofte fremskaffes ved tyverier fra kirkegårde og rettersteder.

- Kongen udnævner Ole Vind til kgl. konfessionarius efter at have hørt gentagelsen af hans prædiken i Vor Frue Kirke om hoffets »unoder«.

- »De seks Søstre« (eller Nybørs) ved Knippelsbro opføres af rentemester Henrik Müller (se 1900).

Rundetårn (se 1642). Trinitatis Kirke er endnu ikke fuldført (se 1656).

1647. Tøjhuset brænder 12. febr. efter en eksplosion under granatpåfyldning, genopføres i de flg. år.

- Admiralsgården opføres i bindingsværk ved Den store Stenbro; fra 1661 i privateje; blev efterhånden udparcelleret og de sidste rester af den gamle gård (Store Kongensgade 21-25) nedrevet 1899.

- En ny navigationsskole (for marinen ungdom) oprettes på Bremerholm (ved nuv. Hummergade).

- Den ny Østerport opføres for enden af »Den lange Stenbro« ved Nyboder. Den kaldes Helsingørts Port.

1648. Christian IV's begravelse finder sted d. 18. nov., efter at han døende var blevet ført fra Frederiksborg til Rosenborg. Hans frille Vibeke Kruse forjages straks af Korftiz Ulfeldt fra

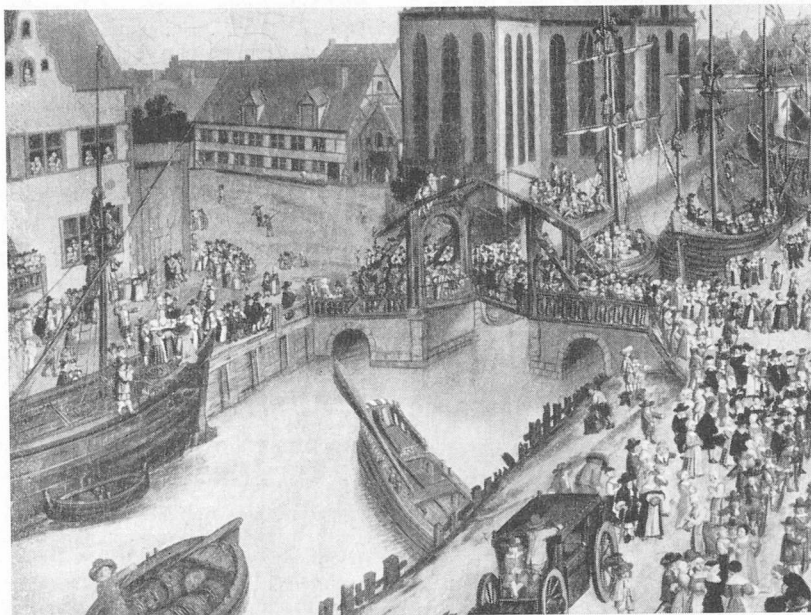
Af Københavns historie 1648–1652

(1648 fortsat)

- Rosenborg, og den 23. nov. krones Frederik III til konge. Da dronningen dagen efter skulle krones, var æresporten pillet ned, hvilket gav anledning til mange rygter, især rettet mod det Ulfeldtske parti. Det er første gang, at en konges ligbegængelse foregår i Kbhvn.
- Rentemester Henrik Müllers boldhus opføres på den nuværende Kancellibygningens plads. Der var tillige herberg. Samme år anlægges han et kobberværk ved Mølleåen (Hjortholm), hvortil han i 1652 føjer et kobber-, messing- og jernværk ved Nymølle. Fra ca. 1670 drives Hjortholm-, nu Frederiksdalværket af dronning Charlotte Amalie som uld- og skarlagemansfabrik, papirmølle m. m.
  - Simon Paulli udgiver på kongens befaling det grundlæggende værk »Flora Danica«. Bogen blev skrevet på latin, men af en student oversat til dansk. Den bekæmper bl. a. stærkt den tiltagende brug af te og tobak.
  - Tugt- og børnehuset i Helligåndshuset nedlægges; indtil 1843 bevaredes mindet derom i gadenavnet »Tugthusporten«.
- 1649.** Der oprettes et privilegeret saltværk på Slotsholmen, men det bestod kun i få år.
- Der udarbejdes en detaljeret plan til bebyggelse af »Ny København«; man nåede dog ikke stort længere end til gadernes afstikning, inden svenskekrigen udbrød.
  - Den første plan til opfyldning og bebyggelse af kvarteret Frederiksholm (Kalveboderne) approberes.
- 1650.** Det første ostindiske kompagni ophæves.
- Helligåndshuset sælges til Helligåndskirken. Den gamle vestfløj bevaredes som begravelsskapel og er nu kommunebibliotek.
  - En i august pålagt accise på øl og brøndevin fremkalder stærkt røre i borgerskabet, der kræver ligestilling med adelen, som var fritaget for denne afgift.
- Frd. af 29. maj forbyder at bebygge fortovene med boder, bislag m. m. Dette forbud måtte dog stadig gættages.
  - Frederik III forandrer Skarnholmens navn til Slotsholmen (som den efterhånden ved opfyldning var smeltet sammen med).
- 1651.** Byens arbejdere går i et optog til slottet for at demonstrere mod statholderen, Korfitz Ulfeldt, hos hvem de har længere tids løn til gode.
- Alle jøder udvises 6. febr.
  - Kbhvns Vinhandlerlaugs skrå af 7. april.
  - Frederik III overdrager 2. juni Ladegårdsmarken til 20 hollændere fra Amager, der bygger Ny Hollænderby eller Ny Amager omtrent på det sted, hvor nu Allégade findes. Ladegården bliver hospital for afsindige og pest-syge.
  - Der opføres første gang en lille kirke på Frederiksberg. Den ødelagdes under belejringen 1659.
  - Vandtsnidernes og kræmmernes Laug forenes til Det store danske Købmandskompagni. Fællesskabet opførte 1688.
  - Sagen mellem Korfitz Ulfeldt og Dina Winhofers sætter byen i stærk bevægelse. Dina henrettes 11. juli. Korfitz Ulfeldt med familie forlader i al hemmelighed Kbhvn. 14. juli.
  - Pest raser atter i byen.
  - Kunstammeret nævnes første gang.
  - Ved toldrulle af 13. aug. forstærkes de merkantilistiske tendenser i toldlovgivningen.
- 1652.** Der oprettes et afrikansk og et grønlandsk handelskompagni.
- Frederik III ansætter Robert Colnet som kgl. glasbrænder. Glashytten lå ved Vandkunsten, men blev ødelagt under belejringen.
  - Et kongebrev af 9. febr. opfordrer lensmændene til at sende landets fornemste runestene ind til anbringelse på Trinitatis Kirkegård. Af de 13, som ankom, reddedes kun 4 ved branden 1728. De er siden 1867 på Nationalmuseet.

Af Københavns historie 1652-1659

- Universitetsbiblioteket flyttes til Trinitatis Kirkes loft.
- 1653.** Frederik III overdrager postvæsenet til en privatmand, Poul Klingenberg.
- 50 landflygtige bøhmiske klædemagere får privilegium til at udøve deres erhverv her og anvises plads i en stor bygning på Ladegårdens grund. De fik skatte- og toldfrihed. Deres virksomhed var en art erstatning for Tugt- og børnehusets fabrikation.
- Thomas Bartholin offentliggør i maj sin opdagelse af lymfekarrene (navnet skyldes ham) og vinder derved verdensry.
- 1654.** En heftig pest (bubon) raser i byen og bortriver 8551 mennesker (o: en trediedel af befolkningen), deriblandt Ole Worm, der ikke som andre læger ville forlade byen, og som havde mistet to hustruer i pest-årene 1629 og 36.
- Den første muddermaskine til kanalernes rensning anskaffes.
- 1655.** Ole Worms Museum skænkes til Det kgl. Kunstkammer.
- Et saltkompagni oprettes. Ophævedes 1662, men efterfulgtes af flere andre under modstand fra Nederlænderne, der så deres handel truet af disse monopoler.
- 1656.** Nørreport, som nu flyttes til enden af Frederiksborggades gamle del, fuldføres.
- Trinitatis Kirke indvies 31. maj.
- Observatoriet på Rundetårn - det næstældste statsobservatorium i verden - tages i brug.
- 1657.** I dette år, men især i begyndelsen af 1658, da svenskekongen Carl Gustav var gået over isen til Sjælland, arbejdes der med stor iver på de meget mangelfulde fæstningsværker. Ved freden den 18. febr. 1658 undgik byen belejring denne gang.
- De portugisiske jøder får 19. jan. tilladelse til at drive handel (men ikke fæste bo) her i landet.
- Stempelafgift («skat på sejglet papir») indføres.
- Sukkerraffinaderiet »Phonix« ved Slotsholmsgade oprettes af Det afrikanske Komp. (privilegium af 3. nov. 1755). Driften ophørte 1888.
- 1658.** I et andragende til kongen af 9. juni kræver borgerne en række friheder samt et byråd på 32 mand. Mens den svenske hær nærmer sig byen, lover kongen i et brev af 10. aug., at København og Christianshavn skal blive frie rigsstæder, medbestemmende i alle rigets anliggender, spec. told og accise, og med ligestilling for borgerne i en række hidtil adelige forrettigheder. Dette løfte animerer stærkt borgernes forsvarsvilje.
- Livgarden til fods oprettes 30. juni under navn af Kongens Livregiment, fra 1684 kaldet »vor garde«.
- Svenskekongen står igen d. 11. aug. foran byen, hvis forstæder var sat i brand af forsvarerne, og belejringen begynder. Den hollandske flåde med hjælpetropper og proviant ankommer d. 29. okt.
- Svenskerne anlægger en befæstning over Brønshøj og Bellahøjbakkerne. Brønshøj Kirke indrettes til arsenal.
- Kvæsthuset indrettes efter gentagne flytninger i Sejlhuset på Bremerholm.
- 1659.** Stormen på Kbhvn. natten mellem 10. og 11. febr. afslås ved lige anstrengelse fra borgeres, studenters og krigsmænds side. Hovedkampen fandt sted mellem nuv. Vartov og Kongens Bryghus. Sejren fejredes dagen efter med gudstjenester i alle kirker. Men belejringen fortsattes, og byen led meget af kulde og sult.
- Ved privilegierne af 24. marts opnår byen de attråede friheder som løn for dens fortjenester af landets frelse. Den 14. april vælges for første gang 32 borgerrepræsentanter blandt de »fornemme borgere« samt 4 håndværkere. Disse friheder indskrænkes dog snart grundigt (se 1661).
- Byen får ny tilførsel af proviant fra hollandske skibe.
- Den 25. aug. sluttes våbenhvile og føres fredsforhandlinger i 5 »freds-

Københavns gadebillede 1660 (nuv. Ved Stranden og Holmens Kanal).
Udsnit af W. Heimbachs arvehyldingsbillede på Rosenborg.

(1659 fortsat)

huse«, barakker, der rejstes i Rådmandsmarken.

1660. Svenskerne opgiver belejringen efter Carl Gustavs død 12. febr. og drager bort 31. maj, efter at fred var sluttet i Kbhvn. 26. maj. Byens porte åbnes 11. juli, og bønderne møder atter på torvene 13. juli.

- Under krigen var størstedelen af de mange »manufakturere« ved Mølleåen ødelagt. De genopstår dog lidt efter lidt igen.

- Stænderne – adel, gejstlighed og borgerstand – samles på Kbhvns Slot 10. sept. og vedtager 13. okt., at kongen skal være arvekonige, og at håndfæstningen skal hæves. Herved blev enevoldsmagten faktisk indført. Denne beslutning skyldtes især borgmester Hans Nansen og biskop Svane. Den

18. okt. foregår arvehyldingen på Slotspladsen.

- Hans Nansens berømte ordskifte med adelens fører Otte Krag finder sted på Højbro 9. okt.

- Borgerlige får lov at holde karosser.

- Sæbesyderiet på Christianshavns Vold anlægges i nov. af en hollænder, der i 1668 tillige får privilegium på at drive oliefabrik. Det var enevældens første manufaktur.

- Geheime-statsrådet og kancelliet oprettes 4. nov.

- Konsumtionen (accise) indføres ved frd. af 18. nov.

1661. Frederik III udsteder 24. juni nye privilegier for Kbhvn. Disse blev i hovedsagen betydningsløse, og der er kun grund til at nævne følgende bestemmelser: præsident, borgmester og råd skal vælge 32 af de bedste og

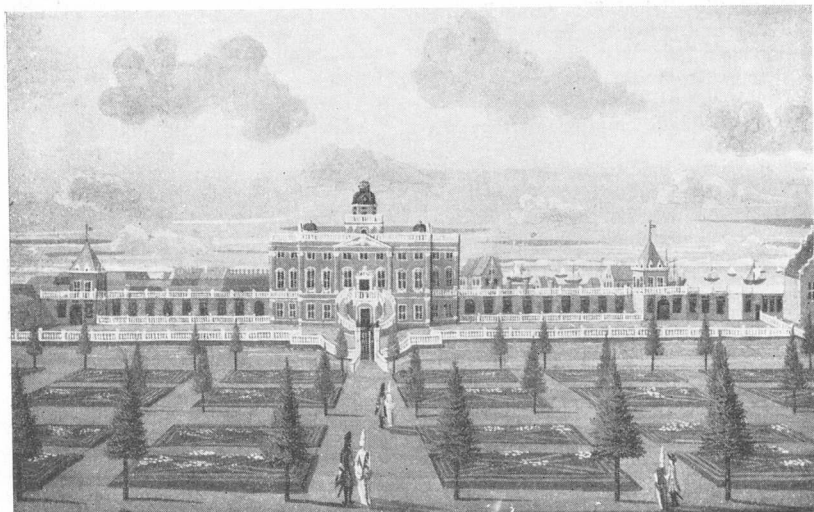
- fornemste borgere, med hvem de skal rådslå om, hvad der kan tjene til stadens og menighedens bedste, såvel som om dens indtægter og udgifter. Herved skabtes den kommunale forvaltning, som i det væsentlige bevaredes til 1840. Kongen skænkede byen Roskilde lehn (Bistrup gods), hvorved den fik en ejendom, der senere blev meget værdifuld.
- Højesteret oprettes 14. febr. med lokaler på slottet. Også borgerlige kunne blive medlemmer af denne ret.
  - Livgarden til hest oprettes.
  - En ny kirke opføres på Frbg. Den lå vest for Pile Allé.
  - Portpenge (1 skilling af hver vogn) indføres ved frd. af 12. marts; de skal anvendes til gadernes renholdelse.
  - Det forbydes 4. juni at bygge mellem fæstningslinien og søerne (Kbhvns første demarkationslinie).
  - Bønderne i Sundbyerne får ordre til at flytte til Christianshavn indenfor voldene (af militære grunde).
  - Der gives første gang bevilling (af 24. april) til afholdelsen af auktioner (»kommishandel«) i Kbhvn. Der ansattes én, senere to auktionsmestre.
  - Paraplyer begynder at komme i brug ved denne tid.
- 1662.** Nye kompagnier for den islandske og færøske handel dannes.
- I 1662 og flg. år arbejdes der ivrigt på fæstningsværkerne for at udbedre de mangler, som havde vist sig under belejringen. – Skt. Anne Skandse ombygges til Kastellet Frederikshavn af den hollandske ingeniør Henrik Rüse (senere baron Rysensteen). Byens volde gøres højere og bastionerne større, og Vestervold føres fra Vesterport til dybet i stranden ved den i 1690 fuldendte Langebro. Løngangen nedbrydes og grunden til Frederiksholms kvarter (Kalveboderne) opfyldes.
  - Gamle Kongevej anlægges.
  - Frederik III bygger »Prinsessernes Gård«, hvis hovedfløj nedbrændte i 1753, men hvis sidelænger endnu står
- som indgangsbygninger til Frederiksberg Have.
- Der gives 12. dec. tilladelse til oprettelse af en »skauborg« (skueplads); der spilles tyske stykker, først i Boldhuset, senere i et selvstændigt teater på Slotspladsen; teatret nedreves 1666.
  - Frederik III skænker fattigvæsenet en gård på Christianshavn til indrettelse af et nyt børnehus; i løbet af få år blev det tillige en tvangsarbejdsanstalt for voksne, hvori dreves en omfattende fabriksvirksomhed (spindehus), og fra 1734 tillige rasphus, d.v.s.: arbejde ved rasping af farvetræ. Det fik i 1660erne tre valkemøller i gang ved Mølleåen; men det viste sig også nu vanskeligt at få varerne afsat til private, og hovedaftageren var militæret.
  - De danske præster i Kbhvn. klager til kongen over, at hele den store befolkningsforøgelse i disse år kommer den tyske menighed til gode.
- 1663.** I det store terræn, som Christian IV havde indlemmet i byen, begynder den private bebyggelse efter den i 1650 anlagte, nu af H. Rüse ændrede plan med parallelgader. Store (dengang kaldet Ny) Kongensgade var den første gade, der fuldentdes. I befolkningen var der megen uro over planen, da man troede, at længdegaderne blev anlagt, så de kunne bestruges af kanoner fra Kastellet.
- Der udstedes for første gang privilegium på en stivelsesfabrik i Danmark; den var anlagt på Christianshavn.
  - Frederik III giver bevilling til at indrette Charlottenlund Skov til et folkeligt forlystelsessted.
  - En italiensk opera-ballet kommer til Danmark (debuterer ved en hoffest på Frederiksborg).
  - Den ufuldendte Skt. Anne Rotunde kirke sprænges i luften 20. maj, og materialerne anvendes til andet byggeri. Den store grund benævnes i den følgende tid Skt. Anne Kirkegård og benyttes bl. a. som eksercerplads,

(1663 fortsat)

- indtil den efterhånden bebygges (Guldhuset, Stokhuset, Sølvgades Kaserne m. m.).
- Kongeporten (Sjællandsporten) og Norgesporten i Kastellet opføres.
  - Langs Rosenborg Have (hvor nu Kronprinsessegade ligger) anlægges en palmaille for det da så yndede boldspil (engelsk: pall mall).
  - Borgervæbningen, der tidligere stod under magistraten, omordnes til et særskilt korps, hvis officerer og menige aflægger ed til kongen.
  - Leonora Christine Ulfeldt hensættes 8. aug. som fange i Blåtårn. Korfitz Ulfeldt henrettes in effigie på Slotspladsen 13. nov.
- 1664.** Korfitz Ulfeldts gård nedrives og pladsen jævnes. Derved fremkommer Gråbrødretrorv, hvor skamstøtten opstilles.
- Der ansættes for første gang en stadsbygmester 12. maj.
  - Fæstningens materialgård flyttes fra Rigensgade til Frederiksholms Kanal (26-28); ombygget 1740.
  - Tøjhuset genopretter manufakturet ved Rådvaed til krudtfabrik og sliberi for hugvåben.
  - Sognepræsterne får befaling om ugentlig at indgive beretning om fødsler, dødsfald og dødsårsag (19. aug.).
  - En 70 m bred palmaille-gade (til boldspil) anlægges ved denne tid uden for Østerport.
  - En italiener, M. A. Tonti, får 16. nov. eneret på at forfærdige, forhandle og udleje portechaisser. Bru- gen af disse vedvarede i ca. 100 år.
  - Falkonergården bygges.
  - Strandgades Kaserne (den ældste del) opføres som privatbygning. Den blev først i 1789 kaserne.
  - Kastellet modtager sin første indkvartering 28. okt.
- 1665.** En avis indeholder 8. jan. det første avertissement i Danmark: En lærer i bogholderi tilbyder undervisning.
- Kaffe indføres.
- Det første tobaksspinderi (privilegeret) anlægges i Kbhvn. (i Studiestræde); det efterfulgtes allerede i 1770 af 3 nye privilegerede spinderrier i Kbhvn.
  - Et nyt pesthus (navnlig for venerisk syge og fra 1697 sindssyge) opføres ved Kalvebod Strand, hvor senere »Belvedere« lå (omtrent ved hjørnet af nuv. S-Boulevard og Ny Carlsbergvej).
  - Hospitalet Vartov, hvis befæstede bygninger ved Trianglen var odelagt under belejringen, og som derefter havde haft husly forskellige steder i byen, køber hjørnet af Farvergade og Vestervold (ombygget 1726 ff.).
  - Frederik III. underskriver Kongeloven 14. nov., men den offentliggøres først 1709.
- 1666.** Anders Bording begynder udgivelsen af »Den danske Mercurius« i august, den første avis på modersmålet. Den udkom én gang månedlig og gav på vers oversigter over den forløbne måneds begivenheder og udkom til Bordings død 1677. Den fik dog flere, mindre vellykkede efterligninger i de følgende år.
- Der gives tilladelse til oprettelsen af en offentlig fægteskole.
  - Et nyt pragtfuldt spir opsættes på Skt. Nikolaj Kirke, der havde været kullet siden 1628.
  - Holmens Kirkegård (»Bådsmanskirkegården«) på Østerbro indvies 10. aug.
- 1668.** Vesterport, der tidligere stod for enden af Vestergade, flyttes til enden af nuv. Frederiksberggade, der dog ikke eksisterede dengang.
- Christianshavns Vold forlænges hen til nuv. Kalvebod Bastion. Amagerport opføres.
  - Den store røde vippegalge på Hallandsås flyttes til Grønland ved Nyboder. Samtidig befales det, at Hallandsås fremtidig skal hedde Kongens Nytorv.
  - Der beskikkes første gang en stadsfysikus og -medikus.
  - »Guldhuset« i Rigensg. opføres på

Af Københavns historie 1668-1673

- den østlige del af Skt. Anne Rotundes grund til brug for alkymisten Borri.
- Den første danske grammatik (Erik Pontoppidans) udkommer i Kbhvn.
- 1669.** Chokolade omtales første gang i Danmark.
- Det gamle krudttårn (hvor senere Vandkunsten anlægges) nedrives.
  - Stokkerup skov indhegnes og indrettes til kgl. dyrehave. Året efter nedlægges Stokkerup by, og denne med tilhørende vang inddrages under Dyrehaven.
- 1670.** Der udstedes befaling (4. juni) om at planere og brølægge Kongens Nytorv samt til ejerne af de tilstødende grunde om at opføre passende »købstdadsbygninger«. På stedet fandtes indtil da gamle voldrester, affaldsdynger m. m.: »Hallandsås«. For at opmuntre byggeriet her og i Ny København gives der i den følgende tid ofte skattefrihed til bygherrerne.
- Kommercekollegiet oprettes 22. sept. Fra dette rækkes initiativet til oprettelse af en række »manufakturere« (industrivirksomheder). Det udarbejder en ny merkantilistisk toldrulle 1672; det indgiver allerede i 1671 forslag om indførelse af fri religionsøvelse for alle kristne retninger samt jøder. På grund af gejstlighedens modstand lykkedes dette dog kun delvis, men fremgangsmåden over for kætterier blev dog mildere (bl. a. kaldtes Niels Steensen hjem). Kommercekollegiet ophævedes 1691.
  - Et nyt Ostindisk Kompagni, der navnlig skal varetage handelen med Trankebar, oprettes 20. nov.; opløst 1729.
- 1671.** Til »lustre« for hoffet oprettes 25. maj en greve- og friherrestand samt fastsættes en rangforordning og gemaksordinans, der nøje angiver trinene på den æresstige, der åbner adgang til kongens person. Dermed indførtes også titler, ens for adelige og borgerlige.
- Et vestindisk kompagni oprettes med eneret på handelen på Skt. Thomas, der var besat af Danmark 1665. Fra 1675 benævnes kompagniet Det vestindisk-guineiske Kompagni.
  - Trommesalen anlægges. Det var et kvægtorv, som indtil 1880 lå omtrent ved Gl. Kongevejs udmunding i Vesterbrogade. Navnet hidrører fra, at markedet åbnedes ved trommeslag.
  - Der pålægges en skat af hvert ildsted.
  - Det forbydes natmanden for fremtiden at udkaste stadens urenhed i havnen fra Knippelsbro.
  - Der udstedes 26. juli forordning om en ballastplads, hvor siden Christiansholm blev opfyldt; se 1695.
  - Udgravningen af Nyhavns Kanal langs nordsiden af Ulrik Fr. Gyldenløves (tidligere Vibeke Kruses) have begynder 6. sept.; fuldendt 1673.
- 1672.** Alle huse mellem søerne og Volden nedrives. Blegmændene, som boede her, måtte flytte ud til den nuværende Blegdamsvej, ligeledes gartnerne.
- Hvor Nyholm nu ligger rejses 2 pæle i vandet med hænder, der viser, hvor skibene skal kaste deres ballast.
  - En kridtpibefabrik anlægges første gang i Kbhvn., men bestod kun i få år.
  - Boghandler Daniel Paulli får 22. okt. bevilling til at udgive »Extraordinaire Relationes« med vekselkursen og priskuranten. De udgives ugentlig på tysk og månedlig på dansk. Fra »den skånske krig«s udbrud 1676 udgiver han tillige »Dansk Avis« ugentlig. Disse aviser udkom til Paullis død 1684.
  - Apotekervæsenet ordnes ved lov af 4. dec.
- 1673.** Niels Steensen (Nicolaus Steno), der har vundet europæisk ry som anatom og som geologiens grundlægger, er hjemkaldt af Griffenfeld og holder d. 28. jan. forelæsning og demonstration ved Det anatomiske Teaters genåbning. Han forlader dog snart igen landet for helt at hellige sig den katolske kirke.
- Det store kgl. Biblioteks bygning (nu

Sophie Amalienborg (se 1673).

(1673 fortsat)

- rigsarkiv) fuldføres. I øverste stokværk anbragtes Kunstammeret.
- Sophie Amalienborg fuldføres i italiensk barokstil og bliver enkedronningens bolig. Det lå mellem Bredg. og Ny Toldbodg. umiddelbart foran Fredericiag., og dets store have strakte sig til nuv. Skt. Annæ Pl. Det nedbrændte 1689.
  - Kvæsthuset flytter til det tidligere Guldhush.
  - Gjethuset på Kongens Nytorv fuldføres. Det var kanonstøberi til 1757, da det blev artillerikadetakademi.
  - Vandkunsten anlægges som plads, idet mølledammen tilkastes og møllen nedlægges. Pladsen henlås dog som losseplads, indtil den i 1684 blev fisketorv.
  - En ny Nørreport fuldendes (arkitekt: L. v. Havn). Herved opstod den trekantede plads mellem Nørregade og Fiolstræde, Nørretorv.
  - Jordmodereksamen afholdes for første gang.
- 1674.** Chrsthvn., der siden 1639 havde været en særlig jurisdiktion og havde haft sin egen magistrat, indlemmes i Kbhvn. 15. okt., men beholdt dog sit eget byting indtil 1685.
- Den første privilegerede hatte-manufaktur oprettes.
  - Den første lærredsfabrik i Danmark oprettes af Væverlauget i Wildersgade (hvor senere kaserne).
  - Griffenfelds Kapel ved Helligånds Kirke opføres.
  - Stadspræsident Peder Resen udgiver sit berømte kort over Kbhvn. (tilegnet Griffenfeld), der viser regeringens fremtidsplaner med byen.
  - Skt. Jørgens Sø, som i nogen tid havde været eng, opdømmes for befæstnings skyld.
- 1675.** Abel Cathrines Stiftelse oprettes 27. dec. Den lå da i Dronningens Tværgade.
- 1676.** Griffenfeld arresteres 11. marts og indsættes i Kastellets fængsel; dommen falder 26. maj.
- I anledning af »den skånske krig«

- opkræves for første gang en indtægts- og formueskat (»krigsstyr«).
- En hollandsk klædemanufaktur indrettes på Børnehuset.
  - L'hombre-spil indføres.
  - Christian IV's skib Trefoldigheden brænder på Kbhvns red i okt.
- 1677.** Ulrik Fr. Gyldenløves gård på Kongens Nytorv fuldfores (påbegyndt i 1672); da den i 1700 købt af enkedronning Charlotte Amalie, forandrede den navn til Charlottenborg.
- Det første stokhus (militært fængsel) ved Østervold opføres, ombygges 1724. Det afløste et ældre, der lå ved Jarmers Tårn. Navnet kommer af, at fangerne låsedes fast i udborede huller i »stokke« (d.v.s. bjælker).
  - Møllegården tilkastes, og Løngangstræde opstår på dens plads.
- 1678.** Et nyt arresthus opføres på den nordlige side af Sluttergade.
- 1679.** Militære mønstringer holdes på denne tid på Nørrefælled.
- 1680.** En hovedvagt opføres på Kongens Nytorv ved Ny Adelgades udmunding, den ombygges 1724 samt 1830 og nedrives 1875.
- Flådens Leje flyttes til »Hukken«, en indpælet del af dybet, hvor det endnu findes.
  - Der indføres en karossekab.
  - En frd. af 21. maj befaler, at alle gader og stræder skal ombrolægges efter vaterpas; de på gaderne op til husene anbragte skure skal fjernes; gaderenovationen reguleres under kærnerens overtilsyn. Skralden indføres som varselsinstrument ved renovationen.
  - To forordninger af 18. okt. lover nye begunstigelser til folk, der vil oprette manufakturer.
- 1681.** Præsten Jacob Worm, der sidder som fange i Kastellet, idømmes tab af ære, liv og gods for sine satiriske digte (mod kongehuset, svigerfaderen Thomas Kingo m. fl.), men benådes med forvisning til Trankebar i april.
- Byen får den første gadebelysning efter frd. af 25. juni. Der anbringes noget over 500 tranlygter. De skal dog ikke tændes ved måneskin eller i de lyse nætter.
- Det første dokanlæg (på nuværende Gammelholm) påbegyndes, men mislykkes, da vandet stadig bryder igennem.
  - Det ældste bevarede hus ved Nyhavn (nr. 9) er opført i dette år.
  - Danmark får sin første veksellov.
  - Stormbroen bygges og Frederiksholms Kanal anlægges.
  - Batteriet Neptunus bygges, senere omdannet til batteriet Sixtus.
  - Man begynder at lægge fjæle over rendestenene for at vognene bedre kan komme frem i de smalle gader.
  - Ole Rømer vender hjem fra Paris, hvor han som den første har beregnet lysets hastighed, bliver professor i astronomi, men inddrages mere og mere i praktisk virksomhed og bliver sjælen i mange års kommunalt reformarbejde.
  - Et nyt silkemanufaktur oprettes, bl. a. med støtte fra kongen. Der gives uden større resultat indførselsforbud mod udenlandsk silke; folk vil kun anvende denne, og smugleriet florerer. I 1684 gives der da folk udenfor rangklasserne, undtagen »gemene tjenestefolk«, tilladelse til at bære silke, når blot den er indenlandsk.
  - På grund af gentaget hærværk ved Damhussoens sluse fastsættes dødsstraf, under formildende omstændigheder livsvarig straf i Bremerholms jern for den, der beskadiger vandtilførselsanlæggene.
  - Christian V engagerer et fransk skuespillerselskab, der vedblev at være hoftrup til 1720 og som fra 1703 mest benyttede det da opførte operahus til sine forestillinger.
  - Ved laugsforordningen af 23. dec. begynder et i de følgende år kraftigt fortsat arbejde på at skabe ensartede regler for alle laug, og dermed indskrænkes de enkelte laugs selvbestemmelsesret væsentligt.
- 1682.** Kbhvn. får sin første politimester (fra 1814 kaldet politidirektør).
- Hof- og borgretten (for »karakterise-

Af Københavns historie 1682-1685

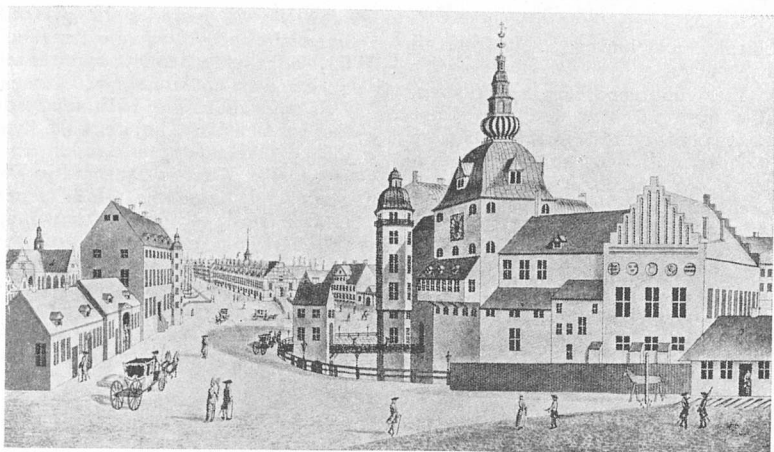
(1682 fortsat)

- rede« personer og hofbetjente) stiftes 23. jan.
  - Den gamle saltskat ophæves 28. jan., og der indføres en grundskat, der atter hæves i 1694, hvorefter byen i over 100 år er fri for faste direkte ejendomsskatter (se 1802).
  - En indvandret franskmænd får privilegium på oprettelse af et kniplings-manufaktur.
  - Damhuskroen nævnes første gang.
  - Det forbydes at kaste ballast i havnen.
  - De to første »brandkompagnier« i Kbhvn. træder i virksomhed ved denne tid.
  - Demarkationslinien lægges ud til 2000 alen fra voldene (omtrent til nuv. Jagtvej). Blegdammene får dog lov at blive liggende.
  - Bedemænd omtales første gang.
  - Ligbæringen, der hidtil havde været udført af laugene, overdrages til 36 dertil udnævnte mænd. Kun studenterne gik dem vedblivende i næringen.
  - Prinsens Bro (Tøjhusbroen) bygges.
  - Stadens Værtshus, »Store Lækkerbidsken« (hvor nu »Højbrohus« ligger), afhændes til private; gården brændte 1795.
  - Grundstenen til Vor Frelsers Kirke nedlægges 19. okt.
  - 1683.** Ved frd. af 27. febr., Kbhvns første fuldstændige byggelov, fastsættes, at alle huse i hovedgader skal opføres med grundmuret facade og være 2 loft høje. I sidegader er bindingsværkshuse endnu tilladt. Karnapper og udvinduer (vinduer, der rager udover facadens plan) til gaden forbydes og øverste etage må ikke bygges ud over nedre. Den følger i det hele barokkens bygningsideal.
  - En forordning af 13. marts sætter grænser for klædedragtens pragt, overdådighed ved bryllupper m. m.
  - Landartilleriets »Gamle Laboratorium« mellem Overg. n. Vandet og Wildersgade springer i luften, hvorved mange huse ødelægges.
  - Christian V's Danske Lov af 15. april skaber grundlaget for den nyere tids retsordning.
  - Ny vægt og mål indføres.
  - 9 bådsmænd henrettes ved Østerport (de 5 radbrækkes). De havde gjort mytteri på orlogsskibet »Havmanden« og kastet den vestindiske guvernør og flere befalingsmænd i vandet.
  - Natvægterinstitutionen, et uniformeret korps på 68 mand, oprettes. Samtidig indføres vægterversene (vistnok af Kingo).
  - Thotts Palæ på Kongens Nytorv bygges af Niels Juul. Ombygges i 1760-erne af Jardin; siden 1930 fransk ambassadedomicil.
  - Der fastsættes en straf på 3 år i jern på Bremerholm for beskadigelse af gadelygterne.
- 1684.** Nybrogade anlægges.
- Grundstenen til Kvæsthuset ved Nyhavn, hvor få år efter Kvæsthusgade blev anlagt, nedlægges 26. maj.
  - Kongens Nytorv bliver halmtorv og torv for fuglevildt og brændsel. Der var i forvejen hestetorv.
  - Også pladsen inden for Vesterport (Vestertorv) bliver halmtorv.
  - Det nye kvarter Kalveboderne får officielt navnet Frederiksholm. Dets anlæg, derunder selve kanalen, er nu i det væsentlige færdigt.
  - Maskerader bliver almindelige ved denne tid. De havde dog tidligere været brugt ved store hoffester, bl. a. ved »den udvalgte prins« bryllup 1634.
  - Ingeniørkorpset oprettes under navn af »Den danske Fortifikations-etat« 6. nov.
  - Det tillades 16. dec. jøderne at holde gudstjeneste i private huse.
- 1685** og flg. år. En vold med 7 bastioner lægges i en stor bue fra Store Torvegades yderste ende til Kvintus, hvorved hele havnen bringes ind under befæstningen og flådens nye leje beskyttes; anlægget fuldført 1692.
- Ved frd. af 21. marts bestemmes det, at natmænd, hestegildere, skorstensfejere o. l. skal anses som ærlige folk

- og ingen vanæres ved at udføre lignende arbejde.
- En privilegeret klædemanufaktur oprettes på Guldhuset (se 1668); det blev ligesom Børnehuset leverandør til hæren og overtoges i 1718 af staten.
  - En særlig storslået ringrending (»karsusel«) finder sted på Kongens Nytorv 13. april, hvori flere hundrede ryttere deltog. Prisen var massive guldbægere, dommere brødrene Jens og Niels Juul.
  - Der gives reformerte fri religionsøvelse og forsåvidt de var håndværkere forskellige begunstigelser, takket være den reformerte og stærkt industriinteresserede dronning, Charlotte Amalie. Som følge af forfølgelserne i Frankrig var en betydelig indvandring kommet i gang fra 1681. Den første offentlige reformerte gudstjeneste finder sted 11. jan. i Vigant Michelbeckers gård (nu en del af Nationalmuseet).
  - Leonora Christine Ulfeldt løslades af Blåttårn 19. maj og afslutter sit »Jammers Minde« 2. juni på Husumgård, hvor hun opholdt sig nogen tid, før hun drog til Maribo.
  - Universitetet får almanak-privilegium 18. aug.
  - 40 gårde i Badstuestræde, Endeløststræde og Vimmelskaftet brænder 14.-15. nov.
- 1686.** De almindelige faste-, bods- og bededage afskaffes ved frd. af 27. marts og i stedet for indføres store bededag.
- Inkvisitionskommissionen, der bl. a. varetog torturens udførelse (senere kaldet Stokhuskommissionen), oprettes 13. april.
  - Et branddirektørembede oprettes 17. april.
  - Parykker bliver almindelige, og samtidig aflægges skægget. Af de indvandrede franske reformerte var 18 parykmagere.
  - Plessens Palæ i Bredgade opføres, nu en del af det tidl. Hotel Phonix.
  - En ny grundtakst udarbejdes. Ved denne indføres første gang matrikelnumre (Ole Rømers matrikel).
  - Der indføres slangesprøjter i brandvæsenet efter hollandsk mønster.
  - Under en 2 dages kamp mellem livgarden og andre regimenter samt matroser bliver ca. 20 dødeligt sårede.
- 1687.** Holsteins Palæ, Stormgade 10, nu Landbygningernes Brandforsikrings bygning, opføres; forlænget til begge sider 1706 og delvis ombygget 1756.
- 1688.** Assistenthuset oprettes d. 3. april som privat virksomhed i Kvæsthusgade; flyttedes i 1706 til Amager-torv, i 1739 til Store Fargestræde og i 1757 til sin nuv. bygning ved Nybrogade (Berregårds Palæ). Fra 3. juni 1753 blev det en statsanstalt.
- Tyske jøder får tilladelse til at spinde og handle med tobak mod forpligtelse til at erhverve sig fast ejendom.
  - Christian V's rytterstatue (»Hesten«) på Kongens Nytorv rejses 24. nov. Billedhugger: A. C. Lamoureux (se 1946).
- 1689.** Sophie Amalienborg (se 1673) brænder 19. april. Branden opstod i Operahuset, der var en tilbygning af træ, indviet 4 dage forinden på kongens fødselsdag. 171 mennesker omkom.
- Brandforordning af 23. juli bestemmer, at enhver ejendom skal være forsynet med brandhage, stige og læderspande; der bygges 5 nye sprøjtehuse.
  - Et tehus omtales. Det lå ved Skt. Nikolaj Kirke.
  - En samling af de såkaldte »leverrim«, der graserede overalt i selskabslivet, udkommer i Kbhvn.
  - Borchs Kollegium stiftes 29. juli.
  - Reformert Kirke indvies 10. nov.
- 1690.** Den mægtige have ved det brændte Sophie Amalienborg nyanlægges af Ole Rømer. Ud til Norgesgade (Bredgade) og den samtidig anlagte Skt. Annæ Plads graves 30 alen brede kanaler.
- Nyholms opfyldning approberes af

(1690 fortsat)

- Christian V 9. april; anlægget sker i det grunde vand mellem den ny vold om Christianshavn og flådens leje. Her grundlægges det ny orlogsværft.
- Nye blodige kampe mellem matroser og soldater, hvori også civile deltager, udbryster Skt. Hans aften.
  - Ved kgl. befaling anlægges Toldbodvej, og i den følgende tid opfyldes den sumpede grund syd for den.
  - Stadskonduktørembedet oprettes.
  - Langebro fuldføres, den forbinder bastionerne på begge sider af stranden, og den kaldtes Kallebobro. Den var i mange år forbeholdt militæret, men kunne benyttes af civile fodgængere.
- 1691.** Nygade anlægges, en følge af branden 1685.
- Klædekræmmerne klager 4. febr. til politimesteren over de jyske hosekræmmeres konkurrence, en klage der ofte gentages i de følgende år.
  - Anlægget af en flydedok på Gammelholm fuldendes 10. nov.
  - Under tryk fra hollandsk side må regeringen opgive sin importforbudspolitik og i en årrække nøjes med ret høje afgifter, herved rammes mange af manufakturernes alvorligt.
- 1692.** Skt. Annæ Pl. anlægges iflg. rekskript af 23. april.
- Det første orlogsskib, der byggedes på Nyholms værft, løber af stabelen. Det var Ivar Hvitfeldts »Dannebrog«.
  - Det kgl. Ridderakademi i Kbhvn. for adelige og borgerlige oprettes 26. sept. som en erstatning for det nedlagte Sorø Akademi; ophørte 1710.
  - En »børsordonnans« giver de første lovregler for omsætningen på Børsen.
  - Den første voldmølle (Gothersgagens) opføres.
- 1693.** De sidste heksebrændinger i Danmark.
- 1694.** Mosaisk Kirkegård på Nørrebro anlægges, først for tyske, siden tillige for portugisiske jøder.
- Forordning om, at hvert hus i byen til forebyggelse af »klammeri, overløst og mord på gaderne skal være forsynet med kortgevær og deraf en mand udkomme til at gøre fredk«.
  - Et limsyderi på Nørrebro (ved nuv. Solitudevej) omtales.
  - Nicodemus Tessin, Stockholm Slots bygmester, afleverer tegning til et stort residensslot, hvor Sophie Amalienborg havde ligget. Planen approberes, men udbruddet af krigen med Sverige 1700 hindrer dens gennemførelse.
  - Christian V indvier to skydebaner ved falkestangen i Rådmandsmarken for Papegojestangens Kompagni.
- 1695.** Portene havde hidtil været strengt lukkede på søn- og helligdage. Nu tillades det at passere Nørreport på disse dage mod at betale portpenge.
- Christiansholms ø opstår ved opfyldning. Indtil 1723, da den overtoges af Orlogsværftet, hed den Motzmanns Plads.
- 1696.** Vor Frelzers Kirke indvies 19. april (arkitekt L. v. Haven); den gang havde den ikke det nuværende spir.
- Et nyoprettet fiskekræmmerlaug overtager fiskehandelen, som allerede da hovedsagelig fandt sted på sin nuværende plads, Gammel Strand.
  - Falkoner Allé anlægges.
- 1697.** Ved frd. af 17. juni bestemmes, at alle i monarkiet trykte bøger skal afleveres til Det kgl. Bibliotek.
- 1698.** »Den kbhvske Post-Rytter«, en ugentlig avis, udkommer første gang 1. juli. Den havde også en tysk udgave. Post-Rytteren udkom til 1798.
- Regimentskvartermester Vodroff får overdraget de tidligere fremskudte fæstningsanlæg langs Skt. Jørgens Sø, hvorved Vodroffgård opstår og en række fabriksvirksomheder startes der (grynmølle, snustobaksfabrik, valkemølle, slibeværk m. m.).
  - Ny Hollænderby (se 1651), hvis bønder allerede var forarmede under belejringen, brænder, og 2 år efter fratager kongen kolonisterne deres privilegier. Mange flytter bort, og resten

Københavns Slot med Blåtårn 1698. I baggrunden Børsen.

selger efterhånden deres jord til lyststeder.

1699. Ulrik Fr. Gyldenløves Gård (fra 1852 Grev Moltkes Palæ) på hj. af Dronn. Tværgade og Bredgade opføres 1699–1702; i 1930 overtaget af Håndværkerforeningen.

- Bevilling gives 18. marts til beværtning på Brokkensbod ved Toldbodvej. Omtrent samtidig opstod på vejens modsatte side det fornemme Toldbod Vinhus.

- Kingos salmebog udkommer 15. april og autoriseres til kirkebrug.

- Det forbydes fra mikkelsdag enhver, militær eller civil, at vise sig ved hoffet i andet uldent klædebon end af indenlandsk fabrikat. Samme år oprettes en ny afdeling i Børnehuset for fabrikation af finere klæde samt et farveri.

1700. Den Gregorianske kalender indføres, idet der udelades 11 dage af februar, så at 18. febr. efterfulgtes af 1. marts.

- De første jyske hosekræmmere får borgerskab i Kbhvn. 7. juni. De får stadeplads på Amagertorv, men får i 1727 tilhold om at holde sig på for-

tovene. Mange af dem når frem til velstand og grundlægger store handelshuse.

- Den 21. juli bliver Kbhvn. bombarderet af en forenet hollandsk-svensk-engelsk flåde, og atter 25. og 27. juli, særlig Chrsthvn. Der anrettes ikke nogen synderlig skade. Carl XII gør 4. aug. landgang ved Humlebæk og rykker med sin hær mod Kbhvn., der bereder sig til forsvar; men faren for en belejring afværges ved fredsslutningen i Travendal d. 18. aug.

- Christian IV's regeringstid, 1588–1648, danner en betydningsfuld periode i Kbhvns historie. Han forandrede fuldkommen byens fysiognomi ved at udvide dens areal til det dobbelte og ved opførelsen af mange pragtbygninger. Stilen i disse – den nederlandske renaissance, omdannet efter danske forhold – næede hertil allerede under Frederik II (Kronborg), og det er for så vidt urigtigt, at den kaldes Christian IV's stil. Kongens eksempel smittede, og der opførtes flere smukke privatbygninger, af hvilke dog kun få er tilbage (Strandgade, Magstræde, Amagertorv). Kbhvns folkemængde henimod

Af Københavns historie 1700–1704

(1700 fortsat)

slutningen af hans regering anslås til ca. 25.000.

Fra 1660 ændredes udviklingen, idet byen nu blev den enevældige konges hof- og residensstad. De store udvidelser af den borgerlige bebyggelse, som var forudset ved århundredets midte, udeblev, mens et stort stilet byggeri for konge, adel og regeringsinstitutioner trådte i stedet (barokstilen fortrænger renaissance). Kongens Nytorv med dens adelige palæer opstår. Stor bebyggelse finder også sted i kvarteret ved Frederiksholms Kanal og i de af Christian IV indlemmede bydele. Embedsstansens og garnisonens stærke vækst forårsagede en øget indvandring, der mere end holdt byen skadesløs for de åreladninger af befolkningen, som gentagne pestepidemier forårsagede. Ved den merkantilistiske industripolitik, der af Christian IV indlededes tidligere end i noget andet land, og ved den store byggevirksomhed drages mange tyske, hollandske og franske håndværkere til byen. Folketallet regnes at være steget fra ca. 42.000 i 1670erne til ca. 62.000 ved århundredets slutning.

Men i den gamle by bevarede gaderne endnu i 1600-tallet et næsten middelalderligt præg. Afvekslende og maleriske var de, men det var såre vanskeligt at færdes i dem. De var i regelen meget snævre, mange i den grad, at al vognfærdsel var umulig. Brolægningen var overordentlig slet og uregelmæssig, fordi hver husejer skulle sørge for sin part. Fortovene, der fra Arilds tid betragtedes som hørende til husene, var opfyldte af boder, bislag og skure og kunne slet ikke benyttes af fodgængere. Men det værste var den frygtelige urenlighed, thi alt, hvad der samledes i husene af fejeskarn og uhumskheder, kastede man på færdsejlene, som blev bundløse og udbredte en ulidelig stank. Mod dette onde var der ført en hidtil håbløs kamp, og først i Chri-

stian V's tid lykkedes det at skaffe lidt bedre forhold til veje (se 1680).

- 1701.** Søkadetakademiet oprettes 26. april ved en omdannelse af Christian IV's navigationsskole i Hummergade. Det var den første højere skole, hvori der udelukkende taltes dansk.
- Det lovlige Kunstnersamfund indvies 21. okt. i Ahlefeldts Gård (senere Grams Gård, se 1795), der var opført efter en brand 1666. Dets undervisningsanstalt blev senere grundlaget for Kunstakademiet (se 1754).
  - En politiret oprettes ved frd. af 22. okt. I samme forordning forbydes handelens omløben med varer i husene.
- 1702.** Helliggeistes danske skole oprettes som den første af de i de følgende 12 år opførte kirkeskoler, een i hvert af byens sogne. De var en af pietismens første frugter her i landet.
- Sorgenfri Slot opføres omtrent på denne tid.
- 1703** og flg. år. Der foretages en række forstærkningsarbejder ved befæstningen. Gravene uddybes, udenværker, raveliner anlægges. En ny Østerport (den fjerde og sidste) opføres, omtrent hvor nu Folke Bernadottes Allé støder til Østerbrogade; den var færdig 1708.
- Staldmestergården ved Frederiksholms Kanal opføres 1703–06 på Slotsholmen (arkitekt: W. F. von Platen) på den plads, hvor der siden 1668 havde ligget en bygning til samme brug.
  - Ved denne tid begynder man at pudre parykken; selv børn bar parykker.
  - Operahuset ved Fredericiagade (arkitekt: W. F. von Platen) indvies 26. okt. som afløsning for det i 1689 brændte. Blev senere kadetakademi (i 1720), kaserne, rigsdagsbygning. Nu bolig for Østre Landsret.
  - Abraham Lehns Gård, Strandg. 6, opføres.
- 1704.** Frederiksberg Slot fuldføres; påbegyndt i 1699. Samtidig anlægges Frbg. Have samt Frbg. Allé. Alléen

Af Københavns historie 1704-1711

- anlagdes dog kun fra haven til runddelen (Skt. Thomas). Først i 1736 fuldførtes strækningen til Vesterbrogade, hvor den var lukket ved låger. Slottets store sidefløje bygges 1708-10 og under Christian VI bygnin-
gerne, der omslutter slotsgården.
- Admiralitetsbygningen på Bremerholm (omtr. Nationalbankens plads) opføres.
  - Et nyt kommercekollegium oprettes, ophæves 1731.
  - Citadelskirken indvies 26. nov.
- 1705.** Gravkapellet ved Holmens Kirke opføres.
- Elers Kollegium indvies 18. nov., oprettet af en rigmand, hvis børn var omkommet ved Operahusets brand.
- 1706.** Kmjkr. og kgl. køgemester v. d. Osten får 6. marts privilegium på at forfærdige, sælge og udleje portechais samt til at oprette et adressekontor og lade dets anmeldelser kundegøre på trykte plakater. Adressekontoret åbnes 18. marts, men måtte i 1711 lukkes p. gr. a. pesten. Det åbnedes atter en kort tid 1726 og 1749 og overtoges af agent H. Holck 1759. Efterhånden fortrængtes dog portechaiserne af kareterne.
- Garnisonen (Den Herre Zebaoths) Kirke indvies 24. marts. Arkitekt: W. F. von Platen.
  - Blågård, en lystejernom, hvis grund strakte sig fra Peblingsøen og næsten til Griffenfeldsgade (Teglårdsvangen), kommer i Prins Carls, Frederik IV's broders, besiddelse. Han opfører hovedbygningen, der tækkes med blå tagsten (deraf navnet), og anlægger en pragtfuld have.
- 1707.** En enkekasse for landmilitæretaten oprettes; fra 1740 giver den adgang for alle stænder; fra 1775 lukkes tilgangen, da den påfører staten store tab.
- Teologisk embedseksamen oprettes.
- 1708.** Fattigvæsenet organiseres ved frd. af 24. sept., ved hvilken bl. a. oprettes en særlig fattigdirektion. Alt tiggeri såvel som at give almisse ved dørene forbydes.
- Kystlinien fra Skt. Annæ Pl. til Toldboden reguleres ved en opfyldning fra tømmerpladserne. Anlægget strækker sig dog over en årrække og slutter først ved Ny Toldbodgades fuldførelse (se 1719).
- 1709.** Herkules og Løven (af Baratta) opstilles i Rosenborg Have.
- En »hellig kilde« udspringer på Vangede mark. Den afløser i kbhvneres yndest den gamle helligkilde ved Tuborg (Strandvejen). For de penge, der lagdes i blokken, grundlagdes Gentofte-Lyngby Hospital.
  - Efter Karl XII's nederlag ved Poltava erklæres efter heftig krigspropaganda (bl. a. i kirkerne) krig mod Sverige, og 11. nov. forlader en stor transportflåde Kbhvn. for at gøre landgang i Sverige. Efter en meget hård vinter og en meget ringe høst udbrod der straks levnedsmiddelmangel og dyrtid i byen.
  - Frd. af 26. nov. forbyder påny at holde løse svin i gårdene, men heller ikke denne gang lykkes det at skaffe forbudet respekteret.
- 1710.** De første særlige ligvogne kommer i brug i dette år.
- Efter slaget ved Helsingborg 10. marts kom den slagne danske hær med mange sårede og syge til Kbhvn., hvor den i 7-8 dage måtte kampere i gaderne. Epidemier opstod også i befolkningen, og ca. 6000 mennesker omkom.
  - Ladegården indrettes til kvæsthus for land-etaten.
  - Den første primitive karantænestation ved Toldboden indrettes for at holde pesten, der raser i nabolandene, borte.
  - Skat på parykker og fontanger (»sætter« eller »topper«, dengang højeste mode i kvindeligt hovedpynt, opkaldt efter en af Ludvig XIV's elskerinder) indføres 28. nov.
- 1711.** Postvæsenet overtages af staten.
- Garnisons Kirke får privilegium på ligvognskørsel (se 1782).
  - Pesten raser i Kbhvn. fra midt i juni, tager kendelig af i okt., ophører fuld-

Af Københavns historie 1711–1719

(1711 fortsat)

stændig i febr. 1712. Tabet af menneskelig anslås til 22.000 eller tredjedelen af den samlede befolkning. Der måtte indrettes flere assistenskirkegårde indenfor voldene midt i den tætte bebyggelse og en pestkirkegård på Østerbro (nuværende Garnisons Kirkegård). Soldater og fanger fra Bremerholm udkommanderes til at begrave ligene (ofte uden at kister kunne skaffes). Store pesthospitaller indrettedes på Vodroffgård og Ladegården med en barber som chef.

1712. Et nyt arresthus opføres på sydsiden af Sluttergade. Her var bl. a. gælds fængsel og en årrække tillige dærekiste. I mange år holdt arresthusforvareren her værtshus, hvor folk fra gaden kunne holde fangerne med selskab.

- Knippelsbro udsmykkes med fire, 2 meter høje, i træ udskårne Herkulesstatuer.

1713. Landkadetakademiet oprettes 25. sept.

- For at skaffe penge til krigsførelsen udstedes statspapirpenge. Disse kom dog snart i miskredit og inddroges helt 1728.

- Provæsten og Trekroner anlægges. De fik navn efter to orlogsskibe, der sønkedes for at danne blokhusenes fundament og kerne.

1714. Regensianerne, der under pesten havde bistået ved ligbæring, får privilegium på at bære borgerskabets og gejstlighedens lig; indtil 1792 virkede de personlig som ligbærere.

- Voldene omkring Kbhvn. beplantes.

- Frederik IV opretter et missionskollegium. Allerede 1706 havde han sendt en missionær til Trankebar.

- Kongen køber Boldhuset og flere tilstødende gårde til nedrivning og opfører på deres grund den nuværende kancellibygning (»Den røde bygning«, se 1721).

1715. Kongen bekendtgør, at »bestillinger, charger og titler« kan købes (for at op hjælpe finanserne). Dette

bidrog til, at bestikkelighed, også på andre felter, bredte sig.

- Der oprettes en »slavekasse« til udredning af løsepenge for søfolk, der var opbragt af sørovere.

1716. Czar Peter den Store kommer til Kbhvn. 17. juli og Czarinaen 6 dage senere.

- 2. okt. Czarina Catherina kører op på Rundetårn i karriol, og czar Peter rider bagefter på en russisk hest.

- De russiske hjælpetropper, der til københavnernes store uro havde slået lejr uden for voldene, trækker bort i efteråret, og med dem forlader czarparret byen 17. okt.

1717. Ludvig Holberg bliver som professor (først i metafysik) knyttet til Kbhvns universitet.

- En værtshusholder får bevilling til at afholde »hidsninger« af tyre og hunde i sin ølhave bag (senere) baron Boltens gård (Gothersg. 8).

1719. Etienne Capion og Samuel v. Qvoten får tilladelse til at »agere komedier« i det lille gjethus på Kongens Nytorv, en i 1698 opført tilbygning til gjethuset (for enden af Holmens Kanal). Den 17. maj 1720 får Capion kgl. privilegium. Her opføres i to år tyske komedier, samt arrangeredes maskerader, baller o. l. Samuel v. Qvoten havde de foregående år givet forestillinger i skrådernes laugshus i Brolæggerstræde.

- Et lotteri oprettes første gang i Danmark. Der bortspilles kgl. jordegodser.

- Peder Paars udkommer.

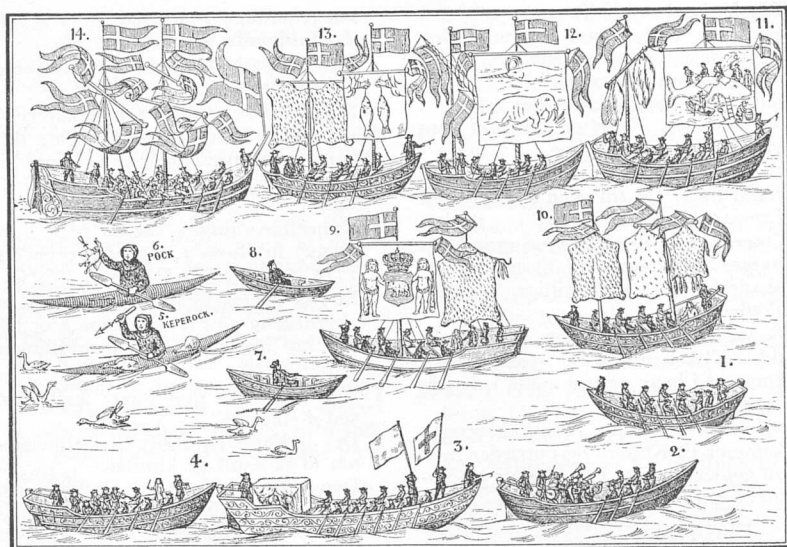
- En musketer, som havde forskrevet sig til djævelen, henrettes på Nytorv.

- Ny Toldbodgade brolægges, efter at store opfyldningsarbejder er fuldført (se 1708), og betegnes som »den realeste og længste gade i staden«. Tidligere havde den kun været en dæmning over det sumpede terræn. »Det røde Hav« opstår som Toldbodens anlægsplads, og Kbhvns havn er nu udvidet med strækningen fra Bremerholm til Toldboden.

Af Københavns historie 1720-1724

- 1720.** Vajsenhuset stiftes 8. april; den egentlige virksomhed begynder dog først 11. okt. 1727 på Nytorv (nuværende Domhus' grund). Indtil 1799 havde de forældreløse børn bolig i Vajsenhuset. Derefter har det kun været skole for sådanne.
- Gehejmearkivet (fra 1889 kaldet rigsarkivet) får sin egen bygning ved Proviantgården.
  - Operahuset i Bredgade (se 1703) ombygges ved denne tid til landkadetakademi, fra 1728 tillige søkadetakademi.
  - Fontangerne forsvinder ved denne tid. Fiskebensskorter (krinoliner) kommer i brug og var mode i de følgende 20-30 år.
  - »Den stærke mand« (von Eckenberg) kommer til Kbhvn. og optræder med en goglertrup i et bræddeskur på Nytorv; grundlægger to år efter en forlystelseshave på Nørrebro (nærved nuv. Skt. Hans Torv).
  - Storkansler grev U. A. Holstein indretter ved denne tid det store lyststed Solitude på Nørrebro. Her blev siden inokulationsanstalt (se 1770) og endnu senere et forlystelsessted med fugleskydninger m. m.
  - Anlægget af Farimagsvvejene uden for voldene afsluttes, begyndt 1714.
  - Det var tidligere reglen, at hvert hus kun beboedes af en enkelt familie, men på denne tid begynder man at indrette den anden etage, hvor »salen« var, til særskilt beboelse. Derfra stammer betegnelsen for etagerne over stuen.
  - Joachim Wielandt begynder udgivelsen af »Nye Tidender om lærde Sager«, der bestod til 1836. Desuden udgav han en række andre aviser.
  - Anlægget af Jægersborg Allé finder sted i dette og følgende år.
- 1721.** Frederik IV påbegynder en ombygning af Kbhvns Slot. Den uregelmæssige grundform blev bibeholdt, murene blev gjort lige høje, og Blåtårn blev stående uforandret til 1733. En ridebane anlægges. I 1722 kunne kongefamilien flytte ind, men arbejdet fuldendtes først i 1727.
- Det Holsteinske Palæ på Kongens Nytorv opføres (se 1796).
  - Laurierhuset (nuv. Garderkaserne) i Kongens Have indrettes på de tidligere væksthuses plads ved Østervold. Her afholdtes bl. a. kongelige festtafler.
  - Kancellibygningen (»Den røde bygning«) fuldføres 1. sept. Påbegyndtes 1715. Arkitekt: I. C. Ernst.
  - Et tysk operaselskab optræder med et »hyrdespil« på Frederiksberg Slot 18. dec. og fortsætter sine forestillinger et par år.
- 1722.** Byen får sine første kaffehuse ved denne tid.
- Der indføres en afgift til fattigvæsenet af skuespil og kunster.
  - Den danske Skueplads indvies 19. jan. i lille Grønnegade (Ny Adelgade) med opførelsen af Molières »Gnieren«, Capion og fra 14. aug. samme år René Montaigne var teatrets ledere. Her blev Holbergs komedier først opført. Af økonomiske grunde benyttedes teatret også til maskerader, baller og assembléer og må gentagende lukke, indtil byens brand 1728 helt slutter dets tilværelse som teater.
  - Den første porcelænsfabrik i Kbhvn. (»Delfts Porcelæns- eller Hollandsk Stentøjs Fabrik«) anlægges (privilegium af 21. dec.) i Store Kongensgade mellem Frederiksgade og Fredericiagade.
- 1723.** Anne Hattemagers arresteres for rufferi og bliver den 9. april 1726 kagstroget, står 3 dage i halsjern på Nytorv og kommer derefter i spindehuset for at have hvervet uskyldige piger til sin »bataillon«. Efter løsladelsen genoptog hun dog sin gamle profession.
- 1724.** To grønlandere (Pock og Keperock) kommer til København og vækker en uhyre opsigt. Den 9. nov. foranstaltes i den anledning et stort »grønlandsk optog« i kanalerne.

Det grønlandske optog 9. nov. 1724.

1725. Budolphi Kloster stiftes 16. marts; i 1936 indlemmet i Gammel Kloster.

- Kommandantboligen i Kastellet opføres.
- Søerne renses og får ved en regulering deres regelmæssige form. Betegnelsen Dosseringen (dæmning) kommer i brug.
- Lejebiblioteker opstår.

1726. Det kgl. oktr. Søassurancekomp., det første i sin art, stiftes 20. april.

- Holmens Bro ombygges og prydes med fire stenfigurer.
- Grundstenen til Vartov-bygningen ved Farvergade nedlægges 1. maj (fuldført 1743).
- Kbhvn. får enceplagsret på »de 4 species« (salt, brændevin, vin og tobak). Ophævet 1730.

1727. Prinsens Palæ, der tidligere var en privatbygning, tages efter ombygning i brug af kronprinsen.

- Offentlige koncerter afholdes første

gang i Kbhvn. (i Bryggernes Laugshus).

- Kbhvn. får sin første postgård (på Købmagergade, hvor nu Kronprinsensgade er anlagt). Den brændte 1728.

1728. En forfærdelig ulykke rammer Kbhvn. ved den store ildebrand fra 20.-23. okt., hvorved størstedelen af den gamle by lægges i aske. Ilden udbrød i et hus ved Vestervold, hvor nu Absalons Gård ligger. Af offentlige bygninger brændte Vor Frue, Skt. Petri, Trinitatis, Helligånds og Reformert kirker, rådhuset og det halve Vajsenhus, Universitetets bygninger (kun den ældgamle konsistoriumsbygning blev frelst), Regensen, Valkendorfs, Borchs og Elers kollegier, Bispegården, 11 professorboliger og alle præsteboliger ved de nedbrændte kirker. Flere adelige gårde og anseelige borgerlige huse gik op i luer. Ialt brændte 74 gader med 1670 huse. - Mange videnskabelige skatte

- gik tabt, således universitetsbiblioteket, der fandtes på loftet over Trinitatis Kirke, observatoriet med Ole Rømers observationer og instrumenter og rådstuearkivet. Byens ældste sangværk (klokkespil), i Helligåndskirken, gik til grunde.
- En reguleringskomité til byens genopførelse nedsættes 5. nov. Den afgiver betænkning 7. dec. om gadeudvidelser, omlægning af gadenettet, byggemåde m. m.
  - Som følge af byens brand standser Den danske Skueplads' forestillinger for en årrække.
- 1729.** Gaderne undergår i dette og de flg. år store forandringer efter reguleringskomitéens forslag. Frederiksberggade anlægges og træder i stedet for 4 små gader, Store og Lille Klemensstræde, Vombadstuestræde og Helligkorsstræde, Kulturvet anlægges. Kattesundet forlænges fra Frederiksberggade til Vestergade. Den del af Knabrostræde, der ligger mellem Brolæggerstræde og Vimmelskafte anlægges. En gade bag Helligåndskirken (nu Valkendorfgade) føres ud til Vimmelskafte. Niels Hemmingsens Gade forlænges over Gråbrødretorv til Skindergade. Store Brøndstræde føres ud til Gothersgade. Desuden bliver et stort antal (over 20) snævre gader udvidet og reguleret. På byens genopførelse fik overlandbygmester J. C. Krieger væsentlig indflydelse (»ildebrandshusene« med gavlkvist).
- Gammel Kalkbrænderi opføres ved Langebro. Flyttes 1731 til nuv. station Nordhavns plads.
- 1730.** Frue Kirkes tårn, der var blevet stående ved branden, styrter ned 5. aug., hvorved en del mennesker dræbes.
- Det Berregårdske Palæ opføres ved denne tid, det nuv. Assistenthus.
  - Den nordlige del af Sophie Amalienborgs store have omdannes til eksercerplads (»mønsterplads«).
- 1731.** Kbhvns Brandforsikring oprettes 26. jan. Denne institution fremmer i høj grad byens genopførelse, da risikoen ved at give lån i faste ejendomme formindskes betydeligt.
- Den genopførte Reformert Kirke indvies 4. marts.
  - I dette år taltes over 30 kroer og traktørsteder på Frederiksberg, mest på Ny Hollænderbys plads. - Slottet trak folk ud i denne bydel.
  - Herrnhutismens stifter, grev Zinzendorf, kommer til Kbhvn., hvor hans lære vinder betydelig udbredelse.
  - Frederiksholms Arrest, der afløste Blåtårn som hofarrest og derfor overtog navnet, opføres; her udstod bl. a. kgl. majestæts skuespillere deres straffe. Senere benyttedes den også som arrest af Kbhvns Amt.
  - For at fremme genopbygningen gives der atter tilladelse til at anvende bindingsværk overalt. Denne tilladelse ophævedes 1737, men da var den genopførte by omtrent lige så brandfarlig som den gamle.
  - Kbhvns Slot, der efter ombygningen kun havde stået færdig i 4 år, nedbrydes; de private bygninger på Slotsholmen erhverves af kronen.
  - Blokhuset Trekroner sløjfes.
  - Den genopførte Trinitatis Kirke indvies 7. okt.
  - Den ny kommunitetsbygning ved Nørregade indvies 27. nov.
- 1732.** Kbhvn. får handelseneret på en række vigtige produkter (jern, stål, fremmed rug og hvede, sejldug, tjære, beg etc.). Denne ret bevares med enkelte indskrænkninger det 18. århundrede igennem.
- Kirsten Pils kilde sættes i stand og bliver nu mål for københavnernes udflugter.
  - Det Asiatiske Kompagni stiftes 12. april. Det var det eneste af de mange i denne periode oprettede kompagnier, som viste sig at være livskraftigt, og det blev et betydningsfuldt led i byens forretningsliv. Det opløstes i 1843.
  - Marskalgården (fra 1780 posthus) på Købmagergade fuldendes. Dens arkitekt Philip de Lange er mester

Af Københavns historie 1732–1735

(1732 fortsat)

for mange af de bedste endnu bevarede »ildebrandshuse«.

- Nybrogade 12 (»Hofkonditørens Gård«) opføres, ligeledes af de Lange. Det tilhørende nabohus (pakhus) er opført 1748.
- Gråbrødretov 1 (»Fiskebløderens Hus«), 3 (Wessels Hus), 5 og 7 fuldføres; typiske »ildebrandshuse«.
- Den genopførte universitetsbygning indvies 4. dec.

1733. Grundstenen til Christiansborg Slot lægges 21. april. Opførelsen bekostedes af øresundstoldens fond.

- Vodroffgård indrettes til kgl. sejldugsfabrik; til gården hørte en stor vind-, vand- og hestemølle, der i det flg. århundrede fik indlagt damp. På Vodroffgård blev drevet mange forskellige virksomheder.
- Ferske Fiskehandels Kompagnihus, Knabrostræde 30, Nybrogade 14, opføres.
- Erhvervelsen af øen Skt. Croix betyder en opblomstring af Det vestindiske Kompagni; det får en ny oktroi året efter og erhverver en plads på Christianshavn (senere Tyske Plads) med sukkerraffinaderi, pakhus m. m.
- Charlottenlund Slot opstår ved ombygning af Gyldenlund, der bl. a. havde været et forlystelsesetablissement.
- De første barometre (»veyr-glas«) i Kbhvn. forfærdiges og sælges (i Grønnegade) af italieneren Peter Mella.
- I Bræmers Ølhavn ved Sofiegade holdes i dette år »hidsninger« af tyre, bjørne og hunde.
- Ladegården overdrages til krigsbestyrelsen og benyttes fra 1. juli som sygehus, straffeanstalt og fattighus.
- Den reformerte præstegård (Åbenrå 32–36) opføres af Philip de Lange.
- Rådhusets genopførelse på Gammeltorv fuldendes. (Arkitekt: J. C. Krieger).
- Byens genopførelse var nu i det væsentlige fuldendt. De fleste ny borger-

huse var af bindingsværk, kun få af grundmur. Meget ofte havde de 3 etager eller 2 etager med en gavlliggende kvist samt kældere.

1734. Den nuværende Frbg. Kirke indvies 6. jan. Den gamle bindingsværkskirke på den anden side af Pile Allé nedrives.

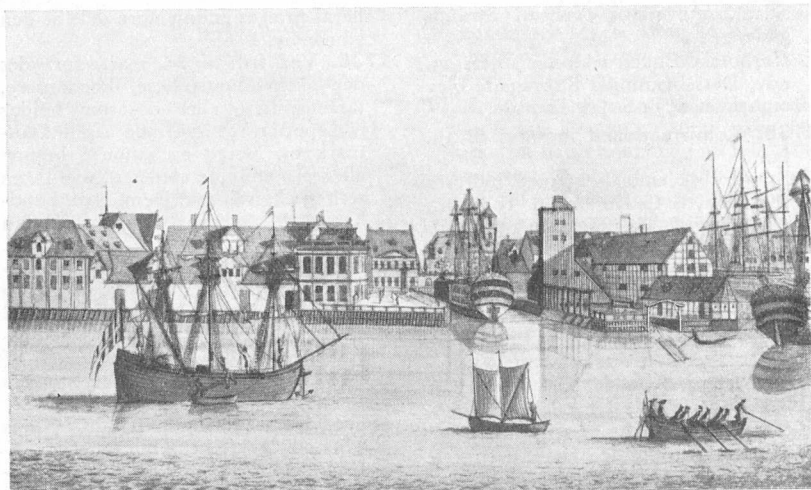
- Frd. af 24. april fastsætter straffe (fæstning, rasphus eller fængsel) for svende, der rotter sig sammen etc. – foranlediget ved strejker under Christiansborgs opførelse.
- Den første hof- og statskalender udkommer.
- Vajsenhusets genopførelse ved Nytorv (nuv. Domhus' plads) fuldendes. (Arkitekt: J. C. Krieger). Det fik 1740 eneret til at trykke bibles og salmebøger.
- Det ejendommelige barokhus Nørregade 30 opføres. Fra samme år er Fiolstræde 18, et af de få bevarede huse, der er helt i bindingsværk.

1735. Skuespil, julestuer, maskerader o. l. forbydes på søn- og helligdage samt aftenen før. Det befales, at alle skal møde i kirken på søn- og helligdage både til højmesse og aftensang. Overtrædelse heraf straffes med bøder eller gabestok. Byens porte lukkes om søndagen til kl. 4 (»sabbatanordningen« af 12. marts).

- Christian VI opretter 5. dec. et »General-Landets-Økonomi- og Kommerce-Kollegium« i stedet for det i 1731 ophævede kommerce-kollegium, og merkantilismen får atter vind i sejlene (Banken, General-Magasinet, Grosserer-Societetet, manufakturernes, toldpolitiken).
- Den første båndfabrik i Kbhvn. anlægges.
- En ny toldbodbygning opføres i stedet for Christian IV's.
- Købmand Andreas Bjørn får tilladelse til at inddæmme det areal, hvor nu Grønlandske Handels, Krøyers og Wilders Plads ligger; han anlægger her, på »Bjørnsholm«, et stort skibssbyggeri; i 1736 bygger han broen fra

Af Københavns historie 1735-1740

- sidstnævnte plads over til Strandgade.
- Harboeske Enkefruekloster stiftes 23. nov. Dets bygning i Stormgade blev ombygget 1754-60 af Thurah.
- 1736.** Konfirmationen indføres d. 13. jan.
- En juridisk embedseksamen indføres ved Kbhvns Universitet d. 10. febr., en kirurgisk eksamen d. 30. april. Samtidig oprettes et anatomisk-kirurgisk teater på Købmagergade - uafhængig af Universitetet - og striden mellem de på Universitetet uddannede læger og kirurgerne (barbererne) skærpes.
  - Ved frd. af 10. april forbydes det at bære guld- og sølvbroderi, gallonerede klæder, diamanter m. m.
  - Eremitagen opføres i Dyrehaven.
  - Kommunitetets bespisning af studenter ophører og erstattes af pengestipendier.
  - Der indrettes et nyt sangværk i Skt. Nikolaj Kirke; i 1743 flyttes det til Vor Frue Kirke, brænder med denne 1807.
  - En assignments-, veksels- og lånebank («Kurantbanken») oprettes i Kbhvn. d. 29. okt. og fik ret til udstedelse af banksedler med dækningspligt. Den havde først lokale på Charlottenborg, siden på Børsen.
  - En »linnedspinderi-direktion« til fremme af spinderiet oprettes; overtages senere af Plejeanstalten (se 1771).
- 1737.** General-Magasinet, som leverede råstoffer til de i tal stadig voksende tekstilmanufaktur og afkøbte dem for færdige varer, oprettes af staten for at fjerne mellemhandlergevinsterne; det fremkalder stor modstand hos laugene; ophæves 1771, men genopstår 1774 og forsvinder helt 1788.
- Den senere kgl. silkefabrik (senere i Bredgade) oprettes; ophørte 1804.
  - En kgl. porcelænsfabrik oprettes ved Langebro («Blåtårnsfabrikken»).
  - Der gives påbud om en ensartet byggemåde (vindueshøjde etc.);
- heraf præges endnu store dele af den gamle by.
- 1738.** Ved frd. af 21. marts forbydes det »komediantspillere, linedansere, taskenspillere eller de, som holder lykkepotten, at indfinde sig i Danmark og Norge og enten i husene eller på publice steder at øve deres spil og eksercitier«. Denne frd. håndhævedes dog kun strengt i Christian VI's levetid.
- Asiatick Kompagnis bygning, Strandgade 25, opføres af arkitekten Philip de Lange. Det store pakhus bagved opføres af Eigtved 1748-50; pakhugavlen til gaden, der er en kopi af selve kompagnihusets gavl, opføres 1781.
  - Frederiksberg Slots sidefløje opføres 1732-38. Arkitekt: Thurah.
  - Den genopførte Vor Frue Kirke indvies 30. april. Spiret bliver først færdigt i 1744.
- 1739.** Dokken på Chrsthvn. («Gamle Dok») indvies 26. maj under store festligheder; den betragtedes af datiden som et teknisk vidunder; hugget op og bassinet udfyldt 1918.
- En brillemaker nævnes første gang i Kbhvn.
  - Opførelsen af Marmorbroen påbegyndes.
  - Der indføres delvis undervisning i modersmålet i de lærde skoler.
  - Opfyldningen af Arsenaløen approberes af Christian VI 9. sept.
- 1740.** Kongefamiliens højtidelige indtog i Christiansborg Slot finder sted d. 26. nov. Det nye navn fastslås 1. jan. 1741. Slottet var dog ikke færdigt, og i de følgende år måtte der foretages store arbejder. Ridebaneanlægget er bevaret endnu.
- Opfyldningen af Langøen, nu Frederiksholm, begynder.
  - Anlægget af Søndermarken fuldendes, påbegyndt 1731.
  - Barchmanns Gård (nu Wedells Palæ og Borups Højskole) ved Frederiksholms Kanal opføres 1740-47.
  - Fæstningens Materialgård, Frederiksholms Kanal 30, opføres.

Dokken på Christianshavn, anlagt 1739.

1741. Kommunens brændemagasin, der i særlig strenge vintre skulle forebygge brændselsnød, oprettes.

- Børnehuset på Chrsthvn. ombygges og udvides. En særlig bygning til rasphuset opføres.

- Det Würtembergske Palæ, fra 1747 Lerches Gård (Slotsholmsgade 10, nu en del af Ministerialbygningen), opføres dette og det flg. år. Tidligere havde en gård på samme plads været bolig for Anna Sophie Reventlow, indtil hun efter sit ægteskab til højre hånd med Frederik IV, fik bolig på slottet.

- Det forbydes under straf skræddere at sy klæder af udenlandsk klæde.

- Det forordnes, at kun præster må afholde religiøse forsamlinger.

- Stokhuset bliver tillige straffeanstalt for de til fæstningsarbejde dømte »slaver«. Dermed ophæves straffeanstalten på Bremerholm.

1742. Grossererernæringen adskilles fra detailhandelen ved frd. af 4. aug. Grosserer-Societetet dannes af de indskrevne groshandlere, som ejede skibe eller skibsparter.

- Havnens styrelse underlægges en særlig kgl. kommission. Hidtil havde den nærmest været betragtet som byens anliggende.

- Det kgl. Videnskabernes Selskab stiftes 13. nov.

1743. Prinsens Palæ ombygges af Eigtved (senere Thurah) og får sin nuværende skikkelse; fuldendt 1757. Med Eigtved er fransk rokoko nået til Kbhvn., mens Thurah fortsat bygger i barokstil.

- Den første jødiske synagoge i Kbhvn. åbnes i Læderstræde (nu nr. 13).

- Den første private kaserne, Gardergården i Pustervig, opføres.

- Den første frimurerloge i Kbhvn. stiftes.

1744. Regensens genopførelse fuldendes.

- Første nummer af »Den Danske Spectator« udkommer 15. maj. Det følges af en række andre »tilskuere« efter engelsk mønster med filosofisk, moralsk og politisk ræsonnerende stof.

- En forordning om havnen og kanalerne fastsætter, hvor de forskellige

Af Københavns historie 1744-1749

- skibsarter skal fortoje: fiskerbåde mellem Marmorbroen og Højbro, fartøjer med fedevarer, tørret og saltet fisk mellem Højbro og Holmens Bro, med brændsel og byggematerialer i Nyhavn og Frederiksholms Kanal, kornskibe, finneskibe m. m. i Børskanalen.
- Byens første musikselskab, Det musikalske Societet, dannes. Det giver koncerter på Charlottenborg, senere i Bryggerens Laugshus ved Klosterstræde o. fl. st.
  - Nørre Allé anlægges og beplantes.
  - Thurahs mægtige spir på Vor Frue Kirke indvies 5. dec.
- 1745.** Selskabet for den nordiske Historie og Sprogs Forbedring stiftes, fra 1810 Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog.
- Kongen skænker englænderen Peter Applebye det opfyldte areal, der siden bar hans navn, men også kaldtes Engelskmandens Plads, og hvor han anlagde et skibsværft og en reberbane (se 1808 og 1913).
  - Byens areal indenfor voldene er vokset fra ca. 72 ha i 1600 til ca. 300 ha.
- 1746.** Søværnets Tøjhus på Arsenaløen fuldføres (Ph. de Lange).
- Ved Frederik V's tronbestigelse forsvinder de jernlænker og andre afspærringer, hvormed Christiansborg havde været omgivet siden opførelsen, og livet i byen antager i det hele et muntre og mere ubundet præg. Der gives atter (30. sept.) bevilling til opførelse af danske komedier. Forestillingerne begyndes i Læderstræde (i Synagogen, nu nr. 13) 14. april 1747 og fortsættes i det lille Gjethus 19. dec. 1747-31. maj 1748.
- 1747.** Et livrente societet (tontine) oprettes 13. febr. I det hele oprettes i disse år en mangfoldighed af enke- og pensionskasser.
- Tittlen overpræsident for magistratens leder indføres (se 1938).
  - Det bliver ved denne tid almindeligt at avertere værelser på landet til leje for kbhvnerne om sommeren.
- »Det almindelige Kompagni« stiftes med det formål at gøre Kbhvn. til stabelplads og drive mellemhandel mellem Østersøen og Middelhavet. Det overtager »Bjørnsholm« (se 1735), men opløses 1772.
  - Von Qvoten d. Y. åbner et nyt tysk-dansk teater i Store Kongensgade (nu nr. 75-77) 23. nov. Her opførtes også komedier af Holberg. Det må dog allerede ophøre 23. maj året efter.
  - Et italiensk operaselskab (Mingottis) optræder fra 17. dec. og i de følgende 9 år på Charlottenborg med Scalabrini som kapelmester. Disse operaer mødes med skarp kritik, navnlig af Holberg, men var iøvrigt meget populære.
- 1748.** Hovedvagten på Nyholm fuldendes; påbegyndt 1744.
- En privat forsørgelseskasse for enker og vanføre børn oprettes og efterfølges af talrige lignende foreninger.
  - Thurahs »Hafnia Hodierna« udkommer.
  - Et fransk teater åbnes i Nørregade (nuv. nr. 16), fra 1750 på Charlottenborg, indtil truppen i 1753 forlader landet.
  - Købmand J. v. Osten får tilladelse til at inddæmme det areal, hvor nu Holms og Tyske Plads ligger.
  - Eigtveds komediehus på Kongens Nytorv (hvor det lille Gjethus havde ligget) åbnes d. 18. dec. Danske skuespil og italienske operaer opføres skiftevis. Indskriften over scenen lød dengang: »Ej komme inden disse døre, hvad hæsligt er at skue eller høre«.
- 1749.** Berlingske Tidende (oprindelig »Kjøbenhavnske Danske Post-Tidender«) udkommer første gang 3. jan.
- Den senere berømte komponist Gluck optræder i nogen tid som kapelmester på den italienske opera.
  - Det bestemmes, at Kongens Nytorv skal være eksercerplads; i den anledning fældes »Krindsen«, den tredobbelte række af lindetræer omkring »Hesten«.
  - Brandvæsenet reformeres; i kana-

Af Københavns historie 1749–1753

(1749 fortsat)

- lerne anbringes 18 svære slagpumper.
- Der opføres en bygning ved Nyhavn til brug for Mønten, der siden 1620 gentagne gange var flyttet.
- Vesterbro er allerede ved at blive et forlystelseskvarter; der er 22 øltapere uden for Vesterport.
- Ved reskript af 12. sept. skænker Frederik V »Sophie Amalienborgs have og exercerplads til bebyggelse. Det var den grund, der tidligere havde hørt til det nedbrændte slot, og som strakte sig fra Skt. Annæ Plads til Toldbodvejen og fra Bredgade til Ny Toldbodgade. Byggegrundene overdroges som fri ejendom til enhver, der ville bygge efter de approberede tegninger, og der tilstodes dem 30 års indkvarteringsfrihed. Grundene til de 4 palæer på pladsen skænkede kongen til 4 adelsmænd. Bebyggelsen blev fuldført i løbet af få år under overledelse af hofbygmester Eigtved og kaldes nu Amalienborg. Kvarteret, den østlige del af »Ny København«, benævnes fra nu af Frederiksstaden.
- Mastekranen på Nyholm opføres af Ph. de Lange.
- Grundstenen til Frederikskirken (Marmorkirken) lægges den 30. okt. Efter Eigtveds død 1754 indkaldes franskmanden N. H. Jardin for at fortsætte arbejdet. Opførelsen standses i 1770. Senere overdroges fuldførelsen efter mere beskeden plan til Harsdorff (1799) og efter ham til C. F. Hansen. I 1819 opgaves den helt, og kirken lå indtil 1874 som en ruin.
- 1750.** Teatret på Kongens Nytorv overdrages af kongen til staden, og kommer under magistratens bestyrelse til 1770.
- Tobaksspinderlauget stiftes 11. maj. Der var på det tidspunkt ca. 30 tobaksspinderier i Kbhvn.
- Rådhusstræde, der var meget snævert, udvides betydeligt, efter at en brand i 1749 havde lagt den ene side i aske.
- Jagtvejen anlægges fra Falkonergården til store Vibenshus.
- Øster Allé anlægges.
- Fødselsstiftelsen (»Det frie Jordermoderhus«) oprettes 1. juli i Gothersgade, flyttes i 1759 til Frederiks Hospital (se endv. 1782 og 1910).
- 1751.** »Rådhusstrædekonerterne« begynder 25. febr.
- Tysklands dengang største digter, Klopstock, ankommer til Kbhvn. i april på foranledning af J. H. E. Bernstorff, for her at fuldende »Mes-siaden«, understøttet af den danske stat. Han blev her (med bolig i Lyngby) til Bernstorffs fald 1770. Sammen med sine velyndere indkaldte han andre tyske, der kom til at spille en rolle i hovedstadens åndsliv.
- Det danske Kompagni reorganiseres ved privilegier af 26. aug. Dets skydebane på Vesterbro fuldføres 1753.
- Det Lindencroneske Palæ i Bredgade (siden 1898 engelsk gesandtskabsdomicil) opføres.
- 1752.** Frelser Kirkes nuværende spir indvies 29. aug., arkitekt: Thurah.
- Det Bernstorffske og Det Dehnske Palæ i Bredgade opføres 1752–56.
- 1753.** Det kgl. Opfostringshus stiftes 29. juni på foranledning af J. H. E. Bernstorff. Dets bygning i Overgaden o. V. fuldendes 1755 (nu Søkvæsthuset). Opfostringshuset flyttede i 1775 til Store Kongensgade, i 1880 til Randersgade og i 1953 til Hellebækgård.
- Hovedfløjen af Prinsessernes Gård på Frbg. brænder.
- Schimmelmans (oprindelig Bercken-tins) Palæ (nu Odd Fellow- eller Koncertpalæet) i Bredgade opføres, fuldført 1755.
- Klasselotteriet oprettes; det blev indtil 1833 trukket i »Rosen« på Rosenborg.
- Den første fugleskydning afholdes på Det danske Kompagnis nyanlagte skydebane på Vesterbro 9. aug.
- Det pålægges præsterne fra prædike-stolen ved alle tænkelige midler at formane menighederne til at fremme

Af Københavns historie 1753-1757

de indenlandske industrier ved køb af deres varer.

1754. Det kgl. Akademi for de skønne Kunster stiftes 31. marts under navn af Kgl. dansk Skildrer-, Billedhugger- og Bygningsakademi og får lokaler på Charlottenborg. Det havde tidligere været et privat kunstnerinstitut (se 1701).

- Palæerne Amaliegade 15 og 17 opføres efter tegning af Eigtved, fuldstændt 1756.

- Kongen bemyndiger magistraten til at forlange husene i de smalleste gader rykket tilbage, hver gang en ombygning finder sted.

- Teatrets primadonna, den knap 19-årige Caroline Amalie Thielo, dør pludseligt 5. febr., hvilket giver anledning til rygter om, at hendes elsker, den russiske minister, har ladet hende dræbe. Alle strømmer til hendes hus for at se liget.

- Monopolet på den vestindiske handel ophæves og kronen overtager øerne, sukkerraffinaderiet og kompagniets øvrige ejendele.

- J. F. Classen overtager en gård på Østerbro, hvor han opretter en fajanceovnsfabrik, og hvor efterhånden de store, smukke Classens Have opstår.

1755. Vartov Kirke indvies 11. juni.

- Det tillades enhver at bygge, som han vil, uden for demarkationslinien.

- Franskmanden Jean Maréchal får bevilling til at drive traktørsted i »Den stærke Mands Have« på Nørrebro (se 1720). Det er den første begyndelse til Hotel d'Angleterre. Allerede dec. samme år flytter virksomheden til Vingårdstræde, nuv. nr. 1.

- På grund af brandfaren (for flåden og det nye Amalienborg-kvarter) flyttes tømmerpladserne midlertidigt fra Ny Toldbodgade til »Grønland« ved Østerport. Samtidig begynder anlæg (ved udfyldning) af en ny tømmerplads og en tømmerhavn syd for Langebro (ved nuværende Tietgensgade), Kbhvns første sydhavn.

- Italieneren Giuseppe Sarti afløser

Scalabrini som hofkapelmester (indtil 1773), og hans operaer gør stor lykke.

- Ved kundgørelse af 31. marts opfordrer regeringen danske undersåtter til at indsende afhandlinger om fysikalske og økonomiske emner. Disse vil, om de findes værdige dertil, blive udgivet på statens bekostning. Dette fremkalder en levende debat i den efterfølgende tid, hvorved nye tanker, bl. a. Montesquieu's, vinder udbredelse. De antagne besvarelser offentliggøres i 7 årgange af Erik Pontoppidans »Økonomiske Magazin«.

1756. Holmens Bro styrter sammen, mens en afdeling af hestgarden rider over den. 3 gardere omkommer.

- En ny »Gardergård« (privat kaserne) opføres i Vestergade.

- Der nedsættes en bro- og bolværkskommission til at føre tilsyn med de stærkt forsømte anlæg.

- Den endnu gældende grundtaks for den indre by fastsættes i h. t. reskr. af 19. marts. Samtidig indføres nye matrikelnumre, der bestod til 1807.

- I anledning af den mellem England og Frankrig udbrudte kolonikrig gives der 30. juli anvisning til de skibsfarende om forholdsregler ang. kaperi. De følgende 7 krigsår gav iøvrigt handel og søfart betydelige chancer.

- Den første spillekortfabrik i Danmark anlægges i Kbhvn. og samtidig forbydes indførelse af spillekort.

1757. Der fastsættes bødestraf for drukskenskab (1. febr.).

- Frederiks Hospital (nuv. Kunstindustrimuseum) indvies 30. marts; påbegyndt 1751; arkitekter: Eigtved og Thurah.

- Amaliegade 25 opføres af Thurah (se 1782).

- Geddes store kortværk over Kbhvn. fuldstændes.

- Straffen for ikke at gå til alters ophæves.

- Skt. Petri Kirke får sit nuværende barokspir.

Af Københavns historie 1757-1763

(1757 fortsat)

- Kurantbankens sedler bliver uindløselige. Indtil 1845 er der derefter papirfod.
- 1758.** Det pålægges kuskene altid at holde til højre.
  - Det første danske syngestykke opføres på Komediehuset, men gør fiasko og afløses af italiensk opera.
  - Den sidste henrettelse på Nytorv (af to falskmøntnere) foretages 7. dec.
- 1759.** Adresseavisen, som var begyndt at udkomme i 1749, men snart måtte ophøre, udgives påny af Hans Holck, der i april havde genåbnet Adressekontoret, og fortsættes derefter uden afbrydelse indtil 1908.
  - Naturalie- og Husholdningskabinetet på Charlottenborg stiftes 31. marts; efterhånden forenet med flere andre samlinger til Universitetets Zoologiske Museum. I forbindelse hermed stod indtil 1778 et kemisk laboratorium.
  - Børnehuset på Chrsthvn. udvides atter betydeligt, bl. a. med tugthusbygningen i gården.
  - Frederiks tyske Kirke (nu Christians Kirke) på Chrsthvn. indvies 2. dec.; arkitekt: Eigtved.
  - I dette år døde 1079 af kopper.
  - Efter en brand i det gamle Guldhus begynder opførelsen af den kgl. uldmanufaktur i Rigensgade, fra 1818 Garnisons Sygehus; bygningerne fuldføres først 1786.
- 1760.** Assistens Kirkegård på Nørrebro indvies 6. nov. på et areal, hvor der forinden havde været tobaksplanter. De 6 assistenskirkegårde (3: hjælpekirkegårde) indenfor voldene må ikke modtage flere lig.
  - Halmtorvet (nu en del af Rådhuspladsen) anlægges på Vartovs og Vajsenhusets sløjfede kirkegårde.
  - Kbhvns kommune optager første gang et lån (i Genua) - for at støtte regeringen.
  - Anlægget af den botaniske have på begge sider af Amaliegades nordligste del begynder; åbnes for publikum 1763.
  - Det første privatteater oprettes i efteråret af grev Conrad Danne-skiold Laurvigen i hans palæ i Bredgade (senere Moltkeske Palæ).
- 1761.** Retterstedet fjernes fra Nytorv og forenes med retterstedet på Vesterfælled (Pesthusfælleden). - Brændemærkning og kagstrykning foregik dog fremdeles på Nytorv indtil 1780.
  - Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse stiftes.
  - Et klaver avtereres første gang til salg i Kbhvn.
  - En kommunal skole, den første siden 1640, opføres ved Blegdamsvej. Den forsvandt 1871.
  - J. S. Sneedorff påbegynder udgivelsen af »Den patriotiske Tilskuer«.
  - Der oprettes pakfart mellem Kbhvn. og Lübeck.
- 1762.** Gardehusar-regimentet oprettes 10. febr.
  - Med toldforordningen af 17. maj kulminerer det merkantilistiske system (153 indførselsforbud - deraf 75 for tekstilvarer - og talrige udførselsforbud samt todsatser).
  - Truende krig fra Rusland medfører forceret rustning og ekstraskatter. Faren driver dog over, da Katarina II 8. juli styrter sin mand fra tronen.
  - Der pålægges første gang en særlig fattigskat til dækning af udgifterne ved fattigvæsenet.
  - Stormbroen istandsættes og ophører at være vindebro.
  - Bønderne på Bernstorff bliver arvefæstere.
  - »Ekstraskatten« (en kopskat) pålægges 23. sept., bl. a. for at redde Kurantbanken. Forsvandt først 1812.
  - En del af »Bjørnsholm« med skibsværft og pakhus erhverves af mægler Carl Wilder og får navnet Wilders Plads. Resten af B. blev senere til Grønlands Handels Plads og Krøyers Plads.
- 1763.** Den første dispachør udnævnes.
  - Opførelsen af Sølvgadens Kaserne (arkitekt: Jardin) på Skt. Annæ Kirkegårds sydlige del begynder.

Af Københavns historie 1763–1768

- Fuldendt 1771. Hidtil havde soldaterne været indkvarteret privat.
- 1764.** Det gule Palæ i Amaliegade opføres af slave-, guld- og elefanthandleren Bargum (arkitekt: N. H. Jardin). Det var Kbhvns første bygning i nyklassicistisk stil.
- Gadefejningen bliver et offentligt anliggende.
  - Ved en undersøgelse viser det sig, at 291 lokummer har direkte afløb til rendestenene, mens mange andre steder natspandene tømmes direkte deri.
  - Salg af gift forbydes urtekræmmerne og tillades kun apotekerne mod attest.
- 1765.** Skuespillerinden Mette Marie Roses bortførelse 11. marts vækker stor opsigt i byen. Gerningsmanden, grev Conrad Danneskiold Laurvigen, holder hende skjult i sit palæ i Bredgade, indtil kongen befaler ham at frigive hende.
- Bebyggelsen af Frbg. Allé begynder, idet der 22. marts udbydes 29 lodder til salg.
  - Det guineiske Kompagni (slavehandel) stiftes 31. marts; efter dets fallit overtages slavehandelen af staten 1775.
  - Tømmerpladserne flyttes fra »Grønland« til den ny tømmerhavn (Kbhvns første sydhavn (se 1755)).
  - Anlægget af offentlige fortove i Kbhvn. begynder (ved Holmens Kanal; få år efter fra Kongens Nytorv til Vesterport samt ud ad Vesterbro).
  - Af Ladegårdsarealet udstykkes jorden mellem Ladegårdsåen og Gl. Kongevej og bortsælges ved auktion til private. Lampevej (nu Finsensvej og Howitzvej) opstår.
  - Bernstorff Slot fuldføres. Arkitekt: N. H. Jardin.
  - Et ekspeditionskontor (det første bud- og dragerkompagni i Kbhvn.) oprettes af Hans Holck.
  - »Kiøbenhavns Handelspeil« udkommer; i 1766 udvidet til hele landet og kaldes da »Danmarks Handelspeil« (Hans Holck).
- 1766.** Claudi Rossets Stiftelse oprettes til bedste for Pesthuset.
- Der opføres et katolsk kapel i Bredgade.
  - En annonce i Adresseavisen meddeler, at et par forlorne lægge er fundet på Christiansborg Slotsplads. Rokotidens herredragt med knæbenklæder og hvide silkestrømper gjorde ofte anvendelsen af sådanne hjælpemidler ønskelige.
  - Den 15 årige dronning Caroline Mathilde modtages ved sin ankomst 8. nov. med endeløs jubel af den festsmykkede by. Ved formælingen 10. nov. indvies riddersalen på Christiansborg.
  - Et katuntrykkeri indrettes på R. Ise-lins gård, Rosendal, på Østerbro. Under Rosendal hørte bl. a. hele det senere Rosenvænget.
  - Købmand Andreas Bodenhoff får kgl. gavebrev på den plads, der nu bærer hans navn, 31. dec. Grunden udfyldes derefter, og der dannedes et skibsbyggeri og en tømmerhandel, senere Hambros Dampmølle, den første i Danmark.
- 1767.** Hofteatret (ovenover Christiansborgs sydlige staldbygning) åbnes 30. jan.
- Christian VII debuterer på Hofteatret 16. marts som sultan Orosman i Voltaires »Zaire«.
  - Kongens Bryghus brænder 7.–8. maj. Det genopbygges af søetaten omtrent i sin nuværende skikkelse og bliver pakhus, medens bryggeriet flyttes til den modsatte side af Frederiksholms Kanal.
  - De bestående frimurerloger i Kbhvn. forenes til een: »Zorobabel til Nordstjernen«.
  - Baron Boltens Gård (Gothersgade 8) opføres; typisk rokokobygning.
  - Begge kadetakademier flytter fra palæet i Fredericiagade (se 1703).
  - Fortet Provestenen nedlægges og Lyntetten anlægges.
- 1768.** Stovlet-Kathrine, Christian VII's elskerinde, deporteres til Hamburg.
- C. F. Harsdorff opfører Amagertorv

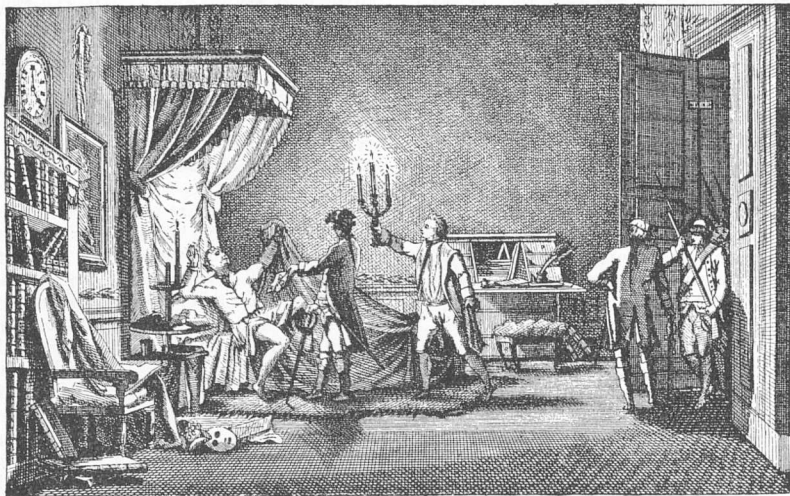
Af Københavns historie 1768-1771

(1768 fortsat)

- 29 for Det Petersenske Jomfrukloster. Bygningen brændte 1795, men genopførtes efter samme tegning.
- 1769.** Struensee kommer til Kbhvn. i januar sammen med kongen, hvis læge han er blevet på kongens rejse. Hans indflydelse over kongen og snart også dronningen vokser hurtigt.
- Den første salon (kunstudstilling) afholdes på Charlottenborg; derefter 1778, 1794 og fra 1807 hvert år.
  - Det kgl. danske Landhusholdningsselskab stiftes 29. jan.
  - Det ældste jernstøberi i Kbhvn. (Thomas Potters) anlægges i Sofiegade (kgl. bevilling af 7. febr.). I de følgende år indkaldes flere englændere for at gøre Kbhvn. delagtig i »den industrielle revolutions« resultater.
  - Almindeligt Hospital i Amaliegade åbnes 9. april, påbegyndt i 1766. Udvidet i 1808 med den Duntzfeldtske Gård. Bygningerne blev nedrevet efter stiftelsens flytning 1892.
  - Christians Plejehus (for invalider og soldaters enker og børn) i Store Kongensg. 110 indvies 28. maj og afløser Ladegården som militærhospital og -stiftelse. I 1785 flyttet til Eckernførde. Hele Ladegården overgår derefter til Kbhvns fattigvæsen og overtager 6. okt. lemmerne fra Pesthuset ved Kalvebodstrand og får navnet Skt. Hans Hospital. I Christians Plejehus beskæftigedes op til 500 lemmer med mangeartet industriell virksomhed.
  - Christianskirkens spir fuldføres 30. juni. Arkitekt: G. D. Anthon.
  - En »spisningskasse« oprettes af Hans Holck; ophørt 1779.
  - Det befales ved kgl. reskript, at alle løse hunde skal slås ned af natmandens folk (frygt for hundegalskab).
  - Universitetets mineraliesamling grundlægges.
  - Der ansættes to vægttere på Vesterbro.
  - Den første almindelige folketælling afholdes 15. aug. Kbhvns folketal var
- da, uden militæret (der ikke optaltes), 70.514, med militæret formentlig ca. 80.000.
- Det første macadamiserede vejstykke, fra Store Vibenshus til Lyngby, åbnes 10. nov.
- 1770.** Vejviseren udkommer første gang 10. jan. (Hans Holck).
- Der oprettes en inokulationsanstalt på Solitude på Nørrebro - året forinden var der død 1219 børn i Kbhvn. af kopper. Den bestod til 1783. Bekæmpelsen var dog endnu lidet effektiv (se 1801).
  - Gyldendalske Boghandel oprettes ved denne tid; overtog i 1787 dens nuv. ejendom i Klareboderne (opført 1731-34).
  - Kartofler anvendes første gang i hofkets husholdning.
  - Uindskrænket trykkefrihed indføres 14. sept., hvorved der gives plads for en sand flom af skandskrifter mod forordningens ophavsmand: Struensee.
  - Ved frd. af 28. okt. afskaffes 3. påske-, pinse- og juledag samt endnu 5 dage som helligdage.
  - Frugt- og vanilleis begynder at vinde indpas ved denne tid.
  - Dronning Caroline Mathilde deltager i skydningen på Den kgl. Skydebane 5. sept., klædt i mandsdragt; hun rammer papeøjen.
  - Teatret på Kongens Nytorv overtages af staten og får navnet Den kgl. danske Skueplads. Her opretter Giuseppe Sarti Det kgl. danske Kapel.
- 1771.** Tallotteriet oprettes 12. jan. (se 1851). Det blev trukket foran Rådhuset, fra 1795-1818 på Charlottenborg.
- Struensee afskediger magistraten og de 32 mænd 3. april og udnævner en ny kommunalbestyrelse. Den gamle ordning indføres igen i oktober 1772, dog ikke ganske uforandret.
  - Hans Holck åbner 3 friskoler 9. april, inden årets udgang yderligere 2.
  - På Fødselsstiftelsen anbringes i april en kasse, hvori nyfødte børn kunne

Af Københavns historie 1771-1772

- nedlægges til forsørgelse af det offentlige. Den fjernes 1774.
  - Den kgl. Belønningsskole stiftes 1. maj.
  - Civiletatens materialgård ved Frederiksholms Kanal opføres. Arkitekt: G. D. Anthon. Den indeholdt fra første færd atelierer for kendte billedhuggere.
  - Husejerne får 8. maj befaling til at lade matrikelnumrene male uden på husene, en foranstaltning, som var bleven stærkt anbefalet i vejviseren.
  - Livgarden til hest ophæves 22. marts; genoprettes 27. maj 1772.
  - Det første hestevæddeløb i Kbhvn. afholdes 4. juni på Nørrefælled. Gentages 1772, men derefter først i 1832.
  - Hof- og stadsretten oprettes d. 15. juni. Herved afskaffedes bytinget og hof- og borgretten samt Universitetets særlige jurisdiktion; kort efter henlægges også inkvisitionskommissionen herunder. Det er en af de få foranstaltninger, som Struensee fremkaldte, der bevarede efter hans fald.
  - Hele Kongens Have bliver tilgængelig for publikum; der indrettes restauration og spillebank og foranstattes store folkefester med fyrværkeri og militærkoncerter. Kongens Have bliver en art forløber for Tivoli.
  - Belysningsvæsenet henlægges under magistraten, og der opsættes 309 nye lygter. Disse forsynes med engelsk glas i st. f. hornruder. Borgerne fik lov til at bruge fakler, når de lystes hjem.
  - Struensee udnævnes til geheimekabinetminister med ret til at udstede ordrer uden kongens underskrift 14. juli - en uge efter at dronningen har født ham en datter.
  - 2400 norske matroser drager 10 sept. fra Holmen til Hørsholm Slot for at fremvinge udbetalingen af deres tilgodehavende sold. Struensee og kongehuset flygter fra slottet, viser sig iøvrigt eftergivende og giver et festmåltid for de revolterende matroser på Frbg. Slots ridebane 29. sept.
  - Frederik V's rytterstatue på Amalienborg Plads (af billedhuggeren Saly) afsløres 1. aug. Grundstenen var nedlagt 1. okt. 1760 og de uhyre store omkostninger afholdt af Det asiatiske Kompagni.
  - Regimenterne flytter ind i den nu fuldførte Sølgadens Kaserne omkring 1. okt.
  - Ved kabinetsordre af 16. okt. ophæves de særlige direktioner for fattigvæsenet, Vajsenhuset og Opfostningshuset, og som fælles overledelse af disse institutioner oprettes Den alm. Plejeanstalt; ved frd. af 16. nov. lægges yderligere Vartov, Alm. Hospital, Skt. Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse samt Abel Cathrines Hospital ind under plejeanstaltens styrelse.
  - Sammenstød i teatret på Kongens Nytorv mellem studenter og officerer 25. okt., hvilket giver anledning til Ewalds skuespil »De brutale klap-pere«.
  - Livgarden til fods ophæves og gør derfor 24. dec. mytteri, der støttes af byens befolkning (juleaftensfejden); genoprettes 20. jan. 1772.
- 1772.** Struensee styrtes d. 17. jan. natten efter et maskebal i Hofteatret på Christiansborg Slot. Dronning Caroline Mathilde arresteres og forvises. Om aftenen giver pøbelen sin glæde udtryk ved tumulter af meget alvorlig natur. Struensees og Brandts henrettelse foregår d. 28. april på Østerfælled og overværes af 30.000 mennesker; ligene nedgraves, efter at have været lagt på stejle og hjul, ved den murede galge på Vesterbro (se 1814).
- Første nr. af »Kiøbenhavns Aftenpost« (Hans Holck) udsendes 16. marts.
  - I den nydannede regering bliver arveprins Frederiks kabinetssekretær Ove Høegh Guldberg stadig mere toneangivende.
  - Norske Selskab stiftes 30. april; ophævet 1813.
  - Byens ældste dramatiske selskab, »Det Skiønnes muntre Dyrkere«, oprettes (bestod i 50 år); det efterfulg-

Struensee's arrestation 17. jan. 1772.

(1772 fortsat)

tes i den følgende tid af en række selskaber med samme formål.

- Det kgl. medicinske Selskab stiftes 14. okt., fra 1872 Medicinsk Selskab.
- Der indrettes første gang et tidssignal (på Rundetårn).
- Maskerader, hestevæddeløb, fremmede linedansere o. fl. offentlige forlystelser forbydes.
- Skrift- og kommandosproget i hæren forandres fra tysk til dansk.
- Der oprettes på det offentlige bekostning 5 friskoler, efter at der i det foregående tiår ved privat initiativ var oprettet flere sådanne.
- Artillerikadetinstytutet oprettes; ophævet 1830.
- Det asiatiske Kompagni omdannes til Nyt asiatisk Kompagni, og den ostindiske handel frigives, mens det nye selskab beholdt retten til handelen på Kina.

1773. Wessels »Kærlighed uden strømper« med Scalabrinis musik opføres første gang 26. marts på Den kgl. danske Skueplads.

- Herkulespavillonen i Rosenborg Have opføres af Harsdorff i stedet for den under Christian V opførte Eremitage eller »Den blå Pavillon«. Herhen flyttes »Herkules og Løven«.
- Veterinærskolen på Christianshavn oprettes.
- Regeringen overtager Kurantbanken og dermed seddeludstedelsen.
- En dansk syngeskole stiftes under ledelse af M. A. Potenza.
- Der oprettes et handelsseminarium (i Vingårdstræde), der dog snart ophører.
- Trykkefriheden indskrænkes betydeligt 20. okt. (regeringsforanstaltninger må ikke diskuteres i pressen), men censuren genindføres dog endnu ikke.
- Der indføres gratis konsultation i kønssygdomme ved reskript af 20. okt.
- Teatret på Kongens Nytorv, der 1770-72 havde været givet i entrepris til Sarti, kommer 23. okt. under ledelse af en kgl. direktion.

Af Københavns historie 1774-1777

- 1774.** Teatret på Kongens Nytorv, som var blevet ombygget og udvidet (arkitekt: Harsdorff) åbnes igen 31. jan. Da læste man for første gang indskriften over scenen: »Ej blot til Lyst«.
- Der ansættes en fabrikkommissær for Kbhvn. og omegn. Det var et led i den af Guldberg indledede nye kraftige merkantilistiske politik.
  - En i pressen bekendtgjort oversættelse af Goethes »Werther« standses ved en kabinetsordre i dette efterår, foranlediget ved en erklæring fra det teologiske fakultet. Men bogen læstes på tysk, og man oplevede også her en Werther-mani.
- 1775.** Den almindelige Enkekasse stiftes som afløser af Enkekassen af 1707; ophører at modtage indskud 31. aug. 1845.
- Med den amerikanske uafhængighedskrigs udbrud begynder en række opgangsår for handel og skibsfart.
  - Ved skoleforordning af 11. maj lægges særlig vægt på modersmålets pleje i de højere skoler.
  - Chr. Bastholms »Den gejstlige talekunst«, rationalismens toneangivende værk her, udkommer.
  - Opfostringshuset flytter til Store Kongensgade 110.
  - Den senere kgl. porcelainsfabrik grundlægges 1. maj og får lokaler på Købmagergade 5, den gl. postgård; bygningen blev nedrevet 1885; fabriken blev 1779-1868 drevet af staten.
  - Sarti landsforvises på grund af embedsmisbrug (bestikkelser) og bliver konservatoriedirektør i Venezia.
  - Ved plakat af 27. nov. forbydes det værtshusholdere og puncheværter at »holde kvindfolk til at bedrive utugt og forføre unge mennesker«.
  - Drejers Klub stiftes 26. nov. og fik senere mange aflæggere, bl. a. Kongens Klub 1776 og Efterslægtsselskabet 1786. Fra de mange litterære, selskabelige og filantropiske selskaber bredte i de følgende årtier et væld af klubviser sig over byen.
- 1776.** Gratistaskolen åbnes 8. jan. (Hans Holck).
- Ved lov af 15. jan. bliver indfødsret i monarkiet gjort til betingelse for opnåelsen af embeder. Loven vakte stor glæde og gav anledning til nationale festligheder overalt i byen.
  - Amager Landevej fra Amagerport til Dragør anlægges.
  - Anlægget af den nuværende Roskilde Landevej forbi Frbg. Slot fuldføres. Af den tidligere Roskilde Landevej er Rahbeks Allé en rest.
  - Det første bomuldsværeri (»manchesterfabrik«) anlægges.
  - I dette år beskæftigede tekstilindustrien i Kbhvn. 6736 arbejdere.
  - Det Holmbladske hus, Sølvgade 38, opføres, et af de seneste rokokohuse.
  - Brigader Hallings gård, Lille Strandstræde 14, opføres i klassicistisk stil.
  - I dette og det følgende år anlægges fire kongelige tobaksplantager på Vester-, Nørre- og Østerbro. I 1778 udvides plantagearealet yderligere, så at byen i nogle år var som indrammet deraf.
  - »Gjethuskoncerterne« begynder 27. nov. (Joh. Hartmann).
- 1777.** Det kgl. Møbelmagasin oprettes 17. febr. til støtte for dansk snedkerarbejde; nedlagt 1815.
- Jacob Holmblad anlægger i h. t. privilegium af 12. maj et »complet manufactur-farveri« i det året før opførte hus Sølvgade 38, og forbandt dermed dyrkning af farveplanter udenfor Voldene. Det var en af de få større virksomheder, der overlevede pengekrisen 1813 ff.; den udvidedes senere, bl. a. med sæbefabrik, stearinlysfabrik og spillekortfabrik, og er stammen for flere endnu bestående industrivirksomheder.
  - Staten overtager Nyt asiatisk Kompagnis ejendomme i Indien.
  - Brolægningen bliver et kommunalt anliggende og der indføres en brolægningskat ved frd. af 20. aug.
  - Søkvæsthuset flyttes til Overgaden oven Vandet (nuv. nr. 60, Opfostringshusets tidligere bygning).

Af Københavns historie 1778-1781

- 1778.** Et nyt vestindisk handelsselskab stiftes 11. maj, overgår i 1788 til staten.
- Det harmoniske Selskab eller »Harmonien« stiftes 19. juni. Det var byens fornemste klub og den første, til hvilken damer fik adgang. Nu forlængst ophævet.
  - Universitetets botaniske Have flytter fra pladsen ved Amalienborg til haven bag Charlottenborg. Samtidig nedlægges den ældste botaniske have ved Krystalgade.
  - For sidste gang optræder et af de hidtil så hyppigt optrædende italienske operaselskaber i Kbhvn. (de forbydes af kongen).
  - Den første arbejdsanvisning (ved hjælp af arbejdssedler) iværksættes af Hans Holck.
- 1779.** Kbhvns store galge på Pesthusfælleden nedtages, men stedet vedbliver at være rettersted til 1792.
- Ny Kalkbrænderi anlægges nær ved det gamle.
  - Et krudttårn ved Østerport springer i luften 31. marts, hvorved mange mennesker kvæstes eller dræbes, og et stort antal huse går til grunde eller beskadiges, deriblandt to voldmøller og store dele af Nyboder.
  - Toldbodhavnen »Det røde Hav« opfyldes for at give plads til pakhuse.
- 1780.** Johannes Ewalds »Fiskerne« opføres 31. jan. Ved denne lejlighed synges første gang »Kong Christian stod ved højen mast«.
- Postgården flyttes til det nuværende sted på Købmagerg. (Marskalsgården) 31. marts.
  - Statsminister Guldberg pålægger i en kabinetsordre af 10. maj politimesteren at holde et vågent øje med »de såkaldte clubs«, hvoraf der i de foregående år var opstået et stort antal, samt fastsætter grænser for deres tilfældighed.
  - Dyrehavsbakken begynder at komme i ry for sine forlystelser.
  - Hellerupgård opføres (af Harsdorff); den var under belejringen 1807 englændernes hovedkvarter.
  - Den kgl. Manchesterfabrik ved Sortedamsø og klædemanufacturet på Blågård anlægges; de ophørte hhv. 1807 og 1786.
  - En ny færdselsordning sætter strenge straffe for hurtig kørsel i gaderne. Der må kun køres i »den såkaldte lontetrave«.
  - De store pakhuse ved Toldboden (Kieler P., Blå P., Vestindisk P. o.s.v.) opføres 1780-83 efter Harsdorffs tegninger, hvor tømmerpladserne tidligere havde været. De står endnu som et minde om den »florisante handelsperiode«.
  - Harsdorffs hus, Kong. Nytorv 3-5, opføres; det bliver forbilledet for mange empirehuse i den følgende tid, f. ex. Gammeltorv 18 og 22 (fra 1797) og Højbro Plads 9 (fra 1799).
  - Paketfart oprettes mellem Kbhvn. og Kiel.
  - På grund af mange håndværkeruroligheder i 1770erne forbydes de højtidelige optog ved laugsskiltes flytning.
  - Den kgl. Mønt- og Medaillesamling bliver en selvstændig samling, der fra 1784 får plads på Rosenborg.
  - Det dramatisk-litteraire Selskab stiftes af K. L. Rahbek m. fl. og er i mange år toneangivende. Det opførte Holbergs komedier m. m. i Borups lokaler i Landemærket.
- 1781.** Ved reskript af 4. april overdrages fattigvæsenets bestyrelse til magistraten.
- Opfyldningen af Ankerø (nu Dokø) approberes af Christian VII.
  - Færdsel med vogne og heste i Frbg. Allé forbydes for andre end de kgl. herskaber samt ejerne af de omliggende jorder ved plakat af 28. april (se 1833).
  - Det østersøiske Handelskompagni stiftes 5. juli.
  - Harsdorff overtager en del af den tidligere botaniske haves grund og begynder opførelsen af de endnu bevarede empirehuse Amalieg. 37-49.
  - Ved hver af de 16 voldmøller opføres en konsumtionsbod.

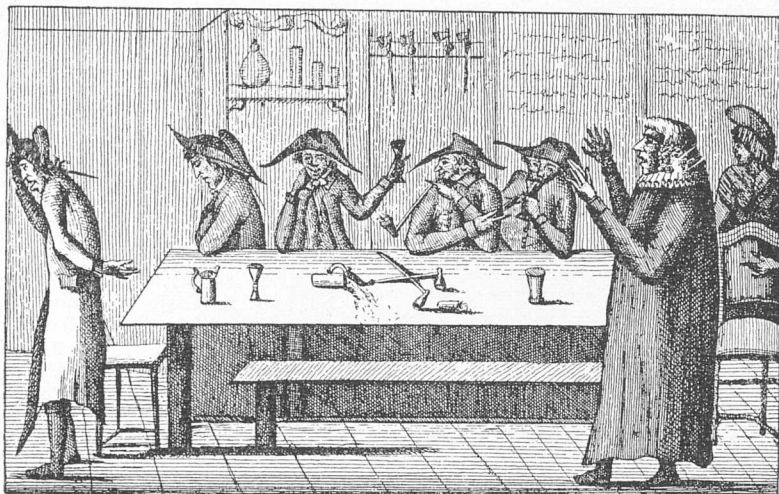

- 1782.** Der oprettedes en fabrikdirektion 18. maj til støtte for kommercekollegiets arbejde. I 1787 ændredes den til en general-fabrik-direktion, hvis levetid dog kun var kort.
- Thurahs hus, Amaliegade 25, købes af enkedronning Juliane Marie og indrettes til fødselsstiftelse (gavebrev 29. jan. 1785). Samtidig opføres naboejendommen nr. 23 til brug for plejestiftelsen, der i 1803 udvides med nr. 21 (opført 1752 af Eigtved).
  - Der anlægges en stor reberbane på »Grønland« langs Store Kongensgade. Den blev i 1844 husarkaserne.
  - Privilegiet på ligvognkørsel overgår til stadens bedemænd.
  - Der indføres pligt til at anmelde epidemiske sygdomme.
- 1783.** En meget omfattende forordning om »overdådigheds indskrænkning« udstedes 20. jan. Den havde navnlig til hensigt at formindske brugen af udenlandsk arbejde. Forordningen vakte stor uvilje og meget røre.
- En krise med mange af de største handelshuses sammenbrud følger efter den amerikanske frihedskrigs afslutning (Versaillesfreden).
  - Under den »florissante handelsperiode« havde Kbhvn. haft omtrent 10 gange så stor import som samtlige provinshavne ialt.
  - Store bedragerier opdages i Det asiatiske Kompagni 2. maj. Regeringen griber ind for at få forholdene ordnet.
  - Brandmajor Boye Junge køber »Groskantslerens Gård« på Købmagergade og anlægger på grunden Kronprinsensgade (fuldendt 1785).
  - »Det store Slavehus« med plads til 600 af søværnets slaver opføres ved Stokhuset.
  - Det store pakhus, Strandgade 29, tages i brug i juni af Det kgl. Canal- og Handelskompagni; det benævnes fremdeles »Den gamle Grynmølle«, fordi søværnet havde haft sin grynmølle der siden 1727.
- Djævlbesværgelsen ved dåben afskaffes.
  - Bernstorffsøjlen ved Lyngbyvej indvies 28. aug.
  - Den første danske luftballon opsendes fra Kongens Have af apoteker Mühlensteth, 27. dec.
- 1784.** Det kgl. Søkortarkiv oprettes 25. okt.
- Ved hofrevolutionen d. 14. april styrtes den Guldbergske regering; det nye styre bryder efterhånden med den merkantilistiske politik.
  - Forlystelsesstedet Ratzenborg, fra 1846 Sommerlyst og nu Frbg. Teater, opstår ved bevilling af 29. dec.
- 1785.** Esplanaden fuldføres og bliver straks et yndet anlæg for spadserende; den endte med en træbeplantet høj på nuværende Toldbodplads.
- Kirurgisk Akademi oprettes 22. juni som en særlig læreanstalt i stedet for Det anatomisk-kirurgiske Teater (se 1736); og bygningen i Bredgade (arkitekt: Peter Meyn) fuldføres 1787 (fra 1910 Medicinsk Historisk Museum). Adskillelsen mellem kirurger og medicinere vedvarer til 1838.
  - Heerings Gård i Overgaden n. V. opføres.
  - »Jernporten« ved indgangen til Frbg. Allé opføres i st. f. den tidligere træport (se 1862).
  - Etatsråd J. A. Augustin bliver efter testamentarisk ønske som den første standsperson begravet på Assistens Kirkegård.
  - Bankbygningen mellem Børsen og Kancellibygningen opføres, og Kurantbanken flyttes fra Børsen dertil.
  - Tidsskriftet »Minerva« udkommer 1. gang; ophørt 1807.
- 1786.** »Grønland«, pladsen mellem Kastellet og Østervold, hvor der havde været rettersted, eksercerplads og tømmeroplæg, forsvinder og giver plads for en udvidelse af Nyboder.
- Eksercerpladsen i Rosenborg Have anlægges, og Laurierhuset omdannes til kaserne for livgarden. 1787 bygges det i 1929 nedrevne eksercerhus mod Gothersgade.

Af Københavns historie 1786-1791

(1786 fortsat)

- Snurrebroen ved Skt. Annæ Gade bygges for private midler, ombygget 1923-24.
  - Efterslægtsselskabets skole oprettes 4. marts. Den havde 1797-1913 lokaler i den i 1640 opførte renaissancebygning, der nu har givet plads for Illums hus på Østergade.
  - De første dødsannoncer i aviserne fremkommer i dette år. Tidligere bekendtgjøres et dødsfald ved sørgedevne.
  - Søndermarken omdannes i den nye engelske havestil; anlæget fuldført 1792.
  - K. L. Rahbek tager varigt ophold på Bakkehuset, som især efter hans ægteskab med Kamilla Heger 1798 bliver et kulturelt samlingssted i en lang årrække.
- 1787.** Kbhvns folkemængde: 90.032.
- Det kgl. Skydeselskabs hovedbygning på Vesterbro indvies 10. maj; dets store have anlægges; den gik helt ned til stranden.
  - Anlægget af et nyt Trekroner (et muret fort) påbegyndes.
  - De to borgerdydskoler oprettes af Borgerdydsselskabet, der var stiftet 15. april 1785.
  - J. A. P. Schulz bliver kgl. kapelmester og får stor betydning for sangens og musiklivets udvikling i Kbhvn.
- 1788.** Jøderne får adgang til laugene.
- Det første schweizerkonditori i Kbhvn. oprettes, idet Johan Soltani den 13. febr. blev kukkenbager på Østergade.
  - Det forbydes ved plakat af 8. maj at tømme latrinspande i rendestenene. Mange steder havde »priveterne« endnu afløb til disse.
  - Universitetet reorganiseres ved fundats af 7. maj. Antallet af professorer bliver væsentlig større.
  - Det forenede Velgørenhedsselskab, nu Borgervennen, stiftes 4. juni.
- 1789.** Classenske Fideikommis oprettes ved test. af 28. jan. 1789 og kodicil af 23. marts 1792.
- En dansk opera (af Kunzen) opføres på Det kgl. Teater 31. marts. Den giver anledning til langvarig strid (»Holgerfejden«) med angreb på tekstens forfatter, Jens Baggesen.
  - Et kemisk laboratorium oprettes i den gamle botaniske have ved Universitetet; flyttes i 1829 til Polyteknisk Lærestanstalt.
  - Fattigfodererne (stodderkongerne) afskaffes, og tilsynet med tiggeriet overgår til vægterne.
  - Landkadetakademiet, der siden 1767 havde været på Amalienborg, flytter tilbage til palæet i Fredericiagade (nu Østre landsret), hvor det bliver til 1861.
  - Forbedringshusarbejde indføres som mildere strafart.
- 1790.** Assistens Kirkegård på Amager (Frelser Kirkegård) indrettes.
- Dørhamre forbydes, da de forstyrrer de omboendes nattero.
  - Den første dampmaskine opstilles og tages i brug i ankersmedien på Holmen, hvor den drev hammerværket til 1803.
  - Den nuværende indgang til Frbg. Have anlægges.
  - Børnene fjernes fra Børnehuset på Chrsthvn., og anstalten blev nu udelukkende tugt-, rasp- og forbedringshus.
  - Den brune rotte kommer første gang til Kbhvn.
  - Til en fest på Skydebanen 25. sept. skriver P. A. Heiberg sin »Indtogsvise« med det berømte vers »Ordener hænger man på idioter«. Den løber snart byen rundt, og Heiberg idømmes en bøde.
  - Trykkefriheden indskrænkes atter 3. dec.
  - Thomas Thaarups »Høstgildet« opføres første gang med musik af J. A. P. Schulz 16. dec. til forherligelse af bondefrigørelsen.
- 1791.** Det første skolelærerseminarium i kongeriget oprettes på Blågård (hvor klædemanufacturen var nedlagt 1786); i 1809 flyttet til Jonstrup.

Præsten Rørbye formaner forgæves de strejkende tømmersvende i deres herberg til fredelige tanker 1. aug. 1794.

- Balles Lærebog indføres.
- Døttreskolen i Kbhvn. oprettes.
- En privat speciesbank oprettes 16. febr., ophævet 1813. Den havde ligesom Kurantbanken seddeludstedelsesret.
- Regeringen erklærer i en frd. af 24. juni, at det cirkulerende seddelbeløb »ingensinde mere skal vorde forøget«, hvorved man håber at forbedre sedlernes kurs.
- Rahbeks Danske Tilskuer begynder at udkomme; ophørte 1808.
- Kanneworffs hus, hjørnet af Bredgade og Kongens Nytorv får sit nuværende udseende.
- 1792.** Retterstedet flyttes fra Vesterfælled til Slagtervænget uden for Østerport.
- Regensens ligbæringsprivilegium udøves fra nu af til dets ophævelse 1860 ved lejede bærere, hvis kontor dog stadig var på Regensen.
- Det bestemmes 16. marts, at neger-slaveriet skal ophæves fra ultimo 1802. (Fra 1778-89 udførtes fra Afrika for dansk regning 17.113

- neger-slaver til Vestindien). Forbudet får også betydning i Kbhvn. (neger-slaver tilhørende familier, der er hjemvendt fra Vestindien).
- Grundstenen til Frihedsstøtten lægges 31. juli.
- Der pålægges første gang en afgift af arv.
- Hestgarder-, senere Artillerikasernen ved Frederiksholms Kanal opføres; brændt 1798, men straks derefter genopført.
- 1793.** »Posthusfejden« udbryder 2. febr. efter et sammenstød mellem en officer og en student. Den varede i flere dage og både politi og militær måtte gribe ind.
- Kreditoplagsret indføres ved frd. 31. maj, tidligere end i noget andet land.
- Den Waagepetersenske Gård, Store Strandstræde 18, opføres (kendt som musikcentrum).
- Det store kgl. Bibliotek åbnes til offentlig brug ved reskr. af 15. nov.
- Den Classenske Legatskole oprettes ved kgl. resol. af 15. nov.
- En i anledning af Toulons genero-

Af Københavns historie 1793-1796

(1793 fortsat)

- bring 13. dec. planlagt fest på d'Angleterre forbydes efter henvendelse derom fra den engelske gesandt.
- Under indtryk af de ændrede moder i Frankrig begynder nu empiren også at præge klædedragten.
- 1794.** Christiansborg Slot brænder den 26. febr.; dog reddes den søndre løngang og bygningerne omkring ridebanen. Senere på året tager kongefamilien bolig på Amalienborg; staten ejede det ene palæ, og de 3 andre blev købt. Palæerne bliver noget forandrede for at skaffe plads, og Harsdorffs kolonade opføres 1796.
- Højesteret får efter branden lokaler i Prinsens Palæ; dens årlige åbning fandt dog sted på Rosenborg.
  - Et væbnet neutralitetsforbund mellem Danmark-Norge og Sverige sluttes 27. marts i Kbhvn. Hvert af rigerne skal udruste 8 lineskibe til eventuelle repressalier overfor kaperi.
  - Tømmersvendene nedlægger arbejdet, og andre store laug gør fælles sag med dem, hvorved strejken kommer til at omfatte ca. 2000 svende, over halvdelen af samtlige svende i byen. Denne bevægelse vakte uhyre opsigt, og den gav stødet til ændringer i laugsordningen (se 21. marts 1800).
  - Frbg. Have omdannes efter engelsk mønster; kanalerne graves, Apistempellet og Schweizerhuset opføres. Anlægget fuldføres 1801.
- 1795.** Kbhvns anden store ildebrand udbræder d. 5. juni i Dellehaugen på Bremerholm og varer til 7. juni. 55 gader med 941 huse og gårde blev ildens bytte. Af offentlige bygninger, som brændte, skal nævnes: Admiraltetsbygningen, Skt. Nikolaj Kirke, Rådhuset, Vajsenhuset på Nytorv, Valkendorfs Kollegium, 6 professorresidenser, Synagogen og Budolfi Kloster.
- »Det lille Kbhvn.«, en samling rønner til brug for 118 brandlidte familier opføres ved Amaliegade (på nuv. Toldkammerbygningens plads). På Slotsholmen bygges desuden 83 barakker for de husvilde (»Frederikskolonien«). De anvendtes til 1800. Også i selve slotsruinen tillodes det de husvilde at tage ophold.
  - Efter branden blev Højbro Plads anlagt, idet det gamle tætte kvarter om Lille Færgestræde forsvandt, og ikke få snævre gader udvidedes.
  - Byens genopførelse foregik meget hurtigt. De nye huse blev grundmurerede og i reglen en etage højere end før; deres hjørner skulle »brækkes« (frd. af 4. juli). Kommunalbestyrelsen fik plads i Marskalsgården, Universitetet på forskellige steder, indtil de nye bygningers fuldendelse.
  - Mester Jakels komedie indføres omtrent ved denne tid (på Dyrehavsbakken).
  - Det forbydes de optrædende på Det kgl. Teater ved bukken eller nejen at takke for bifald.
  - Kunzen afløser Schulz som kgl. kapelmester.
  - »Byens vartegn« på Havfrugrunden nedtages, da grunden skal uddybes.
  - Det Classenske Biblioteks bygning i Amaliegade opføres i dette og de flg. år.
  - Peschiers Palæ (nu Landmandsbanken) opføres af C. F. Harsdorff.
  - Hotel d'Angleterre flytter efter branden fra Vingårdstræde til Grams Gård på Kongens Nytorv, hvor det endnu findes. Navnet havde hotellet fået 1791, fordi det husede den engelske klub. Bygningen fik sit nuværende udseende efter en brand i 1915.
  - Det Reiersenske Fond oprettes.
  - Magistratens pligter og forhold bestemmes ved instruks af 28. aug., magistratsmedlemmerne og embedsmændene vælges af kongen, og de 32 mænd vælges på livstid af magistraten.
- 1796.** Kommissionen for de fonds, som er henlagt til at betale de ved gadernes udvidelse købte grunde m. m., oprettes ved kgl. befaling af 20. april. Den sælger i årene 1798-1813 en stor mængde af Kbhvns fæstejorder.

Københavns brand 1795 (brandens udbrud i Dellehaugen).

- Brevpostbudene får rød uniform.
  - Gustmayers Gård og Hotel Royal (Ved Stranden 14 og 18) opføres.
  - Det Holsteinske Palæ på Kong. Nyt. omdannes til »Hotel du Nord«; i 1893 ombygget af Magasin du Nord.
- 1797.** Toldloven af 1. febr. udkommer. Den betegner et brud med merkantilismen. Alle udførselsforbud og næsten alle indførselsforbud ophæves. Der fastsættes meget mådeholdne værditoldsatser. Kreditoplagsretten udvides.
- Port- og passagepenge ophæves for fodgængere og fredag formiddag for kørende og ridende, hvilket datiden betragtede som et stort fremskridt.
  - Skt. Jørgens Sø inddrages under vandforsyningen.
  - Kreditkassen for Husejerne stiftes 1. marts.
  - Tamperretten afskaffes 1. dec.
- 1798.** Kbhvns lodseri oprettes 1. jan.
- Det kgl. oktr. Brandassurancekompagni for varer og effekter stiftes 4. april.
  - Den bestandig borgerlige Forening stiftes 18. maj; rekonstrueret 1824 (se 1835).
  - Selskabet til Håndværkerstandens Forædling stiftes, i 1807 overgået til Institut for Metalarbejdere (s. d.).
  - »Politivennen« begynder at udkomme, ophører 1843.
  - På grund af det voksende kaperi fra de krigsførende magter (især Frankrig) begynder konvojering af skibe i denne sommer.
  - Af de franske brolæggere, som var her i dette år, lærte vore egne brolæggere at bruge stole under arbejdet. Før lå de på knæ med en pude under knæene.
  - En opera af Mozart (»Cosi fan

Af Københavns historie 1798–1800

(1798 fortsat)

- tutte«) opføres første gang i Kbhvn. med Kunzen som kapelmester.
- Der gives 31. aug. ordre til at nedrive Rådhusets ruiner samt ryddeligøre Gammel- og Nytorv, der derefter blev én plads.
- 1799.** Trolovelser afskaffes ved frd. af 4. jan., efter at det allerede 1783 var blevet forbudt trolovede at flytte sammen før brylluppet.
- Den forstbotaniske Have ved Charlottenlund anlægges (reskr. 5. juni).
  - Ejendommen »Enighedsværn« ved tømmerpladserne uden for Vesterport indrettes til skydebane samt fest- og selskabslokaler.
  - Erichsens Palæ (nu Handelsbanken) opføres af C. F. Harsdorff.
  - Plan for ordningen af Kbhvns fattigvæsen udgår 1. juli. Denne plan fastslår det nugældende princip, at hele samfundets vel kræver, at det offentlige antager sig alle trængende, der ikke kan skaffe sig nødtørftigt underhold. Den bestemmer, at der skal oprettes skoler for børn, hvis forældre ikke kan betale for dem.
  - Den christianshavnske Døttreskole oprettes.
  - Der gives første gang bevilling til beriderforestillinger (på Dyrehavsbakken).
  - Handelskrise udbryder i aug. efter at diskontoen i maj er steget til 12 %. Kreditmangelen søges afbødet ved den den 13. nov. oprettede depositokasse og ved en af Grosserer-Societetet samtidig stiftet lånekasse. Trykkefriheden indskrænkes atter 27. sept. efter stærkt tryk fra russisk side.
  - Der indføres censur for de forfattere, der har været dømt for presseforseelser.
  - Det første gymnastiske institut i Kbhvn. åbnes af F. Nachtgall i nov.
  - Landsforvisningsdommen over P. A. Heiberg fældes 23. dec.; han rejste 7. febr. 1800 til Paris.
- 1800.** Laugsvæsenets føleligste mangler hæves ved frd. af 21. marts, som tilige bestemmer, at halvdelen af de 32 mænds forsamling skal bestå af kunstnere, fabrikanter eller håndværkere, hvilke aldrig tidligere var blevet valgt. Frd. fastsætter straffe for strejker og indfører frimesterinstitutionen.
- For første gang siden 1658 vælges en håndværker (en grovsmed) ind i de 32 mænds forsamling 2. maj.
  - De Massmannske Søndagsskoler åbnes 4. maj.
  - Casartis italienske selskab optræder første gang herhjemme (i Dyrehaven) 18. juni–9. juli; det opførte første gang en pantomime 3. juli; den følgende sommer optrådte selskabet på Hofteatret.
  - Den kinesiske pavillon i Frbg. Have opføres.
  - Filsofgangen langs Vestervold gøres tilgængelig for fodgængere.
  - Skt. Nikolaj Kirke nedlægges ved reskript af 4. juli. Menigheden ophørte dog først som selvstændig menighed 30. juni 1805. Kirkeruinen (undt. tårnet) nedrives 1814–17.
  - Der findes i dette år 316 brændevinsbrænderier i Kbhvn.
  - På grund af befolkningens væmmelse ved det offentlige myrderi af herreløse hunde bestemmes det, at hunde kun må dræbes mellem 4 og 7 morgen. I det flg. år dræbes dog 815.
  - En optisk telegraf fra Kbhvn. til Slesvig over Sjælland, Fyn og Als med 23 signalstationer anlægges, nedlægges 1862 efter i 1854 at være erstattet af den elektromagnetiske telegraf.
  - Kronprinsessegade, som tilligemed de tilstødende ejendomme havde udgjort en del af Kongens Have, anlægges, og gitteret med arkitekt Peter Meyns pavilloner og port på hjørnet af Gøthersgade opføres. Den åbnes for færdselen 1804.
  - På grund af krigsudsigterne (englænderne havde den 25. juli opbragt en dansk fregat i Kanalen efter kamp) beordres der »presning« af mandskab til flåden. Natten mellem 24. og 25. aug. begynder politimesteren en raz-

zia i Kbhvns gader og knejper, hvorved hurtigt flere hundrede arbejdsledige i alderen 13 til 72 år hverves til brug i defensionsskibene. Gentagne presninger finder sted før og under krigen.

- Som følge af dyrtiden oprettes folkekøkkener. Her serveres den »Romfordske suppe« for 2½ sk. pr. portion.
- Den 16. dec. slutter Danmark et neutralitetsforbund med Sverige og Rusland, den 18. dec. tillige med Preussen.
- Det Wærnske Institut oprettes 12. dec.

- Malthe Conrad Bruun landsforvises 19. dec. på grund af »formastelige udtryk« i sine skrifter.

- Ved århundredets slutning fandt samtiden, at Kbhvn. var blevet en overmåde smuk by, hvad der er ret forklarligt. Ved Amalienborgs bebyggelse havde den fået et kvarter, som ikke alene udmærkede sig ved pragtfulde bygninger, men også ved en efter datidens begreber storslået ordning af gaderne. — De 2 ildebrande havde ryddet grundigt op i de snævre gyder, og vel var interessante fortidsminder forsvundne, men byen var blevet luftigere, renligere og behageligere. De ny huse var større og bekvemmere end tidligere. I reglen var de af et beskedent og regelmæssigt udseende, som store dele af den gamle by præges af, men der var dog af rigmænd opført et ikke ringe antal bygninger, der endnu den dag i dag er en pryd for byen. Den ved århundredets begyndelse herskende barokstil afløses successive af rokokko og klassicisme. Gadernes fysiognomi var dog vidt forskelligt fra det nuværende, fordi der ikke fandtes storstadsbutikker, der først kom i det følgende århundrede.

Kbhvn. var i århundredets sidste halvdel bleven en meget livlig handelsstad. Den havde ved sin beliggenhed og havn gode betingelser for at

blive det, men den støttedes også i en betydelig grad af kongerne. For at skabe storhandel havde allerede Christian IV oprettet handelskompagnier; der tildeltes dem store begunstigelser, og uagtet forsøgene mislykkedes, fortsatte man på den samme vej i 2 århundreder, thi man kendte den gang ikke noget andet middel end privilegier og monopoler, støttet af toldforanstaltninger. Fra 1726 gik man et skridt videre, idet man systematisk bestræbte sig for at hæmme købstædernes udvikling. Ved toldbestemmelser og forordninger gjorde man Kbhvn. til stabelplads for alle fremmede varer, hvorved den i hovedsagen blev indehaver af både den udenlandske og indenlandske handel. Det var regeringens formål at fremkalde en stor og mægtig handelsstad, og det lykkedes. Der opstod mænd, som med dristighed og dygtighed forstod at udnytte de politiske konjunkturer under de store søkrige i århundredets slutning. Der oparbejdedes da en kolossal transithandel mellem Østersølandene på den ene side, Middelhavet og de oversøiske lande på den anden side. Det var den såkaldte »florisante handelsperiode«, under hvilken store rigdomme strømmede ind over landet, især til Kbhvn. Vel mistede byen de fleste af sine forrettheder ved toldloven af 1797, men dette forandrede ikke handelens een gang tilvante gang, og Kbhvn. bevarede sin overvægt til 1807.

Industrien havde man ligeledes søgt at fremme ved begunstigelser, dels privilegier, dels forskud, hvad der også kom Kbhvn. til gode, da den havde de fleste fabrikker. I regelen strandede disse forsøg, kun enkelte virksomheder, navnlig på tekstilområdet, blomstrede en tid lang.

Umiddelbart før pesten 1711 anslår man Kbhvns folketal til ca. 66.000, efter pesten til ca. 44.000. Denne store nedgang blev hurtigt erstattet, thi allerede i tiden 1713–27 var der gennemsnitlig 76.000 indbyg-

Af Københavns historie 1800-1804

(1800 fortsat)

gere. I 1769 udgjorde befolkningen ca. 80.000 mennesker, ved århundredets slutning ca. 100.000.

1801. Folkemængde d. 1. febr.:

Kbhvn.: 100.975. Der fandtes flere mænd end kvinder, hvilket ikke har været tilfældet ved nogen senere tælling.

Frbg.: 1172 indb.; landliggerbyen Østerbro: 659.

- Rustningsforberedelser mod England tager fart i januar. Kbhvns Borgervæbning reorganiseres, frivillige korps som Studenterkorpset og Livjægerkorpset dannes. Den 30. marts løber en engelsk flåde ind i sundet, efter at England forgæves havde forsøgt at få Danmark til at bryde neutralitetsforbundet.
  - Slaget på Reden 2. april. Et møde mellem kronprins Frederik og lord Nelson på Amalienborg den 9. april resulterer i en våbenhvile. Danmark må udtræde af neutralitetsforbundet.
  - Bistrup Hovedgård sælges; købes i 1808 tilbage af Kbhvns fattigvæsen.
  - Geheimestatsminister Møstings Gård i Smallegade opføres.
  - Strickers Batteri ved nuv. Amager Strandvej opføres.
  - Gymnastik indføres for første gang i en folkeskole; i 1805 fandtes den i 9 kbhvske skoler.
  - Det forordnes, at »byens folk« (politiet) skal bære rød kjole.
  - Den første dampmølle kommer i gang i Overg. o. V. 30. Privilegium af 26. jan. 1798.
  - Den første vaccination mod kopper i Danmark efter Jenners metode foretages 6. juli.
  - Haydns »Skabelsen« opføres under uhyre tilstrømning i Vor Frue Kirke, første gang 14. okt.
- 1802.** Den kgl. Kokopeindpodningsanstalt oprettes ved kgl. resolution af 9. jan.
- James Price åbner »Det danske nationale Sommerteater« på Vesterbro overfor Den kgl. Skydebane d. 25. april. Etablissementet bød efterhån-

hånden på linedans, ballet, pantomime (med Casorti), svinggyng, menageri, karussel, marionetkomedie, fyrværkeri; teatret nedreves 1808, men familierne Price og Casorti fortsatte andre steder på Vesterbro (se 1817).

- Guldhornene, der fandtes i Sønderjylland (Gallehus ved Tønder) 1639 og 1734, og som opbevaredes på Kunstammeret, stjæles 4. maj og omsmeltes af tyven.
- Et nyt »Prøvestenen« dannedes ved sænkning af 3 lineskibe. Det demoleredes 1828 (se 1863).
- Wildersgades Kaserne opføres på den gamle lærredfabriks grund. Er nu privatbeboelse.
- Bygningsafgiften (»arealskatten«) pålægges ved frd. af 1. okt.
- Henrik Steffens begynder sine forelæsninger på Elers Kollegium 11. nov. Romantiken holder dermed sit indtog.
- Oehlenschlägers »Digte 1803« udkommer i dec.

1803. Deltagelse i de borgerlige militære forretninger pålægges enhver tjenstdygtig mand blandt stadens civile indbyggere som en personlig pligt (plakat af 11. febr.).

- Der gives atter tilladelse til at holde offentlig maskerade mod særlig bevilgning (15. febr.). Det havde været forbudt siden 1772.
- Det kgl. Sundhedskollegium oprettes 13. maj.
- »Dagen« begynder at udkomme; opført 1843. Det var den første avis, der udkom daglig, dog ikke søndag.
- »Nyeste Skilderi af Kbhvn.« begynder, ophører i 1831.
- De første ægteskabsannoncer fra mænd træffes i aviserne ved denne tid; fra kvinder først i 1808.
- Hårpisen afskaffes i armeen 15. juli.

1804. Det opdages 8. jan., at der har fundet betydelige gravrøverier sted på Assistent Kirkegård.

- Den Moltkeske Malerisamling åbnes for offentligheden i palæet i Dron-

Af Københavns historie 1804–1807

- ningens Tværgade. Samlingen sælges ved auktioner i juni 1931.
- Hærens Gymnastikskole oprettes.
  - Teaterkikkerter kommer i brug.
- 1805.** Landslover- samt hof- og stadsretten oprettes ved frd. af 25. jan.
- Begravelser i kirkerne forbydes 22. febr. Intet nyt gravsted må indrettes i dem, og i de ældre familiegravsteder må der kun nedsættes lig under visse betingelser.
  - Assistens Kirkegård på Nørrebro benyttedes næsten som et forlystelsessted. Folk gik derud med madkurv, brede dug over en ligsten og nød deres måltid. Småhandlende solgte spise- og drikkevarer. Dette forbydes 15. febr.
  - For første gang overværer kvinder forelæsninger (H. C. Ørsteds) ved Universitetet.
  - Den jødiske Drengeskole stiftes.
  - Et kgl. mønsterbrænderi, der tillige skulle tjene som læreanstalt for brændevinsbrændere, oprettes; solgt til private 1817.
  - Trøstens Bolig (Admiral Winterfeldts Stiftelse) oprettes.
  - Tyskeren dr. Gall holder forelæsninger over frenologi, for hvilken der på denne tid herskede en overordentlig interesse.
  - Bygningen (tidligere ingeniørkaserner) Kronprinsessegade 46 opføres.
  - Cigarer avtereres første gang til salg i Adresseavisen 8. aug.
  - Det forbydes visekællinger at synge og falbyde på gaden (18. okt.).
  - Kbhvns Brandvæsen ordnes ved lov af 1. nov. Denne ordning, der satte et meget stort apparat i bevægelse, bevaredes omtrent uforandret til 1860.
  - Grundstenen til Råd- og domhuset på Nytorv lægges d. 28. sept.
- 1806.** Fodpost (befordring af bybreve), der var oprettet ved kgl. resol. af 20. dec. 1805, træder i virksomhed 1. marts. Der var 8 bude, som den første dag udbragte 320 breve. På deres vej gennem gaderne slog de til lyd med en gongong; fra 1814 anvendtes
- en klokke. I 1809 overgik institutionen til privat entreprise, men overtoges af staten i 1849.
- Kbhvns rettersted flyttes fra Slagtervænget til den svenske skanse på Amagerfælle, hvor den første henrettelse fandt sted 25. marts.
  - Den feterede sanger og koncertmester Du Puy gør stor lykke med sin opera »Ungdom og Galskab« 19. maj.
  - Det første vauxhall (illumineret forlystelseshave med musik, dans, fyrværkeri m. m.) i Kbhvn. foranstaltes på Vesterbro ved vore dages Westend af kunstberider Chiariny 8. juni. Bombardementet året efter standsede dog virksomheden og bygningerne flyttedes i 1808 til Kastelet og indrettedes til hestemølle, senere eksercerhus og senest depot.
  - Det påbydes, at der til hvert hus skal høre en særlig affaldsbøtte. Ordet »skraldemand« fortrænger det gamle ord »skarnager«.
  - Druknehuset ved Langebro opføres.
  - Kbhvn. bliver 1. okt. for første gang vidne til, at en luftskipper stiger op med en ballon.
  - Det forbydes 12. dec. at oprette en studenterforening.
- 1807.** Institut for Metalarbejdere stiftes 11. marts; i 1832 henlagt under Polyteknisk Læreanstalt; i 1859 forenet med Teknisk Institut.
- Den af Rawert året forud udarbejdede matrikel træder i kraft iflg. rådstueplakat af 25. marts. Numrene er i hovedsagen de endnu gældende.
  - Det kgl. Døvstumme-Institut stiftes 17. april og begynder sin virksomhed i Sølvgade.
  - Efter Napoleons deklARATION af fastlandsspærring 21. nov. 1806 tiltager den engelske kaperkrig. Indtil 1814 opbringes over halvdelen af den dansk-norske handelsflåde.
  - Indgangsportal (graverbolig og ligstue) til Assistens Kirkegård opføres.
  - Mozarts »Don Juan« opføres første gang i Kbhvn. med Du Puy i titelrollen 6. maj.

Københavns bombardement 1807.

(1807 fortsat)

- Fra dette år afholdes årlige kunst-udstillinger på Charlottenborg (se 1769).

- Kronprins Frederik udsteder under et 2 dages besøg i Kbhvn. 9.–10. aug. mobiliseringsordre.

- Den engelske hær gør landgang ved Vedbæk 16. aug. Forstæderne afbrændes delvis af byens forsvarere. Ved en række udfald 26.–31. aug. forsøger livjægerne forgæves at tilbageerobre Classens Have, der bliver ødelagt. Byen bombarderes 2.–5. sept. 290 ejendomme nedbrænder, 15–1600 bliver mer eller mindre beskadigede, henved 2000 mennesker dræbtes eller såredes. Vor Frue Kirke og Universitetet brænder. Den 7. sept. kapitulerer byen. Englænderne sejler bort med flåden (17 linieskibe, 12 fregatter, 8 brigger, 35 mindre krigsfartøjer og 92 transportskibe) og dens magasiner 21. okt. efter at have ødelagt de skibe, der var under opførelse på Holmen.

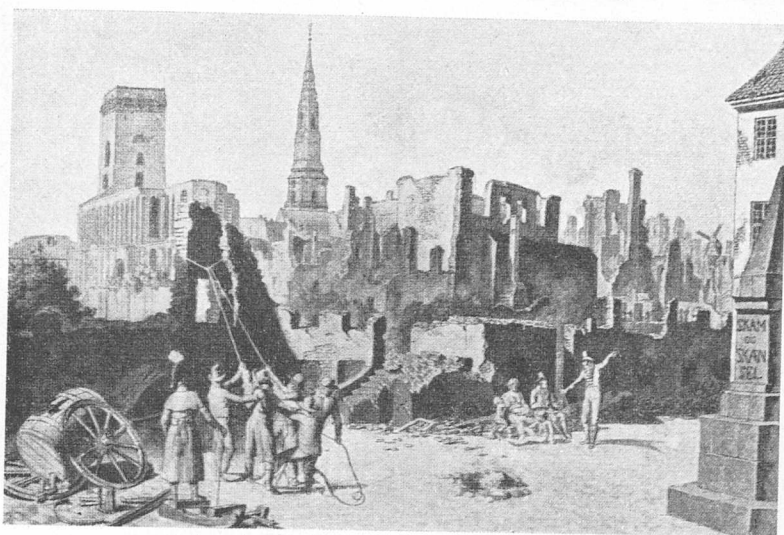
- Den 31. okt. slutter Danmark forbund med Napoleon, den 4. nov. erklærer England Danmark krig. Der begyndes bygning af en ro-kanonbådsflotille til erstatning for den tabte flåde, og med den fortsættes kaperkrigen. De danske havne lukkes for fjendtlige skibe og for tilførsel af varer fra de pågældende lande og deres kolonier.

- Kapervæsenet sættes i system ved frd. af 14. sept. De handlende opfordres til at udruste kaperskibe.

- Begyndelsen til museet for nordiske oldsager gøres med en lille samling på loftet over Trinitatis Kirke, »Oldsagskabinetet«.

1808. Fra 2. jan. holdes byens porte åbne til kl. 12 nat. Nøglerne opbevares fra nu af af portvægterne, ikke som hidtil af kongen. Dennes tilladelse skulle dog stadig indhentes, hvis portene ekstraordinært skulle åbnes om natten.

- »Hakon Jarl«, den første af Oehlenschlägers tragedier, opføres første gang på Det kgl. Teater 30. jan.

Ruiner efter bombardementet 1807, set fra Gråbrødretov.
Til højre skamstøtten for Corfitz Ulfeldt.

- Selskabet for indenlandsk Kunstflid stiftes 22. marts og søger navnlig at bekæmpe import af engelske varer; ophørt 1821.
  - Byggeservituten for grundene i forstæderne fastslås ved plakat af 11. maj, der bestemmer, at der ikke må opføres huse med mere end 1 etage og kælder af 3 fods højde over jorden, samt at ingen bygning må være af grundmur; bestemmelserne, der skyldtes hensynet til byens forsvar, stod ved magt indtil 1870.
  - Forordning 21. maj om, at alt lys, der kan ses fra søen, skal morklægges.
  - Købmand Jacob Holm anlægger en oliemølle ved Amagerbrogade, i 1809 en limfabrik, i 1811 en reberbane (tidligere Applebyes) ved Langebro (1830 ombygget til »Holms Huse«), og i 1816 et skibsbyggeri. Det var en af de få virksomheder, der overlevede pengekrisen og som i tiden 1824–40 erhvervede Jacob Holms Plads, Applebyes Plads, Asiatick Kompagnis Plads og Larsens Plads.
  - Cigaretter indføres med de spanske tropper.
  - Et hesteslagteri anlægges på Christianshavn, hvor de heste, der anvendtes til menneskeføde, blev kontrolleret.
  - Forordning af 22. dec. om mæglerkorps, mæglereksamen etc. afløser mæglerartiklerne af 1684.
- 1809.** Politiretten løses fra forbindelsen med politimesteren og får sin egen justitiarius ved plakat af 4. april.
- I henh. til frd. af 8. juni udstedes 8 og 12 skillingsedler, da metalmonterne hamstres. Al udførsel af ædle metaller forbydes.
  - Weyse, der fra 1805 var organist ved Vor Frue Kirke, debuterer på Det kgl. Teater med syngestykket »Sovedrikken«. Hans romancer er fra nu af et væsentligt led i dansk musikliv.
  - Den første pianofortefabrik i Danmark anlægges af P. C. Uldahl.
  - Kgl. skuespiller H. C. Knudsen udnevnes til dannebrogsmænd, noget

Udenfor Amagerport 1809.

(1809 fortsat)

den gang nyt og opsigtsvækkende for en mand i hans stilling. Han havde rundt om i riget givet underholdninger til fordel for de under bombardementet faldne efterladte og vundet stor popularitet.

- Pastoralseminariet oprettes.
- Du Puy landsforvises p. gr. af sit forhold til prinsesse Charlotte (Frederik VII's moder).
- Det Classenske Litteraturselskab oprettes.
- Den grevelige Hjemstjerne-Rosencroneske Stiftelse oprettes ved disposition af 30. sept.

1810. Vaccinationen gøres obligatorisk ved frd. af 3. april.

- Frederik VI stadfæster stadens privilegier af 24. juni 1661. En sådan stadfæstelse er ikke sket af de senere konger.
- Det tillades detailhandlere under visse omstændigheder med magistratens tilladelse at handle en gros med

de varer, der falder ind under deres næring, reskript af 21. juli.

- Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Sprog og Historie dannes ved forening af Selskabet for den nordiske Histories og Sprogs Forbedring (stiftet 1745) og Det genealogiske og heraldiske Selskab (stiftet 1777).
- Det forordnes, at kun aviser med særligt privilegium må bringe politiske efterretninger.
- Kongen befaler, at Hirschholm Slot skal nedrives for at skaffe materialer til opførelsen af Christiansborg og Kbhvns Rådhus.
- Med Grundtvigs dimisprædiken »Hvi er Herrens ord forsvundet af hans hus« åbnes en voldsom kamp mod den herskende rationalisme.
- Byen overtager den for vandforsyningen vigtige Damhussø, hvorom der havde stået megen strid.
- Gadefejningen overtages af fattigvæsenet (udfortes af ladegårdslemmerne, ophørt 1907).

Af Københavns historie 1810-1813

- Falkoneriet på Falkonergården nedlægges.
  - Stålpenne fabrikeres og averteres til salg i Kbhvn. i dette år, men bliver dog først langt senere almindelige.
  - Den første handelsskole, der får varig betydning, den Klemp'ske, oprettes.
  - En række industriudstillinger afholdes i Kongens Klubs lokaler på Østergade i 1810-17 samt i 1819.
  - Byggereglerne indenfor demarkationslinien (Jagtvej-Falkoner Allé) skærpes.
  - Carolineskolen (den jødiske pige-skole) oprettes.
- 1811.** Ved plakat af 28. jan. forbydes det under straf konditorer, lejeboholdere m. fl. at sælge deres varer til skoledisciple. Skolerne skal medvirke til, at dette overholdes (for at modvirke den tiltagende fordærvelse).
- Et privat blindeinstitut oprettes af Kædeordenen og begynder sin virksomhed 10. juni; det bestod indtil staten i 1857 overtog omsorgen for de blindes undervisning.
  - Det første juletræ i Kbhvn. tændes hos dr. phil. Lehmann i Ny Kongensgade 6.
  - J. P. Münster bliver præst ved Vor Frue Kirke (men prædiker indtil dens fuldførelse i Trinitatis) og over herfra stærk indflydelse på den kommende tids kirkelige liv.
- 1812.** Ejendommenes bygningsværdi medregnes fremtidig ved grundtakstens ansættelse (frd. af 21. april).
- Byens vandvæsen bliver kommunalt ved frd. af 21. april. De gamle vandkompagnier hævses. Der påbydes vandstat. Ordningen trådte i kraft 1. nov.
  - Ved frd. af 6. maj ophæves den beryggede »ekstraskat« af 1762 og afløses af en ildstedsskat (ophævet 1816).
  - Ved frd. af 9. juni sættes en bom for jobberiet i ejendomme, hvilket havde fået huslejen til at stige stærkt.
  - Pricernes andet sommerteater på Vesterbro åbnes 10. maj; lukket 1816.
  - Lejermålsbøder (straf for uægte-skabeligt samleje) afskaffes ved frd. af 12. juni.
  - De første danske litografier er fremlagt på dette års industriudstilling.
  - En karet med 6 personer styrter i Ladegårdsåen natten til 27. nov. En sten til minde herom står endnu på Åboulevard (ved Åhusene).
  - For at imødegå den tiltagende varemangel og dyrtid nedsættes 5. dec. en kommission til undersøgelse af prisforholdene i Kbhvn.
  - Kurantbankens sedler er ved årets slutning faldet til $\frac{1}{14}$ af den pålydende værdi.
- 1813.** Rigsbanken oprettes ved lov af 5. jan. (statsbankerotten) og udsteder rigsbankdalersedler. Kursfaldet fortsattes imidlertid, så at en dalerseddel ved dette års slutning næppe var en skilling værd; de tidligere bestående bankinstitutter ophæves.
- To italienere får bevilling til at drive udskænkning og servering af forfriskninger i Frbg. Have. Caféen åbnes 20. juni og overgår 1. maj 1825 til schweizeren Anton Josty.
  - Dr. J. C. Ryge debuterer som »Palnatoke« på Det kgl. Teater og skaber her navnlig traditionen for udførelsen af Oehlenschlägers tragedier.
  - Et drama af Shakespeare – Hamlet – opføres første gang på Det kgl. Teater med stykkets oversætter, Foersom, i titelrollen.
  - Rigsbanken overgår 30. juli til et aktieselskab, hvori alle grundejere indtræder som aktionærer, idet banken får en prioritet på 6 % af al grundværdi som dækning for sedlerne.
  - De første forsøg med gasbelysning i Kbhvn. anstilles af blikkenslager Irgens udenfor hans butik i Købmagergade; forsøgene blev forbudt af politiet på grund af den derved forårsagede sammenstimlen af folk.
  - Den litterære jødefejde udbrøder.
  - Det første privilegium til oprettelsen

Den høje ælfædre familie.
Frederik VI med familie.

(1813 fortsat)

af en cigarfabrik gives 7. okt. Et par fabrikanter havde dog i de nærmest foregående år tilvirket cigarer uden privilegium.

1814. Ved freden i Kiel 14. jan. endte krigen, som havde de sørgeligste følger for landet, især for Kbhvn.

- Ved kongens ankomst til Kbhvn. 6. febr. efter freden modtages han af dyb misstemning og heftige demonstrationer mod hans rådgivere, adjutantstaben (»De røde fjer«); efter syv års styre ved hjælp af denne indkaldes fra marts atter statsrådet til møder.

- Jøderne får fuld borgerret ved frd. af 29. marts.

- Trykkefriheden indskrænkes yderligere ved plakat af 13. maj. Reglerne for forudgennemsyn af aviser fastsættes således, at det faktisk bliver ensbetydende med censur.

- Ved reskript af 17. maj bestemmes, at fattigvæsenet skal tage sig af alle husvilde.

- Bibelselskabet for Danmark stiftes 22. maj.

- Den Baggeseu-Oehenschlägerske litteraturfejde begynder; slutter 1819.

- Amerika Mølle på Vesterbro opføres, hvor tidligere den murede galge stod. Møllen blev nedrevet 1882. I haven fandtes 1895 to skeletter, som formenes at være Struensees og Brandts.

- Reglement for borger- og almueskolevæsenet i Kbhvn. udkommer 29. juli; det indfører tvungen skolegang.

1815. Dosseringen langs Skt. Jørgens Sø og Peblingesø udlægges til promenade.

- Ved sin tilbagekomst fra Wienerkongressen 1. juni hilses Frederik VI af hovedstaden med stormende jubel som den, der har frelst landet fra undergang. Hans oprindelige folkeyndest var dalet under krigen, men nu fornyet og så stor som ingensinde før.

- Råd- og domhuset samt arresthuset på Nytorv indvies 2. juli, påbegyndt 1805; arkitekt: C. F. Hansen.

- Skindergade 34, opført af C. F. Hansen, fuldføres for Trøstens Bolig, fra 1846 Soldins Stiftelse.

- Alvorlige tumulter foran den engelske gesandts bolig i anledning af slaget ved Waterloo.

- Ved plakat af 4. okt. påbydes, at ingen hund må holdes i Kbhvn., medmindre den er anmeldt for politiet og forsynet med et hundetegn; samtidig indføres hundeaftgiften.

- G. F. Hetsch ankommer til Kbhvn. i efteråret. Hans derefter begyndende virksomhed ved Kunstakademiets ornamentalskole kommer til at betegne et vendepunkt i dansk kunsthåndværks udvikling.

1816. Politiets mandtalslister indføres ved kgl. reskript af 31. jan., bekendtgjort ved plakat af 6. febr.

- Metropolitanskolens bygning på Frue Plads (arkitekt: C. F. Hansen) indvies 23. april og benyttes af skolen til 1938.

- Hærens Elevskole oprettes. Ophævet 16. jan. 1912.

Af Københavns historie 1816-1819

- Varme bade indrettes i Hotel du Nord.
- Skt. Hans Hospital og Claudi Rosets Stiftelse flyttes i dette og de flg. år fra Ladegården til Bistrup ved Roskilde, som indrettes til sindssygehospital og lemlestiftelse.
- Gradmålingen oprettes, fra 1928 henlagt under Geodætisk Institut.
- Ved reskript af 6. juli bestemmes, at fattigskatten i Kbhvn. skal beregnes efter de samme regler som bygningsafgiften.
- Skolernes pligt til at »øve hustugt« (navnlig straf med ris) overfor elever af begge køn indskræpes i skrivelse af 19. okt.
- 1817.** Ved frd. af 23. april oprettes Grosserer-Societetets Komité som rådgivende organ for kongen i handelsanliggender; adgang til handelslaugene gøres afhængig af en prøve, borgerskab til en betingelse for at drive handel etc.
- Hestetorvet, der sidst havde været på Halmtorvet inden for Vesterport, flyttes til Trommesalen 6. maj.
- Pricernes tredje teater (»Morskabs-teatret«) lige over for Den kgl. Skydebane åbnes 15. maj; her fortsatte Casorti pantomimetraditionen; lukket 1844.
- Oprør i Børnehuset d. 25. juni; tugthusafdelingen brænder; af oprørerne henrettes senere 7.
- Efter Kunzens død får Det kgl. Kapel i Claus Schall sin første danske leder.
- Der oprettes et embede som rådstuearkivar 26. juli; fra 1936 ændres titelen til stadsarkivar.
- Salgsboderne ved Rundetårn samt kirkegårdsmuren mod Købmagerg. og Landemærket forsvinder.
- Grundstenen til alteret i Vor Frue Kirke lægges 1. nov.
- 3die borgmesterembede oprettes ved reskr. af 12. nov.
- 1818.** Amager birk oprettes ved reskr. af 29. april.
- Kongelunden på Amager anlægges; de første træer plantes 1819.
- C. V. Eckersberg bliver professor ved Kunstakademiet og bliver bestemmende for den nationale malerkunsts fremtidige udvikling (realismen).
- Nationalbanken åbnes 1. aug. som privat bank og overtager seddeludstedelsen; oktroj af 4. juli. Rigsbanken ophæves.
- Skidenstræde får navneforandring til Krystalgade ved reskr. af 28. okt. Dette er begyndelsen til en hel række ændringer af mindre velsete gadenavne.
- Garnisonssygehuset (»Grødslottet«) oprettes 4. nov. i det såkaldte »Guldhushus« i Rigenegade, idet Statens Uldmanufaktur kort forinden var flyttet til Usseød Klædefabrik.
- 1819.** Flyttedagene fastslås ved plakat af 8. marts.
- Det første dampskib - Caledonia - ankommer til Kbhvn. 23. maj. Det havde brugt 14 dage om turen fra værftet i England og kom til at gå i rutefart til Kiel i sommermånederne.
- Den indbyrdes undervisningsmetode indføres ved reskript af 28. april; opfører i slutningen af trediveerne.
- De første bevillinger til anlæg af gasbelysning i bygninger gives.
- Draisingen (en cykle uden pedal) kommer til Kbhvn. ved denne tid, men huserer kun en kort tid som en slags legetøj.
- »Synålejomfruen«, Rachel Hertz', mærkelige simulationer begynder og bliver europæisk sensation, da det bl. a. lykkes hende at føre den højt ansete læge, professor J. D. Herholdt bag lyset. Først i 1826 afsløres bedrageriet.
- Museet for nordiske oldsager på Trinitatis Kirkes loft åbnes for publikum (se 1807).
- Mandskvartetter (Quartçordier) høres første gang.
- Kbhvns Amts birk deles i Nordre og Søndre birk. Reskript af 25. aug.
- Jødefejden 4.-14. sept samt 28. okt.; den bestod hovedsagelig i, at der blev slået ruder ind hos en del jøder, særlig i butikkerne.
- Forfatteren Blok Tøxen offentliggør

Af Københavns historie 1819-1825

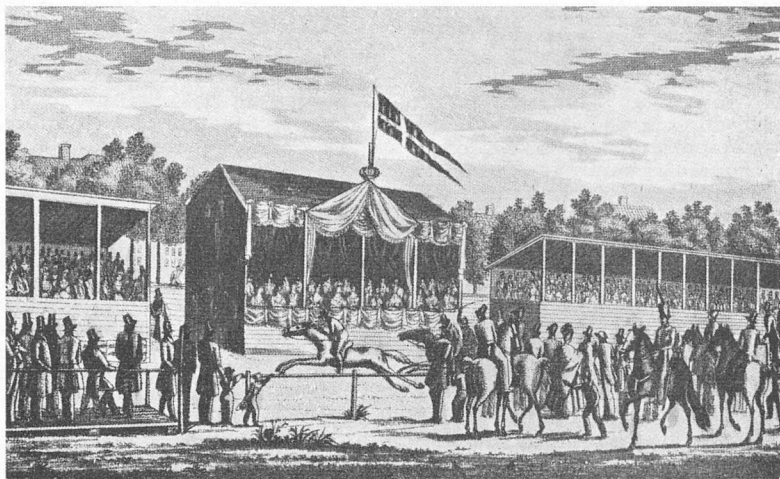
(1819 fortsat)

- 14. sept. et brev til kongen, hvori han kræver en forfatning; han bringes til tavshed ved en pension.
- H. C. Andersen kommer som dreng til Kbhvn. 6. sept.
- Ved plakat af 20. okt. lægges skat på klubber og dramatiske selskaber til bedste for genopførelsen af Vor Frue Kirke.
- Bombebøssen stiftes 2. nov. - Den 6. juni 1881 flyttet til Overgaden o. V. 48.
- 1820.** Sparekassen for Kbhvn. og Omegn åbnes 1. maj.
- I femåret 1816-20 gik gsntl. 50 firmaer fallit om året, og de fleste af de store handelshuse fra den »florisante« tid (se 1795) var allerede nu forsvundet.
- Fattigvæsenet køber »Det lille København« til bolig for almissemønstre.
- Studenterforeningen stiftes 16. juli.
- H. C. Ørsted opdager elektromagnetismen og fremsætter meddelelse herom i en afhandling d. 21. juli.
- Carl Maria v. Weber dirigerer egne værker ved en koncert på Det kgl. Teater 8. okt.
- Dr. Damppe arresteres i nov., efter at han har forsøgt at danne en politisk forening (»Jernringen«). Han dømmes til døden, men benådes med livsvarigt fængsel på Christiansø.
- 1821.** Der oprettes ved reskr. af 3. febr. et kunstmuseum, hvori Kunstkammeret indlemmes, se 1824.
- Nørreport holdes åben hele natten, dog mod et gebyr af 2 skilling, fra 1. sept. mod betaling af dobbelte portpenge.
- 1822.** Ladegården, hvoraf en del dog er nedbrudt og materialerne anvendt til opførelsen af det ny Skt. Hans Hospital ved Roskilde, indrettes til arbejdsanstalt for fattige og husvilde.
- Brandvæsenet får hovedkvarter i Nikolaj Tårn (til 1892).
- Etablissementet Rosenlund (»Vauxhall«) på Værnedamsvej åbnes i juni; det var en forløber for Tivoli og blev efter dennes åbning omdannet til danselokalet Colosseum. Nedrevet 1881.
- 1823.** En daglig kursliste indføres fra 21. febr.
- Rs. Kr. Rask vender hjem fra Indien og medbringer rige skatte af håndskrifter og videnskabelige arbejder.
- 1824.** Kunstmuseet flyttes fra biblioteksbygningen til Dronningens Tværgade 7. Samtidig udskilles malerisamlingen (»Galleriet«) og anbringes på Christiansborg.
- Brugen af indenbys veksler indføres.
- B. S. Ingemann indleder rækken af sine historiske romaner med »Valdemar den Store og hans mænd«, St. St. Blicher sine noveller med »En Landsbydegns Dagbog«, og Grundtvig udsender »Nytårsmorgen«.
- Selskabet for Naturlærens Udbredelse stiftes 6. juli af H. C. Ørsted.
- Læseselskabet Athenæum, der blev et mødested for de nye økonomiske og politiske ideer, stiftes 9. sept.; opløst 1901.
- 1825.** Det kgl. nordiske Oldskriftselskab stiftes 28. jan.
- Rysensteens Badeanstalt åbnes 15. maj; eksproprieret 21. sept. 1893. En ny anstalt af samme navn åbnes 1905 ved Langebro.
- Den første hurtigpresse indføres (for Adresseavisen), den næste kom i 1835, og den første i Kbhvn. fabrikerede fremkom 1837.
- Forsørgelsesanstalten for Blinde oprettes af Selskabet Kjæden.
- Et centralvarme-anlæg med varm luft indrettes i ejendommen Bredgade 19.
- Grundtvigs »Kirkens Gemme« udkommer i aug. og fremkalder et betydningfuldt kirkeligt røre; ved dom af 30. okt. 1826 idømmes Grundtvig en bøde og livsvarig censur (hævet 1838).
- Kunstforeningen stiftes 11. nov.
- En vaudeville opføres første gang på Det kgl. Teater 28. nov., nemlig Heibergs »Kong Salomon og Jørgen Hattemager«.

Af Københavns historie 1826–1830

- 1826.** Johanne Luise Pätges (senere fru Heiberg) optræder som 13-årig pige på Hofteatret i Poul Møllers dialog »Hans og Trine«, 8. febr.
- Christiansborg Slotskirke, der var brændt 1794, indvies den 14. maj (på tusindårsfesten for kristendommens indførelse i Danmark) efter genopførelsen. (Arkitekt: C. F. Hansen).
  - Regelmæssig daglig passagerkørsel (med »stage coach«) mellem Kbhvn., Gentofte og Lyngby begynder 17. juni.
  - N. L. Høyen begynder sine forelæsninger ved Kunstakademiet (over antik malerkunst).
  - Bestemmelsen, iflg. hvilken kødtaksten fastsættes af magistraten, hæves.
  - Ærkebiskoppens Gård på Østergade nedrives.
  - Fanden er løs i Laksegade i sept. Op-havsmændene til mysterierne lykkes det aldrig at finde.
- 1827.** Ugebladet »Kjøbenhavns flyvende Post« (J. L. Heiberg) udkom 1. jan., ophørte i 1828; udkom igen i 1830 og fra 1834 fortsat under navn af »Interimsblade« til 1837.
- Landsforvisningsstraffen ophæves 30. marts.
  - Siboni åbner det første musikkonseratorium i Kbhvn. i maj.
  - Linedanseren Christian Roat forulykker den 12. juni ved forestilling på Rosenborg Eksercerplads, da tovet brister.
  - H. C. Ørsted fremstiller vandfrit aluminiumklorid, hvoraf det året efter – på hans foranledning – lykkes at fremstille metallet aluminium.
  - Det sidste af de talrige dramatiske selskaber, »Holbergs Minde«, giver sin sidste forestilling.
  - Staten køber Holsteins Palæ i Stormgade til de naturhistoriske samlinger.
  - Kbhvn. får dampskibsrouteforbindelse med Jylland (skiftevis Ålborg, Århus og Fredericia).
  - »Kjøbenhavnsposten« (J. P. Grüne) begynder at udkomme, ophørt 1859.
  - Fasangården i Frbg. Have opføres.
- Det ny Trekroner fuldføres, påbegyndt 1787.
- 1828.** Den første offentlige anstalt med russiske dampbade åbnes 9. marts (i Amaliegade 3).
- Drosker indføres. De 2 første holdt på Amagertorv 5. maj.
  - En dampmaskine forfærdiges første gang i Danmark.
  - Ejendommen »Blågård«, som Staten måtte overtage i 1825, sælges og indrettes til teater for Pettolettis Selskab; teatret brændte 1833. Udstykningen af Blågårds tilliggende tager fart i de følgende år. Der anlægges et jernstøberi ved Blågårdsvejen.
  - Det første asyl i Danmark åbnes af Det kvindelige velgørende Selskab (stiftet 28. okt.) i Sølvgade 22.
  - Den første franske spækhøkerbutik (»Boutique de Charcuteries«) åbnes på Købmagergade 3.
  - Den første sangforening i Kbhvn. stiftes af A. P. Berggreen.
  - Den første dampskibstur fra Kbhvn. til Malmø foretages 31. aug.
  - Justeringsretten overdrages til København og Justerkammeret oprettes ved frd. af 10. sept. (fra 1909 er justervæsenet atter underlagt staten).
  - Det af C. F. Hansen genopførte Christiansborg (påbegyndt 1803) indvies 1. nov.
  - Wilhelmine Stiftelsen oprettes 1. nov.
  - »Elverhøj« opføres første gang 6. nov.
- 1829.** Polyteknisk Læreanstalt stiftes 27. jan. i Studiestræde (nuv. universitetsanneks).
- Vor Frue Kirke, der var nedbrændt under bombardementet 1807, indvies 7. juni efter genopførelsen, påbegyndt 1811. (Arkitekt: C. F. Hansen).
  - Jægersborg Allé bliver tilgængelig for publikum.
  - De mange små skatter, der opkrævedes efter grundtaksten, ophæves og erstattes af grundskatten.
  - Kbhvns Bespisningsanstalt oprettes af selskabet »Kjæden«.
- 1830.** August Bournonville bliver solodanser og balletmester ved Det kgl.

Hestevæddeløb på Nørrefælled 7. og 8. sept. 1835 (se 1832).

(1830 fortsat)

Teater fra 1. jan. og skaber her den nationale danske ballet – indtil sin afgang 1877.

- Det første her i landet (på Jacob Holms værft) byggede dampskib, »Frederik VI«, løber af stabelen 12. juni og sættes i fart mellem Kbhvn. og Kiel i st. f. Caledonia. Det kunne rumme 110 passagerer.

- Det kgl. danske Haveselskab stiftes under navnet Selskabet til Blomsterdyrkningens Fremme.

- Nørrebro og Østerbro får vægtene og lygter.

- Gymnastikundervisning indføres i samtlige skoler i Kbhvn.

- Julirevolutionen sætter stærke spor i den offentlige debat.

- Kugleposten til brevbefordring indføres; den ophører 1848 eller 49.

- Den militære Højskole åbnes i Gjet-huset 1. nov. Ophævet i 1868.

- Holms Huse ved Langebro opføres ved denne tid som arbejderboliger, hvor tidligere Applebyes (Holms) reberbane havde ligget. De forsvandt

næsten alle, da »Voldgården« opførtes 1933-34.

1831. Kbhvns samlede bygningsmasse nåede først nu omtrent samme størrelse som før branden 1807.

- Stænderinstitutionen oprettes ved frd. af 28. maj. Kongen modtager levende hyldest derfor af studenter og i teatret; byen illumineres.

- Svanholmkskvarteret udstykes, hvorved den første høje bebyggelse på Frbg. opstår.

- Den kgl. Kobberstiksamling oprettes.

1832. 28. Maj Selskabet stiftes (A. F. Tscherning) og holder de flg. år fester til minde om stændernes indførelse.

- Hestevæddeløb afholdes på Nørrefælled. Gentages i 1833, 34, 35 og 36 (se endv. 1842).

- Den første 28. maj fest afholdes på Skydebanen på årsdagen for frd. om stænderinstitutionen og gentages indtil 1848 smstds, på Enighedsværn o. fl. st. Der kræves »orden i landets finanser, budget og statsregnskab«.

- Museet for nordiske Oldsager flyttes

Af Københavns historie 1832-1837

- fra Trinitatis Kirkes loft til Christiansborg.
- Vejrspådommene anføres for sidste gang i Universitetets Almanak.
- 1833.** Svitzers Bjergnings-Entreprise stiftes 2. marts.
- Mosaisk Trossamfunds Synagoge i Krystalgade indvies 12. april. Arkitekt: G. F. Hetsch.
  - Den vestindiske handel frigives 6. juni, hvilket betød et hårdt slag for Kbhvns handel.
  - Ladegården bliver tillige tvangsarbejdsanstalt for vagabonder og straffede personer.
  - Der gives tilladelse til, at svende må arbejde hjemme i fabriksfagene (»forlagssystemet«).
  - Tændstikker kommer i brug.
  - Frbg. Allé åbnes ved plakaten af 26. jan. for køren (undtagen arbejds-kørsel) og riden.
- 1834.** Folkemængden d. 18. febr.:
Kbhvn.	119.212
Frbg.	1.921
- Befolkningstilvæksten har i årene siden sidste folketælling (1801) været langt mindre i Kbhvn. end i købstæderne.
- Petolettis Selskab åbner Vesterbros ny Teater 8. juni, en stor træbygning ved Frihedsstøtten. Her opføres bl. a. italienske operaer og pantomimer. Herfra overførte N. H. Volkersen (Pjerrot) i 1843 de Casortiske pantomimetraditioner til Tivoli. Teatret kunne ligesom Prices Morskabsteater ikke klare sig i konkurrencen med Tivoli, men fortsatte fra 1850-75 med panorama, anatomiske udstillinger o. l.
  - Rosenborg Brøndanstalt åbnes i Kongens Have (langs Gothersgade) 15. maj.
  - Dyrkning af tomater begyndes (i Kongens Haves driverier).
  - Lene Frænkels Stiftelse oprettes.
  - Eibeschutz Stiftelse oprettes.
  - Fyldepenne averteres første gang til salg 11. aug. De bliver dog først almindelige omkring 1880.
  - Det første blomstersalg i Kbhvn. (og

- Danmark) åbnes af Selskabet til Blomsterkulturens Fremme.
- Diligencebefordring indføres på hovedlandevejene 1. sept.
  - »Fædrelandet«, organ for de national-liberale ideer, begynder som ugeblad, første nummer udsendes 14. sept. Det blev straks genstand for en retsforfølgelse, der resulterede i, at redaktøren, C. N. David, blev afskediget som professor ved Universitetet.
  - De første valg til Stænderforsamlingen i Roskilde afholdes i Kbhvn. 17.-24. nov.

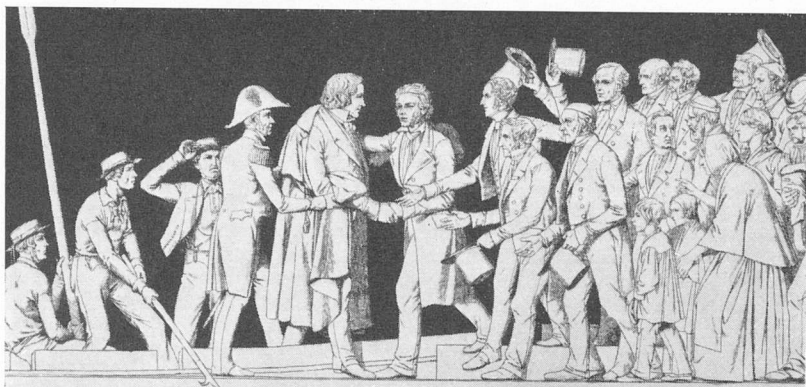
1835. Efter at have modtaget den store trykkefrihedsadresse 21. febr. benytter kong Frederik VI i skrivelse til kancelliet af 26. febr. udtrykket »Vi alene vide«.

- Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug stiftes 30. marts, udgav »Dansk Folkeblad« og ophørte 1848.
- Der gives tilladelse til afholdelse af vædderidt i Frdbg. Allé i april.
- A. N. Hansens Palæ i Bredgade (Fredericiagade 21) opføres. (Arkitekt: K. F. Schinkel).
- Den bestandige borgerlige Forening køber Store Ravnsborg, der i en år-række bliver sted for talrige store fester.
- H. C. Andersen udgiver sine første eventyr.
- Kbhvns Asylselskab stiftes og åbner 1. dec. sit første asyl.

1836. Musikforeningen stiftes 5. marts. - Bådsmandsstrædes Kaserne fuldendes.

- N. F. S. Grundtvig udsender sit første skrift om »Skolen for livet«.
- Den genopførte universitetsbygning indvies 13. okt. Opførelsen begyndte i 1831, arkitekt: P. Malling. Universitetet havde siden 1795 benyttet forskellige lokaler i byen.
- Jacob Holm anlægger på Chrsthvn. den første danske ophalingsbedding.
- Spidsrodsstraffens afskaffes 17. okt.

1837. Håndværkerstiftelsen tages i brug den 24. april, i 1903 flyttet til Blegdamsv. 74.

Modtagelsen af Thorvaldsen 17. sept. 1838. Udsnit af Sonnes frise på Thorvaldsens Museum.

(1837 fortsat)

- Den første tændstikfabrik i Norden anlægges i »Bag Hovedvagt«.
- Freunds springvandsfigur i Rosenborg Have opstilles.
- Lasenius Kramp stifter Snedkernes Tegneskole.
- Kommunens Brændemagasin ophæves (3. okt.).
- Den »skarpe eksamination« (tortur) ved inkvisitionskommissionen, der fandt sted på Stokhuset, ophæves ved reskr. af 6. dec.

1838. Den historiske Våbensamling på Tøjhuset (Tøjhusmuseet) anlægges, åbnes for publikum i 1857.

- Hauserplads anlægges. Den dannes af en grund i Pustervig, hvorpå bl. a. fattigvæsenets arbejdsanstalt havde stået, indtil den nedbrændte under bombardementet i 1807.
- Den kirurgiske og den medicinske eksamen forenes 20. jan. til en alm. lægeeksamen.
- Banksedlerne når parikurs.
- Industriforeningen stiftes 12. juli af guldsmed J. B. Dalhoff m. fl.
- I de 32 mænds forsamling den 13. sept. udnævnes Thorvaldsen til æresborger. (Kbhvns den dag i dag eneste æresborger). Han stiger i land på Toldboden d. 17. sept.

- Thorvaldsen testamenterer den 8. dec. alle de ham tilhørende kunstgenstande til Kbhvn. på betingelse af, at de skal udgøre et særligt museum.

1839. Offentlige koncerter »à la Strauss« gives første gang 10. juni af et østrigsk orkester i Hotel d'Angleterre.

- Dannelsen af industrielle aktieselskaber tager fart i dette år, men bringer i begyndelsen mange skuffelser.
- Møde mellem studenter fra Kbhvn. og Lund i Dyrehaven.
- Grundtvig bliver præst ved Vartov, som nu bliver midtpunktet for den grundtvigske bevægelse til hans død 1872.
- Studentersangforeningen stiftes.
- Danske Samfund stiftes af Grundtvig, Orla Lehmann m. fl.; ophørt ca. 1878.
- Ladegårdslemmerne stikker ild på anstalten den 14. aug., efter at man havde anbragt et plankeværk til adskillelse af de to køn. Ilden slukkedes dog ret hurtigt.
- Døvstummeinstituttets bygning på Kastelsvej tages i brug 2. sept.
- De første danske baptister døbes i Lundehussøen 27. okt. De blev forfulgt med fængslinger, mulkter etc.

Af Københavns historie 1839-1842

- Orla Lehmann overrækker, som ordfører for studenterne, Christian VIII den første adresse med krav om en fri konstitution d. 7. dec.
- »Fædrelandet« udsendes som dagblad 7. dec., ophører 31. marts 1882.
- 1840.** Kbhvns kommunale forfatning ordnes ved loven af 1. jan. Borgerrepræsentanterne, 36 i tallet, skulle vælges af borgerne og rådmændene af borgerrepræsentanterne, men de tre borgmestre og overpræsidenten som hidtil af kongen. Befolkningens valgret var meget indskrænket (i 1840 kun 1929 vælgere). De første borgerrepræsentantvalg afholdes 9. april.
- Folkemængden den 1. febr.:

Kbhvn.	120.819
Frbg.	2.304
- Den unge H. C. Lumbye begynder en koncertrække med wienermusik og egne kompositioner i Hotel d'Angleterre 4. febr.
- En »laugskomité« til udarbejdelse af en ny næringslovgivning nedsættes 3. april.
- Trangen til byggepladser indenfor voldene begynder at vise sig, hvoraf følgen er, at husene herefter bygges højere.
- Brændemærkningsstraffen afskaffes.
- Et nordisk naturforsker møde afholdes i Kbhvn.
- Konsistorium ophæver det samme år stiftede »Studentersamfundet«.
- Borgerrepræsentanterne overrækker d. 2. juli kongen en adresse, hvori de takker for loven af 1. jan. om kommunens ordning og tillige udtaler håbet om, at kongen vil give nationen en besluttende medvirkning ved lovgivningen i almindelighed og ved bestemmelsen af statens indtægter og udgifter i særdeleshed.
- »Corsaren« udkom 8. okt., ophørt 1852.
- Håndværkerforeningen stiftedes 20. nov. af Lasenius Kramp m. fl. med laugens bevarelse som hovedformål.
- 1841.** Chokoladefabr. Chr. Kehlet overtager 31. marts det gamle traktørsted Alléenberg i Frbg. Allé og indretter det til folkelig forlystelseshave i stor stil; nedlagt 1923.
- Bestemmelsen, ifølge hvilken magistraten havde fastsat brødpriiserne ved en takst, hæves 7. april.
- Den første omnibus (mellem Kbhvn., Charlottenlund og Lyngby) begynder sine ture 30. maj.
- Georg Carstensen arrangerer en fest i Kongens Have 15. juli i anledning af kronprins Frederiks formåling. Ved senere gentagelse anvender han betegnelsen vauxhall, concert og tivoli.
- Glaciset uden for voldene, der siden 1776 væsentlig havde været benyttet til tobaksdyrkning, bortforpagtes til høavl.
- Ved denne tid er man enkelte steder begyndt at belægge fortovene med asfalt, f. eks. uden for Prins Ferdinands Palæ i Bredg.
- Der gives i dette og det flg. år tilfaldelse til ballonopstigninger fra Frbg. Allé.
- Franz Liszt giver under stormende jubel 3 koncerter på Det kgl. Teater i juli.
- Frbg.-Hvidovre sogneforstanderskab dannes i henhold til kommunalordningen af 13. aug.
- Den etnografiske Samling åbnes 18. aug. i Dronningens Tværgade; indlemmet i Nationalmuseet 1892.
- Dronning Caroline Amalie stifter Kbhvns første asylskole 19. sept.
- Handels- og Kontoristforeningen stiftes 27. okt.
- En julebasar afholdes på Industriforeningens foranstaltning i Rosenborg Brøndanstalt. Den gentages i de to følgende år, først i d'Angleterre, derefter i en særlig basarbygning på Kong. Nytorv. Den gav stødet til, at de handlende begyndte at foranstalte juleudstillinger i butiksvinduerne.
- 1842.** Kirurgisk Akademi indlemmes under Universitetet 1. jan.
- Et italiensk operaselskab begynder at give forestillinger på Hofteatret 3. jan. Det bliver her til 1854.

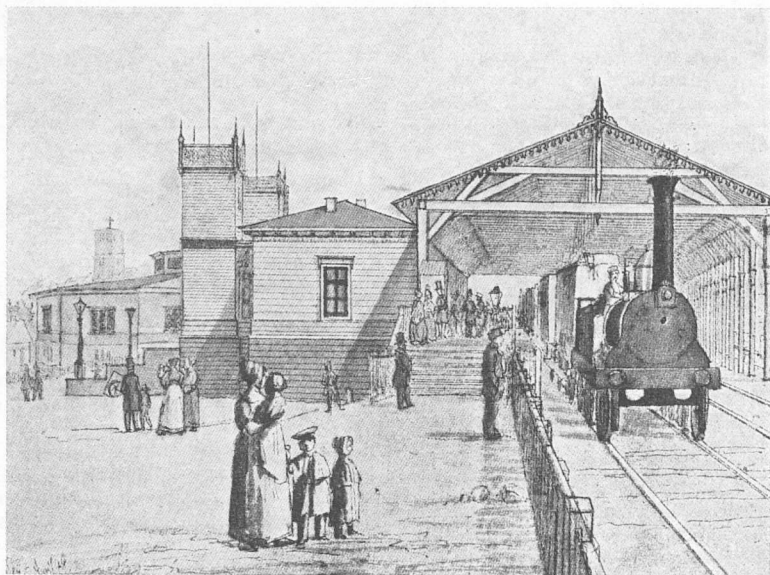
Af Københavns historie 1842-1844

(1842 fortsat)

- Orla Lehmann dommes af højesteret til 3 måneders fængsel 20. jan. - Dommen fremkalder mægtige gadedemonstrationer.
  - »Livrente- og Forsørgelsesanstalten af 1842« samt »Livsforsikringsanstalten i Kbhvn.« åbnes 1. maj. I 1871 forenes de 2 institutioner i »Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871«, som fra 1893 kaldes »Statsanstalten for Livsforsikring«.
  - Skamstøtten for Korfitz Ulfeldt fjernes natten mellem 23. og 24. maj. Ulfeldts Plads får igen sit gamle navn Gråbrødretov.
  - Den første Komité til Hovedstadens Forskønnelse dannes, men virker kun kort tid.
  - Inkvisitionskommissionen ophæves.
  - Det første atelier for daguerretypi oprettes (i Bredgade).
  - Sundfarten med dampskibe begynder.
  - Hestevæddeløb afholdes atter på Nørrefælled. Gentages de følgende år, sidste gang i 1847.
  - En remissionsordning giver toldgodtgørelse ved indførsel af råsukker, kaffe, ris, råtabak m. m. fra produktionsstedet. Dette virker til fremme af hovedstadens næringsliv.
  - »Almuevennen« (J. A. Hansen) og »Kbhvns Amts Landkommunaltidende« stiftes; i 1853 kaldet »Folkebladet«, i 1856 sammensmeltet med »Morgenposten«.
  - Skt. Ansgars Kirke i Bredgade indvies 1. nov. på den bageste del af den have, der hørte til Thuras hus, Amaliegade 25. Arkitekt var G. F. Hetsch. Kirken indvies som de danske katolikkers hoved- og moderkirke (domkirke) 9. febr. 1941.
- 1843.** Det tillades fra 3. april dampskibe med ild under kedlerne at gå gennem Toldbodbommen ind i den indre havn, hvilket hidtil havde været forbudt.
- Den slesvigske Forening i Kbhvn. stiftes i maj.
  - Skandinavisk Samfund stiftes i juni, ophæves af kancelliet 22. juli s. å., men genopstår som Skandinavisk Selskab 1. Sept.; ophævet 1856.
  - H. H. Baumgarten opretter et maskinværksted på Købmagerg., den første begyndelse til firmaet Burmeister & Wain's Maskin- og Skibsbyggeri.
  - Søren Kierkegaards »Enten-Eller« udkommer.
  - L. A. Colding leverer ad eksperimentel vej det første bevis for sætningen om energiens konstans.
  - Den kgl. Kobberstiksamlng bliver offentlig tilgængelig.
  - Den første gadevandring (af Strandvejen til Klampenborg) finder sted efter plan af kapt. A. F. Tschering.
  - Tivoli åbnes 15. aug. i Dronningens Enghave (på sin nuv. plads) med Georg Carstensen som ophavsmand og leder. H. C. Lumbye leder orkestret og den Casortiske pantomime får fremtidig sit hjem her. Da haven lå på fæstningens glacis, måtte der kun findes træbygninger.
  - Det første totalafholdsselskab stiftes 3. sept., ophæves 1848, hvorefter afholdsbevægelsen først genoptages 1879.
  - Jenny Lind optræder første gang på Det kgl. Teater 10. sept.
  - Det tekniske Selskab stiftes 18. sept. af Lassenius Kramp og åbner 6. nov. Det tekniske Institut (se 1876).
- 1844.** Anordning angående borger- og almueskolevæsenet i Kbhvn. udkommer 20. marts. Skolevæsenets ledelse overgår til en lønnet direktør.
- Thorvaldsen dør i Det kgl. Teater 24. marts.
  - Kunstmuseets forhistoriske samling indlemmes i Museet for nordiske Oldsager.
  - Det bestemmes, at Jægersborg Dyrehave alene skal være lystskov.
  - Industriforeningen får d. 25. maj koncession til anlæget af en jernbane mellem Kbhvn. og Roskilde og overdrager bevillingen til Det sjællandske

Af Københavns historie 1844-1847

- Jernbaneselskab, som konstituerer sig d. 2. juli.
- Konvolutter med gummi kommer i brug.
  - Det asiatiske Kompagni likviderer efter i 30 år at have ført en hensygnende tilværelse. Året efter sælges Trankebar og i 1850 kolonierne på Guineakysten.
  - Kunstige tænder omtales første gang.
  - Den første reklame-vinduesdukke udstilles (i Vimmelskafet 38) af modehandlerinde Louise Rasmussen (o: grevinde Danner).
- 1845.** Folkemængden den 1. febr.:
Kbhvn.	126.787
Frbg.	2.513
- Kriminal- og politiretten oprettes ved frd. 28. febr., træder i virksomhed 1. juli.
  - Borgerrepræsentationen tilstiller den 10. april kongen en adresse om den danske nationalitets vilkår og om arvesuccessionen. I denne anledning modtager borgerrepræsentationen takadresse fra 3000 københavnske borgere og fra 16 købstæder.
  - Den sidste henrettelse på Kbhvns rettersted (Amagerfælled) finder sted 22. april.
  - Møllers Vokskabinet på hj. af Frbg. Allé og Værnedamsvej åbnes i påsken; brændte 31. maj 1870.
  - Klampenborg Vandkuranstalt åbnes 15. juni.
  - 600 norske og svenske studenter ankommer til Kbhvn. 23. juni. (Det andet nordiske studentermøde 23.-28. juni). Skandinavismen har nået sin kulmination.
  - Korvetten »Galathea« under St. A. Bille forlader Kbhvn. 24. juni for at omsejle jorden; vender hjem 25. aug. 1847.
  - Nationalbankens sedler bliver indløselige med sølv.
  - Gennemgravningen af Valby Bakke til jernbaneanlægget begynder.
  - Nikolaj Kirkegård sløjfes og Slagterboder af jernplader (der havde tidligere ligget træboder) opføres (nedrevet 1917).
  - »Flyveposten« udkommer, ophører 1870.
  - J. C. Jacobsen brygger for første gang godt undergæret øl.
  - H. C. Lumbyes Champagne-galop spilles første gang i Tivolis Koncertsal 22. aug.
- 1846.** Hippodromen opføres; i 1857 omdannet til teater (Folketeatret).
- Udstykningen af Classens Have begynder.
  - Bondevennernes Selskab stiftes 5. maj. Går senere op i det forenede Venstre.
  - Stændervalg afholdes sidste gang i Kbhvn. i dec.
  - J. P. E. Hartmanns »Liden Kirsten« opføres første gang på Det kgl. Teater.
  - Treschows Stiftelser oprettes.
- 1847.** Den gamle stubmølle på Kastelsvolden blæser ned i en orkan 26. jan., hvorefter den nuværende, den sidste af de gamle voldmøller, opføres.
- Casino åbnes den 21. febr. som vinter-tivoli; i 1848 omdannet til teater.
  - Lysekronen i Det kgl. Teater falder ned i parkettet 21. marts og sårer 4 personer.
  - Den 6. maj begynder en uddeling af brødkort til trængende for at afhjælpe den herskende dyrtid.
  - Ratzenborg i Frbg. Allé omdannes til forlystelseshaven Sommerlyst med teater, lysthuse, karusselbane etc.
  - Den første afholdscafé (i Danmark) åbnes på Kulturvet 24. juni.
  - Jernbanen mellem Kbhvn. og Roskilde åbnes 27. juni. Banegården lå i Dronningens Enghave, på samme sted som den nuværende hovedbanegård og var opført af træ.
  - Der gives byen koncession til anlæg af en frihavn, men krigen hindrer dens realisation.
  - Det første dampvaskeri oprettes (på Blegdamsvej).
  - Den første egentlige villa på Frbg. (og i forstæderne overhovedet), Tårnborghuset, opføres.
  - »Magistratsmåneskin« ophører. Ind-

Københavns første banegård, opført 1847.

(1847 fortsat)

til da tændtes lygterne ikke, når det var måneskin.

- Havnepolitiet oprettes.
- Sølvgades skole – ældste kommuneskole i Kbhvn. endnu i brug – åbnes i sept.
- Håndværker-Dannelsesforeningen stiftes i okt. af jernstøber P. F. Lunde m. fl. Den krævede alm. valgret og tog initiativet til Hippodrommøderne året efter.
- Kastrup Glasværk anlægges 12. okt.
- Gammel Carlsberg (det første bayerskølbrugeri i Norden) begynder sin virksomhed 10. nov.

1848. Kravet om en fri forfatning bluser stærkt op umiddelbart efter Christian VIII's død 20. jan. og giver sig udslag i adresser, skrifter og demonstrationer.

- Casinomøderne afholdes efter indbydelse af de nationalliberale førere den 11. og 20. marts, det sidste, efter

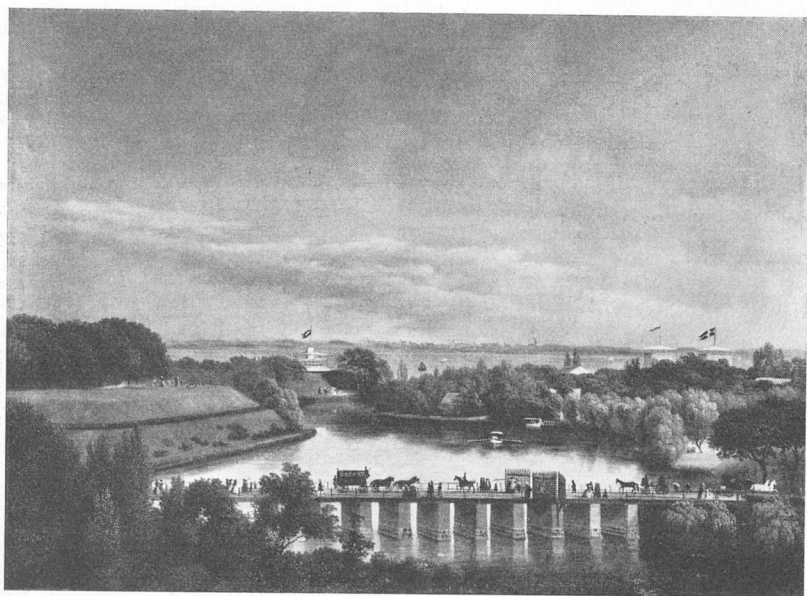
at meddelelsen om slesvigholstenernes krav på mødet i Rendsborg var indløbet. Orla Lehmanns på Casinomødet vedtagne resolution slutter med ordene: »Vi anråber Deres Majestæt om ikke at drive nationen til fortvivlelsens selvhjælp«.

- Den samlede kommunalbestyrelse, ledsaget af en umådelig menneskemasse begiver sig d. 21. marts til Christiansborg Slot for at overrække en adresse til kongen. Denne svarer, at han allerede har forekommet andragendet, og at det gamle ministerium er opløst.
- En slesvig-holstensk deputation, repræsenterende hertugdømmernes stænder, ankommer med damper fra Kiel 22. marts og forhandler med den den samme dag udnævnte ny regering; men inden dens hjemkomst var oprøret udbrudt.
- En øvelsesskole for frivillige oprettes 26. marts; de første tropper afmar-

Af Københavns historie 1848-1851

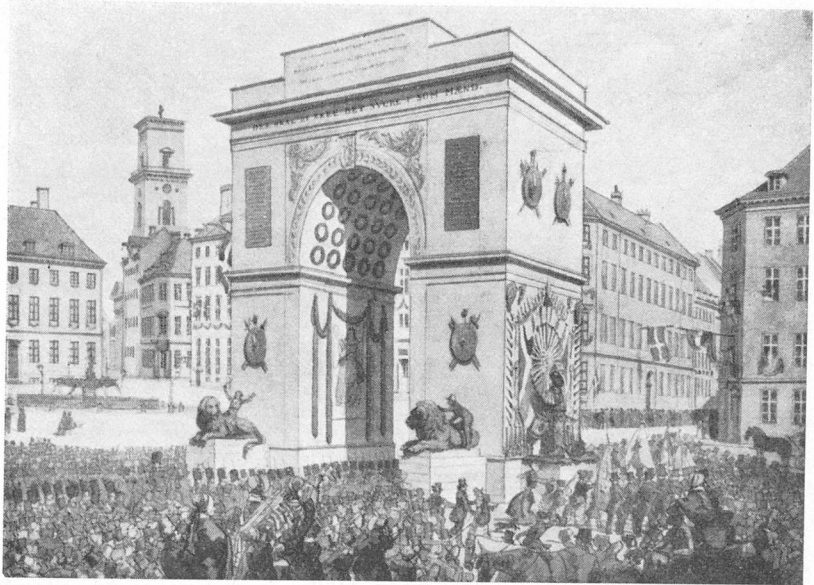
- cherer fra Kbhvn. til krigsskuepladsen 27. marts.
- Borgerrepræsentationen vedtager d. 27. marts, at dens møder skal være offentlige.
  - Hippodrommøderne afholdes i marts, april, august og september.
  - Vesterport åbnes for færdselen om natten fra 6. april.
  - »Den gang jeg drog afsted« (P. Faber og J. O. E. Hornemann) udkommer i begyndelsen af april.
  - Fønixklubben, de konservatives forening, stiftes i foråret, ligeledes den radikale Valgreform-Foreningen.
  - Frbg. får sin første gadebelysning.
  - En offentlig socialistisk diskussion rejstes første gang i tidsskrifter og pjecer - af stud. med. Fr. Dreier - men ophører ved hans død 1853.
  - Adgangen til Langelinie kan ske uden tegn.
  - Thorvaldsens Museum åbnes 17. sept., opførelsen begyndt i 1839.
  - Almindelig værnepligt indføres d. 23. sept.
  - Den grundlovgivende rigsdagsforsamling sammentræder 23. okt. på Christiansborg; valgene var foretaget 5. okt.
  - Frederiksholms Arrest (»Blåtårn«) nedrives (en rest står endnu i gården til Vester Voldgade 131), og Kbhvns amts ting- og arresthus på Blegdamsvej tages i brug (indviet 18. dec.).
- 1849.** Postvæsenet overtager fra 14. maj omdelingen af bybreve.
- Stenograf Dessau ansættes ved den grundlovgivende rigsdag for at oplære stenografer til rigsdagens brug; udgiver 1853 den første lærebog i Gabelsbergs system.
  - Danmarks Riges Grundlov vedtages af rigsforsamlingen 25. maj og stadfæstes af kong Frederik VII 5. juni.
  - Kbhvn. deles i 9 folketingskredse ved lov af 16. juni.
  - En landmand Jerichau fra Fredensborg får 26. juli bevilling til at udføre renovation af byen mod at indsætte transportable tønder i dens pri-
- veter. Hermed begynder de gamle latrigrubers forsvinden.
- De fra krigen hjemvendte tropper holder deres festlige indtog i Kbhvn. 9. og 10. sept. og modtager kongens tak ved en revu på Nørrefælled 10. sept.
  - Valg til folketinget foretages første gang 4. dec., til landstinget 29. dec.
- 1850.** Den første ordentlige rigsdag åbnes 30. jan.
- Et udsalg af drikkevand fra Helligkors kilde i Roskilde åbnes i en træbod ved Rundetårn i jan.
  - Logihuset Pjaltensborg i Åbenrå brænder natten til 26. marts, erindret i sangen: »Julia, Julia, hopsasa«.
  - Forbudet mod fremmede jøders adgang til riget hæves ved lov af 5. april.
  - Ved lov af 20. juni ophæves indkvarterings-hjælpekatten og tugthusskatten, og en ligningsskat pålægges (ophævet 1903).
  - Kvæsthusbroen anlægges.
  - Et maskinværksted opføres på Nyholm.
  - Fortovene i forstæderne får første gang en ordentlig brolægning.
  - Den første offentlige søbadeanstalt for mænd oprettes; nedlagt 1887.
  - Anvendelsen af kul som brændsel begynder ved denne tid.
  - Det matematiske-naturvidenskabelige fakultet oprettes ved Universitetet.
  - Omtrent ved denne tid bliver herrekjolen sort; samtidig indføres jaketten, der bliver hverdags- og hjemme-dragt.
  - Borddanseepidemien udbryder (kom fra Amerika).
  - Børnehospitalet i Rigensgade åbnes d. 11. nov., nedlagt i 1876.
  - Diskussionen om kvindernes emancipation begynder med Clara Rafaels breve i dec.
  - Rasphusarbejde afskaffes ved lov af 29. dec.
- 1851.** Østerport holdes fra 1. jan. åben hele natten.
- Lov om pressens brug af 3. jan. fast-

Udsigt til Tivoli, ca. 1850, i forgrunden broen udenfor Vesterport.

(1851 fortsat)

- slår nærmere den i Grundloven givne trykkefrihed.
- Bygningshåndværkerne begynder strejke 18. jan. Ved dens bilæggelse kort efter udfærdiges første gang en trykt priskurant; forbudet mod strejker (se 1800) blev ikke bragt til anvendelse.
- De fra krigen hjemvendte troppers indtog i Kbhvn. åbnes af Garden 2. febr.
- Fæstningsslaveristraffen afskaffes fra 1. april og erstattes med tugthusstraf.
- Postfrimærker indføres fra 1. april, og der anbringes brevkasser i gaderne. Postanvisning og postopkrævning indføres.
- Borgerligt ægteskab indføres ved lov af 13. april for personer, af hvilke begge eller den ene ikke hører til noget anerkendt trossamfund, eller som hører til forskellige trossamfund;
- den første borgerlige vielse fandt sted på Rådhuset 14. juli s. år.
- Der må fra 1. maj ikke foregå flere begravelser på kirkegårdene indenfor Kbhvns volde (forbudet overtrædes under koleraen to år efter).
- Frilagerinstitutionen indføres ved bkg. af 30. juni.
- N. Zahles Skole oprettes.
- Den første af de frbgske sideveje, Christiansholmsvej (nu Nyvej), anlægges og efterfølges snart af en række andre.
- En almindelig udskylning og rensning af rendestenene forsøges i sommermånederne. Forsøget gentages ikke, da det forårsagede stank og var kostbart.
- Den første svendestiftelse, tømrernes i Adelgade, opføres.
- Sættemaskinen, opfundet af en kbhvnsk typograf, Chr. Sørensen,

Æresport, rejst ved Nytorv, i anledning af troppernes indtog 1851.

- fuldføres og udstilles i London; tages i brug på »Fædrelandet«s trykkeri 1854.
- Direktør for Det sjællandske Jernbaneselskab Søren Hjorth opfinder dynamoprincippet.
- Fabrikation af gummigaloscher begynder her i byen.
- Antiksamlingen grundlægges, i 1892 indlemmet i Nationalmuseet.
- Det første nordiske skolemøde afholdes i Kbhvn.
- Vandkommissionen påbegynder artske boreri 1. sept. i Damhussoens opland.
- Luftskipperen Tardini forulykker 14. sept.
- Cæcilia-Foreningen stiftes 29. okt. af komponisten Henrik Rung.
- Dagbladet udsender sit første nummer 24. nov. (C. St. A. Bille); opført at udkomme 1931.
- Tallotteriet ophæves 31. dec. iflg. lov af 22. dec. 1850.
- 1852.** Ved lov af 6. jan. blev demarkationslinien, der fra 1810 lå omtrent langs Falkoner Alléen og Jagtvejen, flyttet til søernes indre grænse, hvorved ca. 1800 tdr. ld. fik fuldkommen byggefrihed. Herved fremkaldtes i den følgende tid en eksplosionsagtig bebyggelse af Kbhvns udenbys kvarterer og af Frbg. Der byggedes højt og sammentrængt, da arbejderne, som dengang ikke havde andet befordringsmiddel end »apostlens heste«, ikke måtte have for lang afstand til arbejdspladsen. 1852 danner derfor et vendepunkt i Kbhvns udviklingshistorie.
- Konsumptionen ophører fra 1. april i henhold til lov af 7. febr. 1851.
- Der opstilles slagterboder på Gråbrodretov.

Koleralejr på glaciset 1853 (bagved Studenterforeningens nuv. bygning).

(1852 fortsat)

- Søndermarken åbnes for publikum ved denne tid.
  - Den første større industriudstilling afholdes på Christiansborg Slots Ridebane, og samtidig afholdes det første alm. danske industrimøde.
  - Anlægget af H. C. Ørstedsvej og Bülow'svej begynder.
  - De to første offentlige nødtørftshuse (»urinkroge«) opstilles.
  - Brevsamlingssteder oprettes i Københavns omegn.
  - En socialistisk kandidat (tøjmager Klamer) opstilles første gang ved et folketingsvalg (på Chrsthvn.). Han får 109 stemmer.
- 1853.** Fr. Dreier stifter Foreningen for billige Livsfor nødenheder (Danmarks første brugsforening) 9. jan. Den bestod kun et par år.
- Kolera hærger byen fra 12. juni til 31. okt.; af dens ca. 130.000 indbyggere døde 4737. Små epidemier opstod i 1854, 1855, 1857.
  - Tanken om fattige kbhvske skolebørns ferieophold på landet fremsæt-

tes af overlærer, pastor emer. S. C. Müller og realiseres delvis allerede samme år.

- Anlægget af sidegader på Nørrebro (Blågårds jorder) begynder – med Tømrergade og Smedegade. De første lejekaserner var – med dispensation – opført allerede 1847. På samme tid begynder udstykningen af Store Ravnsborgs og Solitudes jorder.
- Borgerrepræsentationen vedtager et kombineret vand- og kloakanlæg (med indførelse af w. c.). Forslaget strander på regeringens og overpræsidentens modstand.
- Oldsagssamlingen flyttes til Prinsens Palæ.
- Bing og Grøndahls Porcelænsfabrik stiftes 19. april, og dens fabrik opføres på Vesterbro.
- Frue Plads, der siden 1807 henlå i uordnet tilstand med rester af den gamle kirkegård, brolægges og afspærres for vogne.
- Et græsk-katolsk kapel åbnes i Laksegade. Er senere nedlagt.
- Der må fra 1. aug. ikke foregå flere

Af Københavns historie 1853-1857

- begravelser på kirkegårdene på Chrsthvn., der i høj grad havde været benyttet under koleraen.
- Norgesporten i Kastellet holdes fra 1. sept. åben hele natten.
  - De sidste rester af port- og passagepenge for fodgængere bortfalder 1. sept.
  - Samtlige kirkeskoler nedlægges 1. okt. Først i 1864 oprettes »De forenede Kirkeskoler« atter (se 1953).
- 1854.** Statstelegrafan åbnes 1. febr., og Danmark sættes i forbindelse med Hamborg og derved med det europæiske telegrafsystem.
- Kbhvns private Lånebank åbnes 1. febr.
  - Schneekloths Skole oprettes 2. maj.
  - Opførelsen af Lægeforeningens Boliger ved Østerbrogade begynder, fuldendt 1871 - det første forsøg på at skaffe gode og billige arbejderboliger.
  - Hovedstadens første store grundlovsfest fejres på Eremitagesletten 5. juni (25.000 deltagere). En stærk oppositionsbewægelse mod regeringen og fællesforfatningen af 26. juli giver sig udtryk i nye Casino-møder 29. aug. og 28. sept. Der stiftes en grundlovsværneforening, efterhånden med filialer rundt om i landet (se 1877).
  - »Den kronologiske Samling« oprettes ved kgl. resolution af 14. juni. Efter kgl. resolution af 28. dec. 1858 kaldet »De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg Slot«.
  - Højesteret får lokaler på Amalienborg (til 1864).
  - Den første symaskine forevises i Industriforeningen.
  - Brokkensbod ved Toldbodvej nedrives og giver plads for rederiet C. K. Hansens bygning. Her havde været en meget søgt beværtning i hvert fald siden Frederik III's tid.
  - Af Nyboder overgår i 1854-57 et areal mellem Store Kongensgade og Borgergade til privat bebyggelse.
- 1855.** Telegrafaffindelsen med Sverige og Norge åbnes 1. jan.
- Rentefoden gives fri (undtagen lån i faste ejendomme) ved lov af 6. april.
  - Børsbygningen overdrages til Grosse-rer-Societetet.
  - En passage for fodgængere etableres over volden og stadsgraven i nærheden af Skt. Peders Stræde. Den kaldtes Teglgårdsbroen (forsvandt 1874).
  - Krinoliner kommer i brug og holder sig til ca. 1870.
  - Den første lutherske frimenighed uden for folkekirken stiftes i Kbhvn. af N. P. Grunnet.
  - Åndssvageanstalten (Skolehjemmet) på Gl. Bakkehus åbnes 15. nov.
- 1856.** Kbhvns bygningskommission oprettes ved lov af 17. marts.
- Jernbanen til Korsør og dampskibsforb. Korsør-Kiel åbnes 27. april.
  - Skt. Josephs Søstre kommer til Kbhvn. 11. maj.
  - Det første alm. danske håndværker-møde afholdes 25. juni (i anledning af kampen om næringsfriheden).
  - De militære skildvagter ved samtlige porte inddrages 30. juni. Kbhvn. opfører at være en fæstning. Nørreport nedrives, og færdselen ad den ny gennembrudte forlængelse af Frederiksberggade åbnes 18. okt.
  - De Monradske Kursus, begyndelsen til Danmarks Lærerhøjskole, oprettes.
  - Beethovens 9. symfoni opføres 1. gang i Kbhvn. med N. V. Gade som dirigent.
  - Navnet Orlogsværftet for Holmens anlæg bliver officielt fastslået.
  - Det første dampkøkken oprettes (i Lille Regnegade).
  - De sorte studenterhuer indføres.
  - Grundtvigs højskole »Marienlyst« i Rådmandsmarken åbnes 3. nov. Havde til huse her til 1890. Bygningen nedreves 1953.
  - Den sjællandske Bondestands Sparekasse stiftes 26. nov.
- 1857.** Sparekassen Bikuben stiftes 3. marts; dens nuværende bygning tages i brug april 1884.
- Kbhvns kommunalbestyrelses ordning udvikles ved lov af 4. marts og vedtægt af 30. dec. Borgerrepræsentanterne vælger de 4 borgmestre og de

Vesterport under nedrivningen 1857.

(1857 fortsat)

4 rådmænd, dog skal valget approberes af kongen. Fattigdirektionen, vandkommissionen samt brolægning- og vejkommissionen ophæves og deres virksomheder henlægges under magistraten. Overformynderiet udskilles under en særlig styrelse.

- Dåbstvang afskaffes ved lov af 4. marts.
- Privatbanken oprettes ved kgl. bevilning af 4. marts; 1. juni vælges C. F. Tietgen til den ene direktør.
- Øresundstolden ophæves 1. april.
- Nedrivningen af Amagerport, Vesterport og Østerport begynder. Ved de nedrevne porte opstod et »gab«, som først forsvandt, da voldene ca. 15 år senere blev sløjfet.
- Forlystelsesetablissemnet Alhambra (ved nuv. Alhambrevej) åbnes 21. aug. af agent Georg Carstensen som konkurrent til Tivoli; nedlægges 1869.
- Den første gade i »Kløvermarken«

(mellem Jagtvejen og Lygten) anlægges. Det var Allersgade.

- Udstykningen af Rosenvænget i villa-grunde begynder; fortsættes til 1872.
- Patentstilladset (til brug ved husreparationer) opfindes af en løjtn. Jensen.
- Valkendorfs vejerhus ved Gl. Strand nedrives. På dets plads blev i en række år »Loppetorv«. Det flyttedes ca. 1880 til Vandkunsten.
- Pavillonen Odeon i Frbg. Allé opføres. I 1869 forandredes navnet til Morskabsteatret; i 1917 til Betty Nansen Teatret og i 1944 til Allé-Scenen.
- Det første private kemisk-analytiske laboratorium åbnes. Nu V. Steins.
- Vesterbros Torv anlægges ved nordenden af de gamle reberbaners plads (deraf bruddet i den side af torvet, hvor Eliaskirken nu ligger).
- Stockholmeren V. Granberg går op med en ballon fra Christiansborg Ridebane 26. juli, men kommer kun

Af Københavns historie 1857-1859

- til Hofteatrets tag («Den går inte, Granberg»).
  - Elektrisk lys og et elektrisk springvand forevises på Christiansborg Ridebane 27. aug.
  - Folketeatret åbnes 18. sept.
  - Daglig fejning af gaderne indføres i nov. Det havde været anordnet allerede 1777, men gennemførtes først nu.
  - Stor handelskrise udbræder i Kbhvn. i begyndelsen af december; staten træder hjælpende til for at afbøde almindeligt sammenbrud.
  - Kbhvn. får gasbelysning. Vestre Gasværk begynder sin virksomhed d. 4. dec. med 1800 lygter i stedet for de 1600 tranlygter; anlægget påbegyndtes i 1856.
  - Ved lov af 14. dec. bestemmes grundskat for ejendommene i Københavns udenbys kvarterer.
  - Færgeretten i Kbhvns havn gives fri 14. dec.
  - Næringsfrihed indføres ved lov af 29. dec.; trådte fuldstændig i kraft 1. jan. 1862. Laugenes eneret ophæves, torvetvangen afskaffes.
  - Kbhvns skoledirektion får sin nuv. sammensætning ved lov af 29. dec.
  - Frbg. sogns økonomiske bestyrelse ordnes ved lov af 29. dec. Den tidligere forbindelse med Hvidovre ophører, og Frbg. får en forvaltning omtrent som købstædernes. Sognet deles i et bydistrikt og et landdistrikt.
- 1858.** Børsalen indvies 2. marts.
- Anlægget af søbefæstningen vedtages ved lov af 31. marts. Arbejdet begyndte i 1859, afsluttedes i 1868.
  - Kvinder opnår lige arveret med mænd og ugifte kvinder lige myndighed med mænd fra 1. maj iflg. to love af 29. dec. 1857.
  - De første sidegader på Vesterbro, Valdemarsgade, Dannebrogsgade og Oehlenschlägersgade anlægges på denne tid, dog ikke i deres nuv. udstrækning.
  - Frederik VI's statue i Frbg. Have afsløres.
- Det første annoncebureau i Kbhvn. stiftes.
  - I dette og de følgende år underkastes Rosenborg Slot en gennemgribende restaurering og omgivelserne ordnes.
  - Dokken på Holmen indvies 18. aug.
  - Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole åbnes 24. aug. Veterinærskolen på Chrsthvn. nedlægges; samtidig ansættes N. J. Fjord som docent ved Landbohøjskolen og begynder sine banebrydende forsøg på en række landbrugstekniske områder, der i 1883 samles under Forsøgslaboratoriet og efterhånden under en række forskellige laboratorier rundt i landet.
  - Den første metodistiske gudstjeneste holdes i Kbhvn. i sept.
  - Pepita de Oliva gæster Kbhvn. og danser første gang 14. sept.; kom igen i 1861.
  - Det kgl. Blindeinstitut på Kastelsvej indvies 5. nov. (Arkitekt: F. Meldahl).
  - Havnevesenets styrelse ordnes ved lov af 30. dec.
- 1859.** Universitetets kemiske Laboratorium indvies i Ny Vestergade 19. febr. I 1892 flyttet til Ø-Voldgade.
- Ved lov af 15. april bestemmes, at Gammelholm og Botanisk Have bag Charlottenborg skal afgives til bebyggelse; flådens etableringer flyttes fra Gammelholm til Orlogsværftet på Nyholm.
  - Kbhvns Sygehjem på Rolighedsvej indvies 27. maj, trådte i virksomhed 4. juni. I 1922 flyttet til Ordrupvej.
  - Det nuv. Blågård Seminarium oprettes 15. juni.
  - Joseph Michaelsen fremsætter sit forslag til dannelsen af en verdenspostforening.
  - Tunnelen under havnen (til kloakledninger m. m.) fuldføres.
  - Gadenumre indføres i Kbhvn.
  - En fabrik til sodafremstilling af kryolith anlægges af prof. Julius Thomsen ved kalkbrænderiet på Østerbro.
  - Kbhvns Vandværk på fæstningsgla-

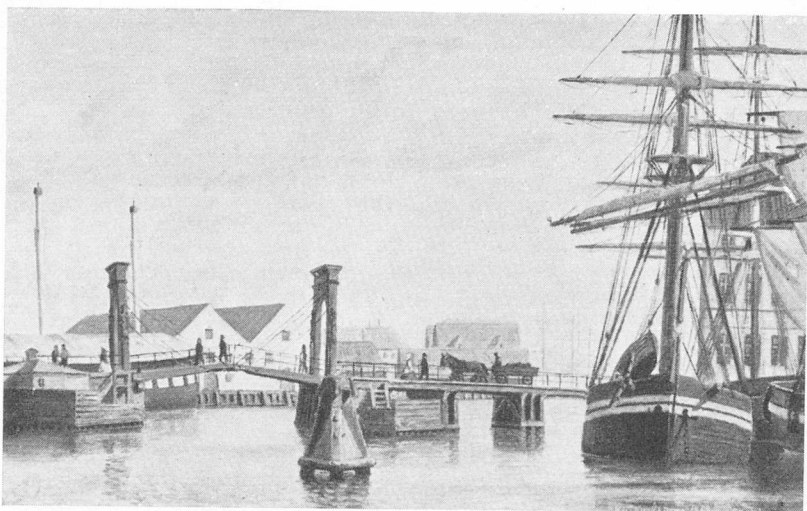
Af Københavns historie 1859-1861

(1859 fortsat)

- ciset ved Farimagsvæjen træder i virksomhed 8. aug.; blev påbegyndt 1857. Den sydlige del af Skt. Jørgens Sø inddrages i anlægget, og en dæmning føres over søen.
- Zoologisk Have åbnes 20. sept. af Niels Kjærbolling; i 1872 overgået til et aktieselskab.
- Illustreret Tidende udsender første nummer 2. okt. Det var Danmarks første illustrerede ugeblad; ophørte 1924 at udkomme.
- Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme stiftes 17. dec.
- 1860.** Nytårsnat foretages der hæftige demonstrationer på Christiansborg Slots Ridebane mod grevinde Danner og ministeriet Rotwitt. Optøjerne gentages tre gange i jan. og fører til politikampe og talrige fængslinger.
- Folkemængde d. 1. febr.:
Kbhvn. 155.143.
Frbg. 8.164.
- Stokhuset nedlægges som straffeanstalt 31. marts.
- Kbhvns Grundejerforening stiftes 23. maj.
- Ved denne tid begynder anvendelsen af petroleum til belysning.
- Der oprettes 6 faste brandstationer, indbyrdes telegrafisk forbundne. Her ved gøres det første skridt henimod en ordning efter det nugældende system.
- Kødudsalg i private huse bliver til-ladt.
- De første lukkede flytte-omnibusser kommer i brug.
- De første underjordiske kloakanlæg udføres; de havde deres udlob i havnen og kanalerne, så man måtte forbyde vandklosettets afløb til dem og bevare tøndesystemet.
- Der oprettes direkte telegrafforbindelse med England; den ophører med krigen i 1864 (se 1863).
- Koks bliver almindelig som brændsel ved denne tid.
- Regensens ligbæringsret ophæves.
- Lemmestiftelsen på Skt. Hans Hospi-

- tal bortflyttes, og hospitalet benyttes derefter kun til sindssyge.
- Gadevandning med sprøjteslange foretages første gang (på Østergade) i juli.
- Frbg. gasbelysning begynder i sept.
- Arbejderforeningen af 1860 stiftes af C. V. Rimstedt 20. sept. (hedder siden 1929 Foreningen af 1860).
- Det første patentbureau stiftes 1. okt.
- Kbhvn. får sin første sundhedsvedtægt 26. okt.
- Stadsmusikantembedet ophæves 12. dec.
- 1861.** Begravelseskontoret oprettes i henhold til kgl. resolution af 7. juli 1859, træder i virksomhed 1. jan.
- Ved lov af 19. febr. ophæves nærings-skatten (af 1812) og der indføres indkomstskat til kommunen (ændret 1887 og 1910), og med de kommunale ejendomsskatter foregår den forandring, at medens de tidligere var foranderlige, bliver de nu fastslåede til et bestemt årligt beløb (ændret 1903).
- Sø- og handelsretten oprettes ved lov af 19. febr.
- Grundtakst indføres på Frbg. 6. april.
- Etablissementet Thors Hal på Vesterbro åbnes i Frederik VII's nærværelse i maj; omdannedes senere til danse-lokale (Figaro, nu Valencia).
- Kadetakademiet i Fredericiagade omdannes til kaserne for infanteri og ingeniører. Landkadetakademiet op-hæves.
- Den første eksaminerede lærerinde ansættes ved Kbhvns kommunesko-ler.
- Gammelholms bebyggelse begynder.
- Skt. Johannes Kirke indvies 25. aug.
- Universitetets astronomiske Observa-torium på Rosenborg Bastion tages i brug i sept. Samtidig nedlægges observatoriet på Rundetårn.
- Kbhvns kommunalbestyrelse vedtager en plan om salget af fæstejorderne på Bistrup godser, bekendtgjort 1. okt.
- Universitetsbibliotekets bygning i Fiolstræde tages i brug i nov. og bo-

Knippelsbro 1862 (se 1869).

- gerne flyttes dertil fra Trinitatis Kirkes loft.
- De kommunale valg på Frbg. ordnes ved lov af 23. dec.
- 1862.** Den tvungne laugsordning ophører 1. jan. i henhold til lov af 29. dec. 1857.
- Frihandelsforeningen stiftes 28. febr.; ophørt ca. 1870.
  - Alderstøt grundlægges 26. febr.; bygningen mod Nørrebrogade fuldendes i 1879, i Møllegade i 1895.
  - Nordisk studentermøde afholdes i Kbhvn. 11.-17. juni.
  - En plan til uddybning og regulering af havnen forelægges og gennemføres i de følgende 18 år.
  - Jernporten ved Frbg. Allé nedbrydes; dens nordlige låge med pillerne ved Værnedamsvej forsvinder dog først 1872.
  - Flåden får sine to første panserskibe.
  - De to første forretninger med fotografiske artikler oprettes.
  - Kbhvns kommunes skattekontor oprettes, 1882 kaldet skatteinspektora-tet, 1898 skattedirektoratet.
- Udlevering af proviant fra Proviantgården ophører.
  - Af Nyboder sælges 1862-73 grundene mod Adelgade, Ny Kronprinsesse-gade, Klerkegade, Fredericiagade og nogle mindre gader.
  - Postekspeditioner på Vesterbro, Nørrebro og Østerbro oprettes 15. juli.
  - Kbhvns borgere fejrer venskabet mellem Nordens konger, Frederik VII og Carl XV, ved en banket på Børsen, fakkeltog m. m. 19. juli.
  - Vejviseren overtages af stadskonduktør, kapt. T. Krak, der i løbet af dens to følgende årgange forøger dens indhold med real-register, hus-register og fag-register.
  - I sept. afholdes prøve kørsel med et landevejs-lokomotiv («Damp-elefanten») i Kbhvns nærhed.
- 1863.** Kbhvns politi ordnes ved lov af 11. febr. og regulativ af 12. juni, træder i virksomhed 1. juli. De forhadte bambusstokke, hvormed politiet hidtil havde været udrustet, afløses af stave efter engelsk mønster. Den offentlige politiret oprettes. Vægterinstitutio-

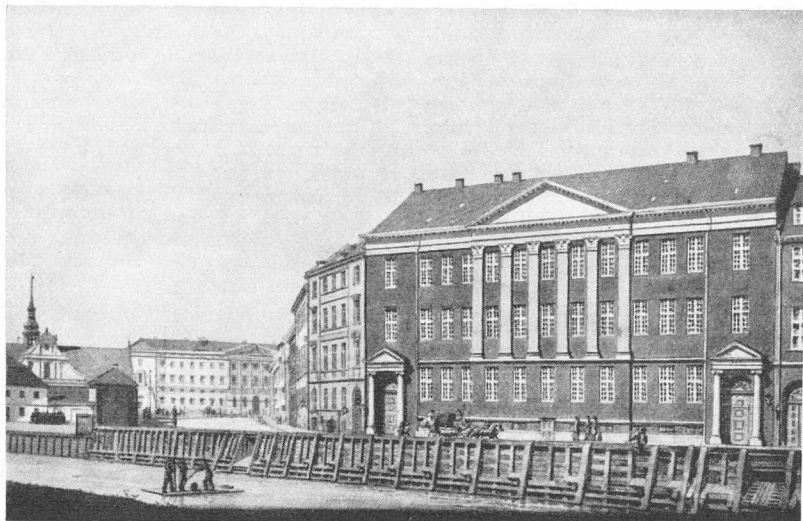
Af Københavns historie 1863-1865

(1863 fortsat)

- nen ophæves; opdagelsespolitiet oprettes. Der oprettes 3 politiinspektorer, og staden deles i 6 politikredse. (Hertil kommer i 1885 Østerbro, i 1902 det yderste Nørrebro og i 1906 Valby, ialt 9 kredse).
- På Casino-mødet 28. marts opfordres ved de nationalliberaleres initiativ regeringen til at tage afgørende skridt til Holstens usondring af og Slesvigs tilknytning til kongedømmet.
- Studenterforeningens bygning, Holmens Kanal, opføres med anvendelse af Holmens hovedmagasins bygning, indvies 17. april, nedrevet 1911.
- En græsk deputation ankommer 25. april til Kbhvn. for at tilbyde prins Vilhelm (senere kong Georg I) Grækenlands krone.
- Diakonissestiftelsen oprettes 26. maj.
- Et panserværksted opføres på Dokøen.
- Frbg. Hospital oprettes på Lampevej (Howitzvej), i 1903 flyttet til N-Fasanvej.
- Gadenumre indføres på Frbg.
- Fajancefabrikken Alumina i Smallegade anlægges.
- Frbg. Assistent Kirkegård (fra 1926 Solbjerg Kirkegård) anlægges.
- Mellemført og Prøvestenen fuldføres, begge som faste, kasematterede forter; påbegyndt ca. 1859.
- Endnu i dette år var der over 3000 kreaturer opstaldet i den overbefolkede indre by.
- Toldloven af 4. juli ophæver al udførselstold og nedsætter beskyttelsen betydelig.
- Kongerne Frederik VII og Carl XV samt konsejlspræsident Hall mødes i Skodsborg 22. juli (allianceaftalerne).
- Jernbanen til Klampenborg åbnes 22. juli og til Lyngby 1. okt.
- Kommunehospitalet åbnes 19. sept. Kirken indvies 18. okt. Arkitekt: Christian Hansen.
- Den første sporvejslinie (og tillige den første på Europas fastland),

nemlig Frbg. ad Alléen til Trommesalen åbnes 22. okt. og fra Trommesalen til Skt. Annæ Pl. d. 25. dec.

- Christian IX underskriver »Novemberforfatningen« 18. nov.
- Frederik VII's lig ankommer fra Glücksborg 2. dec. og føres fra Christiansborg til Roskilde d. 18. dec.
- 1864.** Kbhvns Dags-Telegraph, begyndelsen til den Ferslewske presse, udkommer 1. jan. (ophørt 1891).
- Nye danske Brandforsikr.-Selskab stiftes 11. jan., begyndte sin virksomhed i april.
- Meddelelsen om Dannevirkes rømning fremkalder en voldsom bevægelse i byen 6. febr.
- Jernbanen til Helsingør over Hillerød åbnes 9. juni. Samtidig tages den senere såkaldte Nordbanegård i brug.
- Højesteret flytter atter ind på Christiansborg.
- Diligencebefordring fra Kbhvn. ophører fuldstændig.
- Den første dampsprøjte anskaffes af brandvæsenet.
- Holmens Kanal tilkastes.
- Frbg. jernbanestation anlægges, idet Roskildebanen nu føres herover i st. f. som tidligere over Valby.
- August-Foreningen stiftes af Helstatspartiets førere; ophørt 30. marts 1869.
- Hovedbanegården ved V-Farimagsgade tages i brug d. 14. okt. (nedrevet 1917). Den lå ligesom den første udenfor voldene.
- 1865.** Den første af Hambros vadske- og badeanstalter og den første offentlige badeanstalt i Kbhvn. (i Borgergade) åbnes 26. jan. Den sidste af disse anstalter nedlagdes 1918.
- Kirkelig Forening for indre Mission i Kbhvn. stiftes 15. febr.
- Den indenbys kbhvske telegrafbefordring åbnes d. 17. febr.
- De Kellerske Andssvageanstalter oprettes.
- Antallet af sangerindeknejper i Kbhvn. og Frbg. kulminerer i dette år med 31.

Peschier's Palæ, opført 1795 (nu Landmandsbanken) ved Holmens Kanal (se 1864).
I baggrunden Christiansborg Slot.

- Arbejdernes Byggeforening stiftes af fysikus F. Ulrik.
  - Den store mølle ved Vodroffgård brænder.
  - Et jernskibsbyggeri opføres på Nyholm.
  - De første kloaker på Frbg. anlægges (under Gl. Kongevej).
  - Den første velocipede, der ligner den gamle draisine, men har pedaler på forhjulet, kommer til Kbhvn., hvor de dog først kommer i handelen 1868; men efter at have været højeste mode et par år forsvinder de atter.
  - Navigationsskolen i Kbhvn. indvies d. 1. sept.
  - Sporvejslinien Skt. Annæ Plads-Vibenshus åbnes 2. sept., forlænges 1868 til Slukefter, med kørsel hveranden time.
  - Lov om valg af borgerrepræsentanter i Kbhvn. af 23. dec. giver valgret til alle bosatte borgere, som er valgbare til folketinget og betaler skat af mindst 200 rdl.
- 1866.** Det kbhvske sporvejsforetagende overgår i et dansk selskabs hænder d. 1. jan.
- Metodistkirken i Rigensgade (nu Jerusalemskirken) indvies 7. jan.
  - Kunstmuseet (Kunstammeret) opløses 29. jan. og dets genstande fordeles mellem andre samlinger.
  - Ritzaus Telegrambureau stiftes (1. febr.).
  - Almindelig borgerlig straffelov af 10. febr. Ved denne afskaffes bl. a. kagstrykning.
  - Under grundlovs kampen stiftes Det forenede Venstre.
  - Livgarden til hest opløses 31. maj.
  - Danmarks Riges gennemsete Grundlov af 5. juni 1849 stadfæstes 28. juli.
  - Tivolis nye pavillon (kaldet »Kisten«), opføres; senere Apollo Teatret.
  - Arbejdernes Byggeforenings første huse bortloddes (på Amager).
  - Ombygningen af Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Chrsthvn. fuld-

Af Københavns historie 1866–1868

(1866 fortsat)

- endes (påbegyndt 1861). På den tidligere veterinærskoles grund opføres en særlig straffeanstalt for kvinder. Denne bygning blev i 1870 arresthus for mænd, i 1895 for kvinder og solgtes i 1921 til nedrivning.
- Børsgraven tilkastes, hvorved Slots-holmsgade fra Børsens midte til havnen opstår.
  - Den kgl. danske Yachtklub stiftes under navnet Dansk Forening for Lystsejlsads.
  - Den første roklub i Danmark (Kbhvns Roklub) stiftes.
  - Christiansholms ø sælges til Akts. Christiansholms Fabriker. I 1920 overgik øen til Kbhvns havnevesen.
  - Grundstenen til de Classenske Boliger ved Godthåbsvej lægges d. 2. aug. På en del af boligernes grund opføres 1943-46 »skyskraber«-komplekset Godthåbs Have.
  - Frbg. får fra 1. okt. udvidet næringsfrihed ved lov af 23. febr. s.å.
  - Sporvejslinien ad Vesterbrogade til Sorte Hest åbnes 18. nov.
  - Det forenede Dampskibsselskab stiftes 11. dec. af C. F. Tietgen ved overtagelse af 22 skibe fra flere ældre rederier. Selskabet overtager og ombygger i 1872 det gamle Søkvæsthus ved Kvæsthusgade.
  - Hærens Geværfabrik oprettes 23. dec.; flyttes i 1888 fra Proviantgården til Amager Boulevard.
- 1867.** Kbhvns Musikkonservatorium begynder sin virksomhed 2. jan.
- Frbg. Brandvæsen ordnes ved vedtægt af 24. jan.
  - Det Classenske Bibliotek forenes med Universitetetsbiblioteket d. 2. marts.
  - Ved lov af 6. juni nedlægges Københavns fæstningsværker undtagen Kastellet og Amagersiden, og det bestemmes, at deres areal (med undtagelse af 21 tdr. land, der var udset til Botanisk Have) kan sælges til Kbhvns kommune, samt at byggeservituten kan hæves for de private grunde indenfor søerne, når ejerne betaler halvdelen af værdiforhøjelsen

til staten, bestemt af en taksationskommission. Herved blev også staten interesseret i den mest mulig sammentrængte bebyggelse.

- Vesterbros Passage dannes som en nedrivning over stadsgraven. Fra nedrivningen af Vesterport (se 1857) havde her været »Vesterbros Gab«.
  - Indlemmelsen af Dronningens Eng-have m. fl. mindre enklaver (ialt 15 tdr. l.), der i 1621 var blevet afstået til kongen, begynder; afsluttes 1888.
  - Trekroner ombygges 1865-67.
  - Den kgl. Porcelænsfabrik overgår til en privatmand, som 1882 overdrager den til Fabriken Alumina. Fra 1884 er den samlede virksomhed i Smalle-gade.
  - Politi-Efterretninger udsendes første gang.
  - Direkte telegrafforbindelse med Norge åbnes 1. juli.
  - Frbg. Allé og Runddelen v. Frbg. Have afleveres af staten til Frbg. kommune d. 8. juli.
  - Den første baptistkirke i Kbhvn. (Kristuskirken) indvies 13. okt.
  - Sporvejslinien Nørrebro-Kongens Nytorv åbnes 6. dec.
- 1868.** Kricketspil vinder indpas i København, men var kommet hertil nogle år før.
- »Dagens Nyheder« udsender sit første nummer, overgik i 1891 til den Ferslewse presse.
  - En ny håndværkerskole stiftes og begynder sin virksomhed 1. nov.; indlemmet i Teknisk Selskabs Skole i 1876.
  - Hærens officerskole oprettes 1. maj i st. f. Den kgl. militære Højskole og flyttes 1. maj 1869 til Frbg. Slot.
  - Sporvejslinien Tivoli-Klampenborgstationen åbnes 19. maj.
  - Frbg. Kirke, der tidligere ejedes af staten, købes af Frbg. kommune.
  - Refshaleøens dannelse begynder, hvorved havnen udvides; derimod strander de planer om anlæggelse af en ny sydhavn, der havde været forberedt siden 1862 (krig og krise).

Af Københavns historie 1868-1870

- Det første panserskib bygges på Holmen.
- Slotsholmsgades anlæg kan betragtes som fuldført; ligeledes opfyldningen af Tøjhus havnen; Christiansgade anlægges, hvor indsejlingen til denne havde været.
- Vodroffgård med have indrettes til sommerforlystelsessted (Vodroffslund).
- Den Listerske antiseptik ved sårbehandling indføres ved hospitalerne (M. Saxtorph).
- Kuglen på Nikolaj tårn anvendes for første gang som tidssignal 6. juli; falder sidste gang i marts 1909.
- Den Raben-Levetzauseke Fond oprettes ved test. af 7. sept.
- Det første grundtvigske »vennemøde« afholdes på Store Tuborg 8. sept., Grundtvigs fødselsdag.
- Danmark opnår igen direkte telegraf-forbindelse med England 21. sept. (se 1864).
- Frimurerlogens bygning i Klerkegade indvies 6. oktbr.
- Kammermusikforeningen stiftes 5. dec.
- 1869.** Politivedtægt for Kbhvn. af 18. jan. træder i kraft 1. april.
- Flådens officerskole (Søofficersskolen) oprettes 1. maj (i Gernersgade, fra 1903 på Holmen), i stedet for Søkadetakademiet, der siden 1767 (s. d. å.) havde haft forskellige bygnin-ger i brug.
- »Det lille Kjøbenhavn«, på Toldbod-pladsen (se 1795 og 1820), nedrives i maj.
- Det Store Nordiske Telegrafelskab stiftes 1. juni ved sammenslutning af det Dansk-Norsk-Engelske, det Norsk-Britiske og det Dansk-Russiske Selskab. Året efter »smugles« de første kabler ind i Kina.
- Fortovs-servering etableres første gang i Kbhvn. (i Hotel Kongen af Danmarks café).
- Havnevæsenets bygning på Toldboden tages i brug i juni.
- Avissalg på gaden begynder (med »Nyt Aftenblad«).
- Jernstøber P. Andersens vandværk på Frbg. anlægges (se 1898).
- Taksationen af den værdiforhøjelse, som de private grunde indenfor søerne har opnået, afsluttes, og i de følgende år blev servituten gennemgående afløst.
- En landmandsforsamling med stort dyrskue afholdes i Kongens Have i juli.
- En ny Knippelsbro åbnes 1. aug.
- Internationalt oldgranskermøde i Kbhvn. 27. aug.-3. sept.
- Ved kontrakt af 29. okt. overdrages de nedlagte fæstningsværker til Kbhvns kommune.
- Skydeskolen oprettes 1. nov.
- 1870.** Folkemængde d. 1. febr.:
Kbhvn. 181.291.
Frbg. 16.878.
- Nationalbankens nye bygning indvies 9. maj. (Tilbygningen ud til Havnegade opføres 1917). Bankbygningen ved Børsen nedrives.
- Borgervæbningen og Kongens Livjægerkorps ophæves, Kbhvns Væbning dannes ved lov af 28. maj; op-hævet 1909.
- Den første Wagner-forestilling på Det kgl. Teater, »Lohengrin«, gives.
- Offentlig kornvejning indføres.
- Hestevæddeløb afholdes første gang på Eremitagesletten.
- Ved sæsonens begyndelse indføres det at benævne skuespillerinderne ved Det kgl. Teater frue og frøken, i st. f. madam og jomfru.
- Tournuren særkender den elegante damedragt 1870-75 og 1882-88.
- Kommunen køber Enighedsværn til brug for det planlagte Kvægtorv.
- Forstander ved Døvstummeinstituttet Malling-Hansen opfinder skriveskuglen, den første praktisk anvendelige skrivemaskine.
- Ved den fransk-tyske krigs udbrud blusser en stærk revanchestemning frem i byen; den dør dog hen efter de store franske nederlag.
- Brandvæsenet henlægges i henhold til lov af 15. aug. 1868 under Køben-

Af Københavns historie 1870-1872

(1870 fortsat)

havns kommune fra 1. aug. Brandkorpset samt den kgl. Brandkommission hæves, og dennes dømmende myndighed overgår til kriminal- og politiretten.

- Jernbanen til Masnedsund åbnes 4. okt.
- Vestre Kirkegård tages i brug; et begravelseskapel indvies 2. nov.
- Zoologisk museum i Krystalgade åbnes for publikum 16. nov.
- Sundby Kirke indvies 11. dec.

1871. Dansk Kvindesamfund stiftes 24. febr.

- Den første cellevogn (»salatfadet«) tages i brug til fangetransport 3. marts.
- Brevkort indføres 1. april.
- En ny socialistisk bevægelse begynder med udgivelsen af Louis Pios »Socialistiske Blade« i maj.
- Jordarbejdet ved Botanisk Haves anlæg begynder. Det samme gælder Østre Anlæg. Derved bevares betydelige rester af byens gamle volde og grave.
- Den første børnehaven (efter Frøbels system) oprettes.
- Det første Ny Carlsberg Bryggeri (nu »Mellembryggeriet«) opføres. Fik sine nuværende bygninger 1880.
- Den nyere landindvinding i Kalvebodstrand begynder omtrent på denne tid.
- Vekselmæglernes og vekselernes kursnoteringsudvalg oprettes.
- Den første kemiske tøjrensingsanstalt anlægges.
- »Socialisten« begynder at udkomme som ugeblad 21. juli; dagblad fra 2. april 1872; afløses i maj 1874 af »Social-Demokraten«.
- Katolsk apostolisk Kirke i Gyldenløvesgade indvies 1. aug.
- Den første socialistiske fagforening stiftes (af tobaksarbejderne) 1. sept.
- Den danske Landmandsbank, Hypotek- og Vekselbank stiftes 5. okt., begynder sin virksomhed 2. jan. 1872.
- Frbg. tekniske Skole oprettes 14. okt.

- Den Internationale Arbejderforening for Danmark stiftes 15. okt. ved et møde i Tømmerkroen i Adelgade med Louis Pio som »stormester«.

- Georg Brandes begynder sine forelæsninger på Universitetet (Emigrantlitteraturen) 3. nov.

1872. De østasiatiske telegraf-linier inddrages under det Store Nordiske Telegraf-Selskab i febr.

- Borgerrepræsentationen vedtager d. 19. febr. at anlægge en 80 alen bred boulevard om den gamle by fra Østerbro til Kalvebodstrand.
- Konkursloven af 25. marts. Ved denne afskaffes gældsfængsel som straf.
- Aktieselskabet De danske Sukkerfabriker oprettes 20. april ved sammenslutning af flere ældre fabrikker.
- Gjethuset på Kongens Nytorv nedrives i april.
- Et arbejdermøde på Nørrefælled forhindres ved politi og militær d. 5. maj. Pio, Geleff og Brix var blevet arresteret natten forud. »Socialisten« beslæglægges.
- En nordisk Industri- og kunstudstilling åbnes i terrænet omkring Lucie Mølle (Gyldenløves Bastion) 13. juni, sluttet d. 28. okt. Industribygningen tages i brug.
- Frbg. Sporvejselskab konstituerer sig d. 14. juni.
- Voldenes sløjfning begynder.
- Udgivelsen af Københavns Diplomatium begynder; afsluttet 1892.
- Burmeister & Wains værft på Refshaleøen anlægges. Det første skib løber af stabelen året efter.
- Emdrupborg Højskole oprettes i den gamle hovedgård Emdrupgård. Nedlagt 1913.
- Det nuværende Hvidøre opføres.
- Tuborg Havn fuldføres, påbegyndt i 1869.
- Meteorologisk Institut oprettes.
- Det første nordiske industrimøde afholdes i Kbhvn. 8.-19. juli.
- Kbhvns Forstæders Sporvejselskab stiftes d. 14. aug.

Af Københavns historie 1872-1874

- Det første nordiske juristmøde i Kbhvn. 22.-24. aug.
- Bebyggelsesplanen for fæstningsterænet stadfæstes ved kgl. resolution af 25. sept.
- Kvindelig Læseforening stiftes 1. okt.
- Samfundet som antager sig vanføre og lemlæstede Børn stiftes 12. okt.
- Frbg. omnibuslinie ad Smallegade-Gl. Kongevej-Kongens Nytorv åbnes 1. okt.
- Stormflod 13. nov.
- 1873.** Kbhvns Handelsbank åbnes 18. april.
- Tuborgs Fabrikker stiftes 13. maj. Selskabet omfattede da kunstgødningsfabr., svovlsyrefabr., glasværk og bryggeri, hvilket sidste efterhånden blev dets eneste produktion.
- Drikkehaller (åbne sodavandsudsalg) åbnes flere steder i Frbg. Allé 25. maj.
- Børns arbejde i fabrikker begrænses ved lov af 23. maj, den første begyndelse til en dansk sociallovgivning.
- Ved udgravning af kælderne under Magasin du Nord findes fundamentterne af det gamle fæstningstårn Kringelen, »Byens Tårn«.
- Skt. Andreas Kirke på Ordruphøj indvies 25. maj.
- Arbejderhusene ved Ø-Farimagsgade opføres i årene 1873-89.
- »Punch« udkommer, i 1895 ændret til »Puk«, ophørt i 1899.
- »Morgenbladet« begynder at udkomme, ophørt i 1892.
- Den første sommerrevy opføres i Vesterbrogade 29. Fra 1875 opførtes sommerrevyen på Morskabsteatret.
- Kbhvns første akvarium opstår på Vesterbro (over for Thors Hal) i en dertil indrettet bygning. Da foretaget ikke har succes omdannes det i 1875 til Teater Elyseum og senere til danselokale (nuv. bygning har nr. 33).
- Peder Madsens Gang, Prammandens Gang og Bag Hovedvagten forsvinder i 1873-76, og bygningskomplekset mod Ny Østergade og Hovedvagtsgade samt Hotel d'Angleterre opstår.
- I samme tidsrum bygges ligeledes de store bygninger ved den yderste ende af Gothersgade, Frederiksborggade og Vendersgade (Søtorvet). Det er det kbhvske Byggeselskab, hvem disse forandringer skyldes.
- Salg af grunde i fæstningsterænet begynder.
- Jernbroen over »Nørreports Gab« flyttes hen i Ørstedsparken, hvor den endnu findes.
- Møntbygningen i Holbergsgade (nu postkontor) opføres på en del af den ældre møntbygnings plads.
- Sønderø købes til Kbhvns vandforsyning.
- Anlægget af Nansensgade, N-Farimagsgade og N-Søgade er fuldendt 28. juli.
- Dommen over Pio, Brix og Geleff den 6. aug. lyder på forbedringshus. Internationale opløses 14. aug. I stedet stiftes »Den demokratiske Arbejderforening«, der snart afløstes af Fagforeningernes Centralbestyrelse.
- Frederik VII's statue på Christiansborg Slotsplads afløses 6. okt.
- Ved folketingsvalget 14. nov. opslås valgresultater første gang i et dagblads vinduer (»Dags-Telegraf« i Store Kongensgade 24).
- 1874.** Første nummer af »Social-Demokraten« udkommer d. 10. maj.
- Tietgen køber Frederikskirkens (Marmorkirken) ruiner med omliggende plads af staten (i juni).
- Det nuværende Pantomimeteater i Tivoli opføres.
- Hanetårnet udfor Larslejsstræde udgraves (nedrives i 1878).
- Chr. Hansens Laboratorium begynder fremstillingen af osteløbe, der bliver en verdensartikel.
- Den første skotøjsfabrik oprettes.
- Bygningen for Søkartarkivet og Meteorologisk Institut tages i brug.
- Hovedvagten flyttes fra Kongens Nytorv til Kastellet 28. aug. og dermed bortfalder den daglige infanterivagt-parade.
- Botanisk Have åbnes 9. okt.
- Det kgl. Teaters bygning åbnes 15.

Hjørnet af Vestergade og Vestervold i 1870erne.

(1874 fortsat)

- okt.; ombygget 1913. Grundstenen lagt 18. okt. 1872.
- Oehlenschlägers statue opstilles d. 15. okt. ved Det kgl. Teater; den havde stået på Skt. Annæ Plads fra 21. okt. 1861.
- Kbhvns Understøttelsesforening stiftes 1. nov.
- Foreningen til Lærlinges Uddannelse stiftes 17. nov.
- Skt. Stefans Kirke indvies 26. dec.
- 1875.** Det nuværende møntsystem (guldmøntfod, kroner og øre) træder i kraft fra 1. jan.
- Broen over Nyhavn åbnes 6. febr.
- Vajsenhusets bygning, N-Farimagsgade, tages i brug 1. maj.
- Den sidste fattigskole nedlægges.
- Kvinder får adgang til Universitetet og dets eksaminer, dog ikke den teologiske.
- Carlsberglaboratoriet oprettes. Her udviklede professor Emil Chr. Hansen en rendyrket gærkultur, der første gang toges i brug på bryggerierne 12. nov. 1883 og vandt udbredelse over hele verden.
- Den første rotationspresse indføres.

- Den første pålægsskæremaskine kommer i brug ved denne tid (i en forretning Amagertorv 9).
- Skt. Josephs Hospital åbnes 1. juli.
- Foreningen Det røde Kors stiftes 28. aug.
- Kong Frederik VII's Stiftelse i Gyldeuløvesgade indvies 6. okt.
- Den første søndagsskole åbnes 10. okt.
- Holbergs statue ved Det kgl. Teater afsløres den 31. okt.
- Toldkammerbygningen mod Amaliegade tages i brug i nov.
- Foreningen til Dyrenes Beskyttelse stiftes 20. nov.
- 1876.** Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder åbnes 4. jan., stiftet i nov. 1875.
- Lov om den offentlige fred på folkekirkens helligdage af 7. april.
- Kbhvns Boldklub, den første i sin art her i landet, stiftes 26. april. Oprindeligt dyrkes langbold, fra 1879 også fodbold. Denne sport har dog været prøvet en kort tid forinden.
- Socialdemokratiets første kongres afholdes på Gimle 6.-8. juni.

Af Københavns historie 1876–1878

- En bredere Langebro opføres, samtidig med, at sejllobet udvides.
  - Postgården ombygges. Postkredse indføres. De nuværende store brevkasser opsættes.
  - Statistiske oplysninger om staden Kbhvn. begynder at udkomme.
  - Den høje bicycle kommer for første gang til Danmark; men cyklekørsel bliver først mere almindelig omkring 1880.
  - De første selvbevægende torpedoer fabrikeres på Orlogsværftet, og 1878 kommer de første 3 torpedobåde hertil.
  - Botanisk museum fuldføres.
  - Det socialdemokratiske vittighedsblad »Ravnen« udsender første nr.; ophørt 1926.
  - Øresundshospitalet oprettes 1. aug. De første patienter indlægges i 1878.
  - Tycho Brahes statue ved Observatoriet afsløres 8. aug.
  - Nationaltidende udsender sit første nr. den 23. sept.
  - Det tekniske Selskabs Skole åbnes 1. okt. I 1881 tages den nuv. bygning ved Nørre Voldgade i brug.
  - H. C. Ørstedes statue i Ørstedsparken afsløres 25. sept.
  - Carlsbergfondet til Videnskabelighedens Fremme i Danmark grundlægges af brygger J. C. Jacobsen ved fundats af 25. sept., stadfæstet 18. okt.
  - Emmaus-Kirken indvies 31. dec.
- 1877.** Reglement for Frbg. brandvæsen stadfæstes 1. febr.
- Skt. Pauls Kirke indvies 18. febr.
  - Pio og Geleff udvanderer til Amerika 23. marts, – med politiets bistand.
  - Den første provisoriske finanslov udstedes 12. april. – Som følge heraf stiftes påny grundlovsværneforeninger rundt om i landet (fra 21. april).
  - Ved rigsretsdom af 13. juni frifindes de fhv. ministre Krieger, Holstein-Holsteinborg og Fønnesbech i den mod dem anlagte sag i anledning af salget af Marmorkirken.
  - Magdalenehjemmet Skovtofte stiftes.
  - Den første menighedspleje i Danmark (Diakonissestiftelsens) stiftes.
  - En betydelig udvidelse af dampskibsbroen ved Kvæsthusgade påbegyndes.
  - Gammelholms bebyggelse kan betragtes som fuldført.
  - Illustreret Familie-Journal begynder at udkomme.
  - Kehlets Varieté i Allégade åbnes; her traf Drachmann i 1887 »Edith«.
  - Rulleskøjteløb ses første gang i Kbhvn. 14. juli (i en pantomime i Cirkus Renz).
  - Martinskirken (Evang. Luth. Frikirke) indvies 19. aug.
  - Ved rigsretsdom af 4. okt. frifindes de fhv. ministre Hall og Worsaae i den mod dem anlagte sag i anl. af overskridelse af bevillinger til det nye kgl. teater.
  - Lindevangshjemmet indvies 30. dec.
- 1878.** Socialdemokratisk Forbund stiftes 12. febr.
- »Kbhvns Mælkeforsyning« oprettes d. 1. april.
  - Nationalhistorisk museum på Frederiksborg oprettes ved kgl. resolution af 5. april.
  - Skt. Jakobs Kirke indvies 23. juni.
  - Første Odd Fellow loge stiftes 30. juni.
  - Den første telefoncentral (til ekspedition af indenbys telegrammer) anlægges i Ved Stranden 18. Se 1881.
  - En træbro anlægges over Sortedamsø (se 1888).
  - Frbg. kommunale vandværk anlægges.
  - Den første kontinuerlige mejericentrifuge sættes i gang i Kbhvn.
  - Lægeforeningens boliger ved Strandvejen opføres 1878-79.
  - Bygningen for den Moltkeske male-risamling opføres (se 1804).
  - K.F.U.M. stiftes 16. sept.
  - Kunstnerhjemmet i Gothersgade tages i brug i okt.
  - Østre Gasværk træder i virksomhed 23. okt. Anlægget begyndte i 1876.
  - Tavleombæringen i de kbhvske kirker afskaffes 8. nov. (Kirketavle, 5:

Af Københavns historie 1878–1881

(1878 fortsat)

lille træplade (eller skuffe) på skaft, hvorpå menigheden lagde offer eller almisse).

1879. Arbejdernes Forsamlingsbygning i Rømersgade indvies 23. april.

- Kommunens internat oprettes.

- Dronning Louises Børnehospital åbnes 16. juni.

- Fællesrepræsentationen for Håndværk og Industri stiftes 19. juli.

- Holmensbro åbnes i juni, Højbro i aug. efter ombygning.

- Store nordiske Telegrafelskab udlægger kabler fra St. Petersborg til Vladivostok.

- Ørstedsparken åbnes for publikum d. 27. okt.; samtidig afsløres L. N. Hvidts buste.

- Skrivemaskiner (Remington) kommer i brug.

- Pladsen ved Trinitatis Kirke ordnes, Ewalds og Wessels monument opstilles.

- Arbejdernes Læseselskab stiftes 7. okt.

- Blegdamshosp. tages i brug 5. nov.

- Legatet »Albertina« til anskaffelse af billedhuggerværker på offentlige pladser og haver i Kbhvn. stiftes 19. nov. af Carl Jacobsen.

- Kvægtorvet åbnes 28. nov. mellem gasværket og tømmerpladserne, delvis på opfyldt grund; det kom først i fuld drift 1. febr. 1880. Samtidig rømmes Trommesalen som kvægtorv.

- Ibsens »Et Dukkehjem« har verdenspremiere på Det kgl. Teater med Betty Hennings og Emil Poulsen i hovedrollerne. Det er et vendepunkt i teatrets historie og giver samtidig anledning til heftige debatter i befolkningen frem i tiden.

1880. Staten overtager fra 1. jan. de sjællandske jernbaner.

- Begravelsesvæsenets nuv. ordning træder i kraft 1. jan., idet alle anliggender vedrørende kirkegårdene og begravelsesvæsenet overgår til en kommission, bestående af en borgmester, stadens 2 provster og 2 medlemmer af kommunalbestyrelsen.

- Folkemængde d. 1. febr.:

Kbhvn. 234.850

Frbg. 26.510

Sundbyerne 9.923

Utterslev under

Skt. Stefans sogn 2.039

Ialt 273.322

- Helliggeisteskirke tages i brug 6. maj efter en hovedstandsættelse, der i virkeligheden var en hel fornyelse; påbegyndt i 1878. – De gamle lærredsboder fjernes ved denne lejlighed sammen med muren ud mod gaden (nu Niels Hemmingsens Gade). Året efter forandres kirkens navn til Helligåndskirke.

- Sparekassenspektoratet oprettes ved lov af 28. maj.

- H. C. Andersens statue i Rosenborg Have afsløres d. 26. juni.

- Opfostringshusets bygning i Randersgade tages i brug 29. juni.

- Thingvallaselskabet dannes og begynder direkte passagerfart til New York. Overtages 1898 af D.F.D.S.

- Opførelsen af National-komplekset begynder; koncertsalen (senere varieté) indvies 15. jan. 1882.

- En bolig- og huslejestatistik udkommer første gang.

- Børsbroen og Frederiksholms Bro opføres.

- Smørrebrødssedler kommer i brug ved denne tid.

- Den i 1865 påbegyndte uddybning og regulering af havnen fuldføres.

- Havnebanen åbnes 1. okt.

- Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse stiftes 3. nov.

- Skt. Matthæus Kirke indvies 7. nov.

1881. »Vort Forsvar« udsender sit første nr. d. 2. jan.; ophørt 1908.

- Den første telefonstation for publikumssamtaler åbnes den 15. jan. i Lille Kongensgade. Antallet af abonnenter var 22, men steg i løbet af to år til 850.

- Forening for Ligbrænding stiftes 24. marts.

- De første høje bicykler (»ordinaries«) kommer hertil fra England.

Af Københavns historie 1881-1883

- Den 7. maj stiftede 4 kbhvnere den første cyklistklub, nu D.B.C.
- Det første centralvarme-anlæg med varmt vand indrettes i dette år (i den russiske kirke).
  - Panoramabygningen i Jernbanegade åbnes.
  - Den første elektriske buelampe tændes uden for »National« og vakte den største opsigt.
  - Anbringelsen af stenbolværker i Slotsholmskanalen afsluttes.
  - De første brandalarmerings-apparater opstilles.
  - Generalfeltmarskal Helmuth von Moltke besøger Tivolis Koncertsal og modtages af orkestret med »Heil dir im Siegeskranz«, hvilket i den følgende tid forårsager voldsomme demonstrationer mod dirigenten Balduin Dahl.
  - Akts. De Danske Spritfabrikker stiftes 9. aug.
  - Niels Juels statue på Holmens Kanal afsløres 21. sept.
  - Teknisk Skoles bygning i Ahlefeldtsg. indvies 29. sept.
  - Højres Arbejder- og Vælgerforening, fra 1916 Den konservative Vælgerforening, stiftes 6. okt.
  - Bethelskibet ved Nyhavn indvies 12. nov., fjernes 1906.
  - Friskolebørns bespisning begynder i vinteren 1881-82.
- 1882.** Firmaet F. L. Smidth & Co. stiftes 2. jan.
- Stiftelsen Georg Stages Minde stiftes 3. april.
  - Studentersamfundet stiftes 2. maj, opretter den 21. dec. en aftenundervisning.
  - Telefonanlæggene overgår til Kbhvns Telefonselskab.
  - Brevsamlingssteder oprettes i København.
  - Ny Carlsberg Glyptotek grundlægges af brygger Carl Jacobsen i en bindingsværksbygning på Ny Carlsberg. Se 1897.
  - Den kongelige Porcelainsfabrik (Alumina) flytter til Smallegade.
  - Kalkbrænderifortet fuldendes, påbegyndt i 1880. Nedlagt 1915.
  - Anlægget og beplantningen af N.-Voldgade fuldføres.
  - Den første vuggestue oprettes.
  - Missionshuset »Bethesda« indvies 26. sept.
  - Lærlinge-plejehjemmet i N-Søgade indvies 4. okt.
  - Det første offentlige cyklevæddeløb finder sted i Tivoli 8. okt.
  - Soldaterhjemmet på Chrsthvn. - det første i sin art - oprettes 13. nov., nedlagt 1922.
  - De sidste gade-tranlygter i Kbhvn. (i Kastellet) viger pladsen for gaslygter 7. dec.
- 1883.** Dagmartheatret åbnes 7. marts; nedrevet 1937.
- Strandvejens Damp-Sporvejs-Selskab får koncession 10. marts; driften begynder 23. marts 1884 med kørsel mellem Trianglen og Klampenborg og ophører 1. okt. 1892.
  - Det tyske socialdemokrati holder (hemmeligt) kongres i Kbhvn. i slutn. af marts som følge af Bismarcks socialistlov.
  - Kunststudstillingsbygningen ved Charlottenborg tages i brug 1. april.
  - Ved folketingsvalget på Frbg. 29. maj viser der sig for første gang en stærk »liberal« (antiministeriel) bevægelse i hovedstaden.
  - K.F.U.K. stiftes.
  - Landbohøjskolens forsøgslaboratorium åbnes.
  - Kbhvns statistiske kontor oprettes 1. juli.
  - Den russiske kejser Alexander III og kejserinde Maria Feodorowna samt prinsen af Wales og prinsesse Alexandra, det græske og svenske kongepar m. fl. ankommer for at besøge Fredensborg 30. aug. til 11. okt., et besøg der gentages i en årrække.
  - Alexander Newsky-Kirken indvies 9. sept.
  - 100 årsdagen for Grundtvigs fødsel fejres (ved et stort kirkeligt vennemøde d. 8. sept.). Samme dag af-

Af Københavns historie 1883-1885

(1883 fortsat)

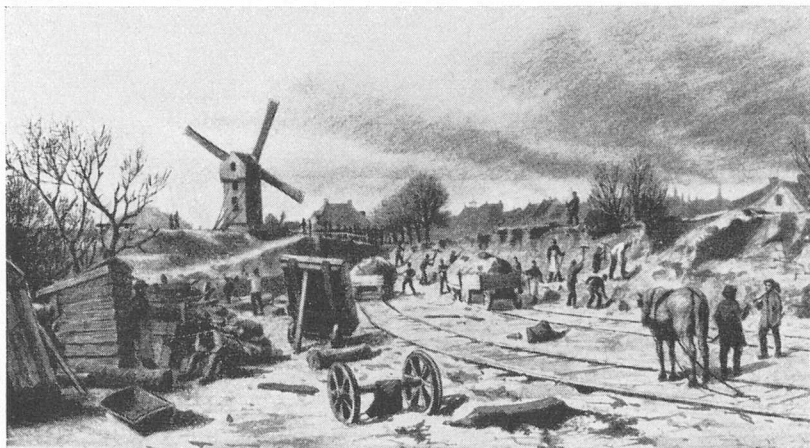
- sløres korset på Marmorkirken (se 1894).
  - De offentlige slagtehuse tages i brug d. 1. okt., men bebyggelsen fortsættes i de følgende år, og først i okt. 1887 kan anlæget betragtes som fuldført.
  - Kbhvns liberale (fra 1905: radikale) Venstreforening stiftes 16. nov.
  - Forsikringsforeningen i Kbhvn. stiftes 30. nov.
  - »Avisen« begynder at udkomme i dec., ophørt sept. 1896.
  - Den første fodboldkamp i Danmark mellem to klubber finder sted 16. dec. på Rosenborg Eksercerplads.
- 1884.** Tidsskriftet »Tilskueren« udsender første nr. i jan., ophørt dec. 1939.
- Kastrup Kirke indvies 16. marts.
  - De samvirkende Sygekasser i Kbhvn. stiftes 28. april.
  - De to første social-demokratiske folketingsmænd vælges i Kbhvns 5. og 9. kreds d. 25. juni.
  - Ca. 300 sønderjydske piger aflægger besøg i Kbhvn. og omegn 22.-29. juni.
  - Haveselskabets Have ved Frbg. Slot anlægges (lå tidligere ved Haveselskabetsvej).
  - Mosaik Menighed erhverver begravelsesplads ved Vestre Kirkegård.
  - Lawn-tennisspil indføres.
  - Laboratoriet for medicinsk bakteriologi oprettes.
  - Kongen afholder 15. aug. i anledning af en international læge-kongres den sidste fest på Christiansborg (C. F. Hansens). Ved kongressen aflægges Louis Pasteur beretning om sin behandling af hundegalskab.
  - Kommissionen til Bedømmelse af Svendeprøver i Kbhvn. oprettes ved regulativ af 3. okt.; den begynder sin virksomhed i 1885.
  - »Politiken« udsender første nummer 1. okt.
  - Christiansborg Slot brænder 3. okt.
  - En nationalsubskription til genopførelse af Christiansborg Slot åbnes d. 23. okt.
  - Efter branden flytter Rigsdagen til

- kasernen (oprindelig operahus) i Bredgade (nuv. Østre landsret), Højesteret til det Bernstorffske Palæ i samme gade.
  - Kbhvns poliklinik for ubemidlede åbnes 15. nov.; overgår til kommunen 1. sept. 1923; nedlægges 1. april 1928.
  - Den første Langeliniepavillon indvies 25. nov.
- 1885.** Der dannes riffelforeninger rundt om i landet i årets første måneder. Bevægelsen standes ved »Riffelprovisoriet« af 5. maj.
- En stor kreds af mænd og kvinder udsteder 28. marts et opråb om at yde gaver til fædrelandets forsvar.
  - Den anden provisoriske finanslov udstedes 1. april; en del af regeringen trufne militære foranstaltninger viser sig overflødige, da hovedstaden holder sig rolig. Provisoriske finanslove udstedes nu årlig til og med 1893.
  - Kongens Livjægerkorps genoprettes 30. maj til beskyttelse af kongens person; består i ca. 5 år.
  - Den nuværende Esplanadepavillon åbnes 7. maj. Den ældste opstod i 1844.
  - Jarmers Tårns ruiner udgraves i maj og får lov at stå.
  - Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse stiftes 9. maj.
  - Det danske Travelskab stiftes 19. juni. De første løb holdes 6. sept. ved Lyngbyvej. Denne bane nedlagdes 1891.
  - Margarine (opfundet i Frankrig 1870) begynder at komme i brug.
  - Vestervold med Filsofgangen fra Langebro til Halmtorvet er sløjet.
  - Den første gade-asfaltering foretages (Bredgade ud for Højesteret og Fredericiagade ud for Rigsdagsbygningen).
  - Opførelsen af Titan's fabrikskompleks ved Tagensvej begynder.
  - Kbhvns Skøjteløberforening (stiftet 1869) får overladt den sydvestlige halvdel af Peblingesøen til bane.
  - Udfyldningen af Tømmerhavnen bag Tivoli begynder. Indtil 1895 sker

Efter Christiansborg Slots brand 3. okt. 1884.

- sejladsladen til tømmerpladserne ad Tømmergraven, der først tilkastes 1897. Tømmerpladsvej blev til Reventlowsgade. De sidste tømmerpladser forsvandt 1899.
- Den sidste latringrube i Kbhvn. forsvinder.
- Studentersamfundets retshjælp begynder sin virksomhed i okt.
- Kr. Zahrtmann overtager en malerskole, som han leder til 1908, og som får stor betydning for udviklingen af dansk malerkunst.
- I årets løb fældes mange domme for majestætsforbrydelse o. a. politiske forseelser.
- Frøbelseminariet stiftes.
- Badeanstalten »Helgoland« (i Svane-møllebugten) anlægges; lukkes 1932, fjernet juli 1937.
- Fagforeningernes sammenslutning i landsforbund begynder.
- Den første større arbejdsgiverforening (jernindustriens) stiftes.
- Den første lock-out – i smede- og maskinarbejderfaget – fra 24. juli til 15. nov. Arbejderne modtog i denne kamp betydelig støtte fra bønderne.
- Skt. Johannes Stiftelse åbnes 21. juli; se 1918.
- Panoptikon åbnes 2. aug.; lukkes 1924.
- Dansk Folkemuseum åbnes 8. aug. i Panoptikonbygningen, flyttet til Prinsens Palæ 1934.
- Ingeniør H. Hammerich udarbejder det forslag til Godsbanegård, Boulevardbane m. m., der senere i alle hovedtræk er blevet gennemført; forelægges første gang offentligt 15. okt.
- Konejlspræsident Estrup er genstand for et mislykket attentat på Toldbodvej d. 21. okt.

Voldslojning ved Lucie Mølle (se 1886).

(1885 fortsat)

- Estrup hyldes af et mægtigt fanetog d. 25. okt.
  - Gendarmerikorpsset oprettes ved provisorisk lov af 27. okt.; ophævet 1894.
  - Ved provisorisk tillæg af 2. nov. til straffeloven fastsættes skærpede straffe for politiske o. l. forseelser.
  - Kbhvns kommunes folkebiblioteker (kommunebiblioteker), 6 i tallet, åbnes 7. nov.
- 1886.** Det første spadestik til Kbhvns nye befæstning gøres 27. marts ved Garderhøj.
- Cirkusbygningen i Jernbanegade åbnes 16. april.
  - Lucie Mølle på Gyldenløves Bastion (hvor nu Rådhuset står) flyttes til Kongens Enghave i maj; den brændte Skt. Hansaften 1914, og var den sidste stubmølle på volden.
  - Sundhedsvedtægt for Kbhvn. af 15. juni indfører kød- og mælkekontrol og indeholder bestemmelser om sundhedsfarlige bygninger.
  - Hvidfeldtmonumentet på Langelinie rejses.
  - Aborreparkens anlæg omkring Hel-

mers Bastion, hvor Skt. Peders Mølle havde stået, fuldføres.

- En systematisk undersøgelse af de dybtliggende jordlags vandforhold i Kbhvns omegn påbegyndes; derved bliver byen i stand til at udføre forskellige kildevandsanlæg, fra hvilke vandforsyningen hovedsagelig sker.
- Vestre Hospital (nu Rudolph Berghs Hospital) åbnes; påbegyndt i 1883.
- Skt. Lukas Stiftelsen oprettes; flyttes til sin nuværende plads 1932.
- Nørrebro Jernbanestation tages i brug.
- Den første politiske kvindeforening stiftes.
- Dansk Sløjdlærerskole oprettes.
- Arbejderhusene ved Vesterfælledvej opføres i årene 1886-91.
- Safety-cyklen, også kaldet bicykletten, indføres. Den havde kædetræk og nærmede sig den nuværende cykletype og besejrede hurtig ordinæry-typen.
- Store Ravnsborgs hovedbygning omdannes til Nørrebro Teater. Her skabtes i de følgende årtier den moderne københavner-revy med Frederik Jensen som førstekraft.

Af Københavns historie 1886–1888

- Krematoriet på Nylandsvej opføres af Foreningen for Ligbrænding; nedlægges 1908.
  - Psykofysisk laboratorium (nu Univ.s psykologiske lab.) oprettes.
  - Forbindelsen med Tyskland over Gedser åbnes.
  - Den første nordiske Jagt- og Fjerkræudstilling åbnes i Kbhvn.
  - De samvirkende Fagforeninger i Kbhvn. (fra 1898 Arbejdernes Fællesorganisation) stiftes.
  - En planlagt fest i Dyrehaven for den dagen forinden løsladte Christen Berg forbydes, hvorefter en flåde på 15 dampskibe ledsager ham til en fest på Marienlyst 25. juli.
  - Desinfektionsanstalten på Skt. Johannes Stiftelse åbnes for publikum 1. aug.
  - Presse-Propositorerne af 13. aug.
  - Kulturminister Jacob Scavenius beordrer, at tysk fremtidig ikke må tales på Det kgl. Teater, hvorefter en tysk Wagner-sanger udfører »Tannhäuser«s rolle på engelsk 5. sept.
  - Frbg.s første rådhus tages i brug 7. okt. (sidste møde holdes i huset 4. maj 1953).
  - Arbejdernes Fællesbageri, det første af Arbejdernes kooperative foretagender, der fik varig betydning, grundlægges 1. nov.
  - Frederiks tyske Kirkes Menighed (i Christianskirken) nedlægges ved kgl. resolution af 4. dec.
- 1887.** Nogle artikler af August Strindberg (fra 31. jan.) giver anledning til en »sædelighedsdebat«, der fortsættes året ud, og hvori bl. a. Bjørnstjerne Bjørnson deltager (»Handskefejden«).
- Dansk Skolemuseum åbnes 1. marts i Gladsaxe, i juni flyttet til Kbhvn.
  - Det første elektriske tørelement – der senere blev en verdenskejsportartikel – fremstilles i Kbhvn.
  - Almindeligt dansk Vare- og Industrierlotteri oprettes.
  - Frbg. birk oprettes ved lov af 15. april.
  - Frelsens Hær holder sit første møde i Kbhvn., og »Krigsråbet« udsender sit første nr. d. 8. maj.
  - Den store gotiske mur i Skydeselskabets have opføres.
  - De første kolonihaver anlægges i foråret (ved Garnisons Kirkegård).
  - Fridtjof Nansen ankommer efter sin Grønlands-ekspedition til Kbhvn. og hædres ved en række fester.
  - Ved forberedelsen til den store udstilling (se 1888) tilkastes størstedelen af Stadsgraven der, og der opføres en pavillon, der blev begyndelsen til det senere Arenateater.
  - Selvbeskatningen erhverver den til Lyngbyfortet fornødne grund og påbegynder fortets opførelse.
  - Katolsk Menighed erhverver begravelsesplads ved Vestre Kirkegård.
  - Dronning Louises Bro fuldendt 7. sept. (se 1562).
  - Skt. Albans (engelske) Kirke indvies 17. sept.
  - Frbg. kommunebiblioteker åbnes 1. okt.
- 1888.** Al slagting i Kbhvn. henvises til de offentlige slagtehusene fra 1. jan.
- Det nye Halmtorv tages i brug 3. jan.
  - Carl Jacobsen og hustru tilbyder i skrivelse af 8. marts, at de vil skænke det offentlige Glyptoteket på Ny Carlsberg med alle dets kunstværker.
  - Niels Brocks Handelsskole begynder sin virksomhed 1. maj i h. t. stifterens legat fra 1802.
  - En nordisk industri-, landbrugs- og kunstudstilling åbnes 18. maj, sluttet 2. okt. Hovedbygningen lå, hvor senere Rådhuset og Hovedbrandstationen er opført; Tivoli var indlemmet i udstillingsterrænet.
  - Fransk kunstudstilling, foranstaltet af Carl Jacobsen, åbnes 18. maj.
  - Den første nordiske musikfest afholdes 4.-10. juni.
  - Tandlægeskolen oprettes ved kgl. resolution af 19. juni.
  - Kystbatterierne ved Charlottenlund og Kastrup fuldføres.

Af Københavns historie 1888-1891

(1888 fortsat)

- En dæmning over Sortedamssøen afløser træbroen fra 1878 (Fredensbro).
- Schimmelmans Palæ i Bredgade omformes til koncertpalæ.
- Det første danske kvindeblad, »Hvad vi vilk«, begynder at udkomme 14. juli; ophørt 1895.
- De første væddeløb på Cyklebanen i Ordrup køres 29. juli.
- De to første socialdemokratiske landstingsmænd vælges i sept.
- »Venstres Organisation« stiftes ved et delegeretmøde i Kbhvn. 29.-30. sept.
- 1889.** Aktieselskabet De forenede Papirfabrikker stiftes 22. febr.
- Rigsarkivet organiseres ved lov af 30. marts.
- Dagbladet »København« udsender sit første nr. 2. juni; forandrer i 1929 navn til »Morgenbladet« og går ind 1931.
- Bygningslov for Kbhvn. 12. april.
- Grønttorvet ved Vendersgade åbnes 26. april, efter at torvehandelen på Christianshavns Torv forud var ophørt.
- Bethlehemskirken i Blågårdsgade indvies 12. maj; afløstes af den nye Bethlehemskirke på Åboulevarden, der indviedes 13. feb. 1938.
- Sidste år, hvori det er tilladt på flyttedagen at kaste sengehalm og lign. på gaden.
- Kommunalbestyrelsen vedtager den nu i hovedsagen gældende ordning af brandvæsenet 15. juli.
- Den første kvindelige læge nedsætter sig i Kbhvn. i august.
- Borgerrepræsentationen vedtager anlæggelsen af en elektrisk centralstation d. 23. sept. (se 1892).
- Tilbygningen til Nytorvs arrest tages i brug 18. nov.
- Influenza (»la Grippe«) optræder med voldsomhed i dec., vedvarer i de første 8 måneder af 1890 og blusser atter op i 1891.
- Kommunen bevilger den 16. dec. et beløb til anlæg af den første lege-

plads for børn (den blev anlagt ved Kapelvej).

1890. Hellig Kors Kirke indvies 19. januar.

- Folkemængde d. 1. febr.:	
Kbhvn.	312.859
Frbg.	46.954
Sundbyerne	13.310
Utterslev under	
Skt. Stefans sogn	2.596

Ialt 375.719

- Bygningslov for Frbg. 19. april.
- Det danske Kunstindustrimuseum stiftes 30. april; museet åbnes 12. dec. 1895.
- Demonstrationen for 8 timers arbejdsdag foretages første gang 1. maj.
- Wivels Restaurant (fra 10. juni 1931 »Wivex«) åbnes 27. juni efter at Tivolis nuværende portal med de sideløbende pavilloner var opført.
- Østergade og en del af Købmagergade asfalteres. Tidligere var kun de ved år 1885 nævnte asfalteringsarbejder foretaget. Ved denne lejlighed kommer udtrykket »certosaherrer« (lapsede Strøggængere) i brug.
- Det botaniske Laboratorium opføres.
- Destruktionsanstalten ved Vasbygade tages i brug.
- De første Stenkuls-briketter kommer hertil ved denne tid.
- Børnesanatorierne for Kbhvn. og omegn åbnes.
- Luftringe til cykler indføres.
- Polyteknisk Læreanstalts første bygning ved Sølgade indvies 1. sept. Den gamle læreanstalt i Studiestræde overgår til Universitetets brug (»Annekset«) og er nu en del af Studiegården.
- Halls statue i Søndermarken afløres 15. sept.
- De kbhvske Handelsforeningers Fællesrepræsentation (nu De danske Handelsforeningers Fællesorganisation) stiftes 14. nov.
- 1891.** Akts. De Forenede Bryggerier stiftes 9. febr. ved sammenslutning af 11 ældre bryggerier.

Fra Tivoli - Divan II - 1890.

- Den frie Udstilling åbnes hos Kleis på Vesterbrogade 26. marts; flyttes senere til en træbygning foran det nye rådhus ud mod Vesterbros Passage, og den 25. marts 1898 til Willumsens hus (med ravnene) i Aborreparken og endelig i 1914 til Willumsens hus ved Østre Anlæg.
  - Frihavnens anlæg vedtages ved lov af 31. marts. Arbejderne påbegyndes straks derefter. Ved disse anvendes for første gang her gravemaskiner. Planer om en sådan havn havde ofte tidligere været fremme. Nu gav påbegyndelsen af Kielerkanalen i 1888 dem vind i sejlene. Under udgravningerne begynder H. N. Rosenkjær de geologiske og arkæologiske undersøgelser, der fortsættes til hans død 1907, og som bliver skelsættende i kendskabet til Kbhvns forhistorie og ældste historie.
  - Bestemmelser om de kirkelige helligdages fredhellighed skærpes i lov af 1. april.
  - Artillerivejs Kaserne fuldføres i april.
  - Traverbanen flyttes fra Lyngbyvej til Charlottenlund, hvor de første løb holdes 24. maj.
  - Borups Højskole oprettes.
  - Lørups ridehus ved Stockholmsgade åbnes; i 1933 erstattet af en moderne ejendom.
  - Vandværket ved Skt. Jørgens Sø tages i brug.
  - Den første ballon captif med passagerer går op fra Tivoli.
  - Jesus-Kirken indvies 15. nov.
- 1892.** Lovene om alderdomsforsørgelse og om det offentlige fattiggæsen af 9. april 1891 træder i kraft 1. jan.
- Nationalmuseet bliver ved kgl. resolution af 28. jan. fællesnavnet for

Af Københavns historie 1892-1894

(1892 fortsat)

- samlingerne i Prinsens Palæ, undt. mont- og medaillesamlingen.
- Dansk Ingeniørforening stiftes 1. marts.
- Den elektriske station i Gothersgade (Kbhvns første elektricitetsværk) begynder udsendelse af elektrisk strøm 5. marts.
- Fakultativ ligbrænding indføres ved lov af 1. april.
- Lov af 12. april om tilsyn med de anerkendte sygekasser.
- Det elektriske lys tændes på Kongens Nytorv 26. maj, kong Christian IX's og dronning Louises guldbryllupsdag (første offentlige elektriske gadebelysning).
- Det store kapel på Vestre Kirkegård indvies 15. juni.
- Universitetets kemiske laboratorium og mineralogiske museum ved Øster-vold tages i brug.
- Svanemøllen brænder.
- Parcelbroen for enden af Griffen-feldsg. nedlægges.
- De første bananer kommer til byen i denne tid.
- Den første cyklesti anlægges (i Esplanaden) af militæretaten.
- Opførelsen af arbejderhusene ved Kildevældsgade begynder.
- Kbhvns brandvæsens nuværende ordning er gennemført. Hovedbrandstationen blev indviet 30. april. Den elektriske forbindelse fuldendt, omfattende brandstationer, brandvagter, offentlige og private alarmerings-apparater.
- Borgerrepræsentationen vedtager opførelsen af et nyt rådhus efter Martin Nyrops plan 18. juli.
- Almindelig Hospital flyttes i sept. fra Amaliegade til Nørre Allé.
- »Dannebrog« udsender sit første nr. i sept.; ophører at udkomme i 1910.
- N. J. Fjords statue ved Rolighedsvj afsløres 14. okt.
- De første auer-brændere med glødenet kommer hertil i okt.
- Farmaceutisk læreanstalt (nu Danmarks farmaceutiske Højskole) åbnes

- 14. nov.; i efteråret 1941 flyttet til Universitetsparken.
- Grundudgravningen til Kbhvns nye rådhus begynder 10. dec.

- 1893.** Den første ligbrænding foretages 13. jan. (det må dog bemærkes, at man i 1886 brændte liget af en svensk tugthusfange).
- De to første socialdemokratiske borgerrepræsentanter i Kbhvn. vælges 29. marts.
  - Klubben »Cyklisten«s bane ved Tivoli åbnes i foråret; nedlægges 1905.
  - Niels Finzen offentliggør sine første arbejder om lysets virkning på huden.
  - Brugsforeningen »Stores« dannes og vækker et stort røre blandt byens handlende.
  - Søvavillonen opføres.
  - De første kassekontrol-apparater kommer hertil.
  - Fra dette år forsynes Kbhvn. udelukkende med vand fra artesiske kilder.
  - Befæstningsanlægene om Kbhvn. fuldendes; arbejdet begyndte i 1886.
  - Ny Kalkbrænderihavn og Lystbådehavns anlæg påbegyndes.
  - Landsarkivet ved Jagtvejen tages i brug, udvidet 1920.
  - V-Boulevard anlægges. Halmtorvet forandrer navn til Rådhuspladsen 8. okt.
  - Immanuelskirken (Kbhvns Valgmø-nighed) indvies d. 29. okt.
  - Statstelefonen træder i virksomhed 6. dec. Der etableres samtidig forbindelse med Malmö.

- 1894.** Tiden regnes fra 1. jan. efter mellemeuropæisk tid, nemlig efter middelsoltiden for den 15. længdegrad øst for Greenwich, der er 9 min. 41 sek. forud for Kbhvns middelsoltid.
- Frbg. Sparekasse stiftes 6. jan.
  - Kbhvns Arbejdshjem stiftes 20. jan. i den nedrevne Amerika Møllens gård.
  - Kommunen overtager d. 21. marts vedligeholdelsen af parkanlægget, som er dannet af dele af Esplanaden, Kastelsvolden og Langelinie.

Af Københavns historie 1894-1896

- Forfatningskampen slttes med vedtagelse af finansloven 1. april. De øvrige provisorier ophæves.
  - Dansk Forfatterforening stiftes 19. maj.
  - Luftskipper Johansen foretager sin første ballonopstigning i Tivoli 3. juni.
  - Installation af w.c. begynder (i Malmøgadekvarteret).
  - Den første elektriske personelevator i Kbhvn. indlægges i Magasin du Nord (se 1796). En hydraulisk elevator fandtes fra midten af 70erne i Hotel Kongen af Danmark.
  - Frilagerbygningen fuldføres.
  - Palækoncerterne begynder.
  - Tordokken på Refshaleøen anlægges.
  - Ny Rosenborg fuldføres.
  - Brødrene Soldenfeldts Stiftelse åbnes.
  - Kbhvns Amts Sygehus på Nylandsvej fuldendes. 1. juli 1939 overtaget af Frbg. Hospital.
  - Spiritistisk Broderskab stiftes 12. juli.
  - Bygningen for Kunstindustrimuseet på Vestre Boulevard (nu De forenede Bryggeriers domicil) indvies 20. juli. Museet flyttede i 1924 til det tidl. Frederiks Hospital.
  - Grundstenen til Rådhuset lægges 28. juli.
  - Stokespringvandet på Højbro Plads fuldføres og springer første gang 28. juli.
  - Frederikskirken (Marmorkirken) indvies 19. aug. (Arkitekt: F. Meldahl).
  - Frihavnen åbnes for trafikken d. 9. nov.
  - Jernbanen Nørrebro-Frihavnen åbnes 9. nov.
  - Folketingskredsene omlægges ved lov af 14. dec.; antallet af folketingsmænd for hovedstaden forøges til 15.
- 1895.** Kbhvns Låne- og Diskontobank stiftes 14. febr., åbnes 1. juni.
- Det første automobil (en »Daimler«) kommer til Kbhvn.
  - Pladsen ved Helligånds Kirke åbnes for publikum.
  - Kastellets areal nord for Østbanegår-
- den erhverves af kommunen og overgår til bebyggelse. Østbanegade og Strandboulevarden anlægges.
  - Østervold med undtagelse af stykket fra nuv. Kunstmuseum til Stokhuset sløjfes; dette stykke bortgraves i begyndelsen af 1913; samtidig forsvinder den sidste voldrebslager.
  - Dronningens Mølle nedrives.
  - Hypotekforeningen for Lån mod sekundær Prioritet i faste Ejendomme i Kbhvn. og Omegn oprettes.
  - Svanemøllevidukten opføres.
  - Opførelsen af Åhusene ved Åboulevard begynder. (Arkitekt: Ulrik Plesner). De blev toneangivende for den kommende tids boligbyggeri.
  - Middelgrundsfortet fuldføres, påbegyndt i 1890.
  - Boksning indføres ved denne tid.
  - Kapernaumskirken i Utterslev indvies 15. sept.
  - Vestre Fængsel tages i brug d. 29. sept. Christianshavns Arresthus bliver nu kun kvindefængsel. Der ansættes en særlig inspektør for Kbhvns fængsler.
  - Dampfærgeforbindelsen Frihavnen-Malmø åbnes 7. okt.
  - Den første fabrikation af salgsautomater herhjemme begynder 1. nov.
  - Jesu Hjerter Kirke i Stenosgade indvies 3. nov.
  - Detailhandlerbanken åbnes 15. nov. (se 1908).
- 1896.** »Børsen« udgår som ugeblad i jan.; som dagblad fra 1. okt. 1899.
- Dansk Idrætsforbund stiftes 14. febr.
  - Arbejdsgiverforeningen af 1896 (for jern- og bygningsindustrien) stiftes 19. maj.
  - Caroline Amalies statue i Rosenborg Have afsløres d. 28. juni.
  - Statens Museum for Kunst fuldendes.
  - Helligåndskapellet, der rimeligvis hidrører fra 1400-tallet, underkastes en restauration, hvorved det så vidt muligt bringes tilbage til sin oprindelige skikkelse (fra 1918 kommunebibliotek).
  - Jorcks Passage fuldføres.
  - Højbrohus (»Peberbøssen«) opføres,

Af Københavns historie 1896–1898

(1896 fortsat)

- hvor i sin tid »Store Lækkerbisk« lå.
- Den store viadukt ved Frihavnen opføres.
- Jernbanen Nørrebro-Frbg. åbnes 1. juli.
- Statsprøveanstalten trådte i virksomhed 1. juli; den overtog det tidligere statslaboratorium for cementundersøgelse.
- Kioskerne opstilles i juli (koncession af 3. sept. 1895).
- Sions Kirke indvies 27. sept.
- Kristeligt Dagblad udsender sit første nr. d. 1. okt.
- Dagbladet »Vort Land« udsender sit første nr. i oktober; ophørt 1919.
- Det kbhvske Kirkefond stiftes 14. okt.
- Finseninstitutet stiftes 23. okt.
- Dansk Arbejdsmandsforbund stiftes i Kbhvn. 26. dec.
- 1897.** Sporvejslinien Kongens Nytorv-Nørrebro overgår først af de kbhvske-frbgske sporvejslinier til elektrisk drift (akkumulatortsystemet) d. 4. marts.
- Østasiatisk Kompagni stiftes 27. marts.
- Ingeniørkasernen i Vognmandsmarken fuldføres i april.
- Det første skolekøkken åbnes på Frbg. 23. april.
- Ny Carlsberg Glyptotek, V-Boulevard (bygningens ældre del), indvies 1. maj; opførelsen begyndte i 1892.
- International maleriudstilling afholdes i forbindelse med åbningen af Ny Carlsberg Glyptotek, afsluttet 31. okt.
- Taxameterdrosker indføres i maj.
- En industritælling afholdes første gang 25. maj.
- Danmarksmonumentet afsløres foran Kunstmuseet d. 26. maj; flyttes i 1919 til Pücklers Bastion, Østre Anlæg.
- Skt. Lukas Kirke indvies 30. maj.
- N. W. Gades statue på Skt. Annæ Plads afsløres d. 24. juni.
- Etablissementet Lorry åbnes; hed tidligere Kehlets Variété.
- Sporvejslinien Hellerup-Klampenborg åbnes.
- En del af Ladegårdsåen overdækkes, hvorved Aboulevarden fremkommer.
- Opfyldningen til dannelsen af den nye Godsbanegårds terræn begynder; Vestre Gasværkshavn anlægges. Samtidig opfyldes Tømmergraven (anlagt ca. 1885) og den ældre Gasværkshavn (anlagt 1873–76).
- Tagensvej anlægges.
- Store majsagre går i forrådnelse i Frihavnen og udbreder stank i dens omegn.
- Kloakplanen, hvorefter kloakvandet skal opsamles i afskærende ledninger, der fører det ud i Sundet, vedtages.
- De blanke politihjelme indføres ved denne tid.
- Stor jernbaneulykke ved Gentofte d. 11. juli; 32 dræbtes straks, 8 døde senere af deres kvæstelser.
- Kystbanen fra Østerbro til Helsingør åbnes 2. aug. Østerbro (nu Østerport) Station tages i brug.
- Urania-Observatoriet tages i brug 8. okt.
- Oehlenschlägers statue i Allégade afsløres i okt.; i 1953 (20. jan.) opstillet i Søndermarken.
- Rådhusbiblioteket åbnes 1. nov.
- Carlsberg Laboratoriets bygning indvies 10. nov., J. C. Jacobsens statue dér afsløres.
- Frbg. Sporvejs- og Elektricitets Akts. stiftes ved koncession af 13. nov.
- 1898.** De samvirkende Fagforbund stiftes 3. jan.
- Arbejderforsikringsrådet oprettes ved lov af 7. jan.
- Musikhistorisk Museum grundlægges.
- Skt. Thomas Kirke indvies 6. febr.
- Henrik Ibsen fejres ved en stor fest på d'Angleterre.
- Statens Institut for Talelidende træder i virksomhed 1. april.
- Folkeuniversitetsforeningen stiftes 13. april.
- Golfspil indføres.
- Den historiske Prøvesamling (samling af uniformsgenstande o. l.) i det

Af Københavns historie 1898-1899

- gamle Stokhus åbnes. I 1922 indlemmet i Tøjhusmuseet.
- Gardehusarkasernen (nu Østerbrogades kaserne) fuldføres, påbegyndt i 1895.
  - Kbhvns kommune køber store ejendomme særlig i Brønshøj sogn (Utterslev og Emdrup), bl. a. Bellahøj med dens 80 td. land.
  - Aktieselskabet Kbhvns Telefon Automater stiftes i april; virksomheden begynder i jan. 1899.
  - Der anlægges en hundekirkegård ved Garnisons Kirkegård; nedlægges 1916.
  - Fabrikation af dieselmotorer optages af Burmeister & Wain.
  - Ingeniør Vald. Poulsen opfinder telegrafonen.
  - Den store flydedok kommer hertil fra Flensborg.
  - På denne tid har Vilhelm Pacht (fra 1898 Panoptikons direktør) i et par år forlystet byens børn med forskellige panoramaer, fonografer og »levende billeder« i den Frie Udstillings træbarak, der lå lige foran det nye rådhus ud til Vesterbros Passage. På samme tid averteres en kinematograf i Koncertpalæets mindre sal.
  - Selskabet »De københavnske Sporveje« stiftes ved sammenslutning af de 6 bestående sporvejs- og omnibusselskaber; selskabet får koncession 9. aug.
  - Scala-Varieté åbnes 15. aug.
  - Vestre Elektricitetsværk træder i virksomhed d. 7. sept.; anlægget påbegyndt i 1896.
  - Københavns Grundejerbank åbnes 10. sept. (se 1908).
  - Frbg. kommune overtager fabrikant P. Andersens vandværk 1. okt.
  - Afstøbningsamlingen i Statens Museum for Kunst åbnes 1. nov.
  - Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening oprettes 22. nov., trådte i virksomhed i 1899.
  - Foreningen til lovordnet udryddelse af rotter stiftes 25. nov. Hermed indledes rationel rottekrig.
  - Børnenes Kontor oprettes 1. dec.
- 1899.** Omstigningsbilletter ved sporvejene indføres 1. jan.
- Loven om arbejderes ulykkesforsikring træder i kraft 15. jan.
  - Ved gavebrev af 14. jan. tilbyder Carl Jacobsen og hustru at lade deres antike kunstværker overgå til offentlig ejendom.
  - Arealet til pladsen i Blågårds-kvarteret erhverves ved skøde af 16. jan.
  - Andelsudvalget dannes 18. febr.
  - Frbg. Bank begynder sin virksomhed 25. febr.
  - Nathanaelskirken indvies 19. marts.
  - En lock-out, omfattende ca. 34.000 arbejdere, navnlig i bygningsfagene, finder sted fra slutningen af maj til 5. sept. Ved forliget af 5. sept. fastsættes grundregler for arbejdsforholdet i fremtiden.
  - En ny udvidelse af havnen påbegyndes; den tidligere inderred inddrages som en yderhavn, og havnens sydlige grænse udskydes til det i 1901-03 opførte afspærringsanlæg.
  - Kommunens frikoncerter i Rosenborg Have begynder, senere flyttet til Fælledparken.
  - Nygade udvides, efter at der i 1898 var foretaget den dertil nødvendige ekspropriation.
  - Den første feriekoloni for skolebørn stiftes.
  - Staten lejer den Schackske Gård (opført 1666, men meget ændret) i Christiansgade til brug for Statistisk Bureau (nu Departement).
  - Carlsbergfondets bygning (med Videnskabernes Selskab) ved Dantes Plads fuldendes.
  - En organiseret kamp mod rotterne føres fra 3. aug. til 9. dec.
  - Frbg. Kommune stilles som købstad og får et byvåben 23. aug.
  - Landsoldaten med den lille hornblæser afløres d. 12. sept. på V-Boulevard.
  - Første nummer af »Klodshans« udkommer; ophørt 1926.
  - Akademisk Orkester stiftes.

Af Københavns historie 1899–1900

(1899 fortsat)

- Krydserkorvetten Valkyrien (prins Valdemar) tiltræder et tog til Østasien d. 15. okt.
- Sporvejslinien Smallegade - Gl. Kongevej - Rådhuspladsen - Aboulevard - Godthåbsvej overgår til elektrisk drift 16. nov., den anden linie, med hvilket dette bliver tilfældet, og den første, der anvender luftledning.

1900. Skuespiller Robert Schyberg overfalder Edvard Brandes på Østergade 5. febr., krænket over dennes kritik af hans spil som Leander i »Mester Geert Westphaler«. Brandes svarer med en udfordring, og den 10. febr. udkæmpes en ublodig duel mellem dem i Ermelunden.

- Kronprins Frederiks og kronprinsesse Louises Stiftelse (Frimurerstiftelsen) indvies 30. marts.

- Den permanente (senere faste) Voldgiftsret oprettes ved lov af 3. april.

- Frbg. Kommune udskilles fra 1. april fra Kbhvns amtsrådsreds efter lov af 7. april 1899.

- 3 love af 3. april bestemmer, at de følgende arealer i verdslig henseende kan indlemmes i Kbhvns Kommune:

1. Brønshøj sogn, ca. 3.688 tdr. land.

2. Valby-distriktet, nemlig den del af Hvidovre sogn, der omfatter Damhussøen og byerne Valby og Vigerslev samt Kongens Enghave med Damhuså som grænse, ca. 2.184 tdr. land.

3. Sundby og Nathanaels sogne, ca. 2.538 tdr. land.

Indlemelsen skal efter 3 kgl. resolutioner af 17. april ske fra 1. jan. 1901 for de under punkterne 1 og 2 nævnte arealer og fra 1. jan. 1902 for det under punkt 3 nævnte areal.

Kbhvn., som ved udgangen af 1899 udgjorde ca. 4.300 tdr. land, udgør således fra 1. jan. 1902 ca. 12.700 tdr. land. Ved samme tid udgjorde Frbg. kommunes areal ca. 1.582 tdr. land.

- Ved lov af 3. april får havnevæsenet bemyndigelse til at afspærre Kalve-

bodstrand mod syd, da det viste sig, at strømmen ofte var meget generende. Der anlagdes en 2½ km lang dæmning med et sluseanlæg og planlagdes store opfyldningsarbejder i fladvandet på begge sider nord for dæmningen.

- Bebyggelsen af Palægade begynder i april på en grund, der tidligere havde været en del af Thotts Palæes have.

- Sundby Gasværk indvies 24. april.

- Kristkirken indvies 6. maj.

- Det kinesiske Tårn i Tivoli opføres.

- Opførelsen af Citygadekvarteret fuldføres; påbegyndt 1896.

- De første grammofoner kommer her til.

- Fiskerihavnen i Kalvebodstrand (»Djævløen«) anlægges. Nedlægges som fiskerihavn 1948 og bliver tømmerhavn, »Tømmergraven«.

- Politiets Centralbureau for Identificering oprettes.

- Christian IV's statue i Nyboder afsløres d. 29. juli.

- Carl Jacobsen og hustru tilbyder i skrivelse af 1. sept. at yde et beløb af 1 million kroner at anvende til anskaffelse af kunstværker til dekoration af den påtænkte udvidelse af Glyptoteksbygningen samt eventuelt til bygningsudgifter.

- K. F. U. M.'s bygning i Gothersgade indvies 16. sept., udvides 1916.

- Hassagers Kollegium indvies d. 25. sept.

- Hellerup Kirke indvies 14. okt.

- Den kgl. afstøbnings-samling modtager som gave fra den græske stat en overordentlig rig samling af afstøbninger over græske, antike kunstværker.

- Nybørs, også kaldet »Seks Søstre« (opført ca. 1650), nedrives i okt. for at give plads for Privatbankens bygning.

- Fredens Kirke indvies 18. nov.

- Dansk Rekyrliffel Syndikat stiftes 21. nov. på basis af oberst, senere krigsminister V. H. O. Madsens opfindelse.

Af Københavns historie 1900–1901

- Stormbroen åbnes efter ombygningen i nov.
- Den nyfuldførte Dybbølsbro overdrages til Kbhvns kommune 8. dec.
- I begyndelsen af det forløbne århundrede var Kbhvn. endnu hovedsædet for den dansk-norske handel og indtog en glimrende stilling, men denne omstyrtes ved krigen 1807-14. Handelsforbindelserne afbrødes, ved englændernes kaperier blev handelsflåden ødelagt, handelshusene blev ruinerede, og dertil kom endvidere statsbankerotten med pengenes forfald, samt året efter tabet af Norge. Kbhvn. blev en fattig by i et fattigt land, og alle veje til dens genoprejsning syntes lukkede. Transit-handelen, der havde været så overordentlig fordelagtig, kunne ikke optages igen, da betingelsen for den var krig mellem nationerne, og den måtte falde bort med freden. Kbhvn. mistede imidlertid også den indenlandske handel, som Hamborg og Lübeck erobrede, især Hamborg, der fik omtrent samme magtstilling over den danske handel, som Kbhvn. havde haft inden 1807, og det blev Hamborg, som overtog de fleste købstæders forsyning med oversøiske varer. Dette forhold begunstigedes i høj grad af Øresundstolden, fordi denne fordyrede varer, der nordfra førtes til Kbhvn., så meget, at det blev billigere at tage dem fra Hamborg, uagtet de derfra måtte transporteres over land. Også industri og håndværk gik tilbage på grund af den manglende købeevne, men desuden gik flere virksomheder, der var blevne opretholdt ved afspærringen fra udlandet, helt til grunde.

Kbhvn. kom først til kræfter, da landets velstand igen var i stigning. Spiren hertil var nedlagt i slutningen af forrige århundrede ved landboreformerne og bondens frigørelse og dens vækst fremmedes ved skolevæsenets ordning, der skabte en oplyst bondestand. Men udviklingen tog mange år, og den ødelæggende land-

brugskrise 1818-24 standsede den en tid lang. – Kbhvn. måtte derfor gennemgå en periode, hvis særkende var smålighed og tarvelighed, og først i 1830erne spores en bedring. På denne tid tog landbruget et betydeligt opsving, og Kbhvn. tilvendte sig mellemhandelen til udlandet med landbrugsprodukter. I 1840erne blev Øresundstoldens skadelige indflydelse til dels hævet, og der kom da liv og virksomhed i byen. Derefter gik udviklingen såvel på handelens som på industriens område stadig frem med stærkere skridt, efterhånden som der skabtes flere og flere erhvervsmuligheder. Hamborgs overmagt blev knækket ved pengekriserne og krigen. Jernbaner og dampskibe gjorde Kbhvn. til centrum for omsætningen. Øresundstolden blev fuldstændig ophævet. Ved næringsfriheden fjernes mange unaturlige skranker for det økonomiske liv. Landbrugets store fremgang skabte en betydelig eksport. Endelig bidrog Frihavnen til omsætningsens forøgelse.

Efter demarkationsliniens ophævelse 1852 begyndte det store forstadsbyggeri i spekulationens tegn og for en stor del af slumkarakter. Omtrent fra samme tid præges byggeriet, ikke mindst det luksusrægede, af efterligning af ældre stilarter, især gotik og renæssance. I de nye voldkvarterer dominerede »pariserstilen«.

I 1801 havde Kbhvn. og Frbg. tilsammen ca. 102.000 indbyggere, i 1900 er der ca. 430.000. Folkemængden er følgelig nu $4\frac{1}{4}$ gang så stor som ved århundredets begyndelse, men i virkeligheden er forholdet større, da flere andre omliggende kommuner burde medregnes. Af de ovenfor anførte oplysninger om de forskellige folketællinger vil det ses, at udviklingen ikke er foregået jævnt, og at tilvæksten hovedsagelig falder på århundredets sidste halvdel.

1901. Brorsonskirken indvies 6. jan.

- Lov om valgene til rigsdagen af 7. febr. (hemmelige valg).

Af Københavns historie 1901-1902

(1901 fortsat)

- Skt. Andreas Kirken indvies 3. marts.
- Kbhvn.-Frbg. Nattevagt begynder sin virksomhed 1. april.
- Ved fabriksloven af 11. april oprettes Arbejds- og fabriktilsynet samt Arbejdsrådet.
- Den første bar i Kbhvn. indrettes i Frederiksberggade ved siden af Hotel Metropol (B.T.-hjørnet).
- Opførelsen af Aladdinkvarteret på en del af Bodenholts Plads begynder.
- Christianskirken (tidl. Frederikskirken), der havde stået ubenyttet siden 1886, tages påny i brug.
- Folkemængde d. 1. febr.:

Kbhvn. uden de indlemmede	
Distrikter (se 1900)	360.787
Valby	7.484
Brønshøj	9.964
Sundbyerne	23.340
Frbg.	76.231
Gentofte	15.250

Ialt 492.056

- Den forgyldte statue af biskop Absalon på Rådhusets façade afsløres 21. marts, 700 årsdagen for hans død.
- Hoved-kloakpumpestationen ved Kløvermarksvej tages i brug 1. juni. Herved ophører i det væsentligste spildevandets afløb i havnen. I november er det nye kloaksystem fuldendt.
- Frilandsmuseet ved Lyngby åbnes 24. juni.
- De første forsøg med chaussébrolægning i Kbhvns nærmeste omegn (Lyngbyvej ved Lundehussøen) gøres i dette og følgende år.
- Kbhvns Bymuseum stiftes.
- Kbhvns kommunale arbejdsanvisningskontor åbnes 5. juli.
- Den nye bygning for Finsens medicinske Lysinstitut indvies 12. aug.
- Kongeporten (Hj. af Gothersgade og Kronprinsessegade) åbnes for publikum iflg. kgl. resolution af 30. aug.
- Folketog til kongen 1. sept. i anledning af »systemskiftet« 24. juli s. å.
- Alderdomshjemmet i Guldbergsgade (fra 1918 De Gamles By) tages i brug i sept.

- Ny Carlsbergfondet oprettes 25. sept.
- Godsbanegården ved Kalvebod Brygge tages i brug 30. sept.
- Sankt Josephs Kirke indvies 13. okt.
- Boserup Sanatorium indvies 26. okt. Fra 1940 en del af Skt. Hans Hospital.
- Amagermuseets samlinger stiftes 17. nov., dets nuv. bygning i Store Magleby indvies 14. juni 1922.
- Apostelkirken indvies 24. nov.
- En øksnehal åbnes på Kvægtorvet 28. nov.
- Kbhvns 4. politiinspektorat oprettes 24. dec.

1902. Sundby Hospital åbnes 1. jan.

- Sundby og Nathanaels sogne indlemmes i Kbhvn. 1. jan.
- »Den underjordiske« på Amagertorv åbnes 16. jan.
- Ny Carlsbergfondet stiftes 20. jan.
- Købmandsskolens bygning ved Nørreport tages i brug 1. febr.; indviet 11. jan.
- Det kooperative bryggeri Stjernen stiftes 10. marts.
- Den første automobiludstilling afholdes i marts.
- Mindesmærket over slaget på Reden afsløres 2. april på Kastelvolden.
- Tivolis nye koncertsal indvies 7. maj.
- Det første telegram ved trådløs telegraf modtages i Kbhvn. 12. maj.
- Druknehuset ved Langebro nedrives i maj.
- Historisk dansk presseudstilling afholdes 14. juni-17. aug.
- Børggade udvides.
- Gråbrødretorvts slagterboder fjernes.
- Overgangen til elektrisk drift fuldbyrdes for størstedelen af sporvejsnettets vedkommende.
- Østre Elektricitetsværk fuldendes.
- Kommunens søbadeanstalt ved Kalvebod Brygge åbnes 18. juli.
- Anders Sandøe Ørstedts statue i Ørstedsparken afsløres 27. aug.
- Statens Seruminstitut indvies 9. sept.
- Sporvejslinien til Brønshøj åbnes 28. sept.
- Citadelskirken bliver sognekirke 1. nov.

Af Københavns historie 1902-1904

- Skt. Markus Kirke indvies 9. nov.
- Sønderbros Teater åbnes 29. nov.; omdannes til forlystelsesetabl. Hollænderbyen 1932.
- Absalons statue på Højbro Plads afsløres 30. nov.
- Borgerrepræsentationen holder sit sidste møde på Råd- og Domhuset 22. dec.
- 1903.** Balders Hospital åbnes 1. jan.
- Borgerrepræsentationen holder højtideligt åbningsmøde i det ny rådhus 12 jan. Indflytning var begyndt i efteråret 1900.
- Avisprivilegierne ophæves ved lov af 23. jan.
- Den ny Langebro, der ikke var helt færdig, åbnes for fodgængere 21. jan., for vognfærdsel 3. febr. Den var en drejebro.
- En ny Langeliniepavillon åbnes 30. jan. Sprængtes i luften juni 1944.
- Automobiler indregistreres første gang 20. febr.
- En socialdemokratisk borgmester (maler Jens Jensen) vælges første gang i Kbhvn. 2. marts.
- Skt. Annæ Kirke (katolsk) indvies 22. marts.
- Badeanstalten »København« indvies 29. marts.
- Hærens og Flådens Epidemihospital tages i brug 1. april (fra 1928 en afd. af Militærhospitalet).
- Kejser Wilhelm II besøger kongehuset i april og betegner sig i et takketelegram som »søn af huset«.
- Ved flere love af 15. maj sker en væsentlig omordning af de direkte skatter; bygningsafgiften og lignings-skatten til staten ophæves (fra 1. juli 1904); der pålægges ejendomsskyld til stat og kommune samt formue- og indtægtsskat til staten.
- Menighedsråd indføres ved lov af 15. maj.
- Hotel Bristol fuldføres, nedlagt 1917. (Nu Absalons Gård).
- Ingeniør Vald. Poulsen opfinder lysbue-metoden til trådløs telegrafering.
- Cake walk-dansen kommer til Kbhvn.
- Motorfærgering i havnen begynder.
- International Forening for Bibelstudium opretter en afdeling i Kbhvn.; fra 1931 »Jehovas Vidner«; propagandaen i gaderne »Vågn op« begynder i 1947.
- Kommunalbestyrelsen udsætter første gang en præmie for smukke, kunstneriske nybygninger i byen.
- Afspærringsanlægget syd for havnen fuldendes, påbegyndt 1901.
- Borups Allé anlægges, og vandværket ved denne tages i brug.
- Revisionsbanken åbnes 4. aug.
- Den første automobildroske i Kbhvn. sættes i gang i august; året forinden havde Frbg. fået een.
- Sporvejsventesalen (»Stavkirken«) på Rådhuspladsen åbnes i august (nedrevet 1948).
- Gjentofte kommune tager sit første rådhus i brug 27. august. (Nu bolig for Danmarks geologiske Undersøgelser).
- Udstilling på Bakkehuset 11. sept.-25. okt.
- Frbg. kommunes forbrændingsanstalt for dagrenovation åbnes i sept.
- Frbg. Hospitals nye bygning ved N.-Fasanvej indvies 22. nov., epidemi-afdelingen var dog allerede åbnet 2. dec. 1901.
- Bispebjerg Kirkegård indvies 25. nov., første begravelse 27. nov.
- 1904.** Forsikringsrådet oprettes ved lov af 29. marts.
- Lov af 29. marts om opførelsen af en ny Hovedbanegård; arbejderne begynder samme år.
- Firmaet Christiani & Nielsen stiftes 8. febr.
- Fingeraftryksmetoden indføres i Kbhvns politi medio april.
- Lov om navneforandring af 22. april.
- Den første »Børnehjælpsdag« afholdes 6. maj.
- Nazarethkirken indvies 8. maj.
- Gråbrødretorvs huse bliver malede med brogede farver, indviet 23. juni.
- Den elektriske sporvejsforbindelse forlænges fra Tuborg til Klampenborg.

Af Københavns historie 1904-1906

(1904 fortsat)

- Bølgebryderne foran Yderhavnen fuldføres.
- De første støvsugere kommer hertil.
- Kriminalmuseet oprettes.
- Det første lukkede svømmebassin, »Gamma«, åbnes, men består kun i få år.
- J. P. Müller's »Mit System« udkommer 2. aug.
- Høstslutning af butikker begynder 28. aug.
- Det første permanente biografteater (Kosmorama på Østergade) åbnes 17. sept.
- Lærlinge-plejehjemmet i Rantzaugade tages i brug 6. nov.
- Der indrettes stormvarselssignaler fra mastekranen på Holmen i nov.
- Det ufuldendte dragespringvand ved Rådhuset er første gang i virksomhed 20. nov. (se 1923).
- Fredensbro åbnes efter en ombygning 3. dec.
- De Døvstummes Kirke indvies 18. dec.
- »Julemærket« forhandles første gang.
- 1905.** Ekstrabladets første nr. udgår 1. jan. (»Politikens Ekstrablad« var udkommet fra 12. febr. 1904).
- Det kgl. Musikonservatoriums bygning indvies 27. marts.
- Efter en voldsom meningskamp vedtages justitsminister P. A. Alberti's pryglelov 1. april; ophævet 1. april 1911.
- Botanisk Have erhverver i april et areal mellem Mineralogisk Museum og Polyteknisk Lærestanstalt, og der åbnes adgang til haven fra denne side.
- Frihavnskirken indvies 16. april.
- Udsigtstårnet i Zoologisk Have åbnes 31. maj.
- Skoleskibet »Georg Stage« bores i sæk i Hollænderdybet af et engelsk dampskib 25. juni; 22 elever omkommer.
- Den første drosketelefon indrettes (på Rådhuspladsen).
- Fiskehallen i Christiansgade opføres.
- Lergravsparken anlægges.
- Anlægget af Amager Boulevard begynder.
- Nordisk Films-Kompagni stiftes med optagelsesteater i Valby (»Løvejagten på Elleore« 1907).
- Rådhuset indvies d. 12. sept.
- Landsforeningen til Tobakkens Bekæmpelse stiftes 18. sept.
- Grundejernes Hypotekforening i Kbhvn. stiftes 1. okt.
- Værgerådene, oprettet ved lov af 14. april, begynder deres virksomhed 1. okt.
- Talrige vækkelsesmøder afholdes første gang i dette efterår.
- Skt. Elisabeths Hospital indvies 30. okt.
- Nedrivningen af den gamle husarkaserne ved Store Kongensgade (opført som reberbane 1782) påbegyndes 1. nov. Kort efter sælger kommunen grunden til privat bebyggelse. Ved årets udgang er anlægget af den ny boulevard gennem Grønningen fuldendt.
- C. F. Tietgens statue ved Børsen afsløres 2. nov., i 1931 flyttet til Skt. Annæ Plads.
- En deputation fra det norske storting ankommer til Kbhvn. 19. nov., modtages d. 20. nov. af kong Christian IX, der giver sit samtykke til, at prins Carl modtager valget til Norges konge under navnet Haakon VII.
- Immaculatakirken på Strandvejen indvies 5. dec.
- J. P. E. Hartmanns statue på Skt. Annæ Plads afsløres 29. dec.
- Opfyldningen ved Islands Brygge fuldendes; i de følgende år vokser der her et nyt kvarter op.
- 1906.** Kbhvns Maskinskole oprettes 1. jan.
- Ved tronskiftet efter Christian IX's død 29. jan. finder de første filmoptagelser herhjemme sted.
- Der afholdes for sidste gang gudstjeneste i Bethelskibet 11. febr.
- Det opdages i april, at der er foregået omfangsrige tyverier fra Rosenborg (»Flora danica« stellet).

Af Københavns historie 1906–1908

- Didrik Badskærs Gang forsvinder i april.
  - Slangerupbanen åbnes 20. april.
  - Ny Carlsberg Glyptotekets nyere del (antiksamlingerne og kuppelsalen) indvies 27. juni.
  - Det gamle kgl. Bibliotek lukkes 30. juni.
  - Undervisningen i Teknologisk Institut begynder 16. juli, fra 1908 selv-
ejende institution.
  - Kommunen overdrager til et konsortium karréen mellem Gothersgade, Møntergade, Gammel Mønt og Store Regnegade. I de følgende år opføres her Christian IX Gade-kvarteret.
  - Fundamenterne af Skt. Klemens Kirkes kor og nordmur udgraves under grunden til Frederiksberggade 36. Der findes også egestolper fra den ældste trækirke.
  - En ny fløj (for elektroteknik) opføres ved Polyteknisk Lærestanstalt.
  - De første turistvogne kommer i gang.
  - De første bananvogne ses på gaden i denne sommer.
  - Vodroffslund (Vodroffgård) nedrives. På dens plads anlægges Danas Plads.
  - Ved en strejke standses næsten al ud-
førsel af natrenovation 26.-30. aug.
  - Falcks Redningskorps oprettes 3. okt.
  - Digteren Holger Drachmann hyldes med fakkeltog og med en fest på Kbhvns rådhus 10. okt.
  - Den offentlige prostitution ophæves fra 11. okt. iflg. lov af 30. marts s. å.
  - Husassistenternes Fagskole åbnes 1. nov.
  - Det kgl. Biblioteks nye bygning ind-
vies d. 27. nov.
- 1907.** Sporvejsstrejke 2.-6. jan.
- Et konsortium dannes i januar til ud-
videlse og ombygning af Farvergade-
kvarteret.
  - Børnehjemmet Nærumgård skænkes til Kbhvns kommune i januar.
  - Landbrugslotteriet oprettes iflg. kgl. be-
villing af 26. marts.
  - Medlemmerne af det kgl. sundheds-
kollegium nedlægger efter en strid med justitsminister Alberti deres
hvertv 30. marts.
  - Lov om anerkendte arbejdsløsheds-
kasser af 9. april.
  - Lov om indførelse af det metriske
system for mål og vægt af 4. maj; træder i kraft i alle forhold 1. april
1912.
  - Foreningen til gamle Bygningers
Bevarelse stiftes 23. maj.
  - Østasiatisk Kompagnis bygning ved
Holmens Kanal opføres, schalburg-
teret 1944, nyopført 1949.
  - Opførelsen af Valby Gasværk fuld-
føres; påbegyndt 1904.
  - Staten får eneret på anlæg og drift af
trådløs telegrafi.
  - Læge Mikkel Hindhede begynder
agitationen for sin vegetariske diæt.
  - Det første danske handelsskib
(»Hellig Olav«) udstyres med tråd-
løs telegraf.
  - Ved mageskifte med Gentofte kom-
mune erhverver Kbhvn. Tuborg
Vang, der var en enklave i Kbhvns
kommune.
  - Koholderi i forbindelse med brænde-
vinsbrænderi i Kbhvn. ophører.
  - Dansk Post- og Telegrafmuseum
stiftes.
  - Historiske Meddelelser om Kbhvn.
begynder at udkomme.
  - Medicinsk-historisk Museum stiftes.
  - Amagerbanen åbnes 17. juli.
  - En stærk kursnedgang i centralbank-
aktier i juni-juli med påfølgende
nedskrivning af aktiekapitalen dan-
ner forspillet til den store bankkrise i
1908.
  - G. A. Hagemanns Kollegium oprettes
ved fundats af 22. aug.
  - Grundstenen til Frbg. ny elektrici-
tetsværk lægges 13. nov.
  - Kong Frederik VIII lægger grund-
stenen til det nye Christiansborg
15. nov.
  - Københavnske Kvinders Kaffevogn
begynder sin virksomhed 4. dec.
- 1908.** Bispebjerg Krematorium tages i
brug 6. jan.
- Den første tuberkulosestation opret-
tes i febr.
  - Grundejerbanken suspenderer sine
betalinger om aftenen 6. febr. De føl-

Af Københavns historie 1908-1909

(1908 fortsat)

- gende dage bringer stærk nedgang i bankaktiers (navnlige detailhandlerbank-aktiers) kurs; 9. febr. overtager staten og hovedbankerne i forening garantien over for de af katastrofen ramte bankers kreditorer (stadfæstet ved lov af 15. febr.) og der oprettes en bankkomité (ophævet ved lov af 26. marts 1910) med udstrakt myndighed over for disse banker. Med denne voldsomme krise afsluttes en flerårig usund byggespekulationsperiode.
- 20 kbhvske haveforeninger slutter sig sammen i et kolonihaveforbund.
- Mariendalskirken indvies 15. marts.
- Arbejdsanstalten Sundholm indvies i april og afløser Ladegården (opførelsen påbegyndt i 1903).
- Ved lov om kommunale valg af 20. april forøges borgerrepræsentanternes antal fra 36 til 42, forholdstalsvalg indføres, og valgretten udvides, bl. a. til kvinder.
- Grundtvigs Hus indvies i maj.
- Toldloven af 5. maj nedsætter industribeskyttelsen og formindsker statsindtægterne betydeligt.
- Eliaskirken indvies 17. maj. (Arkitekt: Martin Nyrop).
- Detailhandlerbanken træder i likvidation 20. maj.
- Kommunens skole- og folke-søbadeanstalt ved Langebro åbnes 7. juni.
- Solbjerg Kirke indvies 8. juni.
- Gefionspringvandet afsløres 14. juni.
- Den første sandlegeplads (»sandkasse«) åbnes på Elefantens Bastion i Kastellet 15. juni.
- Landsforeningen Dansk Arbejde stiftes 26. juni.
- Det første stålværk i Danmark anlægges af Burmeister & Wain.
- Hans Tavsens Park anlægges.
- Vandværksanlægget ved Thorsbro tages i brug 28. juli.
- Under en typografstrejke 10.-17. aug. ophører alle blade med undtagelse af Social-Demokraten at udkomme.
- Grundstenen til den ny »Bazar« i Ti-

voli lægges 13. aug. I denne åbnes året efter Restaurant Nimb.

- Fh. justitsminister, gehejmekonferensråd P. A. Alberti indfinder sig 8. sept. på Domhuset og afgiver tilståelse om at have begået bedrageri og falsk. Samme dag indstiller Den sjællandske Bondestands Sparekasse sine betalinger.
  - Landbohøjskolens Serumlaboratorium træder i virksomhed 9. sept.
  - Det ny Teater åbnes 19. sept.
  - Aldersro Kirke indvies 27. sept. Den erstattes 1927 af Taksigelseskirken.
  - Børneplejestationer åbnes 1. okt.
  - Buegangen under Regensen åbnes 12. okt.
  - Hørups statue i Rosenborg Have afsløres 22. nov.
- 1909.** En ny Knippelsbro tages i brug 1. jan.
- Det kgl. danske Aëronautiske Selskab stiftes 9. jan. (nu Kongelig Dansk Aeroklub).
  - Kuglen på Nikolaj Tårn (tidssignal) falder sidste gang i marts.
  - Ved borgerrepræsentantvalget d. 17. marts vælger og vælges kvinder første gang.
  - Det første træ plantes i Fælledparken 27. april.
  - En kvinde får første gang bestalling som overretssagfører 29. april.
  - Sundhedsstyrelsen oprettes ved lov af 30. april.
  - Statsproveanstalten overgår til statsdrift ved lov af 30. april.
  - Mariakirken indvies 31. maj.
  - Bridge (auktions-bridge) indføres, men begynder dog først at fortrænge L'hombre 10-12 år senere.
  - Brøndstræde-kvarteret nedrives i denne sommer.
  - Tietgens Bro åbnes for færdslen; påbegyndt 1907.
  - Vanløse Kirke indvies 1. aug.
  - Under Folketingets møde 19. aug. træder en kvinde, Mary Westenholz, ind i salen, griber formandens klokke og holder en formaningstale til tinget.
  - En stor menneskeskare drager d. 29.

Af Københavns historie 1909–1910

- aug. gennem Kbhvns gader for at protestere mod J. C. Christensens udnævnelse til forsvarsminister; han gennemfører dog sit forslag om Kbhvns fremskudte forter, hvorefter han træder tilbage 18. okt.
- Nikolaj Tårn prydes med et nyt spir, skænket af brygger Carl Jacobsen. Indviet 1. sept.
  - Cook, Nordpolens foregivne opdager, går i land i Kbhvn. 4. sept. og modtages med store fester og talrige hædersbevisninger; i december afsløres hans påstand ved Kbhvns Universitet som uholdbar.
  - Danmarks første undervandsbåd går ind i Flådens Leje 29. sept.
  - Ved forsvarslovene af 30. sept. bestemmes det, at Kbhvns befæstning mod landsiden skal nedlægges og være desarmeret senest 1922, medens sø- og kystbefæstningen i en nærmere fremtid skal udvides; til støtte for søforsvaret opførtes i h. t. loven i de flg. år Tårnbækfortet (1915), Flakfortet, Saltholmsbatteriet, Dragørfortet og Kongelunds batteriet. Kbhvns Væbning ophæves.
  - Spejderbevægelsen kommer hertil i november. Året efter stiftes Det danske Spejderkorps.
- 1910.** Der flyves første gang fra Fælden ved Kløvermarksvej 1. jan.; året før var der foretaget nogle ganske små flyvninger på Klampenborg Væddeløbsbane.
- Sojakagefabrikken ved Islands Brygge begynder sin virksomhed i marts.
  - Den faste Voldgiftsret og Forligsinstitutionen oprettes ved lov af 12. april.
  - Ved lov om indkomstskat til Kbhvns kommune af 18. april indføres stigende skala og anmeldelsespligt for arbejdsgivere m. h. t. funktionærers indtægter.
  - Bjørnstjerne Bjørnsons lig føres 30. april i et storslået sorgetog gennem byen fra Hovedbanegården til Toldboden, hvorfra det i et panserskib sejles til Christiania (nu Oslo).
  - Den første landskamp i fodbold (Danmark-England (2-1)) spilles på K.B.'s bane ved Skt. Markus Allé 5. maj.
  - Kraks Blaa Bog udkommer første gang 27. maj.
  - Kingoskirken indvies 16. maj.
  - En flyver, Alfred Nervø, flyver første gang ind over byen 3. juni.
  - Friluftteatret i Ulvedalene åbnes første gang 4. juni med Oehlschlägers »Hagbarth og Signe«.
  - Klampenborg nye væddeløbsbane indvies 5. juni.
  - Rigsretten afsiger 17. juni dom i den mod de tidligere ministre J. C. Christensen og Sigurd Berg anlagte sag for deres forhold til P. A. Alberti.
  - Søværnets kaserne på Nyholm tages i brug 20. juni.
  - Den kgl. Driveri- samt Blomster- og Frugthave i Rosenborg Have (ved Sølvgade) nedlægges og arealet åbnes for publikum; adgangen til haven lettes ved fire ny porte.
  - Kilometersten opsættes i denne sommer ved landevejene fra Kbhvn. i st. f. de gamle milepæle.
  - Palace Hotel indvies 15. juli.
  - Robert Svendsen flyver over Øresund til Malmø 17. juli.
  - Overflytningen af de første patienter fra Frederiks Hospital til Rigshospitalet finder sted 18. aug., indvielsen af hospitalet 3. sept. Fødselstiftelsen flyttes til Juliane Maries Vej i aug. Den gl. stiftelse i Amaliegade 23-25, bliver bolig for Sygekassedirektoratet o. a. off. institutioner.
  - Finsens-monumentet ved Rigshospitalet (»Mod Lyset«) afsløres 23. aug.
  - En international socialistisk kongres afholdes i Kbhvn. 28. aug.-4. sept. Blandt deltagerne var Lenin og Jaurès.
  - Postgodsklareringsbygningen på Toldboden tages i brug 1. sept.
  - Første rundskuedag foranstaltet af Journalistforbundet 10. sept.
  - Springvandet på Vandkunsten afsløres 15. sept.
  - Studenterforeningens bygning i

Af Københavns historie 1910-1913

(1910 fortsat)

Aborreparken indvies 1. okt. Parken forsvinder.

- Industrirådet stiftes 29. okt.
- Davidskirken indvies 27. nov.
- Rigsarkivet, der iflg. lov af 27. maj 1908 havde fået sine lokaler udvidet ved omdannelse af Det kgl. Biblioteks tidligere bygninger og en del af Proviantgården, åbnes for publikum 9. dec.

1911. Folkemængde 1. febr.:

Kbhvns kommune	462.161
Frbg. kommune	97.237
Gentofte kommune	25.642

Ialt 585.040

- Landsforeningen Arbejde adler stiftes 3. febr.
- Institutionen Kbhvns Idrætspark oprettes 7. marts; de første sportskampe i idrætsparken afholdes i sommeren s. å.
- Godthåbskirken indvies 19. marts.
- Boligtvungen for de under Kbhvns kommune ansatte funktionærer træder i kraft 1. maj.
- Ved lov af 13. maj indføres afgift til staten af offentlige forestillinger m. m.
- Danmarks tekniske Museum oprettes.
- Gustafskirken indvies 1. juni.
- Der oprettes delvist fællesskab mellem Kbhvns og Frbgs vandforsyning.
- Der oprettes studenterråd ved Universitetet.
- Lersøparken åbnes.
- Kristeligt Studenter-Settlement i Saxogade stiftes.
- Hirschsprungs Museum indvies 8. juli.
- De kbhvske sporveje overtages af kommunen 1. aug.
- På Kbhvns Universitet docerer en kvinde første gang 6. sept.
- Kraks Lomme-Vejviser udkommer første gang 28. sept.
- Hovedbanegården indvies 30. nov. og åbnes den påfølgende dag for fjerntrafikken mod vest. Persontrafikken over Frbg. Jernbanestation opføres, men genoptages i 1930.
- Grundstenen til Frihedsstøtten ned-

lægges påny 14. dec., efter at støtten under Vesterbroviaduktens opførelse har været fjernet fra sin plads siden 2. aug. 1909.

- Kbhvns kommune får tilladelse til opfyldninger i Svanemøllebugten 16. dec.

1912. Den militære flyveskole åbnes 8. jan.

- Selandia, det første store Dieselmotorskib, løber af stabelen hos Burmeister & Wain i febr.
- Teatermuseet åbnes 1. maj.
- Mindesmærket for Prinsesse Marie på Langelinie afsløres 2. maj.
- Toldmuseet oprettes.
- Opførelsen af Amagerbrokvarteret begynder.
- På den gamle Studenterforeningsbygningssplads ved Holmens Kanal opføres Hafnias Hus.
- Viadukten ved Østerport Station fuldendes i aug.
- Grev Zeppelin lander med luftskibet »Hansa« på Kløvermarken 18. sept. Samme dag ankommer en engelsk eskadre til Kbhvn.
- Centralpostbygningen i Tietgensgade indvies 22. sept.
- Esajaskirken indvies 29. sept.
- Politikens Hus på Rådhuspladsen indvies 29. sept.
- Kirkens Korshær stiftes 13. okt.
- Mylius-Erichsen-stenen ved Langelinie afsløres 3. dec.

1913. Vesterbrogade føres som viadukt over jernanelinien; fuldført i febr.

- Ved borgerrepræsentantvalget 11. marts vælges 55 medlemmer (tidligere 42).
- Udgravningen til Boulevardbanen begynder i foråret. Træerne fra Nørre- og Øster-Voldgade flyttes til byens pladser.
- Kommunen overtager Bispebjerg Krematorium 1. april. Fra 1914 er gejstlig medvirkning ved ligbrænding tilladt.
- Kbhvns Kommunebiblioteker omorganiseres. Hovedbiblioteket oprettes.
- I løbet af april stiftes 15 nye films-

Af Københavns historie 1913-1914

- aktieselskaber, lokket af de gamle selskabers store udbytte.
  - Havnens styrelse omordnes ved lov af 29. april. Den bliver nu en selvejende institution.
  - Kommunens administrationsbygning mellem Gothersgade og Vognmagergade fuldføres i foråret.
  - Vandværnets højdereservoir på Brønshøj Bakke tages i brug 7. juni.
  - Kbhvns kommune køber af staten Valby Fælled med ret til at foretage opfyldninger i det udfør værende vandareal.
  - Pladsen ved Frederiksborggade indtages under Grønttorvet. Ny torveordning 30. juni (faste stadepladser).
  - Den første radium-station indvies 30. juni.
  - Sukkerfabrikkernes store bygningskompleks på Applebyes Plads opføres.
  - Den lille Havfrue ved Langelinie opstilles 23. aug.
  - Bispebjerg Hospital indvies 19. sept.
  - De »moderne danse« (Tango m. m.) kommer hertil i oktober.
  - Homøopatisk Hospital indvies 1. nov., omdannes i 1916 til kommunalt børnehospital.
  - De sidste hesteomnibusser på Strøget mellem Kongens Nytorv og Rådhuspladsen forsvinder 5. nov. og erstattes af motoromnibusser.
  - Den første mannequinopvisning i Skandinavien afholdes af Magasin du Nord hos »Nimb« i nov.
- 1914.** Filmcensuren oprettes 1. jan.
- Jerusalemskirken (i Rigsgade) nedbrænder natten til 21. jan.; genindvies 1915.
  - Den frie Udstillings bygning i Østre Anlæg fuldføres i febr.
  - Den første smørrebødsforretning (»smørrebødsfabrik«) åbnes 17. febr.
  - Simeonskirken indvies 1. marts.
  - Cirkusbygningen brænder 7. marts.
  - Æresboligen på Carlsberg tages i brug 1. maj af professor Harald Høffding.
  - Der gives tre mindeforestillinger på det gamle hofteater 29. og 30. april samt 2. maj.
  - Udstilling af fransk malerkunst på Kunstmuseet fra 15. maj til midt i juni.
  - Idrætshuset indvies 7. juni.
  - En international pressekongres åbnes i Kbhvn. 11. juni.
  - Peter Bangs Vej, en gammel markvej fra ca. 1775, reguleres og en sporvejslinie til Vanløse åbnes 8. dec.
  - Præsident Poincarés påtænkte besøg i Kbhvn. aflyses den 27. juli på grund af den voksende uly i Europa.
  - Run på Nationalbanken og andre pengeinstitutter begynder 29. juli som følge af krigsnervositeten.
  - Sikringstroppe indkaldes, og den første neutralitetserklæring udstedes 1. aug. Samme dag udsteder kong Christian X et budskab til folket.
  - Den officielle kursnotering af obligationer og aktier ophører.
  - Bladene begynder i krigens første dage udsendelsen af telefon-aviser.
  - Rigsdagen vedtager, og kongen stadfæster 2. aug. en række love vedrørende krigssituationen: Suspension af pengesedlernes indløselighed, begrænsning af bankers og sparekassers udbetalingspligt, straf for spioneri etc.
  - I de følgende dage sættes fæstningen Kbhvn. i forsvarstilstand: Miner udlægges i Sundet; omfattende løbegravsværker og pigtrådspærringer udføres etc.
  - De første indskrænkninger i jernbanetrafikken finder sted 4. og 8. aug.
  - Det nyopførte »Gutenberghus« på det gl. Brøndstrædekvarter grund tages i brug, udvides 1926-28 og 1934-49.
  - De første udførselsforbud udstedes 6. aug.
  - Den overordentlige kommission (prisregulering) nedsættes 8. aug.
  - Gadebelysningen indskrænkes til det halve 10. aug. Automobil-droskerne forsvinder p. gr. a. benzinmangel efterhånden fra gaderne, og de

Run på Nationalbanken 2. aug. 1914.

(1914 fortsat)

- gamle hesterosker kommer i brug igen.
- De første (røde) kronersedler kommer i omløb 31. aug. Samme dag den første anordning om prisregulering på levnedsmidler og andre varer.
  - Lurblæsersøjlen fuldendes 19. sept.
  - Udsmykningen af Blågårds Plads med skulpturer af Kaj Nielsen fuldendes i slutningen af sept.
  - Sankt Augustins Kirke (Klosterkirken) og klosteret (nu Benediktinerkloster) på Jagtvejen indvies 3. okt.
  - Kbhvns prisreguleringskommission holder sit første møde 5. nov.
  - Det store juletræ på Rådhuspladsen tændes første gang 20. dec. i dette år.
  - Søborg Kirke indvies 26. dec.
- 1915.** Foreningen for borgerlig Konfirmation stiftes 13. febr.
- Det første neutralitetsmalede skib ses i Kbhvns havn 15. febr.
  - Børsen genåbnes uofficielt i februar.
  - Ny byggelov for Kbhvn. 25. febr.

- Landevejsbommene i Kbhvns omegn nedlægges 31. marts.
- Marinehospitalet på Chrsthavn tages i brug 6. april. Flyttes i 1928 til Militærhospitalet.
- Tårbækfortet tages i brug 28. april.
- Betydelige stigninger i industri- og dampskibsaktiers kurs begynder i foråret og fortsættes i løbet af sommeren.
- Sporvognsdriften indskrænkes betydeligt fra 1. juni.
- Kongen underskriver den ændrede grundlov 5. juni. I et grundlovstog hylder kvinderne, der nu har fået valgret, kongen og rigsdagen.
- Den sidste hestesporvogn (»Hønen«, Nørregade) kører sin sidste tur 13. juni.
- Kulimportbureauet oprettes 23. juni.
- Landsforeningen Bedre Byggeskik stiftes 27. juni.
- Frihavnsens udvidelse mod nord (med Kroneløbsbassinet) påbegyndes.
- Den første rutebil fra Kbhvns yder-

Af Københavns historie 1915–1916

- grænse (Bispebjerg-Søborg) begynder sin trafik.
- En engelsk undervandsbåd, E 13, grundstøder ved Saltholm og beskydes af tyske torpedojagere, indtil to danske torpedobåde lægger sig imellem 19. aug.
  - Udførselsforbud for en række varer (bl. a. olier og gummi) udstedes 24. aug.
  - Lov om dyrtidshjælp vedtages 27. aug.
  - Dyrehospitalet i Emdrup åbnes 25. sept.
  - Udtrykket »gullasch« om krigsspekulanter vinder hævd i september.
  - Springvandet på Vesterbros Torv springer første gang 15. okt.
  - Hæren overtager flyvepladsen på Christianshavns Fæled 4. dec. Men denne benyttes indtil 1925 stadig som flyveplads for den private luftfart.
- 1916.** Henry Ford's fredsekspedition ankommer til Kbhvn. 1. jan. og bliver her en uge.
- En ny Børnehushus tages i brug 19. jan. (senere ombygget).
  - Østifternes Kreditforenings bygning tages i brug i febr.
  - De tre nordiske rigers konger holder møde i Kbhvn. 9.-11. marts.
  - Kommunens kørselsafdeling åbnes 1. april. Fra 1. april 1919 overtager den dagrenovationen.
  - Nationalbanken erklærer sig villig til påny at indløse sedler med guld 2. maj.
  - Plakatsøjler opsættes i løbet af foråret.
  - Den nordlige del af Christianshavns Vold restaureres og åbnes for publikum store bededagsaften.
  - »Sommertid« indføres første gang ved lov af 13. maj.
  - Fragtnævnet nedsættes 27. maj.
  - Forbud mod illumination og reklamebelysning træder i kraft 6. juni.
  - Den første lov om fastsættelse af husleje stadfæstes 9. juni.
  - Landbrugsmuseets nye bygning (ved Lyngby) indvies 20. juni.
  - Flyvebådsstationen ved Kvintus indrettes på opfyldt areal.
  - 1915 og 1916 er de store krigsfor-tjenesters år. Talrige eksportforetagender og skibsrederier stiftes. Børs-spekulationen breder sig til stadig større kredse (»gullaschtiden«). Største delen af landets udenrigske gæld dækkes. Men samtidig vokser dyrtiden, der medfører omfattende indgreb i produktionen, rationering af forbruget og regulering af priser fra statens og kommunens side.
  - Kbhvns vandforsyning udvides med nye anlæg ved Taastrup-Valby, Sønderød og Nybølle; anlæggene begynder i dette år.
  - Hundekirkegården ved Østerbrogade nedlægges, og på dens plads opføres »Lille Amalienborg«.
  - Bibliotekshaven på Slotsholmen anlægges.
  - Der plantes en ny »Krinds« på Kongens Nytorv. Færdslen på torvet omreguleres.
  - Hovedstadens Brugsforening stiftes 2. juli ved sammenslutning af flere foreninger.
  - Welanderhjemmet indvies 15. aug.
  - Havhesten på Kulturvet afløres 16. aug., i 1923 flyttet til Kunstindustri-museets gård.
  - B.T. begynder at udkomme 31. aug.
  - Det Transatlantiske Kompagni stiftes 7. sept. Det bliver moder til en række handelskompagnier og en hovedårsag til den store krise i 1922.
  - Indre Missions Hus i Bernstorffsgade indvies 13. sept.
  - Gethsemane Kirke indvies 24. sept.
  - Studiegården ved Universitetsannekset, med laboratorier etc., indvies 17. okt.
  - Ved oktober flyttedag er bolignoden så stor, at talrige familier må indkvarteres i skoler og andre off. bygninger. Det private byggeri er som følge af de stigende omkostninger næsten helt standset, og byggeriet i de følgende år er overladt boligforeninger med offentlig støtte.

Af Københavns historie 1916-1917

(1916 fortsat)

- Rejsegilde på Christiansborg Slot 28. okt.
- De første kommunale husvildebaraker (ved Sundholm) tages i brug i nov.
- Folkeafstemning afholdes første gang 14. dec. (i anledning af de Vestindiske øers salg).
- Staten overtager sukkerbeholdningerne 22. dec. Sukkerkort indføres 27. dec.
- 1917.** Den første »Minebøsse« (på Langelinie) opstilles 4. jan.
- Bkg. om forbud mod vareåger 1. febr.
- Meddelelsen om Tysklands »hensynsløse undervandskrig« kommer hertil 1. febr. Al skibsfart over Nordsøen standses. Almindeligt forbud mod prisforhøjelser udstedes. Gas- og elektricitetsforbruget indskrænkes yderligere. Jernbanetrafikken indskrænkes. En række »nævn« (for brændsel, kaffe, olie etc.) nedsættes i den følgende tid.
- Udtrykket »hamstring« bliver almindelig i den nærmeste tid, derefter som betegnelse for de nu stadig almindeligere sikringsopkøb.
- Det danske Montessoriselskab stiftes 26. febr.
- Midlertidigt delvist spiritusforbud (ikke for vin og øl) 1.-26. marts. Lov om tillægsafgift på spiritus 17. marts.
- Kbhvns kommunes første folkekøkken åbnes 8. marts.
- Socialdemokratiet får flertal i borgerrepræsentationen ved valget 13. marts.
- BESPISNING af studenter i den nyopførte studiegård begynder 23. marts.
- Brødkortordningen træder i kraft 1. april. Senere indføres også kort for en række andre fødevarer.
- Landsforeningen Den personlige Friheds Værn stiftes 24. april.
- Ved lov af 8. maj oprettes et 5. borgmester- og rådmandsembede. Borgmestrene skal fremtidig vælges efter forholdstal og på åremål.
- Kbhvns kommunebibliotekets hovedbibliotek (oprettet 1913) flyttes til Nikolaj Kirkebygning 10. maj. Kirken indvies efter genopførelsen 11. nov. s. å.
- Bkg. om forbud mod kædehandel 19. maj.
- »Hamburger Fremdenblatt«s kontor i Frederiksborggade afsløres som spionagecentral. I det hele var Kbhvn. i disse år rådstofpunkt for de krigsførendes spionage.
- Kbhvns anden hovedbanegård, der i dens sidste 6 år havde været benyttet som biografteater (»Paladsteatret«) nedrives i juni-juli.
- Krigsfortjenesternes tid er forbi. De første større arbejdsindstillinger som følge af svigtende råstoftilførsler melder sig i forsommeren.
- Gentofte kommune køber Øregård og indretter den til folkeparks, bibliotek og museum.
- Kbhvns kommune opretter en erhvervsvejledning, der senere går ind under Psykoteknisk Institut.
- De første lejerforeninger dannes.
- Betty Nansen Teatret åbnes (fra 1944 Allé-Scenen).
- Sakramentskirken indvies 9. juli.
- Kbhvns sidste hesteomnibus (på Købmagergade) indstiller driften 27. juli.
- Ernæringsrådet nedsættes i h. t. lov af 3. aug.
- De sidste slagterboder ved Nikolaj Tårn nedrives i sept.
- Handelshøjskolen i Kbhvn oprettes 1. okt. som aftenskole, udvidet 1924 til fuldstændig handelshøjskole.
- Generalkonsul Johan Hansens Malerisamling (Kastelsvej 16) bliver offentlig tilgængelig 7. okt.; lukkes 1932; samlingen sælges på auktioner; bygningen er siden 1950 annex til Statens museum for kunst.
- Ved en række love af 13. okt. indføres betydelige forøgelser af skatter og afgifter (bl. a. af øl, vin og tobak).
- Ved lov af 26. okt. indføres skillemonter af jern.
- Anlægget af Jarmers Plads, Jarmers-

Af Københavns historie 1917-1918

- gade (se 1259) og Axeltorv m. m. er fuldført. De navngives 8. nov. Samtidig får det inderste knæk af Gl. Kongevej det gamle navn Trommesalen, og Gl. Kongevej føres ad en viadukt over jernbanen til Axeltorv.
- Boulevardbanen åbnes for damptrafik ad Kystbanen 1. dec.
  - 1918.** Kbhvns Telefon Akts.'s første automatiske central åbnes 2. jan.
  - Rubelkursen udgår af Kbhvns børsliste 4. jan. som følge af de kaotiske tilstande i Rusland.
  - Ca. 10.000 arbejdere går i procession til rigsdagen 9. jan. og kræver arbejdsloshedslovene revideret. Lignende demonstrationer forekommer ofte i den følgende tid.
  - Østasiatisk Kompagnis skib »Fionia« ankommer efter en farefuld rejse til Tårnbæk red 17. jan. med en ladning hårdt tiltrængte kolonialvarer.
  - Det nye »Paladsteater« åbnes 26. jan.
  - De forenede Vagtselskaber, en sammenslutning af tre ældre vagt-virksomheder, stiftes 30. jan.
  - Aktieselskabs-registret begynder sin virksomhed 1. febr.
  - Demonstrerende syndikalister stormer børsen 12. febr.; i de følgende dage foretages talrige arrestationer.
  - Den første større overenskomst om automatisk lønregulering (efter pristallet) afsluttes 13. febr. i jernindustrien.
  - Havnebestyrelsen vedtager 15. febr. at påbegynde nye omfattende arbejder - til ialt 6 mill. kr. - ved Islands Brygge og Teglværkshavnen.
  - Kommunebiblioteket i Helligånds-huset åbnes 1. marts.
  - Skt. Johannes Stiftelsen henlægges som en særlig afdeling under Sundholm 2. marts.
  - Lov om bygningsfredning af 12. marts. Nedrivningen af Efterslægtens Gård 1913 gav vel stødet til denne lov.
  - Hærens drageballon river sig løs 19. marts under en storm og driver bort.
  - Lov af 19. marts om statens og kommunens overtagelse af de højere private skoler.
  - Rigsdagen holder for sidste gang møde i det gl. Kadetakademi i Fredericiagade 20. marts. Ejendommen bliver næste år bolig for Østre Landsret.
  - Danmarks kommunistiske Parti stiftes 1. april.
  - Ole Rømers statue ved Polyteknisk Læreanstalt afsløres 16. april.
  - Folketingsvalg afholdes første gang efter den nye grundlov 22. april, med listevalg, valgret for kvinder, tyende etc.
  - Vestre Fængsels udvidelse (påbegyndt 1914), fuldføres. Den nye mandsafdeling tages i brug 9. jan., kvindefløjen 26. april.
  - Alderdomshjemmet udvides ved kommunalbestyrelsesbeslutning af 28. april og får navnet De Gamles By.
  - Den store læder- og skotøjstrust stiftes 4. maj.
  - Byens kaffebeholdninger slipper op omkring 15. maj.
  - Smedelinien åbnes for offentligheden 17. maj.
  - Første møde af rigsdagen i det nye Christiansborg 28. maj.
  - Kbhvns kommune erhverver en del ejendomme i Husum og Sundbyerne.
  - Ti Meter-bassinet i Frihavnen anlægges.
  - Nørreport Station åbnes 1. juli.
  - En alvorlig influenza-epidemi (»den spanske syge«) udbryder sidst i juli og hærger byen i to år med mellemrum.
  - Gamle Dok på Christianshavn hugges op i aug., og bassinet udfyldes.
  - Kinopalæet åbnes 27. sept.
  - Det første skib med varer fra Amerika (bl. a. te og kaffe) ankommer 23. okt.
  - Søren Kierkegaards statue i Bibliotekshaven afsløres 27. okt.
  - Christianshavns Vold fra Amagerbrog, til Skydeskolen åbnes for publikum 27. okt.
  - Det danske Luftfartselskab stiftes 29. okt.

Af Københavns historie 1918–1919

(1918 fortsat)

- Efter våbenstilstandens afslutning mellem de krigsførende magter begynder demobiliseringen af neutralitetsværnet 11. nov.
- Store syndikalistoptøjer på Grønttorvet 13. og 14. nov.
- Frederiksholm Kirke (midlertidig) indvies 24. nov.; endelig indvielse 31. aug. 1952.
- Teknologisk Instituts bygning indvies 29. nov.
- Kbhvnske damer begynder at sy flag til sønderjyderne 6. dec.
- I december og januar (1919) foregår transport af ialt 70.000 engelske, franske, italienske o. a. soldater fra tyske fangelejre over Kbhvn. til deres hjem. Byens gadeliv præges stærkt deraf.
- Lutherkirken indvies 15. dec.
- Det første politiautomobil indføres i dec.
- De første rejsende Paris-Berlin-Kbhvn. efter krigen kommer hertil 26. dec.
- 1919.** Striden om den nye rigsgrænse i Slesvig føres på en mængde møder i årets første måneder.
- Arbejdsgiverne erklærer lockout i byggefagene 1. febr., fordi bygningshåndværkerne på egen hånd har indført 8 timers arbejdsdag. Arbejdet genoptages 27. maj.
- En udsending fra den amerikanske regering ankommer hertil i begyndelsen af febr. for at lede transporten af levnedsmidler o. a. varer over Kbhvn.
- Automobildroskekørslen begynder på ny 5. febr., efter at der er kommet en del benzin hertil.
- Telegramcensuren ophæves 24. febr.
- Benzinrævnævnet vedtager – som det første af krigsnavnene – at opløse sig 24. febr. Det efterfølges snart af flere.
- Ved lov af 1. marts får Frbg. kommune borgmester og magistrat.
- Almindelig Hospital flyttes til den nedlagte Skt. Johannes Stiftelses bygning i Ryesgade 1. april; i okt. 1933 omdannet til plejestiftelse for kronisk syge og et sygehus; 1. april 1941 ændres navnet til Nørre Hospital og Kbhvns Plejehjem.
- De første sønderjydske krigsfanger kommer hertil fra England med dampskibet »Primula« 15. marts og modtages med stor begejstring.
- Foreningen Norden stiftes 15. april.
- Syndikalisternerne standser alt arbejde i havnen 8.–17. maj.
- En dansk flyvemaskine flyver fra Paris til Kbhvn. uden mellemlandning 10. maj.
- Overenskomst om indførelse af 8 timers normalarbejdsdag afsluttes mellem arbejdsgivere og arbejdere 15. maj.
- Kbhvns kommune erhverver en række ejendomme i Rødovre og Brøndbyøster i dette og det følgende år.
- Samtlige kbhvnke dagblade indeholder en af 26 kendte damer underskrevet protest mod de »skøgedragter«, der nu lanceres af modefirmaer.
- Sammenslutningen mellem Kbhvns og Frbgs sporveje træder i kraft 1. juli; enhedsomstigning, udvidelse af liniernes antal og talrige andre ændringer indføres.
- Kbhvns børsnotering bliver atter »officiel« 8. juli.
- De Allieredes blokade ophører 12. juli, hvormed en ny handelspolitisk periode begynder.
- Nationalbankens indløsningspligt suspenderes på ny 30. juli (indtil 1. jan. 1927).
- Ny havnestrejke 27. aug.–29. sept.
- Retsplejereformen træder i kraft 1. okt. Kbhvns kriminal- og politiret afløses af Kbhvns byret, Landoversamt hof- og stadsretten af Østre landsret. Nævningeinstitutionen indføres. Samtidig tager Højesteret sine nye lokaler på Christiansborg i brug. Kbhvns opdagelsespoliti overgår til Statspolitiet.
- Frbg. Politigård tages i brug 1. okt.
- Lov om Kbhvns Fondsbørs af 4. okt. En børskommissær ansættes.
- Ved lov af 4. okt. oprettes et bankinspektorembede.

Københavnske borgerrepræsentanters optog til kongen 3. april 1920. I spidsen for toget (fra højre til venstre): Peder Hedebo, Th. Stauning og Jens Jensen.

- Rask-Ørsted Fondet stiftes ved lov af 4. okt.
- Stor jernbaneulykke ved Vigerslev 1. nov. 41 omkom og 27 var hårdt sårede.
- Kbhvns Diskontobank og Revisionsbank stiftes 25. nov. ved sammenlutning af Kbhvns Låne- og Diskontobank og Revisionsbanken.
- Socialrådet oprettes 1. dec.
- Teglværkshavnen tages i brug i dec.
- »Billegrosserernes« forretning forbydes ved lov af 22. dec.
- Omkring årsskiftet kommer de første wienerbørn hertil.
- 1920.** Telefonstrejke udbryster nytårsnat og vedvarer til 14. febr.
- Den første »minebøsse« opstilles 4. jan. (på Langelinie).
- Postgirosystemet indføres i januar.
- Kbhvns alm. Boligselskab oprettes 15. jan.
- Efter folkeafstemningen i 1. zone 10. febr. modtages og hyldes H. P. Hansen om aftenen ved hans ankomst til Kbhvn., og et folketog drager mod midnat til Amalienborg.
- H C Ørsted Værket ved Kalvebod Brygge tages i brug 18. febr. Året efter ophører elektricitetsproduktionen på Gothersgades og Vestre Elektricitetsværk, der fra nu af kun er omformerstationer.
- Folkeafstemningen i 2. zone 14. marts følges med stor spænding i Kbhvn., og kravet om indlemmelsen af Flensborg i riget trods afstemningsresultatet rejses fra flere sider.
- Kbhvns landbefæstning afleveres til finansministeriet for at nedlægges (i marts).
- Ministeriet Zahle afskediges 29. marts og nægter at fungere videre som protest mod afskedigelsen, idet ministeriet ikke havde fået mistillidsvotum i Folketinget.

Af Københavns historie 1920–1921

(1920 fortsat)

- Kongen udnævner ministeriet Liebe 30. marts.
- De samvirkende Fagforbund varsler generalstrejke til 6. april for at fremtvinge Rigsdagens indkaldelse, tilvejebringelse af ny valglov og afholdelse af nye valg. Samme dag begynder arbejdsnedlæggelser og uro, og hamstring finder sted.
- Borgerrepræsentationens flertal går i optog til kongen 3. april for at opfordre ham til dannelsen af et parlamentarisk ministerium.
- I nætterne efter 4. april gadeoptøjer i kvarteret ved Kongens Nytorv med knuste ruder, butiksplyndringer etc. Urolighederne fortsættes af en række strejker, navnlig ved havnen og i bagerierne.
- Et nyt ministerium (Friis) dannes 5. april. Generalstrejken aflyses, men flere andre strejker fortsætter.
- Kommunens afd. for bygningsvedligeholdelse åbnes 1. april (fra 1. april 1934 Kbhvns kommunes håndværksafdeling). En kommunal maler var blevet ansat allerede i juli 1911.
- »Samfundshjælpen« træder i virksomhed 12. maj ved løsning og lading i Frihavnen.
- Som følge af tjenerstrejke 1.–29. juni indføres kvindeligt betjening på en række restauranter.
- Genforeningsdagen fejres i Kbhvn. med stor højtidelighed 9. juli.
- Den første luftrute fra Kbhvn. (Kbhvn.–Malmö–Warnemünde) åbnes 7. aug.
- Den første benzintank åbnes på det gamle banegårdsterræn ved Trommesalen 15. aug.
- Den første smørebrødsvogn kommer 1. sept. (på Frbg.).
- Andelsbankens nye bygning (»Axelborg«) tages i brug i efteråret.
- Priserne kulminerer i efteråret 1920. Detailprisniveauet er da ca. 280 %, en gros prisniveauet ca. 420 % sammenlignet med niveauet før krigens udbrud 1914.
- Kronen når sin laveste guldverdi i

den første krigs- og efterkrigstid, 49 øre, den 9. nov.

- De nye havneanlæg ved Islands Brygge tages i brug i nov., den nydannede ø, Teglnholmen, i dec.
- Reklamebelysning i vinduer m. m. tillades efter 9. dec.

1921. Den overordentlige kommission (Prisreguleringskommissionen) holder sit sidste møde 12. jan.

- Den første pølsevogn kommer 18. jan.

- Folkemængde 1. febr.:

Kbhvns kommune	561.344
Frbg. kommune	104.034
Gentofte kommune	34.451

Ialt 699.829

- Den sidste kommuneskole (Skt. Hans Gades) rømmes for husvilde i febr.
- Landmandsbanken overtager Nordisk Bank 25. febr.
- Universitetets institut for teoretisk fysik på Blegdamsv. indvies 3. marts. På institutet opdages 1922 et nyt grundstof Hafnium (opkaldt efter byen København); samme år får institutets leder, Niels Bohr, Nobelprisen. Institutets højspændingssal indvies 1938.
- Omfattende lockouter i marts og april.
- Læder- og skotøjstrustens leder, Max Ballin, begår selvmord 12. april som følge af selskabets uhyre tab, det første alvorlige forbud om den kommende krise.
- Udbringningen af post på søn- og helligdage inddrages 1. maj. Det er et led i de nu begyndte sparebestræbelser.
- Invalidforsikringsfonden og Invalidforsikringsretten oprettes ved lov 6. maj.
- Den første begyndelse med ensrettet kørsel gøres i h. t. bkg. 28. maj (på boulevarderne).
- De første faste parkeringspladser for automobiler indrettes.
- De første moderne rækkehuse (Bakkehuse) opføres i denne sommer.
- Foran Statens museum for kunst ind-

Af Københavns historie 1921-1923

- rettes et friluftsmuseum af statuer.
- Den Hegelske Samling på Øregård indvies 8. aug.
- Brodkortene (de sidste levnedsmiddelkort) ophører i aug.
- Grundstenen til Grundtvigskirken nedlægges 8. sept.
- Thorvaldsens Jason (originalen) anbringes i Thorvaldsens museum 15. sept.
- Carl Jacobsens statue ved Carlsberg Bryggerierne afsløres 17. sept.
- Det sidste tog afgår fra Nordbanegården 30. sept. kl. 11,27 aften. Nordbanetogene føres fremtidig ad Boulevardbanen.
- Den første politilarm opstilles 4. okt.
- Frbg. Domhus tages i brug 22. okt.
- Dansk Byplanlaboratorium oprettes 18. nov.
- Sparekommissionen for Det kgl. Teater holder sit første møde 20. dec.
- Arbejdsdirektoratet og Arbejdsledelsesfonden oprettes ved lov af 22. dec.
- 1922.** Den ny tyendelov træder i kraft 1. jan.
- Kbhvns Diskonto- og Revisionsbank rekonstrueres 29. jan. med støtte fra de andre banker.
- Landmandsbanken overtager Kbhvns private Lånebank 5. febr.
- Lockout iværksættes i en mængde fag 14. febr. Forlig sluttes 4. april.
- Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning af 30. juni.
- Ved lov af 30. juni nedsættes fuldmyndighedsalderen fra 25 til 21 år.
- Der nedsættes et udvalg til bevilling af eksportkredit.
- De første annoncer om skønhedsmidler kommer.
- Islevbro vandværk fuldføres.
- En hollandsk udstilling åbnes på det gamle jernbaneterræn 1. juli.
- Restaurationsskatten træder i kraft 1. juli.
- Teatermuseet henflyttes til det gamle hofteater 4. juli.
- Den første rekonstruktion af Landmandsbanken finder sted ved Nationalbankens medvirkning 9. juli.
- Alm. aldersrente indføres ved lov af 7. aug.
- Lov om hærens ordning af 7. aug.; medfører bl. a. betydelig indskrænkning af Kbhvns garnison.
- Ved lov af 7. aug. nedlægges af Kbhvns kystbefæstning Hvidøebatteriet, Mellemførtet, Prøvestensförtet, Kastrupförtet, Strickers Batteri og Avedørebatteriet, medens Trekroner bevares som projektørstation og Lynetten som kommandostation.
- Traverbanen på Amager indvies 13. aug.
- Post- og telegrafbygningen ved Trianglen indvies 3. sept.
- En ny rekonstruktion af Landmandsbanken finder sted i sept., da det har vist sig, at ordningen af 9. juli ikke har skabt ro om banken eller standset kursfaldet i dens aktier. Efter at rigsdagen ekstraordinært er indkaldt, træffes en ordning (lov af 21. sept.), hvorved staten, Nationalbanken, Det Østasiatiske Kompagni og Store Nordiske Telegrafskab i forening indskyder en kapital af 100 mill. kr. Bankens ledelse undergår en total forandring, og en undersøgelseskommission nedsættes.
- Efter en »sulte-uge« begynder en ny rottekrig 2. okt.
- Radiumstationen i Rosenvænget indvies 10. okt.
- Griffenfeldts statue ved Rigsarkivet afsløres 21. okt.
- Den første radioudsendelse i Danmark finder sted fra Dansk Radio-Aktieselskabs bygning i Frihavnen 29. okt. Den første radioudsendelse over Lyngby Radio finder sted 5. nov.
- Kbhvns Stift udskilles fra Sjællands Stift 1. dec.; Vor Frue Kirke bliver domkirke.
- »Klostergården« (passage mellem Amagertorv og Læderstræde) åbnes for færdselen 14. dec.
- 1923.** Da Landmandsbankens tab for året 1922 viser sig at være større end ved september-rekonstruktionen forudsat (de anslås nu til ca. 232 mill. kr.), vedtager rigsdagen natten mel-

Af Københavns historie 1923-1924

(1923 fortsat)

- lem 4. og 5. februar at udstrække statsgarantien til alle retsgyldige fordringer på Landmandsbanken. To trediedele af bankrådets medlemmer skal udnævnes af regeringen.
- De offentlige forhør mod Landmandsbankens tidligere ledelse begynder i Domhuset på Nytorv, 6. februar. Etatsråd Glückstadt arresteres 9. marts.
  - Statens gymnastikinstitut (nu Danmarks højskole for legemsøvelser) i Nørre Allé indvies 10. marts.
  - Den første opstander til regulering af færdselen ved gadekryds tages i brug 24. marts.
  - Bygningsmyndigheden på Frbg. overgår fra bygningskommissionen til kommunalbestyrelsen 1. april.
  - Regelmæssig daglig luftpostforbindelse med Hamborg oprettes 16. april.
  - Den nye Hovedtelegrafstation på Købmagergade indvies 16. april.
  - Efter dr. Ove Kraks død 17. april overgår Kraks Vejviser og de dermed sammenhængende virksomheder til en selvejende institution, Kraks Legat (vgl. konfirm. fundats 13. febr. 1924 og 2. okt. 1940).
  - Telefonforbindelsen åbnes mellem Kbhvn. og Bornholm 11. maj. Det er første gang i Europa at en kombination af telefonering med og uden tråd bringes til udførelse.
  - Dragespringvandet på Rådhuspladsen springer første gang efter at være fuldendt 4. juni.
  - Den første Radio-presseavis udsendes over Lyngby Radio 24. juni.
  - Udenrigsministeriet flytter fra Harsdorffs Gård på Kongens Nytorv til Christiansborg.
  - Den nye Møntbygning på Amager Boulevard tages i brug.
  - Bolværkspengetaksten i havnen afløses af fartøjstakst.
  - Fængslet i den ny Politigård tages i brug 6. juli.
  - Landmandsbanksagen afsluttes ved en række domfældelser i Højesteret 30. sept.
  - Domus medica (det tidligere Dannekioldske Palæ) i Amaliegade indvies 10. okt.; ødelægges ved schalburgtage 18. juni 1944.
  - For første gang siden reformationen holdes landemode i Vor Frue Kirke 10. okt.
  - En talefilm demonstreres i Paladsteatret 12. okt. De store offentlige tone- og talefilm fremkom først i 1929.
  - Studentergården ved Tagensvej indvies 15. okt.
  - Dansk Skolescene stiftes i dec.; en videreførelse af Foreningen De højere Skolers Kunstafteener af dec. 1920.

1924. Arbejdernes Oplysnings-Forbund stiftes 1. jan.

- Berlingske Tidendes lysavis (byens første) på B.T.-Centralen tændes første gang 3. jan. (ophører nov. 1927).
- Bryllupssalen i Rådhuset tages i brug 11. jan.
- Diakonissestiftelsens nye moderhus indvies 13. jan.
- Kongen giver første gang audiens på Christiansborg 14. jan.
- Politigården afleveres til politiet 30. marts. Grundstenen blev lagt 6. nov. 1920. Arkitekt: Hack Kampmann; efter dennes død i 1920 videreførtets arbejde af Aage Rafn m. fl.
- Arealet mellem Åboulevard, Rosenørns Allé og den nyanlagte Julius Thomsens Gade (den gamle Ladegårds grund) indlemmes i København ved overenskomst med Frbg. kommune af 18. febr. og 8. marts. Det store kompleks på grunden opføres 1932-33.
- Folkeregistrene indføres ved lov af 14. marts.
- Den militære radiostation i Ryvangen anvendes første gang til radio-udsendelse i marts.
- De overdækkede ruiner af det gamle

Af Københavns historie 1924-1925

- Kbhvns Slot gøres tilgængelige for offentligheden 1. april.
- »Kunst for Varer« stiftes 9. april.
  - Gennemhullede skillemonter kommer i cirkulation 15. april.
  - Det første socialdemokratiske ministerium i Danmark, hvori sidder den første kvindelige minister, udnævnes 23. april.
  - Ordrup Station tages i brug.
  - Det gamle navn »Holmen« genindføres som fællesbetegnelse for Orlogsværftet og Flådestationen, hvis administration bliver skarpt adskilt.
  - Den i Utterslev Mose indgående del af Husumenceinten overdrages til Kbhvns kommune. Det samme sker året efter med fæstningsgraven ved Søborghus Kro.
  - Stålvinduer anvendes første gang i beboelseshuse (en villa på Ehlersvej).
  - Den kommunale idrætspark i Sundby tages i brug.
  - Badeanstalten Sønderstrand tages i brug.
  - Kbhvns kommunes psykotekniske institut begynder sin virksomhed i juli.
  - De korte damekjoler kulminerer (»garçonnemoden«, der varer til efteråret 1929). Omtrent samtidig forsvinder korsettet, der havde været i brug fra ca. 1830, for en tid helt. I stedet kommer hofteholderne. Kosmetik, der i ca. 100 år har været ude af brug, bliver atter almindelig.
  - Nytorvs arresthus evakueres 6. juli.
  - Kbhvns Diskontobank og Revisionsbank standser sine betalinger 18. juli og træder derefter i likvidation.
  - International spejder-jamborée på Ermelundssletten og i Kbhvn. 10.-17. aug.
  - Dante-søjlen indvies 23. aug. i overværelse af kongerne Christian X og Viktor Emanuel.
  - Filipskirken i Sundbyerne indvies 31. aug.
  - En ved private midler tilvejebragt radiofonistation i Yorcks Passage åbnes 11. sept. Overgår fra 1. april 1925 til telegrafvæsenet.
  - De første forsøg med rundkørsel foretages på Nørrebro Runddel i sept.
  - Kbhvns Drengekor stiftes 19. sept.
  - Den flydende bombro fra Toldboden til Holmen fjernes i efteråret, og Bomløbet udvides. En motorfærge fører fra nu af folk over til Holmen.
  - Husum får sporvejsforbindelse med Kbhvn. 1. okt.
  - Kryds-ords-manien begynder ved denne tid.
  - Ved gennemførelsen af Rosenørns Allé (åbnet 1. nov.) dannes en ny hovedfærdselsåre mod vest.
  - Hans Tavsens Kirke indvies 30. nov. Tårnet opføres 1936.
  - Enghave Kirke indvies 21. dec.
- 1925.** Matrikulsvæsenet på Frbg. overgår fra landbrugsministeriet til kommunen 1. jan.
- Det første kbhvske købestævne åbnes 14. febr.
  - Bakkehuset bliver en stiftelse 14. febr.; Bakkehusmuseet åbnes 3. juni.
  - Lov om ægteskabets retsvirkninger 18. marts.
  - De gamle broncelurer lyder for sidste gang 15. marts ved en fest i Rådhuset til fordel for indsamlingen til Nationalmuseets nye bygning.
  - Staten overtager forsøgsvis radiospredningen 1. april. Der oprettes et radiatoråd.
  - Kbhvns kommune indfører 10 årlige skatterater fra 1. april.
  - En lockout i jernindustrien og en arbejdsmandsstrejke, ialt omfattende ca. 50.000 mand, træder i kraft 18. marts. Konflikten udvides efter en række strandede forligsforsøg til ialt at omfatte ca. 160.000 mand. Forlig sluttes 5. juni.
  - Byplanlov af 18. april; ændret 1938 (da bliver byplan obligatorisk) og 1949.
  - Flyvepladsen ved Kastrup tages i brug i foråret.
  - Den danske Andelsbank standser sine betalinger 2. juni og likviderer. Dansk Andels- og Folkebank (fra 1932 »Andelsbanken«) åbner 1. dec.
  - Bymuseet genåbnes i nye lokaler og i udvidet skikkelse 3. juni.

Af Københavns historie 1925-1926

(1925 fortsat)

- Kbhvns kommunalbestyrelse beslutter at udvide Torvegade og at ekspropriere de dertil fornødne ejendomme.
- Talrige danse-natklubber standses i dette år ved politiets indskriden eller gennem retssager.
- Ca. 800 dansk-amerikanere besøger Kbhvn. 21.-23. juni.
- Der afholdes første gang en almindelig erhvervstælling 15. juli.
- Mindehøjen i Søndermarken indvies 9. aug.
- Den skandinaviske Bryggerhøjskole åbnes 31. aug.
- Den første kommunale varmecentral til fjernopvarmning (på Gothersgades Elektricitetsværk) træder i virksomhed i sept.
- Kronens guldværdi stiger i 1925 fra 66 til 93 øre, væsentlig i månederne juni-september. En følge heraf er en erhvervskrise, der bl. a. medfører en meget stor arbejdsløshed i den følgende vinter.
- Kbhvns kommune erhverver Christianshavns Vold-terræn i november, hvorefter istandsættelsen og reguleringen fortsættes de følgende år.
- Ved regulativ af 5. nov. (lov 11. april) oprettes en forvaringsanstalt for sædelighedsforbrydere på Sundholm.
- Kilometer- (nulpunkt-) stenene på Rådhuspladsen, ved Østerport og Nørreport (på de gamle byportes plads) rejses i december. Stenen, hvor Amagerport stod, blev rejst i 1920.
- 1926.** Privates ret til at have både i Peblingesø og Sortedamssø bortfalder fra 1. jan.
- Forum ved Rosenørns Allé åbnes med en automobiludstilling 20. febr.
- Færdigblandet beton anvendes første gang i dette års begyndelse (på Kronprinsesse Sofies Vej og N-Fasanvej).
- Erhvervsministeren meddeler 4. marts, at der på Landmandsbankens regnskab for 1925 må afskrives 150 mill. kr. Derefter forlænges statsgarantien til 1. april 1933.
- Ved lov af 13. marts gøres Statsradiofonien permanent.
- Ved lov af 31. marts indføres kommunal grundskyld.
- Kbhvns kommune overtager fra 1. april Fisketorvet, der hidtil har hørt under havnevæsenet. Der oprettes et torvedirektorat under kommunen.
- Vangede Kirke indvies 24. maj.
- Hof- og slotsmenigheden ophæves og den sidste officielle gudstjeneste afholdes i Slotskirken 30. maj (se 1930).
- Idrætsanlægget på Genforeningspladsen tages i brug.
- Springvandet på Enghaveplads indvies 3. juni.
- To danske flyvere ankommer 23. juni til Kbhvn. efter at have fløjet strækningen Tokio-Kbhvn. over Sibirien på 9 dage.
- De første kandidater i handelsvidenskab dimitteres 26. juni.
- Bymærket ved Strandvejen på grænsen mellem Kbhvns og Gentofte kommuner opstilles.
- Det nye anlæg, Classens Have, åbnes.
- Brolægnings-stødmaskinen («den mekaniske jomfru») anvendes første gang i juli.
- Første nummer af månedsskriftet »Kritisk Revy« kommer i juli, sidste nummer i dec. 1928.
- Kronen når pari efter en kortvarig stærk stigning, omkring 12. aug.
- En række nye tilbygninger til Veterinær- og landbohøjskolen indvies 24. aug.
- Statsbanerne begynder kørsel med motortog i Kbhvns nærtrafik (Nørrebro-Hellerup) 2. sept.
- Borgernes Hus indvies 3. sept. (schalburgteret 1944).
- Kunstindustrimuseet genåbnes 4. sept. efter at være flyttet til det tidl. Frederiks Hospital.
- Frbg. Allé omdannes i løbet af efteråret, træerne fældes og der plantes nye.
- Borup Højskoles bygning ved Fredh. Kanal indvies 5. okt.

Af Københavns historie 1926-1928

- Under en gallaforestilling på Det kgl. Teater 8. okt. til ære for Finlands præsident kaster kommunister propagandablade ud fra galleriet, hvad der afstedkommer en del røre.
  - Messiaskirken indvies 17. okt.
  - Politikens lysavis tændes første gang 2. nov.
  - Charleston-dans, der var kommet til Kbhvn. året før) forbydes på Frbg. 17. nov.
  - Blågårds Kirke indvies 28. nov.
  - Antallet af natbevillinger til restauratører i Kbhvns kommune forøges fra 100 til 160 7. dec.
  - Fjerkræhallen (i Kødbyen) indvies 17. dec.
- 1927.** Kronen bliver atter indløselig fra 1. jan. Sedlerne indløses dog kun i barrer, mindstebeløb 28.000 kr.
- Statsbanerne tager klokkeslettene 1-24 i brug fra 1. jan.
  - Kbhvns Amtsygehus i Gentofte indvies 6. jan.
  - Købmandsskolen på Julius Thomsens Plads indvies 11. jan.
  - Postdistrikterne B og C forsvinder 16. jan.
  - N.E.S.A. åbner sin første trolleyvognsline (Hellerup-Jægersborg) 1. febr.
  - Kildevældsparken åbnes 1. april.
  - Degnemosen anlægges.
  - Frbg. Idrætsanlæg tages i brug 21. juni.
  - Den sidste rest af Falkonergården forsvinder.
  - Vestre Gasværk nedlægges.
  - Sølvgadens Kaserne tages i brug af Statsbanerne.
  - Højtalere anvendes første gang ved friluftskoncerter og politiske møder.
  - Der oprettes et clearingkontor i Nationalbanken.
  - K.F.U.M.-Parken i Emdrup indvies 3. juli; det nye klubhus indvies 16. maj 1943.
  - Sankt Antonie Kirke indvies 7. aug.
  - Vandværket ved Bjellebro træder i virksomhed i juli.
  - August måned dette år er den fugtigste, der hidtil har været iagttaget i Kbhvns historie. Store oversvømmelser finder sted.
  - Taksigelseskirken indvies 25. sept.
  - Frimurerlogen ved Blegdamsvej indvies 12. okt.
  - Christian IX's rytterstatue på Christiansborg Slots ridebane afsløres 15. nov.
  - Grundtvigskirkens tårn indvies til midlertidig kirkesal 11. dec.
  - De første lysende husnumre i Kbhvn. (i Classensgade og på Gasværksvej) tændes 15. dec.
  - Unitarernes Hus ved Østerbrogade indvies 19. dec.
  - Polyteknisk Læreanstalts nye teknologiske laboratorium indvies 21. dec.
- 1928.** Ved en aftenfest 12. jan. indvies kongens repræsentationslokaler på Christiansborg, hvorefter slottet er taget helt i brug.
- Et tog af ca. 1200 »hjemløse« fra hele landet ankommer til Christiansborg, hvor et udvalg forhandler med indenrigsministeren om hjælp 20. marts.
  - Timotheus Kirke indvies 25. marts.
  - Kofoeds Skole stiftes 27. marts.
  - Fangerne i Kvindefængslet på Christianshavn overføres til Vestre fængslet 29. marts, hvorefter Kvindefængslet nedrives. På dets plads påbegyndes året efter et stort kommunalt boligkompleks (»Lagagehusene«).
  - Geodætisk Institut oprettes ved lov af 31. marts.
  - »Gravco« (gravemaskinen på larvefodder) anvendes første gang ved udgravning af grunde i april.
  - Kbhvns Boldklub tager det første af idrætsanlægget ved Peter Bangs Vej i brug 10. april (se 1938).
  - Landmandsbankens forhold ordnes endelig ved lov af 20. april. En del af dens engagementer henlægges til en særlig afviklingsafdeling. Bankens samlede tab opgøres nu til ca. 490 mill. kr.
  - Universitetets fysiologiske institut (Rockefellerinstituttet) tages i brug i april.

Af Københavns historie 1928–1929

(1928 fortsat)

- Søfartsmonumentet ved Langelinie afløres 9. maj.
- »Mors dag« afholdes første gang 13. maj (2. søndag i maj).
- Efter en flyveulykke over Østerbro 13. juni forbydes flyvning over byen 14. juni; den militære flyveplads flyttes fra Kløvermarken til Kastrup Lufthavn.
- Ved en fest foran Rådhuset 23. juni fejres 800-året for byens grundlægger, biskop Absalons fødsel.
- Den første lyskurv til færdselsregulering anbringes i krydset Frederiksborggade-Farimagsgade.
- Det første »lagkagehus« opføres ved Vodroffsvej – på de såkaldte Nyhuses plads.
- Privatbanken lukker 28. sept. efter forgæves forsøg på at få en rekonstruktion bragt i stand ved statens medvirken. Den 3. okt. genåbnes banken, efter at den fornødne kapital er bragt til veje fra privat side.
- Husum Kirke indvies 30. sept.
- Dirt-track løb køres på en bane ved Roskildevej fra 14. okt.
- Militærhospitalet ved Tagensvej tages i brug 15. okt. og afløser Garnisons-sygehuset i Rigsgade samt Marinehospitalet på Christianshavn.
- Carlsberg-obelisken tændes første gang 10. nov.
- Anna Kirken indvies 2. dec.
- Det første centralkøleanlæg i Kbhvn. (af Frigidaires system) tages i brug 7. dec. i et par karreer på Richsvej.
- Grøndals Kirke indvies 23. dec.
- Klokkespillet i Vor Frelses Kirkes tårn indvies 16. dec.
- 1929.** »Roterende« betonbiler anvendes første gang i februar.
- Store trafikvanskeligheder i februar og marts som følge af en usædvanlig hård vinter. Postforbindelsen må en tid varetages af flyvere.
- Billedtelegrafien London-Kbhvn. åbnes 2. marts, Paris-Kbhvn. 4. marts.
- Enghaveparken åbnes for publikum 26. april.
- Solgården (ved Skt. Kjelds Gade) opføres; karakteristisk derved, at karreens hovedfacader vender ind mod gårdens haveanlæg.
- Kbhvns kommune sælger den 30. maj for 6 mill. kr. en del af det gamle jernbaneterræn til et engelsk-dansk konsortium. På grunden opføres »Vesterport« (indviet 22. marts 1932). Til denne anvendes for første gang stålskelet som helt bærende konstruktion i en forretningsejendom.
- Universitetets 450 års jubilæum fejres 31. maj og 1. juni med fakkeltog og store fester.
- Ved et møde hos statsministeren 14. juni besluttet det at erhverve Hvidøre Strandpark ved tilskud fra stat og kommuner, hvorved den sikres for offentligheden.
- Grundstenen til det nye nationalmuseum nedlægges 26. juni. Ombygningen og udvidelserne varer ved til 1938, hvorefter museet omfatter hele karreen Frederiksholms Kanal, Ny Vestergade, Vester Voldgade og Stormgade.
- Et nyt observatorium åbnes på Rundetårn 27. juni.
- Opførelsen af Polyteknisk Læreanstalts (Danmarks tekniske Højskole) bygningskompleks ved Øster Vold påbegyndes. Herved forsvinder bl. a. Stokhusets bygninger.
- Kbhvns kommunalbestyrelse beslutter at gennemføre en gade fra Østergade til Holmens Kanal (udvidelse af Holmensgade, der forsvinder); dens navn blev Bremerholm.
- Den første større beboelsesejendom, forsynet med elektrisk kogeinstallation i samtlige køkkener, tages i brug i juni.
- Gothersgade udvides. Eksercerhuset og Rosenborg Brøndanstalt nedrives, hvorved udsigten til Rosenborg og Kongens Have bliver fri.
- Eftersøgningen efter skoleskibet »København«, der forsvandt på rejse fra Buenos Aires, som det forlod dec.

Af Københavns historie 1929-1931

- 1928, til Australien, indstilles som håbløs 6. sept.
- Tuborg nye havn indvies 13. sept.
  - Søndermark Krematorium tages i brug 21. sept.
  - Folkebanken for Kbhvn. og Frbg. (tidl. Frbg. Bank) standser midlertidig sine betalinger 23. okt. som følge af besvigelser i de Plumske selskaber. Lederen af disse, Harald Plum, begår selvmord 24. okt. I november rekonstrueres og genåbnes banken.
- 1930.** Straffeloven af 15. april. Denne lov, der afløser straffeloven af 1866 og afskaffer dødsstraffen, tugthus, forbedringshus, vand- og brødstraf m. m., trådte i kraft 1. jan. 1933.
- »Musikbyen« (Mozartsvej m. fl.) i Frederiksholms-kvarteret opføres i dette og følgende år.
  - Ved lov af 26. april bemyndiges ministeren for offentlige arbejder til at lade Kbhvns nærtrafik elektrificere.
  - Jernbanestrækningen Frbg.-Hellerup med nye stationer ved Godthåbsvej og Nørrebrogade tages i brug 15. maj. Den gamle Nørrebro station og den gamle indre »ringlinie« nedlægges. Jernbaneanlæggene over Nørrebrogade, Jagtvej og Rantzausgade forsvinder. På den gamle stationsplads anlægges Nørrebroparken.
  - Det første vandrehjem i Kbhvn. åbnes denne sommer.
  - Hans Egedes Kirke indvies 1. juni.
  - En ny godsbanegård anlægges i Lersøen.
  - Den interimistiske Langebro tages i brug for sporvognskørsel 15. juni, for færdsel i almindelighed 7. juli og for jernbanetraffic nogle uger senere.
  - I henhold til borgerrepræsentationens beslutning af 26. juni erhverver Kbhvns kommune store grundarealer vest for Dyrehaven i Lyngby-Tårnbæk kommune.
  - Emdrup Søpark åbnes.
  - Genforeningsmonumentet ved Fælledparken afløses 1. juli.
  - Dyrskue afholdes i Fælledparken i anledning af De samvirkende sjæl-
- landske Landboforeningers 50 års jubilæum 3.-6. juli.
  - Fra 1. aug. foretages en gennemgribende omregulering af sognene i den indre by. Slotskirken tages påny i brug som sognekirke for Christiansborg slotssogn.
  - Grev Moltkes Palæ overtages af Håndværkerforeningen.
  - Rejsegilde på Statsradiofoniens bygning ved Det kgl. Teater (»Stårkassen«) afholdes 13. aug.
  - Berlingske Tidendes hus indvies 27. aug.
  - Scala Teater spiller sidste gang 7. sept., inden National-kompleksets straks derefter påbegyndte ombygning.
  - Lindevang Kirke indvies 21. sept.
  - Den gamle ladegård ved Åboulevarden (afløst som arbejdsanstalt af Sundholm 1908) rømmes okt. flyttedag; på grunden opføres beboelseskompleks.
  - Svømmehallen ved Idrætsparken indvies 1. nov.
- 1931.** Tuborgfondet stiftes 9. febr.
- Sidste Palækoncert afholdes 1. marts.
  - Den nye radiumstation ved Finseninstituttet indvies 4. marts.
  - Fundatsen for Laurits Andersens Fond får kgl. konfirm. 4. marts.
  - Kbhvns Byret afsiger dom over bestyrelsesmedlemmerne i Harald Plums selskaberne 13. marts; alle tiltalte dømmes skyldig i overtrædelse af aktieselskabsloven; der idømmes bøder fra 1000 til 4000 kr.
  - Statens Vitaminlaboratorium og Statens praktisk-sundhedsmæssige undersøgelser oprettes 1. april.
  - Første danske helafstens-tonefilm (Præsten i Vejlbj) har premiere i Kino-Palæet 7. maj.
  - Luftskebet Graf Zeppelin flyver over Kbhvn. 14. maj.
  - Statue af maleren Kr. Zahrtmann afløses på Fuglebakken 20. maj.
  - Huslejenævnene ophører 31. maj.
  - Den Ferslewske presse overtages 1. juni af Gyldendalske Boghandel. Dagens Nyheder og Nationaltidende

Af Københavns historie 1931-1932

(1931 fortsat)

slås sammen til eet blad og udgives under navnet Dagens Nyheder-Nationaltidende, indtil det d. 1. juli 1936 overtages af et aktieselskab. Fra 12. juli 1936 er bladets navn Nationaltidende alene.

- Cykle-kapkørsel mellem slagterm. Randrup (bøffen) og forsøgsassistent Madsen (bananen) fra Frbg. Bakke og til Roskilde og retur 7. juni; stor publikumtilstrømning; »bøffen« vinder med 2 sekunder.
- Restaurant Wivel ændrer navn til Wivex 10. juni.
- Jesu Kristi Kirke (mormonmenighedens kirke, ved Ane Katrines Vej, Frbg.) indvies 14. juni.
- Gammel Køge Landevej påbegyndes omlagt til betonvej; fuldført 1935.
- Husumparken anlægges.
- Polyteknisk Læreanstalts nye institut for teknisk kemi ved Ø-Voldgade indvies 15. juli.
- Efter fuldstændig omlægning af sporvejsnettet på Rådhuspladsen kører sporvognene første gang ad de ny ruter 2. aug. Den for den øvrige trafik fredede »sporvejscentral« ophæves dermed.
- Statsradiofonien indfører pausesignal (en gl. folkevisestrofe) 27. aug.
- Første offentlige forestilling på Det kgl. Teaters nye scene (»Stærekassen«) 28. aug.; scenen er derefter annex til Det kgl. Teater indtil 31. maj 1933; tages atter i brug af Det kgl. Teater 2. maj 1944.
- Nyboders Mindestuer indvies 6. sept.
- Ellehammer fejres i Aëronautisk Selskab 13. sept. - kronprins Frederik præsiderer ved festbanketten - i anledning af 25 års-dagen for den første flyvning i Europa, der fandt sted på øen Lindholm.
- Etabl. National-Scala åbner efter gennemgribende ombygning 18. sept.
- Krise indtræder. England »forlader guldet« 20. sept. Nationalbankens pligt til at indløse pengesedlerne ophæves 29. sept. Prisfald, en meget alvorlig landbrugskrise og arbejdsløs-

hed af hidtil ukendt omfang indtræder i de nærmest følgende år.

- Folketal 5. nov.:

Kbhvns kommune	625.202
Frbg. kommune	108.105
Genstofte kommune	51.235

Talt 784.542

- Krematoriet på Sundby Kirkegård tages i brug 15. nov.
- Den permanente Udstilling for dansk Kunsthåndværk og Kunstindustri åbnes i Vesterport 5. dec.
- Nørrebro Teater nedbrænder 15. dec.
- Fodgængertunnellen under Rådhuspladsen åbnes 18. dec.
- 1932.** Frederiksberg Slotskirke indvies som filialkirke til Frbg. Kirke 24. jan.
- Nationalbankens valutakontor oprettes i h. t. lov af 30. jan.
- Betydelige oversvømmelser finder sted på Amager og i Hvidovre 5. febr.
- Med undtagelse af Livgardens orkester ophører al militærmusik 9. marts (se 1941, 27/4).
- Integede spærres for færdsel 1. april, og gaden forsvinder ved kvarterets ombygning (gennemførelsen af Bremerholm).
- Kronprinsessegades forlængelse fra Sølvgade til Klerkegade tages i brug 9. april; forbindes derved med tidligere Ny Kronprinsesgade og føres videre gennem Nyboder til Øster Voldgade.
- Vor Frelsers Kirkes nu fuldførte klokkespil - 42 klokker - spiller første gang 5. maj.
- Sporvejene sætter på helligdagene særlige skovvogne i gang fra Amager til Dyrehaven 8. maj.
- Sankt Lukas Stiftelsen på Bernstorffsvej indvies 8. maj.
- Kvinderegensens på Amager Boulevard indvies 10. maj.
- Danielskirken på Peblinge Dossering (Spiritistisk Mission) indvies 15. maj.
- Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti stiftes ved en samling af to tidligere nazistgrupper 19. maj.
- Sygeplejerskernes Hus indvies 28. maj.

Af Københavns historie 1932-1933

- Det ny kongeskib »Dannebrog« tager ud på sin første rejse - besøg i Sønderjylland - med kongeparret og kronprinsen 7. juni.
  - Offentligheden får 11. juni meddelelse om, at to malerier er stjålet fra Statens Museum for Kunst; anonym telefonopringning giver anledning til, at det ene findes i Østre Anlæg under en busk; efter en kammerats angivelse anholdes tyven 21. juni.
  - Bellevue-badeanlægget indvies 18. juni.
  - Statuen af Grundtvig i Vartovs gård afsløres 19. juni.
  - Magasin du Nords salgshal ud mod Lille Kongensgade bygges; samtidig anlægges »Magasins Torv«.
  - Grøndalsparkens første del er færdig-anlagt; udvidet 1939-42; den åbne rende gennem anlæget tildækkes 1953.
  - Statuen af Jens Baggesen ved Eng-havevej opstilles.
  - Vigerslevparken, stykket nærmest Damhussøen, anlægges; udvidet til Gl. Køge Landevej 1940-44.
  - Charlottenlund-fortet tages i brug som folkeparks 16. juli (nedlagt som fæstning 9. marts).
  - Samuels Kirke i Thorsgade indvies 4. sept.
  - »En time i Rigsdagen«, første udsendelse i radioen fra Rigsdagen finder sted fra Folketingets møde 7. sept. kl. 12.45-13.45.
  - Det nye Nørrebros Teater indvies 7. sept.
  - Prinsen af Wales (den senere kong Edward VIII) ankommer til Kastrup Lufthavn 22. sept. for som protektor for den britiske udstilling at deltage i åbningsfesten. Ved bortkørslen fra Lufthavnen hyldes han af store menneskemængder. Udstillingen (i Tivoli, Industrbygningen, Forum og Kunstindustrimuseet) åbnes ved en festlighed i Rådhushallen 24. sept. og slutter 9. okt. efter at have været besøgt af 320.000 mennesker.
  - Allehelgens Kirke indvies 25. sept.
  - Kildevældskirken på Østerbro indvies 2. okt.
  - Slagtehallen (i Kødbyen) indvies 5. okt.
  - Carlsbergfondets biologiske Institut (kræftforskningsinst.), Tagensvej 16, indvies 19. okt.
  - Bladene omtaler 30. okt., at Yo-Yo-spillet har været kendt i oldtiden og senere; det vandt indpas her i sommeren 1932. Efter at det var demonstreret på den britiske udstilling 24. sept. -9. okt. blev det uhyre almindeligt.
  - Kystartilleribataillonens ophæves, og Kbhvns søbefæstning overtages af marinen 1. nov.
  - Niels Steensens Hospital (i Gentofte) indvies 5. nov.
  - Ved valget til folketinget 16. nov. vælges for første gang 2 kommunistiske medlemmer; de ledsages af et stort demonstrationstog af tilhængere fra Grønttorvet til Christiansborg 29. nov.
  - Leon Trotzky kommer til Kbhvn. 23. nov.; han taler i Idrætshuset 27. nov. om den russiske revolution; der er et stort politiopbud; mødet forløb roligt.
  - Fjernsyn demonstreres offentligt i »Arena« i nov.
  - A/S Burmeister & Wain kommer i likviditetsvanskeligheder i dec.; aktierne falder stærkt på Børsen, og ved lov af 22. dec. gives betalingshensstand i nogen tid. I 1933 rekonstrueres selskabet.
  - Frbg. kommune fejrer sit 75 års jubilæum 29. dec., bl. a. ved afsløring af to brønde på Skt. Thomas Runddel (Frbg. Allé).
- 1933.** Fragtmandshallen på Halmtorvet åbnes 2. jan.
- På Christiansborg er tronsalen nu fuldført og åbnes for offentligt besøg 15. jan.
  - Postdistrikterne L. og Str. forsvinder 15. jan.
  - Første kvindelige sagfører - lrs. Ingeborg Hansen - procederer i Højesteret 24. jan.

Af Københavns historie 1933-1934

(1933 fortsat)

- Regeringspartierne (socialdemokrater og radikale) indgår i statsministerens bolig i Kanslergade et omfattende kriseforlig med Venstre 30. jan. (»Kanslergade-forliget«).
  - Under forhandlingerne på Rigsdagen om de af »Kanslergade-forliget« af-fødte love er der store demonstrationer i Rigsdagsgården. Politiet anvender ved denne lejlighed for første gang tåregasbomber mod demonstranter.
  - Der udstedes ny anordning om undervisningen på Polyteknisk Læreanstalt, der for fremtiden også be-nævnes Danmarks tekniske Højskole, 8. febr.
  - Jødiske flygtninge og andre politiske flygtninge ankommer i stort tal fra Tyskland over Gedser i april (Hitler kom til magten 30. jan.).
  - Lov af 11. april om forbud mod at medlemmer af politiske organisa-tioner bærer uniform eller iøjnefal-dende kendetegn.
  - Den nye Børsbro åbnes for færdsel 26. april.
  - Der afholdes for første gang eksamen for autoriserede fremmedførere 13. maj.
  - Socialreformen underskrives af kon-gen 20. maj.
  - Badestranden på Dragør Sydstrand indvies 2. juni.
  - Norges Hus (på Amager Boulevard) indvies 9. juni.
  - Tørke medfører, at vandforsyningen 9. juni indskærper befolkningen at indskrænke forbruget.
  - Statsskoleskibet »Danmark« går ud på sit første togt 15. juni.
  - På H. C. Ørsted Værket installeres verdens største Diesel-motor. Den tages i brug i juni.
  - Amager Strandpark, stykket fra Øre-sundsvej til Kastrupfortet, anlægges; stykket fra fortet ud til kommune-grænsen anlægges i 1950.
  - Ryparken fuldføres, et boligbyggeri af »stokke« liggende i det grønne.
  - Kastrupfortet åbnes som offentlig park; beslægtet af tyskerne 1940; genåbnet 1950.
  - Atlant-flyveren Charles Lindberg og hustru kommer til Kbhvn. 26. aug., men unddrager sig planlagt hyldestur gennem byen; de modtages af kongen i privataudiens 31. aug.
  - Sundby Hospitals omfattende udvi-delser er færdige og tages i brug ca. 1. sept.
  - Ansgarkirken indvies 10. sept.
  - Verdens dengang største landflyve-maskine (kunne medtage 42 passagerer) indsættes på ruten Berlin-Kbhvn. 12. sept.
  - Statsradiofonien afholder den første torsdagskoncert 28. sept.
  - Børns rulleskøjte- og løbehjulsløb på gader og offentlige pladser forbydes af politiet 28. sept.
  - Udvidelsen af dæmningen over Skt. Jørgens Sø til en gade er færdig. Den åbnes for færdselen 30. sept. Omni-bus-ruten her åbnes 27. dec.
  - Vægtergården indvies 14. okt.
  - Jazz-musikeren Louis Armstrong kommer til Kbhvn. 19. okt. De på banegården fremmødte meget store menneskemængder sprænger politiets afspærringer.
  - Skt. Johannes Kirkes spir ødelægges ved en brand 4. nov.
  - Dyssegårdskirken indvies 26. nov.
  - Ved en udsendelse til danske og is-lændinge i U.S.A. taler kong Chris-tian X første gang i radioen - 3. dec.
  - Industrirestauranten lukker 31. dec.
- 1934.** Arbejderbladet (nu »Land og Folk«) udkommer som dagblad fra 1. jan.
- Kbhvns Radiofonistation ved Her-stedvester indvies 15. jan.
  - Seksdages-cycleløb startes for første gang i Forum 16. febr.
  - Indenrigsministeriet godkender 27. marts en af Gentofte kommunalbestyrelse vedtagen vedtægtsændring, hvorved kommunens administration i fremtiden ledes af en borgmester og en magistrat.

Af Københavns historie 1934-1935

- Elektrisk drift indføres på banestrækningen Frbg.-Vanløse-Klampenborg 3. april; på linien Kbhvns Hovedbanegård-Klampenborg 15. maj (3 nye stationer: Vesterport, Nordhavn og Svanemøllen oprettes samtidig); på linien Kbhvns Hovedbanegård-Valby 1. nov. (Dybbølsbro Station oprettes).
  - Restaurant Paraplyen lukker 14. april.
  - Kødbyen indvies 15. april.
  - Valg af foreldreråd ved de kbhvske kommuneskoler finder sted første gang i april; rådene vælger i maj tre medlemmer af skoledirektionen (se senere udvidet til fire).
  - S. Dyrup & Co. påbegynder opførelsen af den første virksomhed i Industrivarteret i Gladsaxe.
  - Anlægget af Benzinhavnen ved Prøvestenen begynder i maj. Tages i brug 1. aug. 1936.
  - Den første kvindelige dommer i Kbhvns byret udnævnes 2. maj.
  - Trekroner bliver offentligt tilgængeligt 10. maj; besat af tyskerne 1940-45; derefter atter overtaget af det danske forsvar.
  - Frbg. Svømmehal indvies 17. maj.
  - Dansk Luftværnsforening stiftes 8. juni; i 1949 ændredes navnet til Civilforsvars-Forbundet.
  - Gammel Kloster indvies 12. juni; beboerne i Vartov, som afløses af denne stiftelse, var flyttet ind 24. april. Vartov indrettes til kommunale kontorer (påbegyndt inddraget til dette brug i 1919); fra 1950 er Vartov soldaterhjem, restauration m. m.
  - Rigshospitalets afdeling til kirurgisk behandling af hjerne- og nervesygdomme på Militærhospitalet tages i brug 16. juni.
  - Indenfor Kbhvns opdagelsespoliti oprettes en særlig færdselsafdeling 1. juli.
  - Knippelsbro lukkes, og en interimistisk bro åbnes 10. juli.
  - Katrinedalsskolen opføres, typisk for de første aulaskoler (fra 30erne).
  - Sporvejenes omnibuslinie (linie 21) Toftegårds Plads-Hellerup åbnes 29. aug.
  - Christiansborg Slots tårn er nu fuldført, idet den forgyldte vindfløj over de tre forgyldte kroner er færdig-anbragt 15. sept.
  - Absalonskirken indvies i sept.
  - Frbg. nye forbrændingsanstalt for dagrenovation tages i brug 24. nov.
  - Holbechs Hus indvies 1. dec. (»Ranch's Hjørne« er forsvundet).
- 1935.** Rigshospitalet åbner den første poliklinik for psykopatiske børn 8. jan.
- Efter at 10.000 underskrifter er kontrolleret efter valglisten godkendes Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti som politisk parti 19. jan.
  - D.S.B.s kino »Den vide Verden« åbnes 21. febr.
  - Oxford-bevægelsen (nu Moralsk Oprustning) kommer til Kbhvn. og holder sit første møde i Odd Fellow Palæet 27. marts.
  - Hotel Astoria ved Hovedbanegården indvies 6. april. Lysavisen på bygningen tages i brug ved denne tid.
  - Højdevangskirken (i Sundby) indvies 14. april.
  - Forlystelsesparken ved Damhuskroen åbnes 22. april.
  - Cirkus-revuen på Dyrehavsbakken åbner første gang i maj.
  - Regenslindens 150 års fødselsdag 12. maj (plantet 12. maj 1785) fejres med en fest på Regensen i overværelse af bl. a. kongen og undervisningsministeren.
  - Lyntog Kbhvn.-Jylland indgår i driften 15. maj (efter Lillebæltsbroens indvielse 14. maj).
  - Kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid kommer til Kbhvn. med »Dannebrog« 26. maj efter vielsen i Stockholm 24. maj. På en køretur gennem byen om eftermiddagen hyl-des de af store menneskemængder; om aftenen gallataffel på Christiansborg; 2000 danske og lundensiske studenter hylder herunder kronprinsparret med fakkeltog.

Af Københavns historie 1935-1936

(1935 fortsat)

- Den nye udvidede Langelinie-kaj tages i brug 1. juni.
- Der protesteres mod pornografisk litteratur ved oplæbning af plakater på vinduerne til forskellige kiosker natten til 7. juni.
- Moderniserede kbhvske telefoncentraler, hvor der er indført et nyt sikrings-system, holdes første gang i drift under tordenvejr 11. juni.
- Dansk Arbejdsmands Forbunds nye bygning i Nyropsgade indvies 12. juni.
- »Storgården« (Tomsgårdsvej 70-110 m. m.) opføres.
- I overværelse af 9.000 tilskuere afholdes på Vognmandsmarken 14. juli en stor militærøpvisning af alle våbenarter.
- Den nye folkepark ved Klampenborg indvies ved en stor ildfest og regatta 16. juli.
- Et af L. S. (Landbrugernes Sammenslutning) arrangeret bondetog (omkring 40.000) samles på Amalienborg Plads 29. juli. En deputation med Knud Bach, Ronge, som ordfører fremsætter en række krav i forbindelse med landbrugets økonomi for kongen i nærværelse af statsminister Stauning. Kongen henviser deputationen til senere at henvende sig til statsministeren. Deputationen modtages derefter i statsministeriet; senere samles deltagerne på Stadion, hvorfra dets møde transmitteres. Det store politiopbud fik ikke anledning til indgriben.
- Kbhvns kommunes centralstation for tuberkulosebekæmpelse i Ingerslevsgade åbnes 1. aug.
- Ørstedhus (Kbhvns første »skyskraber«) indvies 12. aug.
- Ortopædisk Hospital indvies 10. sept.
- Frederiksberg nye kommunebibliotek ved Solbjergvej åbnes 1. okt. (indvies 23. nov.).
- Idrætsanlægget Ryparken tages delvis i brug 1. nov.
- Skrydstrup-kvinden, fra bronzealder-

ren, er udstillet i Nationalmuseet i nov. og beses af mange tusinde.

- Selskabet for Kbhvns historie stiftes 6. dec.
- Sankt Therese Kirke indvies 14. dec.
- Den første doktorgrad ved Veterinær- og landbohøjskolen tildeles 19. dec.
- Ved årets udgang indstilles D.F.D.S.s passagerlinie til New York, og det sidst anvendte skib, »Frederik VIII«, lægges op i Frihavnen; 12. nov. 1936 afgår det til England til ophugning.

1936. Dansk Luftværnsforenings Kbhvns-kreds stiftes 29. jan.

- En skorstensmurer, Henning Olsen, klatrede 1. marts fra en af Rådhus-tårnets luger op til vejrhane og fastsurrede den; den truede med nedstyrtning på grund af beskadigelse under de sidste dages snestorme; en ny vejrhane opsattes i okt.
- Den første flyvemaskine, der medfører almindelig brevpost fra London til Skandinavien, ankommer til Luft-havnen 17. marts.
- Omfattende svindlerier (over ½ mill. kr.) ved kommunens udsalgssteder under torvedirektoratet afsløres; gerningsmændene, en fuldmægtig og en revisor, idømmes hver 5 års fængsel.
- Ejendommen Rådhuspladsen 16 (kaldet »Rich's-Huset«) tages i brug ved påsketid. Barometret (»Solskinspigen« og »Regnvejrspigen«) og termometret sættes samtidig i funktion.
- Elektrisk drift på strækningen Hellerup-Holte indføres 15. maj; samtidig åbnes 4 nye stationer i nærtrafikken: Bernstorffsvej, Jægersborg og Sorgenfri samt Fuglebakken.
- Tandlægevagten begynder sin virksomhed 9. juni.
- Det tyske lommeflagskib »Deutschland« besøger Kbhvn. 19. juni.
- Brønshøjparken anlægges.
- Charlottenlund Slotshave åbnes for publikum.
- Acciseboden i Torvegade flyttes nogle meter af hensyn til gadeudvidelse.

Af Københavns historie 1936-1937

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd dannes 1. juli.
- 25 års-dagen for kommunens overtagelse af sporvejene 1. aug. fejres med et historisk tog af hestesporvogn, hest omnibus, sporvogne af ældre og moderne typer; toget samler store menneskemængder.
- Kbhvns skattevæsen flytter ind i Hans Nansens Gård 1. sept.
- Ejnar Nielsens mosaik-kunstværk i portloftet under »Stærkassen« afleveres ved en festlighed 4. sept.
- Flyveruten Kbhvn.-Aalborg (den første indenlandske) åbnes 4. sept.
- Ved borgerrepræsentationens møder tages talerstol i brug 17. sept.; medlemmerne har hidtil talt fra deres pladser.
- Krematoriet på Mariebjerg Kirkegård tages i brug 7. okt.
- Kvindernes Bygning i Niels Hemmingsens Gade indvies 30. nov.
- Margarine, tilsat A- og D-vitaminer, bringes i handelen 2. dec.
- Gentofte nye rådhus indvies 17. dec.
- 1937.** Det tyske Handelskammer i Kbhvn. åbnes 8. jan.
- Gutenberghus' nye bygning indvies 12. jan.
- Sommerferien i de kbhvske skoler vedtages 27. jan. af skoledirektionen forlænget til godt syv uger.
- Første private gassikre kælder i Kbhvn. er indrettet i Fiolstræde nr. 10 (1. febr.).
- Det første selvvirkende færdselssignal (på krydset Tuborgvej-Bernstorffsvej) tages i brug 26. febr.
- Mindesmærket for Viggo Hørup i Kongens Have bliver natten til 30. marts overmalet med nazistiske indskrifter.
- Lov om økonomisk udligning m. v. mellem Kbhvns, Frbg. og Gentofte kommuner 31. marts.
- Landevejen Kbhvn.-Roskilde bliver hovedvej med ubetinget forkørselsret; det første af vejskiltene - en trekant med spidsen nedad - er opsat (28. april).
- Guldbergs Have, Kbhvns kommunes første aldersrenteboliger, tages i brug 1. maj.
- Christian X's 25 års regeringsjubilæum fejres i stor stil 15. maj; kong Haakon VII af Norge og kong Gustaf V af Sverige gæster byen, der er festligt udsmykket. Kongefamilien og de fremmede konger hyldes hjerteligt af store menneskemængder på Amalienborg Slotsplads om morgenen; langs ruten for den kongelige cortège til festgudstjenesten i Vor Frue Kirke og til modtagelsen i den festsmykkede folketingsaal på Christiansborg har store skarer taget opstilling. Under gallatafet på Christiansborg om aftenen bringer 4000 studenter et fakkeltog, der overværes af 200.000 mennesker. Der er fest på Rådhuspladsen og i Frbg. Have; Tivoli og restauranterne er åbne hele natten.
- Lov af 18. maj 1937, der træder i kraft 1. april 1938, opretter et fælles politikorps for hele riget under en rigspolitichef.
- Akademiet for de tekniske Videnskaber stiftes 28. maj.
- Kbhvns kommunes vandvindingsanlæg ved Lejre tages i brug 11. juni.
- De frivillige korps: Akademisk Skyttekorps, Kongens Livjægerkorps, Kbhvns Amts Skyttekorps og Kbhvns frivillige Luftforsvarskorps afholder sidste parade på Vognmandsmarken 20. juni før ophævelsen i h. t. lov af 7. maj.
- Et bombeattentat - udført af en nazist - finder sted mod forsvarsminister Alsing Andersens private bolig 21. juni.
- Stellinghus på Gammeltorv opføres.
- I Kbhvns magistrat besluttet det 5. juli at ophæve forbudet mod at sygeplejersker ved hospitalerne gifter sig.
- Charlottenlund Slot indvies som havforsknings-institut 5. juli.
- Meddomsmænd deltager for første gang i pådømmelsen af sager ved byretten 19. juli.
- En arbejdsløs klatrer op ad lynaflederen på Rådhusårnet 19. juli og

Af Københavns historie 1937-1938

(1937 fortsat)

- fortsætter helt op til vejrhnen, hvor han anbringer en rød fane. »Han demonstrerede for at få arbejde i stedet for socialhjælp«.
- Sidste forestilling på Dagmar-teatret 31. juli; nedrivningen begynder kort efter.
  - En international Montessorikongres åbnes på Christiansborg 1. aug. Maria Montessori deltager i kongressen.
  - Kørsel med skolevogne på Strøget og andre af den indre bys gader forbydes 4. aug.
  - Skolen ved Sundet med Svagbørns-skolen tages i brug.
  - Kbhvns kommune indfører sundhedsplejerske-institutionen 1. sept.; på Frbg. sker det 1. maj 1938 og i Gentofte 1. febr. 1939.
  - Overformynderiets bygning i Holmens Kanal indvies 1. sept.
  - En del spanske børn kommer til Kbhvn. i sept. (på grund af borgerkrigen i Spanien); de indkvarteres i Skt. Andreas Kollegiet i Ordrup; det volder vanskeligheder at få børnene til at tilpasse sig danske forhold.
  - En skibssmed, Cyril Mundeling, griber på en nybygning hos Burmeister & Wain en arbejdskammerat, der er ved at styrte forbi ham ned i lasten. Det lykkes Mundeling at fastholde den faldende og derved redde hans liv. 11. dec.
  - En stor sending arkivsager fra Rigsarkivet, Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket vedrørende norske forhold afsendes til Norge 14. dec.
  - Den nuværende Knippelsbro tages i brug 17. dec.
- 1938.** Palladium-biografen i Industribygningen (med det første kinoorgel her i landet) indvies 18. jan.
- Det tekniske Selskabs nye skole i Julius Thomsens Gade indvies 26. jan.
  - »Hvidøre« tages i brug som hospital for sukkersyge-patienter 27. jan.
  - Universitetsbiblioteket, der i 1930 ud-
- skiltes administrativt fra Universitetet, deles i to afdelinger, af hvilke 1. afd. forblev i Fiolstræde, medens 2. afd. flyttes til en ny bygning i Nørre Allé, der indviedes 8. febr.; moderat rygning i læsesalen tillades.
- Grønlander-grupperne på Christianshavns Torv opstilles i febr.
  - Hærens tekniske Laboratorium har fremstillet en folkegasmaske, der bringes i handelen i febr.
  - I Kbhvns borgerrepræsentation vedtages en ny bygningsvedtægt, hvori »entrappesystemet« godtages, 31. marts.
  - Ved lov af 18. marts, der træder i kraft 1. april, ændres Kbhvns kommunale styre: Bl. a. er overpræsidenten ikke længere medlem af magistraten, der i stedet udvides med yderligere en borgmester (overborgmester), der er magistratens formand. (Se 1747).
  - Amagerbanens persontrafik ophører 1. april; den overføres til banens busruter.
  - Retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer i private erhvervsvirksomheder ordnes ved lov af 13. april.
  - Ved lov om ferie med løn af 13. april lovfæstes to ugers ferie for arbejdere, funktionærer og medhjælpere; i 1953 udvidet til tre uger.
  - Under en tale, som justitsminister Steincke holder i Folketinget 13. april, affyres to skud fra tilhørerpladserne; gerningsmanden, en nazist, idømmes 6. maj 40 dages fængsel.
  - K B-Hallen indvies 22. april.
  - Lystbådehavnen i Svanemøllebugten tages i brug i april.
  - Nationalmuseet indvies efter ombygning og udvidelse 20. maj. Museets foredragssal tages i brug 27. okt.
  - Trolleyvogns-linierne: Nørreport-Jægersborg og Nørreport-Lyngby åbnes 21. maj; samtidig ændredes den i 1927 oprettede linie: Hellerup-Jægersborg til Hellerup-Søborg. Nørreport-Lyngby-linien forlængedes i 1939 til Sorgenfri.

Af Københavns historie 1938-1939

- Statsministeriets udvalg vedrørende Kbhvns-egnens grønne områder ned-sættes 2. juni (ophævet 1. april 1953).
  - Utterslev Kirke indvies 12. juni.
  - Bellahøj-dyrskuet (i forbindelse med en stor landbrugsudstilling) afholdes første gang 17.-24. juni; jubilæums-skue i anledning af, at der var gået 150 år siden stavnsbåndet blev op-hævet ved forordningen af 20. juni 1788. En særlig sporvognslinie, »Linie - Buh«, trafikker strækningen Hovedbanegården - Bellahøj under dette og under de i de følgende år afholdte Bellahøj-dyrskuer.
  - Bellahøj Friluftteater anlægges; en fuldstændig omlægning af teatret - delvis ved hjælp af jord fra højhus (punkthus)-byggeriet på Bellahøj - påbegyndes i 1951.
  - Bellahøj Have overtages af Kbhvns kommune og åbnes for publikum.
  - Anlægget af Valbyparken (ved Kalvebod Strand) begynder; afslut-tes 1952.
  - Sporvejenes omnibuslinie Husum-Sydhavnen åbnes 20. juli.
  - Sporvejenes motorvogne forsynes fra 1. aug. med signallamper, der viser rødt lys, når sporvognstøget drejer.
  - Metropolitanskolen tager Femmers Seminarium i Struenseegade i brug 15. aug.; skolen på Frue Plads ind-rettes til universitets-annex.
  - Mindesmærket »Danske Flyveres Minde« (ved Enveloppevej) afsløres 18. aug.
  - Frederiksberg Teater opstår i det tid-ligere Fønix Teater.
  - »Fagenes Fest« afholdes første gang 25. sept.
  - Christiansborg Slots kobbertag (slot-tet var tidligere tækket med sorte tagsten) er færdigt i sept.
  - Den internationale krise og truende krigsfare i anledning af Tysklands krav overfor Tjekoslovakiet (Godes-berg- og München-forhandlingerne) giver anledning til indlæg i de kbhvske blade om mangel på luft-beskyttelsesforanstaltninger; 28. sept. udstedes eksportforbud for mange varer (hævet igen 30. sept.); 29. sept. afholdes i Domkirken og Hellig-åndskirken under stor tilstrømning andagter med bøn for freden.
  - Omfattende kontrol med adgangen til Rigsdagsbygningen indføres 4. okt.
  - Universitetets institut for human arvebiologi og eugenik, Tagensvej 14, indvies 14. okt.
  - Dansk Folke-Ferie stiftes 17. okt. (træder i virksomhed 1. marts 1939).
  - Mindesmærket for Ove Rode på Ove Rodes Plads afsløres 19. okt.
  - Mindesmærket i Charlottenlund Slotshave for kong Frederik VIII og dronning Louise afsløres 31. okt.
  - Lundehus Kirke indvies 13. nov.
  - Avis-læsesalen i Universitetsbiblio-teket i Fiolstræde tages i brug 19. nov.
  - Fønnesbechs nybyggede ejendom på Østergade indvies 26. nov.
  - Fabrikation af automobil-diesel-motorer til lastvogne påbegyndes af Bur-Wain Autodiesel i nov.
  - »Vand-Strandvejen« indvies 6. dec.; åbnet for nordgående færdsel 16. sept.
  - Fordeling af gasmasker til luftværnet i hovedstaden begynder 9. dec.
  - Med udnævnelsen d. 14. dec. af Theodor Suhr til apostolisk vikar får Danmark sin første danskfødte katol-ske biskop efter reformationen.
- 1939.** »Frøken Klokken« indføres af K.T.A.S. 5. febr.; i radioen 1. april.
- Til at bistå industrielle virksomheder med planlæggelse af luftbeskyttelse opretter Industrirådet et luftværns-kontor 6. febr.
  - Dagmar-biografen i det nyopførte Dagmarhus (opført 1937-39) indvies 15. marts.
  - Ny indgribende bygge lov for staden København 29. marts.
  - Sidste forestilling på Casino 2. april; teatret bliver pakhus.
  - Danmarks national-socialistiske Ar-bejderparti bliver ved folketingsval-

Af Københavns historie 1939

(1939 fortsat)

- get 3. april for første gang repræsenteret på Rigsdagen (3 mandater).
- Avnstrup Sanatorium tages i brug 15. april.
- Danmarks Akvarium i Charlottenlund indvies 21. april.
- Omstigning mellem sporveje og bybane indføres 1. maj.
- Borgbjerg-monumentet i Fælledparken afsløres 21. maj.
- Folkeafstemning om grundlovsforslaget, der var færdig fra Rigsdagen 11. marts, afholdes 23. maj (forslaget opnåede ikke det til gennemførelsen fornødne antal stemmer).
- Prøve med luftværnssirenerne afholdes 3. juni.
- Mindesmærket ved Industribygningen for Alexander Foss afsløres 23. juni.
- Vestersøhus fuldendes, påbegyndt 1935.
- Kagsmosen, anlæg i Husum, er færdiganlagt.
- Det national-socialistiske dagblad, Fædrelandet, flytter til Kbhvn. (fra Kolding); det ophører straks efter befrielsen i maj 1945.
- Postdistrikt NV. oprettes 1. aug.
- Inddæmnings- og tørlægningsarbejdet i Kalvebod Strand, hvorved Amager øges med ca. 2500 ha, påbegyndes i aug.
- Rigsarkivet modtager »Christian II's arkiv« fra det norske rigsarkiv 7. aug.
- Sofartens Bibliotek stiftes 16. aug.
- Truende udsigt til krig – det hårdt spændte forhold mellem Tyskland og Polen – giver anledning til, at der 24. aug. udstedes udførselsforbud for en lang række varer; der er stor trafik over Lufthavnen af folk, der forlader Polen og Tyskland.
- Der bedes i samtlige kirker for freddens bevarelse søndag d. 27. aug.
- En ny række udførselsforbud udstedes 28. aug.; indkaldelse af hjælpemandskab til civilbefolkningens beskyttelse mod følgerne af luftangreb finder sted; sandsække opmagasineres til beskyttelse af offentlige bygninger, særlig på Slotsholmen; tilrettelæggelse af luftbeskyttelsesforanstaltninger og mørklægning finder sted.
- Ordblindelinstitutet (nu Callisensvej i Hellerup) begynder sin virksomhed som den første skole af denne slags d. 1. sept. (begyndt i Haderslev 6. jan. 1936; var dengang det første ordblindelinstitut i Europa).
- Efter Tysklands angreb på Polen 1. sept. udsteder Danmark neutralitetserklæring; det gentages efter Englands og Frankrigs krigserklæringer til Tyskland 3. sept.
- Fem årgange af hærens reserve og mandskab til flådens fuldstændige bemanding indkaldes 1. sept.; lov om begrænsning af udtræk af banker og sparekasser vedtages og træder i kraft straks.
- Krigsforsikringen for danske skibe træder i virksomhed 1. sept.; det er den første af krigsforsikringerne, – den efterfølges af en hel række andre.
- Bemyndigelseslov, hvorefter der kan iværksættes foranstaltninger med henblik på landets forsyning vedtages 2. sept. og træder straks i kraft; der udstedes forbud mod opkøb af varer (»hamstring«) og mod ekstraord. prisforhøjelser.
- Miner udlægges i Kongedybet, Høllænderdybet og Drodden 4. sept.
- Kbhvns og Frbg. kommuner opforder indtrængende til gas-, vand- og elektricitetsbesparelser 4. sept.; privat motorkørsel forbydes 5. sept. Rationeringerne begynder med benzinrationering 18. sept.; gas- og elektricitet rationeres 25. sept. De efterfølges i de følgende måneder indtil besættelsen den 9. april 1940, og i besættelsestiden, af flere og flere, således at efterhånden alle forbrugsvarer er rationeret (salt var rationeret en tid i 1945). Og de fortsætter til længe efter krigens ophør. Den sidste brændselsrationeringen, ophæves 28. jan. 1953 (var dog midlertidigt ophævet 1950–51).
- Statens erhvervsøkonomiske råd op-

Af Københavns historie 1939-1940

- rettes 6. sept. (i henh. t. lov af 2. sept.) og nedsætter i den følgende tid navn for benzin, brændsel, brændselolie, huder, kartofler, korn, medicin samt Ernærings- og husholdningsnævnet og Mel- og brodnævnet.
  - Valutanoteringerne suspenderes 7. sept.; udendørs reklamebelysning forbydes.
  - Politidirektøren redegør for planerne for evakuering af Kbhvns befolkning 9. sept.
  - Ved regulativ vedtaget af Kbhvns borgerrepræsentation 14. sept. pålægges det ejerne af hjørnegrunde umiddelbart under gadeskiltet at anbringe et tilsvarende skilt, hvorpå er anført første og sidste husnummer mellem det pågældende hjørne og næste gadehjørne. De første af disse skilte blev opsat i efteråret 1940.
  - Jernbanerne indfører en køreplan med store indskrænkninger 20. sept. (der inddrages ca. 600 tog).
  - Handelshøjskolens bygning på Jul. Thomsens Plads indvies 21. sept.
  - 18 sanitetsstationer er oprettet i Storkbhvn. til modtagelse af sårede i tilfælde af luftangreb.
  - Gentofte kommunes første aldersrenteboliger, Hyldegårdsvej 11, tages i brug 1. okt.
  - Ålholm Kirke indvies 8. okt.
  - Sukkertort udleveres 8. okt.
  - Statsradiofoniens udsendelser slutter, af sparehensyn, kl. 23 fra 12. okt.
  - Ved lov af 30. okt. indføres huslejestop; forhøjelser af husleje skal godkendes af kommunalbestyrelserne.
  - Der oprettes flyverute Kbhvn.-Bornholm 28. nov.; den indstilles kort efter; ruten bliver først permanent året efter.
  - Yo-yo-spillet vinder atter udbredelse blandt børnene.
  - Fabrikation af trægas-generatorer til lastautomobiler er begyndt i dec.
  - Tidligere tysk rigskansler Philipp Scheidemann (der udbråbte den tyske republik i nov. 1918), som i nogle år havde levet som politisk flygtning i Kbhvn., afgår ved døden, bisættes ved en højtidelighed i krematoriet på Bispebjerg 4. dec.
  - Rationering af kaffe og the indføres 16. dec.
  - Mindesmærket for komponisten Carl Nielsen ved Grønningen afløres 17. dec.
  - Johannes Døbers Kirke indvies 31. dec.
  - Nytårsaften forløber stilfærdigt; der er, under hensyn til tidens alvor, opfordret til at undlade at afbrænde fyrværkeri.
- 1940.** De forskellige former for hjælp til Finland centraliseres i institutionen Finlandshjælpen 10. jan.
- Opvarmning af sporvognene ophører i jan.; det volder vanskeligheder at befordre publikum, idet kørehastighed og vognantal er nedsat af sparehensyn.
  - Vanskelige isforhold i Storebælt medfører oprettelse af en midlertidig flyverute Kbhvn.-Marslev 27. jan.; færgeruten Kbhvn.-Malmø må indstilles 29. jan. til 12. marts.
  - Jitterbug-dansen er kommet til Kbhvn. (Swingpjatter).
  - En ny folkebiblioteksbygning i Glad-saxe tages i brug 1. febr.
  - Strenge brændselsrestriktioner træder i kraft 12. febr.; varmtvandsforsyningen skal lukkes; stuetemperaturen må overalt højst være 18 graders celsius og skal nedsættes om natten; forsamlingslokaler, museer, biografteatre og kirker må kun opvarmes til 10 grader; restaurationer lukkes senest kl. 24. Det er streng vinter, Kbhvn. har en frostperiode, der varer uafbrudt fra 15. jan. til 21. febr.
  - Efter store vanskeligheder kommer fem skibe med kul, hjulpet af isbrydere, til Kbhvn. 15. febr.
  - Automobilvæddeløb afholdes på Sortedamssøens is 18. febr.
  - Den første beskyttelsesgrav for publikum under luftangreb - i Ørstedsparken - er færdig i febr.
  - Efterslægtsselskabets nye skole i Brønshøj indvies 4. marts.
  - Håndværksrådet oprettes 14. marts.

(1940 fortsat)

- NESA (Nordsjællands Elektricitets og Sporvejs Akts.) tager Isefjordsværket i brug 3. april.
- Arbejdsløse påbegynder opgravning af uforbrændte koks (»pillekoks«) på lossepladserne 5. april; i sept. 1941 tillades det at opgrave pilekoks i plænerne i den nyanlagte Valbypark.
- Den 9. april: den tyske gesandt, C. v. Renthe-Fink, meddeler kl. 4,30 om morgenen regeringen, at tyske militære styrker besætter de vigtigste militærpunkter i landet. Tropper land sættes ved Langelinie. Det kommer til kamp ved Amalienborg, hvor kongen rådslår med medlemmer af regeringen og den kommanderende general. Bombardementsmaskiner kredser truende over byen; flyvemaskinerne på Værløse Flyveplads ødelægges. Portene til Kastellet sprænges og det besættes; Statsradiofonien (dengang i Størekassen) besættes, Kastrup Lufthavn besættes o.s.v. Det besluttes kl. ca. 6 at modstanden skal opføres.

Den tyske kommandør, Kaupisch, lader nedkaste fra flyvemaskiner:

OPROP!

til Danmarks Soldater og Danmarks Folk!

Uten Grund og imot den tyske Regjering og det tyske Folks oprigtige Ønske, om at leve i Fred og Venskab med det engelske og det franske Folk, har Englands og Frankrigets Magthavere ifjor i September erklæret Tyskland Krigen.

Deres Hensigt var og blir, efter Mulighet, at treffe Afgjørelser paa Krigsskuepladser som ligger mere afsides og derfor er mindre farlige for Frankriget og England, i det Haab, at det ikke vilde være mulig for Tyskland, at kunne optræde stærkt nok imot dem.

Af denne Grund har England blandt andet stadig krænket Danmarks og Norges Neutralitet og deres territoriale Farvand.

Det forsøkte stadig at gjøre Skandinavien til Krigsskueplads. Da en yderlig Anledning ikke synes at være givet efter den russisk-finske Fredsslutning, har man nu officielt erklæret og truet, ikke mere at taale den tyske Handelsflaates Seilads indenfor danske Territorialfarvand ved Nordsjøen og i de norske Farvand. Man erklære selv at vilde overtage Politiovsigten der. Man har tilslutt truffet alle Forberedelser for overraskende at ta Besiddelse af alle nødvendige

Støtdepunkter ved Norges Kyst. Aarhundredes største Krigsdriver, den allerede i den første Verdenskrig til Ulykke for hele Menneskeheden arbejdende Churchill, utalte det aapent, at han ikke var villig til at la sig holde tilbage af »legale Afgjørelser eller nøitrale Rettigheder som staar paa Papirlapper«.

Han har forberedt Slaget mot den danske og den norske Kyst. For nogen Dager siden er han blit utnævnt til foransvarlig Chef for hele den britiske Krigsføring.

Den tyske Regjering har til nu overvaaket denne Mands Forholdsregler, men den kan ikke taale, at en ny Krigsskueplads nur blir skaffet efter de engelsk-franske Krigsdriveres Ønsker.

Den danske og den norske Regjering har siden Maaneder hat Beskjed om disse Forsøk.

Likeledes er deres Holdning ingen Hemmelighet for den tyske Regjering. De er hverken villige eller istand til at kunne yde en virksom Motstand mot det engelske Indbrudd.

Derfor har Tyskland besluttet at foregripe det engelske Angrep og med sine Magtmidler selv at overtage Beskyttelsen av Danmarks og Norges Kongeriges Nøitralitet og værne den saalænge Krigen varer.

Det er ikke den tyske Regjeringens Hensigt at skaffe sig et Støtdepunkt i Kampen mot England, den har udelukkende det Maal at forhindre at Skandinavien blir Slagmark for de engelske Krigsviddelser.

Af denne Grund har stærke tyske Militærkræfter siden idag morges tat Besiddelse af de vigtigste militære Objekter i Danmark og Norge. Over disse Forholdsregler treffes der for Tiden Overenskomster mellem den tyske Riksregjering og den Kongelige Danske Regjering. Disse Overenskomster skal sikre at Kongeriget bestaar videre, at Hæren og Flaaten opretholdes, at det Danske Folks Frihet agtes og at dette Lands fremtidige Uafhængighet fuldt ut sikres.

Indtil disse Forhandlinger er afsluttet, maa der ventes at Hæren og Flaaten har Forstaaelse for dette, likeledes at Folket og alle kommunale Steder er fornuftige og har god Vilje, slik at de undlater enhver passiv eller aktiv Motstand. Den vilde være uten Nytte og bli brudt med alle Magtmidler. Alle militære og kommunale Steder anmodes derfor straks at opta Forbindelsen med de tyske Kommandører.

Folket opfordres til at fortsætte det daglige Arbeide og til at sørgе for Rolighet og Orden!

For Landets Sikkerhet mot engelske Overgrep sørges fra nu af den tyske Hær og Flaate.

Den tyske Kommandør

Kaupisch.

I en proklamation, der udsendes i radioen og som oplås som plakat overalt, giver kongen meddelelse om det skete:

Af Københavns historie 1940

Til det danske Folk!

Tyske Tropper har i Nat overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang forskellige Steder.

Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted, og i Henhold dertil kundgøres følgende:

De tyske Tropper, der nu befinder sig her i Landet, træder i Forbindelse med den danske Værnemagt, og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand overfor disse Tropper.

Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold, som nu er opstaaet. Ro og Orden maa præge Landet, og loyal Optræden maa udvises overfor alle, som har en Myndighed at udøve.

København, 9. April 1940.

Christian R.

Th. Stauning.

Under disse for vort Fædreland saa alvorlige Forhold opfordrer jeg alle i By og paa Land til at vise en fuldtudt korrekt og værdig Optræden, da enhver uoverlagt Handling eller Ytring kan have de alvorligste Følger.

Gud bevare Dem alle. Gud bevare Danmark.

Christian R.

Amalienborg, den 9. April 1940.

Der forordnes mørklægning i tiden 19-5; privat motorkørsel forbydes indtil videre i mørklægningstimerne; der udstedes midlertidigt forbud mod salg og udskænkning af vin, spirituosa og bajerskøl; prisforhøjelser uden tilladelse og tilbageholdelse af varer forbydes; Børsen lukkes (genåbnes 28. maj). De samv. Fagforbund opfordrer arbejderne til ro og diciplin og til at gøre dagens gerning.

Rigsdagen samles i fællessalen på Christiansborg kl. 21, hvor statsministeren redegør for begivenhederne over hele landet og den trufne afgørelse.

- Militære anlæg, forter, Holmen, Orlogsværftet, kaserner o.s.v. besættes og tyskerne indretter sig iøvrigt: hærkommando på Hotel d'Angleterre, marinekommando på Hotel Phoenix, Waffen-SS i Jernbanehuset (Persil-Kompagniets ejendom i Jernbane-

gade), en del af Dagmarhus tages (beslaglægges helt efter 29. aug. 1943). I den følgende tid under besættelsen beslaglægges en række andre ejendomme til forskellige tyske formål, bl. a. Vægtgården, Shellhuset, Vesterport, Skt. Annæ Palæ; Paladsteatrets ejendom bliver til Deutsches Eck (forlystelsessted), Dagmar Bio værnemagtsbiograf o.s.v.

- Tre politikere fra partiet Venstre og tre fra Det konservative Folkeparti indtræder i ministeriet som konsultative ministre uden porteføljer 10. april.

- Kong Christian genoptager 12. april sin daglige morgenridetur gennem byen, hilst hjerteligt af befolkningen.

- Der udstedes 12. april forbud mod alle offentlige møder (undtagen gudstjenester), både indendørs og under åben himmel, mod alle offentlige optog, enhver form for sammenstimlen og enhver art af demonstration. Det påbydes, at fodgængere i mørklægningstiden skal bære hvidt armbind (påbudet ophæves 18. nov. 1941). Den del af det indkaldte civilbeskyttelsesmandskab (C.B.ere), der skal gøre tjeneste som hjælpepoliti, deltager i patruljetjenesten fra den 12. april («Føllene»).

- Der udstedes bekendtgørelse om, at husejerne skal rydde kælderrum, der skal indrettes som beskyttelsesrum 13. april.

- Justitsministeren advarer 15. april i radioen mod nysgerrig påtrængenhed overfor de tyske tropper og meddelelser, at der vil blive grebet skarpt ind overfor berusede.

- Rationering af margarine indføres 15. april (margarine forsvinder helt fra markedet ved udgangen af 1940).

- Luftværnssirenerne prøves hver morgen kl. 9 fra 17. april (fra 8. aug. kun hver onsdag; fra nytår 1941 prøve hver dag kl. 12). Det påbydes 17. april radioamatører at deponere deres kortbølgesendere på politistationer.

Kongen gratuleres på Rådhuspladsen af Folketingets formand, Hans Rasmussen, med et barnebarns fødsel. Prinsesse Margrethe blev født d. 16. april. (Se 12. april).

(1940 fortsat)

- Personautomobilkørsel, turist- og skolevognskørsel ophører 1. maj.
- Dyrehavsbakken og Tivoli åbner 1. maj; de skal lukke ved mørklægningstidens indtræden. Tivoli slutter sæsonen med underskud og med det laveste antal besøgende siden 1917.
- Kørsel med omnibus-linierne på Strøget indstilles 1. maj.
- Lystsejlad i Øresund forbydes - kaperoningsbåde undtages - 9. maj; forbudet lempes for farvandet Kbhvn.-Rungsted 11. juni.
- Sommertid indføres 15. maj; sommertid indføres de følgende år til og med 1948.
- Omfattende begrænsninger af vandforbruget påbydes 16. maj.
- Det tyske gesandtskab meddeler, at der er oprettet et anvisningskontor for danske arbejdere til Tyskland 23. maj.
- Pulterkammerrydning påbydes 25.

maj i Storkbhvn. og skal være udført inden 15. juni.

- Priskontrolrådet oprettes i h. t. lov af 30. maj.
- Magistraten bestemmer 30. maj, at kommunens tjenestemænd og arbejdere ikke må holde ferie udenfor Sjælland.
- Mangel på tændstikker indtræder i maj.
- Ungdomsherberget (vandrehjem) i Vordingborggade åbnes i forsommeren.
- Der udstedes 1. juni forbud mod udskænkning af akvavit, brændevin og kognak i restaurationer efter kl. 16. (En restauratør, der under forbudet serverer spiritus i kager idømmes bøde). Brændevin må i detailhandelen kun sælges til faste kunder efter bestilling med en dags varsel; bestemmelserne lempes i nov. Fremstilling af luksusøl forbydes.
- Det danske Selskab stiftes 27. juni.

Af Københavns historie 1940

- Virum Kirke indvies 30. juni.
- Små varebiler i stort tal ses omdannet til at køre med hesteforspand; af gadelamperne, der er afskærmede, tændes kun ca. $\frac{1}{3}$ af det normale antal.
- Sundbyvesterparken er færdiganlagt.
- Søofficersskolen på Holmen tages i brug. Indvies 7. jan. 1946.
- Medlemmer af Danmarks national-socialistiske Arbejderparti iværksætter cyklistdemonstrationer 2. juli, de anholdes; 148 idømmes bøder ved byretten, ved landsretten forhøjet til hæftestraf.
- Første luftalarm i Kbhvn. 7. juli; privat telefonering forbydes i en time efter afvarslingen.
- Ministeriet omdannes til samlingsregering 8. juli; det kommer til at bestå af 4 socialdemokrater, 2 fra Venstrepartiet, 2 fra Det konservative Folkeparti, 2 fra Det radikale Venstre og 2 ikke-politikere.
- Der gives 11. juli meddelelse om »Nimandsvalget«s sammensætning, nedsat i henh. t. beslutning om nationalt samarbejde mellem de partier, der er repræsenteret i regeringen (se 8. juli) og Danmarks Retsforbund.
- Ministeriernes Pressesekretariat træder i virksomhed 26. juli.
- Mindesmærket for »de faldne - 1940« indenfor Vestre Kirkegårds hovedindgang afsløres 31. juli.
- Der er indrettet et meget stort antal offentlige tilflugtsrum.
- Den dansk-tyske Forening stiftes 1. aug. (ophæves efter 29. aug. 1943).
- Direktoratet for Vareforsyning oprettes i h. t. lov af 3. aug.
- »Hammershus« (Bornholmer-båd) støder 4. aug. umiddelbart efter afsejling fra Kbhvn. på en mine; passagererne bringes i land og skibet bugseres ind til reparation.
- Alsangsbevægelsen (begyndt i Ålborg) er kommet til Kbhvn.; et stort stævne (100.000 deltagere) afholdes i Fælledparken 14. aug. 1. sept. afholdes alsangstævner over hele landet; stævnet i Fælledparken denne dag (150.000 deltagere) transmitteres af Statsradiofonien. Telegrafiske hilsener sendes til kongen fra talrige stævner.
- Hovedstadskommunerne stifter 27. aug. A/S Storkbhvns Kartoffelcentral til sikring af hovedstadens forsyninger. (Træder i likvidation i 1945).
- Rationering af franskbrød og hvedemel indføres 1. sept.
- Dansk Ungdomssamvirke dannes 2. sept.; skal formidle samarbejdet mellem samtlige danske ungdomsorganisationer på nationalt og kulturelt grundlag.
- Grundtvigskirken (arkitekt: P. V. Jensen Klint) indvies 8. sept.
- Taxa får 12. sept. lov til at sætte hestedorser i drift; Statsradiofonien slutter sine udsendelser kl. 21 fra 12. sept. (forlænges med et kvarter fra 4. okt.).
- Arbejds- og forligsnævnet oprettes i h. t. lov af 14. sept. og træder i stedet for Forligsinstitutionen indtil 1945.
- Rationering af rugbrød indføres 16. sept.
- I anledning af kongens forestående 70 års fødselsdag 26. sept. uddeles 23. sept. gratis en folkesangbog til samtlige husstande i landet; udgifterne er dækket ved anonyme bidrag.
- Byen er rigt udsmykket på kongens fødselsdag 26. sept.; kongen hyldes og tiljubles under morgenridturen og på køreturen gennem byen om eftermiddagen. Komiteen for nationalindsamlingen af 1940 har om formiddagen overrakt kongen en check på $2\frac{1}{4}$ mill. kr.; efter kongens ønske dannes et fond: Kong Christian den 10endes Fond (fundats af 12. nov. 1940) til humane og videnskabelige formål; der indsamledes ialt nær 6 mill. kr.
- Der opslås 27. sept. overalt en plakat, hvori kongen gentager opfordringen af 9. april om at vise fuldtud korrekt og værdig holdning; statsministeren tilføjer, at begivenheder i

Hestedrosker ved Hovedbanegården 1941 (se 1940, 12. sept.).

(1940 fortsat)

den senere tid har foranlediget regeringen til at minde om disse ord.

- Gasmasker fordeles til husvagnerne.
- Gentofte tekniske Skole på Hartmannsvej indvies 1. okt.
- Rationering af smør indføres 8. nov.
- Monumentet »Fiskerkonen« på Gammel Strand afsløres 12. nov.
- Medlemmer af Danmarks national-socialistiske Parti afholder 17. nov. i Forum minde-appel for de danske soldater, der faldt 9. april; fra Forum marcheres til Den lille Hornblæser på Vestre Boulevard, hvor der nedlægges krans; det kommer til flere sammenstød med befolkningen.
- Frederiksberg kommunes første aldersrenteboliger (Godthåbsvej 150 m. v.) tages i brug 1. dec.
- Radiohuset tages i brug 28. dec.; det indvies samtidig med, at koncertsalen tages i brug 11. sept. 1945.
- Nytårsaften forløber i dyb stilhed; der var forbud mod afbrænding af fyrværkeri; forbudet overholdtes.

1941. Færdselspolitiet meddeler 7. jan., at der i Kbhvn. i 1940 er forefaldet 231 mørklægningsulykker (8 personer omkom).

- Lov om midlertidigt tillæg til borgerlig straffelov af 18. jan. indfører strenge straffe (op til fængsel på livstid) for forhold, der er rettet mod de udenlandske militære styrker i landet og for handlinger, der er egnede til at skade Danmarks interesser i forhold til udlandet.
- Streng frostperiode med kulde helt ned til $\div$ 34 grader medfører, at mange skoler lukker midlertidigt fra 29. jan.
- Det påbydes 4. febr. fodgængere o. a. af mørklægningshensyn kun at benytte lommelamper med blåt glas.
- 2 og 5 ører af aluminium sættes i omløb 6. febr.; mangelen på småskilleløb fortsætter; i maj sælger et firma 1 øres-frimærker pakket i cellofan at anvende som skilleløb; senere på året sættes 25, 10, 5, 2 og 1 ører af zink i omløb.

Af Københavns historie 1941

- Illegal bladvirksomhed begynder så småt i 1940; men de første egentlige blade, »Politiske Månedsbreve«, udsendt af kommunisterne, kommer i febr. 1941, derefter »Land og Folk« (første nr. 29. juni 1941); »De frie Danske« starter i dec. 1941; »Frit Danmark« i begyndelsen af april 1942; »Information« kommer regelmæssigt fra 1. aug. 1943. Ialt udkom der under besættelsen i hele landet ca. 525 illegale blade, fordelt i 25–30 mill. eksemplarer.
- Restauranterne indfører efter påbud serveringsbegrænsning 8. april; det »store kolde bord« bortfalder; midt-dag må højst være tre retter og dessert; varme retter fås kun i tiden 11–21.
- Det forbydes fra 16. april personer under 18 år at opholde sig i danseetabl., kaffe- og isbarer o. l. efter kl. 21, medmindre de er ledsaget af forældre eller værge; politiet skal ved overtrædelse underrette børneværnet.
- Ifølge bekendtgørelse fra justitsministeriet af 21. april må brevduer kun holdes af personer, der er tilsluttet foreninger under De danske Brevdueforeninger; alle andre brevduer skal slagtes inden 14 dage; overholdelse af bestemmelserne kontrolleres af generalstaben.
- Fire nyoprettede militærorkestre giver koncert i Fælledparken, 35.000 tilhørere, 27. april (se 1932, 9%).
- Der indføres kødløs dag på restauranter hver tirsdag; første gang tirsdag d. 29. april (ophæves 4. okt. 1945).
- Agitation for forsigtigere færdsel af fodgængere (under motto: De er vel ikke fumlegænger) startes af Justitsministeriets Propagandaudvalg 29. april.
- Tandlægehøjskolen i Universitetsparken indvies 29. april.
- Sluseholmen i Sydhavnen nord for Slusedæmningen dannes ved opfyldning; arbejdet begynder i april.
- Dyrchavsbakken og Tivoli åbner hhv. 1. og 3. maj og har, efter indretning af mørklægning, lov til at holde åben til kl. 24.
- Dagmar Bio åbner første gang som revyteater i sommerhalvåret 3. maj.
- Det tyske videnskabelige Institut i Østre Allé indvies 4. maj.
- De kommunale valg, der skulle afholdes i første halvdel af marts, udsættes flere gange og afholdes først 5. maj 1943.
- Storkbhvns forskellige brandkorps stilles under fælles overledelse af Kbhvns brandchef 24. maj. (Ordnin-gen ophæves i 1945).
- Algang med 6.000 deltagere afholdes i Kbhvn. 25. maj; mænd skal gå 10 km på 1½ time, kvinder på 1 time og 40 min.
- Studenternes køretur omkring »Hesten« på Kongens Nytorv forbydes af tyskerne 27. maj.
- Stor tobaksmangel medfører, at tobaksforretningerne indskrænker åbningstiden fra 29. maj.
- Ringvej B 4 (ydre ringvej): Lyngby-Tåstrup påbegyndes i 1941; første stykke, Lyngby-Bagsværd Hovedgade, tages i brug i efteråret 1944; stykket Bagsværd Hovedgade-Skinderskovvej påbegyndes i 1943 og tages i brug i sommeren 1949. Ringvej B 3 (indre ringvej): Lyngby-Glostrup – 1. stykke Glostrup-Herlev påbegyndes 1941 og tages i brug sommeren 1944.
- Vandforsyningen opfordrer til streng sparsommelighed 4. juni.
- Lyngby nye rådhus indvies 10. juni.
- Ledende kommunister tages i forvaring, da Tysklands krig mod Sovjetunionen begynder 22. juni; de anbringes i Horserødlejren; kommunistisk virksomhed eller agitation af enhver art forbydes ved lov om forbud mod kommunistiske foreninger og kommunistisk virksomhed af 22. aug.
- Damhusengens regulering og anlæg er færdig; påbegyndt 1931.
- Krogebjergparken anlægges.
- Boserup Sanatorium tages i brug af

Af Københavns historie 1941-1942

(1941 fortsat)

- Skt. Hans Hospital 2. juli (overtaget i 1940).
  - Enrum i Vedbæk indvies som rekreativshjem af Odd Fellow-Ordenen 13. juli.
  - Frikorps Danmark afsender fra Hellerup Station den første bataillon til uddannelse i Tyskland 19. juli.
  - Torvegården (Chrsthvns Torv) fuldføres.
  - Det tillades af kirkeministeriet 11. aug., at frugtvin indtil videre anvendes som altervin.
  - I Kbhvns kommune får samtlige børn i alderen 1-15 år adgang til gratis vaccination mod difteritis 29. aug. og i Frbg. kommune 15. sept.
  - Folk med dyrenavne får gratis adgang til Zoologisk Have fra 31. aug.; tilladelsen er led i en agitation for at skaffe hjælp til haven; på grund af de særlige forhold har besøget svigtet.
  - Nygade-Teatret åbner i det tidligere biografteater Alexandra-Teatret.
  - Elektrisk drift på strækningen Valby-Vanløse med to nye stationer: Valby Langgade og Peter Bangs Vej åbnes 23. sept. Elektrificeringen af »Ringbanen« om Kbhvn. er nu fuldført.
  - Under mørklægningen falder publikum i stigende tal i havnen og kanalerne; i okt. foretages afspærring af de farlige steder.
  - Salget af øl rationeres af bryggerierne med en nedsættelse af forsyningen på 30 % 1. nov.
  - Folketal 5. nov.:

Kbhvns kommune	702.424
Frbg. kommune	114.015
Gentofte kommune	88.010
Ialt	904.449
  - Hærværk mod mindesmærket i Allégade for Meier Goldschmidt udøves natten til 19. nov.
  - Vigerslev Kirke indvies 23. nov.
  - Der opnås enighed mellem 13 hovedstadskommuner om en mælkeordning 2. okt.; ordningen træder i kraft 1. dec.
  - Jægersborg Kirke indvies 7. dec.
  - Handelsministeriet sætter 9. dec. et »ekstramærke« i kraft, det giver i tiden 10.-31. dec. adgang til køb af 125 g kaffe eller 125 g kakao eller 50 g the. Fra 1. jan. er al handel med de nævnte varer forbudt; restslagrene, der er meget små, forbeholdes syge, hospitaler o. l.
  - Christianskirken i Lyngby indvies 14. dec.
  - Det meddeles 15. dec., at varmtvands- og gasbadeanlæg i etageejendomme må tages i brug 31. dec.- 2. jan.
  - Saga Teatret åbnes 31. dec.
- 1942.** Det pålægges 18. jan. alle trafikanter at gå i beskyttelsesrum under luftalarm.
- Sankt Mariæ Kirke (Rosenkranskirken) indvies 24. jan.
  - Planen vedrørende saneringen i Adelgade-Borgergade vedtages i borgerrepræsentationen 26. febr. Nedrivningen begynder 26. juni; 28. aug. udsteder handelsministeriet forbud mod yderligere nedrivning.
  - Dansk Gallup Institut (stiftet i 1941) offentliggør sine første undersøgelser i febr.
  - Søllerød kommunes nye rådhus indvies 16. marts.
  - Den meget strenge vinter volder store trafikvanskeligheder; hovedstadens forsyning med mælk foregår delvis ved slæde-transporter. Tre meget strenge vintre har fulgt hinanden. I Kbhvn. er der i denne vinter målt den laveste minimumstemperatur siden 1893.
  - Gastykket nedsættes i Storkbhvn., og gassens brændværdi forringes for at spare på kulforbruget, 23. marts.
  - Mindesmærket for J. C. Classen i Classens Have afsløres 24. marts.
  - Statsminister Stauning afgår ved døden 3. maj; finansminister Vilh. Buhl, der har været konstitueret som statsminister siden 1. maj, udnævnes til statsminister 4. maj.
  - Statsminister Stauning bisættes 10. maj på statens bekostning ved en høj-

Af Københavns historie 1942

- tidelighed i Forum under stor tilslutning, også fra nabolandene.
- Regeringen meddeler 15. maj, af fh. minister J. Christmas Møller har forladt landet. Christmas Møller havde d. 14. over den engelske radio meddelt, »at han havde begivet sig til England for at gøre fælles sag med De frie Danske«.
- Kongen har frabedt sig festligheder i anledning af 30 års-regeringsjubilæet 15. maj. Kongen hilses hjerteligt under morgenridturen gennem byen; ved middagstid hylder ca. 40.000 mennesker på Amalienborg Slotsplads kongeparret.
- Skipper P. V. Schmidt idømmes ved Kbhvns byret 10. juni 3 års fængsel for at have sejlet Christmas Møller fra Aggersund til Göteborg; hans skib »Argo« konfiskeres.
- Ågade reguleres og Ladegårdsåen overdækkes ud forbi Jagtvejen.
- Ca. 6000 jordlodder tages i brug i hovedstaden som nyttehave.
- Centralbiblioteket for tuberkulosepatienter på Øresundshospitalet oprettes 15. juli.
- Det meddeles 24. juli, at alle forbedringer til en omfattende folkebespisning er truffet, hvis gasproduktionen må ophøre.
- Politibetjente posteres ved skolerne fra det nye skoleårs begyndelse i aug. for at vejlede børnene i trafikken.
- Bispeparken, bebyggelsen i trekanten Tuborgvej, Tagensvej, Frederiksborgvej, fuldføres.
- Valby Idrætspark er færdiganlagt; påbegyndt 1937.
- Sabotagen mod den tyske værnemagt tager til; i den anledning appellerer statsministeren 2. sept. i radioen indtrængende til befolkningen, navnlig ungdommens ledere, om at gøre indflydelse gældende.
- Danmarks tekniske Bibliotek i Øster Voldgade indvies 10. sept.
- Sabotagebrand 11. sept. i det af tyskerne opførte skolekompleks i Emdrup (nu Emdrupborg).
- Kongen hyldes på fødselsdagen 26. sept. af store menneskeskarer under morgenridtet; ca. 60.000 mennesker er ved 12-tiden forsamlet på Amalienborg Slotsplads. Kongens knappe svar på Adolf Hitlers lykønskningstelegram fremkalder dennes raseri (»Telegramkrisen«, se 9. nov.).
- Sabotage udøves mod Adler Auto Service på Lyngbyvej 26. sept.
- Gentofte nye stadion indvies 27. sept.
- Nordisk Kollegium indvies 29. sept.
- Ordenspolitiets chef henstiller 3. okt. offentligt til befolkningen at undgå sammenstimlen i gaderne, hvis der er sammenstød med »urostiftere«; politiet kan måske komme til at gå hårdere frem end hidtil.
- Det store auditorium i Universitetets nye medicinsk-anatomiske institut i Universitetsparken tages i brug 9. okt.
- Frikorps Danmark, der kom til Kbhvn. på orlov i begyndelsen af sept., afrejser atter til Østfronten fra Kbhvns Godsbanegård 13. okt.
- På ridturen om morgenen den 19. okt. kommer kongen alvorligt til skade ved et fald fra hesten ved Esplanaden i Grønningen.
- Danmarks farmaceutiske Højskole i Universitetsparken indvies 2. nov.
- Dr. Werner Best udnævnes til Det tyske Riges befuldmægtigede i Danmark 5. nov.
- I begyndelsen af nov. foregår langvarige og betydningsfulde forhandlinger indenfor regeringen, mellem denne og Rigsdagens samarbejdsudvalg og i partierne (»Telegramkrisen«). Forhandlingerne fører natten mellem 7. og 8. nov. (samme nat som de allierede foretog landgang i Nordafrika) til afslag til fremsatte tyske krav; ministeriet Scavenius udnævnes 9. nov.
- Al servering af retter af flæsk og svinekød forbydes på restauranter fra 10. nov., for at det kan komme de private forbrugere til gode; der

Af Københavns historie 1942-1943

(1942 fortsat)

- dispenseres fra forbudet juleaften (ophæves nogle måneder senere).
- Bemyndigelseslov for regeringen til ved kgl. anordning at udfærdige forbud eller påbud til oprettelse af ro, orden og sikkerhed vedtages 11. nov. af Rigsdagen og træder i kraft straks.
- Friluftsrådet oprettes 28. nov.
- To nye folkehøjskoler åbnes i Kbhvn. i nov.: Hovedstadens Højskole og Kbhvns Folkehøjskole.
- Begrænsning af vinduesudstillingerne påbydes fra 1. dec.; den varerigelig-
hed, som hidtidige udstillinger har
kunnet give indtryk af, er ikke til
stede. (Ophæves juli 1945).
- Alexandra-Teatret (hj. af Gammel-
torv og Nørregade) indvies 4. dec.
- Det meddeles 10 dec., at professor
Ole Chievitz, biblioteksdirektor Th.
Døssing og landsretssagfører Rud
Prytz er blevet arresteret for illegal
virksomhed i forbindelse med orga-
nisationen »Frit Danmark«; folke-
tingsmand Aksel Larsen var blevet
arresteret i begyndelsen af november.
Professor Mogens Fog og redaktør
Ole Kiilerich undgik anholdelse ved
flugt. Der udloves dusør for oplysning-
er, der kan føre til deres pågribelse.
- Bolignød har medført ønskeligheden
af at indrette lejligheder i tagetager;
indenrigsministeriet udsender 15. dec.
et cirkulære om betingelserne for
indretning af disse lejligheder.
- Doktorgrad, dr. odont., indføres ved
Danmarks Tandlægehøjskole ved kgl.
resol. af 16. dec.
- 1943.** Ny begrænsning af elektricitets-
forbruget i butikker og restaurationer
træder i kraft 9. jan.; butiksvinduer
må ikke oplyses.
- S-togene opvarmes ikke mere på
grund af forbud mod elektrisk op-
varmning (fra jan.).
- For at opnå besparelse i elektricitets-
forbruget bestemmes det, at teatre,
biografer og radioen skal slutte kl.
22 (i sommerhalvåret 22½), restauran-
ter kl. 23, sporvognskørsel og S-to-
gene kl. 23½, alt sammen fra 18. jan.
- Sundkirken indvies 24. jan.
- Mange slagterbutikker lukkes midler-
tidigt på grund af kødmangel (i
jan.).
- 6 engelske bombemaskiner stryger i
lav højde 27. jan. ind over byen og
kaster bomber over Burmeister &
Wains virksomheder mellem havnen
og Strandgade. Foruden målet for an-
grebet rammes ejendommene i Knip-
pelsbrogade 2-6, der ødelægges, og
sukkerfabrikken ved Langebrogade,
hvor der opstår en voldsom brand.
Bomber falder i Islands Brygge-kvar-
teret; flere tusinde mennesker evaku-
eres på grund af forsagere og tidsind-
stillede bomber. 7 mennesker dræbes
og mange såres. Christians Kirke be-
skadiges.
- Kbhvns Maskinskole på Jagtvej ind-
vies 30. jan.
- Det underjordiske garderobe- og toi-
letanlæg under Rådhuspladsen tages
i brug 1. febr.
- Yderste sparsommelighed med anvend-
elsen af indpakkingspapir påbydes
2. febr.
- Schalburgkorpset stiftes 2. febr. Der
dannes i sept. indenfor korpsets ram-
mer en kamporganisation »for at
bryde den fjendtlige sabotage og ter-
ror i Danmark«. (Heraf ordet Schal-
burgtage).
- Sabotage mod A/S Glud & Marstrand
4. febr.
- I fabrikerne i havneområdet pålæg-
ges vagttjeneste døgnet rundt 5. febr.
- Ski-hop-bakken i Geels Skov tages i
brug i febr.
- Mønsted-Hallen (i Nørre Allé) ind-
vies 18. febr.
- Det påbydes 23. febr., at offentlige
møder skal slutte kl. 22; kirkelige
møder må dog vare til 22½.
- Det meddeles officielt 24. febr., at
byretten har afsagt domme med
fængselsstraffe op til 10 år over 12
personer, der har hjulpet engelske
faldskærmsagenter; flere af de dømte
er tillige med 12 andre idømt høje
fængselsstraffe for udgivelse og for-

Af Københavns historie 1943

- deling af det illegale »De frie Danske«.
- Maksimalpriser indføres for restaurationer 1. marts; prisen på flere serveringer nedsættes, og der opsættes prisskilte.
  - Sabotage mod stor maskinfabrik i Heimdalsgade 13. marts.
  - Der påbegyndes en landsomfattende kludeindsamling til fabrikation af nye varer; råstofmangelen er i det hele taget ved at blive alvorlig (i marts).
  - Der afholdes under meget stor valgdeltagelse valg til Folketinget og landstingsvalg i 2., 3. og 5. landstingskreds 23. marts (»valget for demokratiet«). Restauranterne får lov til at holde åben til kl. 2 valgnatten, og sporvogne og S-tog må køre til samme tidspunkt (se 18. jan.).
  - Rigsbibliotekarembudet oprettes 1. april som fællesledelse for Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket.
  - Alvorlige sabotager, dels mod dansk ejendom, dels mod den tyske værne-magt samt mod jernbanerne giver anledning til, at Rigsdagens samarbudsudvalg 3. april retter en indtrængende appel til befolkningen: »... handlingerne er i strid med kongens bud (se 1940, 9. april) og kan medføre de alvorligste følger.«
  - Træningsskolen for arbejdsløse ved Kongelunden, en filial af Kofoeds Skole, indvies 8. april.
  - Luftværnet har udbygget 19 underjordiske lederstationer og et stort antal meldestationer.
  - Skrammellegepladsen i Emdrup åbnes i april.
  - Sabotagebrand på Nordhavnsværftet 29. april.
  - Doktordisputats finder sted første gang ved Danmarks farmaceutiske Højskole 5. maj.
  - Den nye vej over Utterslev Mose, Hareskovvej, åbnes for cykelfrafik i dette forår og for almindelig færdsel 20. nov. 1949. Anlægget af denne færdselsåre begyndte i 1941.
  - For at opnå en rimelig fordeling indføres købekort for kød og flæsk 10. maj; hvert køb skal noteres.
  - Kongen overtager 15. maj atter regeringens førelse efter sygdom, der har været siden rideuheldet 19. okt. 1942. Kongen taler i radioen og minder »under hensyn til den senere tids alvorlige begivenheder« om sin opfordring til alle i by og på land til at vise »en fuldtud korrekt og værdig optræden« (se 1940, 9. april).
  - Fremlejenævn oprettes i henh. t. lov af 29. maj.
  - Lov om boligtilsyn og sanering af usunde bydele af 31. maj. Denne lov danner baggrunden for saneringen i Adelgade-Borgergade-kvarteret; den umuliggør fremtidig »slum-byggeri«; Boligtilsynsrådet oprettes.
  - Ved fabrikationen af cigarer, cerutter og shag iblandes tobakken fra denne sommer dansk tobak, fra sommeren 1944 iblandes tillige cigareterne dansk tobak; i de første måneder af 1945 fremkommer cigarettet af 100 % dansk tobak.
  - Reformationsmonumentet på Bispe-torvet overfor Vor Frue Kirke afsløres 6. juni.
  - Utterslev Mose, Kbhvns største park, er færdiganlagt; påbegyndt 1939.
  - D.S.B. og de svenske statsbaner overtager Dampskibsselskabet Øresunds større skibe 1. juli.
  - En mode, der havde vundet stor udbredelse – en lille hue i Royal Air Force-farverne (et rødt felt omgivet af en hvid og en blå ring) – standses ved forbud 9. juli.
  - Mindestenen for Th. Stauning i Bellevue Strandpark afsløres 18. juli.
  - Sabotage mod A/S Nordwerk, Solbjergvej, 18. juli.
  - Der udstedes forbud mod opførelse af sommerhuse m. v. af træ 29. juli.
  - Gyngemosen, anlæg i Mørkhøj, er færdiganlagt; påbegyndt 1939.
  - Tivoli's 100 års fødselsdag søndag d. 15. aug. fejres med et historisk vogn-tog fra Rosenborg Eksercerplads til haven, der har fået lov til denne dag og dagen før at holde åben til kl. 24.

Af Københavns historie 1943

(1943 fortsat)

- Jægersborg Strandhave åbnes for publikum 19. aug.; samtidig åbnes det tidligere landsted Beaulieu som restaurant.
- Regeringen og samarbejdsudvalget udsender 21. august et opråb, der er bifaldet af kongen. Det hedder bl. a.: »... i den seneste tid er der indtrådt begivenheder af faretruende karakter, sabotage i stigende omfang, demonstrationer ... med denne dybt alvorlige situation for øje rettes en indtrængende opfordring til befolkningen om ikke at udæske eller lade sig udæske til uoverlagte handlinger...«
- 400 tillidsmænd fra hovedstadens faglige og politiske organisationer vedtager 24. aug. en resolution til hovedstadens arbejdere. Tillidsmændene udtaler bl. a. »deres fordømmelse af ansvarsløs provokatørgerning, opfordrer arbejderne til at forstå deres store ansvar og afvise provokatørerne og kun følge de paroler de ansvarlige organisationer udsender...«
- Forum ødelægges ved sabotage 24. aug. (genåbnes 25. sept. 1947).
- Lauritz Knudsens mek. Etablissement bliver alvorligt beskadiget ved sabotage natten til 25. aug.
- Dansk erhvervslivs hovedorganisationer udsender 25. aug. et opråb, hvori de tilslutter sig den af regeringen den 21. aug. udsendte opfordring til befolkningen.
- Social-Demokratens kontrahentforsamling vedtager 26. aug. en udtalelse til myndighederne, hvori påpeges ønskeligheden af, at pressen får adgang til videst muligt at bringe oplysninger om hjemlige begivenheder for at hæmme rygtesmederi.
- Gadeuorden og sammenstimlen på Rådhuspladsen i aftentimerne 26. aug. medfører, at politiet anholder ca. 120 personer.
- Regeringens opråb af 21. aug. gentages i samtlige blade 28. aug., hvis ledere gør opmærksom på situationens alvor og opfordrer til ro og besindighed.
- Et tysk forlangende til den danske regering om at indføre undtagelsestilstand – med forbud mod strejke, spærretid, tysk pressecensur, standretter og indførelse af dødsstraf for sabotage – afslås d. 28. aug., hvorefter den tyske øverstbefalende i Danmark, H. von Hanneken, d. 29. aug. proklamerer militær undtagelsestilstand i hele Danmark. Hærens og flådens mandskab og officerer interneres, men hjemsendes i okt. De fleste af flådens skibe sænkes af officerer og mandskab; enkelte fartøjer undslipper til Sverige. Al færdsel uden særlig passerseddel forbydes i tiden kl. 21 til 5 (spærretid, der varer til 10. febr. 1944). Arrestation af et stort antal kendte personer finder sted. Ministeriet Scavenius indgiver sin demissionsbegæring og ophører straks at fungere (afskediges 5. maj 1945) uden at afløses af et nyt. Ministerierne ledes resten af besættelsestiden af departementscheferne og generaldirektørerne.
- Den grafiske Højskole åbnes 1. sept.
- 12 soldater fra hær og flåde, som faldt i Kbhvn. 29. aug., begravnes i fællesgrav på Bispebjerg Kirkegård 2. sept.
- Teatrene giver fra 4. sept. forestillinger om eftermiddagen af hensyn til udgangsforbudet.
- Hornbæk-revuen opføres i Saga-biografen for fuldt hus kl. 7 morgen den 7. sept.
- Kbhvn. idømmes 9. sept. en bod på 1 mill. kr. at betale inden 10. sept. kl. 17; en tysk vagtmester var blevet skudt af en cyklist. Storkbhvn. idømmes 21. sept. en bod på 500.000 kr. som følge af, at en cyklist har skudt på og såret en tysk soldat. En bod på 5 mill. kr. pålægges Kbhvn. 28. okt. i anledning af sabotage i Café Mokka i Frederiksberggade, hvorved 4 personer (3 tyskere og en dansker) dræbtes og 40 personer (14 tyskere og 26 danskere) såredes.

Tysk tank foran Det kgl. Teater 30. aug. 1943.

- Restaurant Wivex ødelægges ved en brand 14. sept.; restauranten flytter midlertidigt til Nimb's lokaler; Wivex genåbnes nov. 1946.
- Overretssagfører Ejnar Krenchels og redaktør Axel Høyers radioforedrag mod sabotage m. m. begynder i sept.
- Lods- og karantænebygningen ved Marmorkajen i Frihavnen tages i brug i sept.
- Et særligt prisudvalg i Kbhvn. indfører i sept. en mere omfattende pris-kontrol ved hjælp af priskontrolører.
- Udsækning af spiritus, undtagen øl og vin, forbydes i tiden kl. 17-10 fra 20. sept.; forbudet ophæves 11. okt.
- Amalienborg Plads afspærres af ty-

skerne 26. sept. (kongens fødselsdag).

- Natten til den 2. okt. indleder tyskerne aktionen mod de danske jøder; en del arresteres og sendes til koncentrationslejr i Theresienstadt i Tjekslovakiet, men de fleste hjælpes til at flygte til Sverige. Den »illegale« transport med flygtninge over Sundet tager til i stor stil.
- Universitetet lukkes en uge af konsistorium 4. okt.
- Den militære undtagelsestilstand op-hører 6. okt.; en del af de udstedte anordninger, bl. a. forbud mod strejker og forsamlinger, forbliver i kraft.
- Politiet overtager fra 6. okt. vagten ved Amalienborg og Sorgenfri. Vagten havde siden 29. aug. været udført

Af Københavns historie 1943-1944

(1943 fortsat)

- af tyske soldater. Livgarden træder først i funktion påny 10. juni 1945.
  - 500 års-dagen for Christoffer af Bayern's stadsret 14. okt. fejres ved flagsmykning af byen, men der afholdes ingen festligheder.
  - Tvungen varmebehandling af al mælk, der sælges i Storkbhvn., indføres 27. okt.
  - Lystbådehavnen syd for Slusedæmningen tages i brug i okt.
  - Indflytning i Christiansgården begynder 1. nov. 1943; grundstenen lagdes 27. marts s. å.
  - Et kontor for personlig rådgivning til mennesker, der er i vanskeligheder af sjælelig eller anden art, oprettes af en privat komité 1. dec.
  - Spærretiden lempes til kl. 23-4 i dagene 24.-27. dec.
- 1944.** Der er stor trafik med sporvognene nytårsmorgen; nytårssammenkomsterne i de private hjem udstrækkes på grund af spærretiden til hele natten.
- Forholdet til besættelsesmagten skærpes mere og mere. Sabotagetilfældene er stadig stigende. Drab anvendes mere og mere fra begge sider, - likvidering af stikkere og andre medhjælpere for tyskerne; tyskernes meddelelser om henrettelse af sabotører udsendes med kortere og kortere mellemrum i den følgende tid; clearing-drabene flourer; talrige sprængninger af ejendomme, der havde været tilholdssted for frihedskæmpere eller været lagersted for våben og ammunition, udføres.
  - De samarbejdende politiske partier offentliggør 5. jan. en udtalelse, hvori fordømmes den stadig stigende attentatvirksomhed og de modstående anskuelsers stræben hverandre efter livet.
  - Det tidligere Betty Nansen Teater genåbnes under navnet Allé-Scenen 6. jan.
  - Montagehallen hos Bur-Wains Auto-diesel styrter sammen efter sabotage 8. jan.
  - To swing-orkestre afholder en »duel« i K.B. Hallen 9. jan. Beggestringen hos de ca. 8.000 unge mennesker, der er til stede, giver sig voldsomme udslag.
  - Studenterforeningen beskadiges ved schalburgtage 10. jan.
  - Sabotage finder 15. jan. sted hos Burmeister & Wain i Strandgade og hos radiofabrikken Always i Sydhavnen. Samme dato udøves schalburgtage mod Hagerups Boghandel i anledning af en mindeudstilling af forfatteren, præsten Kaj Munks arbejder - han var blevet dræbt af tyskerne 4. jan.
  - En såret sabotør, der var indlagt på Kommunehospitalet under politibevoftning, befries af revolverbevæbnede mænd 22. jan.
  - På General Motors Fabrik sprænges kraftanlægget i luften af sabotører 29. jan.
  - Palladiums atelier i Hellerup Havn ødelægges ved schalburgtage 31. jan.
  - Institutet for teoretisk fysik på Blegdamsvej tilbagegives Universitetet i jan. efter tysk beslaglæggelse; Niels Bohr var flygtet til England nogle måneder forinden.
  - En række af byens kunstværker er blevet beskyttet mod luftbomber ved tildækning med sandsække og ved overbygning.
  - Filmsatelieret Asa i Lyngby og Nordisk Films Kompagnis atelier i Valby ødelægges ved schalburgtage 7. febr.
  - Stigende ungdomskriminalitet i Kbhvn. giver anledning til, at der fra politiets side i et radioforedrag d. 23. febr. rettes en alvorlig henvendelse til forældre om at passe bedre på deres børn og unge.
  - Shellhuset beslaglægges af tyskerne og indrettes til Gestapo-hovedkvarter i slutningen af febr.
  - Med krigsbegivenheder for øje har Kbhvns kommune udarbejdet en bespisningsplan for 75.000 personer og en udvidet plan for 235.000 personer.
  - Fra læge-side slås til lyd for et op-

Amalienborg Plads maj 1944 (se jan. 1944).

lysningsarbejde i anledning af det voldsomt stigende antal kønssygdomstilfælde, og der advares mod »det i visse kredse i selskabslivet praktiserede »kysseri« i flæng«; herved er i flere tilfælde konstateret overføring af syfilis.

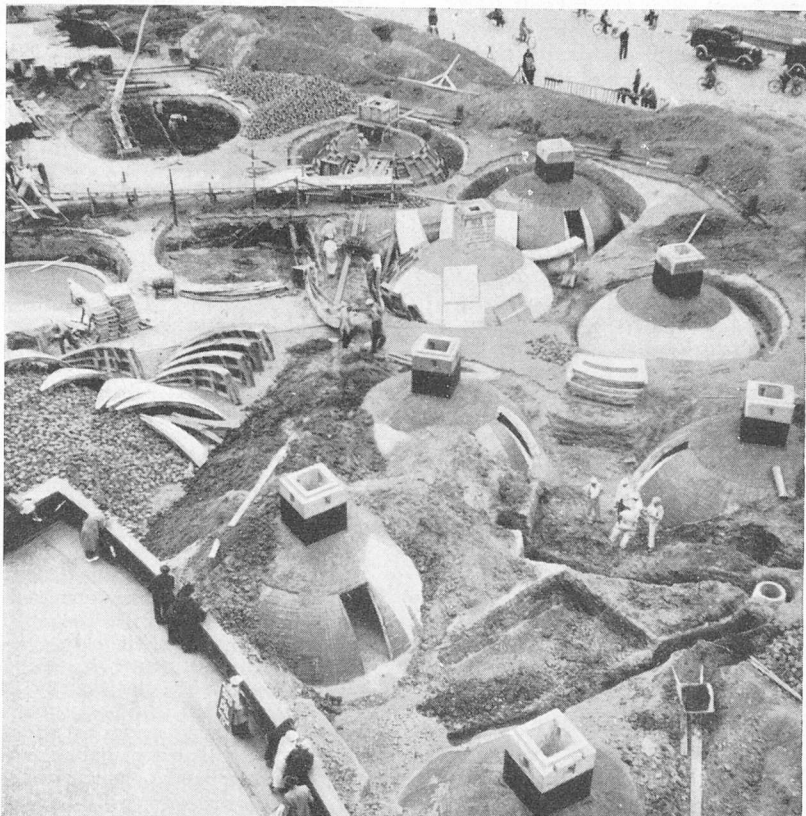
- Brandskullerummene i beboelses- og andre ejendomme påbydes gennembrudt for at skaffe reserveudgange fra beskyttelsesrummene.
- Kbhvns kommune anmoder af hensyn til bolignøden indenrigsministeriet om at give adgang til deling af større lejligheder og til indretning af flere tagetagelejligheder.
- Drab og drabsforsøg i den senere tid foranlediger rigspolitichefen til 8. marts at gentage en tidligere fremsat advarsel mod at lukke op for ukendte personer.

- Sortbørshandlende, der har solgt rationeringsmærker, hidrørende fra et revolveroverfald på en transport i Kbhvn. 11. dec. 1943, idømmes ved byretten hårde straffe 13. marts. Ved uddelingen d. 19. marts bringes rationeringskortene til fordelingsstederne under ledsagelse af svært bevæbnet politi.
- Der indvies en børnepsykiatrisk afdeling på Rigshospitalet 15. marts.
- Tilgangen af abonnenter til hovedcentralen standses i marts af K.T.A.S. på grund af materialemangel.
- Kinopalæet schalburgteres 31. marts (genåbnes først 16. april 1950).
- Platan Biografen ødelægges ved schalburgtage 1. april.
- Dagbladenes oplag nedskæres betydeligt fra 1. april på grund af en skærpet rationering af avispapir.

Af Københavns historie 1944

(1944 fortsat)

- Indflytning i Dronningegården begynder 1. april; grundstenen blev lagt 13. maj 1943.
- Kolonihave-Skolen på Islevgård åbnes 16. april.
- Samtlige biografer i Storkbhvn. lukkes af tyskerne 24. april (genåbnes 29. maj). Sabotører havde i 15 biografer tvunget operatørerne til at vise et lysbillede med en karikatur af Hitler samt spille en plade med en anti-nazistisk tale.
- Dr. Werner Best fremkommer 24. april med en udtalelse: »Den tyske udøvende magt har arresteret et stort antal elementer fra de underjordiske kredse. Over 100 sabotører og voldsforbrydere har dødsdomme i vente.«
- Det meddeles fra officiel tysk side 25. april, at alle våben skal afleveres inden 29. april (visse jagtvåben undtages).
- Det meddeles i april, at Seruminsti-tudet efter langvarige forsøg har fremstillet en effektiv vaccine mod influenza.
- Borgerrepræsentationen vedtager 25. maj weekend for de kommunale kon-torer i sommermånederne mod tilsvarende forlængelse af den øvrige arbejdstid.
- Kursfald indtræder på Børsen i an-ledning af meddelelsen om de alliere-des landgang i Nordfrankrig 6. juni (D-dag).
- Domus medica i Amaliegade schal-burgteres natten mellem den 7. og 8. juni.
- Bildroskekørsel og kørsel med lejt bil uden fører forbydes i Storkbhvn. d. 9. juni af tyskerne, der gør gæl-dende, at disse vogne anvendes under udøvelse af sabotageforbrydelser.
- Yachtpavillonen på Langelinie øde-lægges ved schalburgtage natten mel-lem 10. og 11. juni.
- Indretningen af beton-bunkers på-begyndes - i »Muslingeskallen« foran Rådhuset d. 19. juni -. Der strejkes under dette arbejde fra 21. aug. til 6. okt.
- Dansk Industri Syndikat (Riffel-syndikatet) i Frihavnen ødelægges ved sabotage 22. juni.
- Borgernes Hus i Rosenborggade schalburgteres natten mellem 22. og 23. juni.
- Tyskerne meddeler 23. juni, at der nu anvendes standrets-procedure ved de tyske domstole på Sjælland.
- Kørsel med last- og varebiler i tiden kl. 16 til 5 forbydes i Storkbhvn. af tyskerne 24. juni.
- Der anlægges kunstige søer forskel-lige steder i byen til brug ved sluk-ning af brande under katastrofe-situationer.
- Studentergården på Tagensvej schal-burgteres 24. juni.
- Store ødelæggelser finder sted i Tivoli ved schalburgtage natten mellem 24. og 25. juni; etablissem-entet lukker indtil 12. juli.
- Ny spærretid fra kl. 20 til 5 indføres 26. juni (ændres til 23 til 5 d. 29. juni).
- Arbejderne i mange store virksom-heder i Storkbhvn. nedlægger d. 28. og 29. juni arbejdet kl. 12 middag som protest mod spærretiden. Befolk-ningen demonstrerer ved at tænde bål i gaderne og ved at opholde sig i gaderne i spærretiden.
- Alt arbejde i hovedstaden standser i løbet af formiddagen 30. juni (»Folkestrejken«); butikkerne luk-ker, telefon-, spovogns- og jernbane-trafikken ophører; ved middagstid er der total generalstrejke; dog at poli-tiet forbliver i tjeneste, ligeledes hospitalspersonalet og arbejderne på vand-, gas- og elektricitetsværkerne. Tyskerne lukker for gas, vand og elektricitet om aftenen; radioens ud-sendelser standses.
- Strejke og uroligheder i Kbhvn. fort-sætter 1. juli; i gaderne rejses barri-kader af brosten og fortovsfliser. En del forretninger, hvis indehavere an-ses for nazister, heriblandt Varehuset Bulldog på Nørrebrogade, ødelægges. Chefen for de tyske tropper på Sjæl-

Bunkers-byggeri i »Muslingeskallen« foran Rådhuset 1944 (se 19. juni).

land, generalløjtnant Richter, overtager den udøvende magt og erklærer hovedstaden i belejringstilstand; bygrænserne afspærres, så al ind- og udgående færdsel hindres; tilførslerne standses.

- Om eftermiddagen den 2. juli uddeles i gaderne et opråb, hvori påpeges, at hovedstadens befolkning er bragt i en skæbnesvanger situation ved arbejdsnedlæggelsen, og at konsekvenserne af fortsat strejke er uoverskuelige; alle og enhver opfor-

dres derfor til straks at genoptage den daglige gerning. Opråbet er underskrevet af Kbhvns overborgmester og af borgerrepræsentationens formand, af formændene for de store erhvervsorganisationer og af formanden for De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg. Radioen genoptager kl. 19,30 sine udsendelser med oplæsning af opråbet. Det meddeles fra officiel tysk side, at gas, vand og elektricitet vil blive frigivet i aftenens løb, og dette sker også.

Af Københavns historie 1944

(1944 fortsat)

- Sporvognstrafikken kommer delvis i gang 3. juli; vognstyrerne beskyttes af to danske politibetjente. Fremtrædende politikere, formændene for Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund samt Kbhvns overborgmester retter igennem Pressens Radioavis en indtrængende opfordring til befolkningen om genoptagelse af arbejdet.
- Arbejdet genoptages i hovedstaden i løbet af 4. juli og den følgende dag.
- Bladene udkommer igen 5. juli; teatre og biografer genåbnes.
- Tyskerne påbyder af »militære grunde«, at alle danske over 15 år skal være i besiddelse af legitimationskort; udleveringen af kortene begynder i Kbhvn. 17. juli.
- Spærretiden ophæves 9. juli; generaløjntant Richter tilbagegiver den udøvende magt til de kompetente civile myndigheder.
- K.B. Hallen ødelægges ved schalburgtage natten mellem 17. og 18. juli (genindvies 14. sept. 1945).
- Tivoli indretter en foreløbig koncertsal i Wivex lokaler.
- Nød-vandværker anlægges, under hensyn til eventuelle katastrofesituationer, ved de kbhvske hospitaler.
- Værksted- og Industrihuset (hj. af Borgergade og Gothersgade) tages i brug.
- Ethvert køb af fodtøj noteres på købekortet fra 1. aug.
- Arbejderne i Kbhvn. gennemfører fra 15. aug. en 24 timers strejke som protest mod tyskernes drab af 11 sabotører, der var under transport fra Vestre Fængsel til tysk koncentrationslejr.
- Revolverbevæbnede mænd fjerner ca. 20.000 legitimationskort og de nødvendige stempler i Kbhvns statistiske kontor 18. aug.
- Adventskirken i Vanløse (»Ungdommens Kirke«) indvies 3. sept.
- Kong Christian og dronning Alexandrine tager 6. sept. igen ophold på Amalienborg efter ophold på Sorgenfri siden 22. juni 1943.
- Simon Peters Kirke (i Sundby) indvies 10. sept.
- En 48 timers strejke udbryder 16. sept.; baggrunden er en meddelelse fra den tyske højere SS- og politifører, Pancke, om at 200 fanger i Frøslevlejren er ført til Tyskland som følge af den senere tids tiltagende antal politiske drab og drab af medlemmer af den tyske værnemagt. Arbejdet genoptages d. 18. kl. 12.
- Sporvognslinierne 2, 8 og 19 forlægges i sept. så de ikke passerer Dagmarhus (føres tilbage til de gamle ruter i juli 1945).
- Under »falsk« luftalarm kl. 11 fm. d. 19. sept. besætter tyske SS-tropper og politisoldater Politigården og politistationerne og arresterer politiet; 1700 mand af politistyrken føres til koncentrationslejre i Tyskland. Efter en ildkamp ved Amalienborg med tyske marinere med tab på begge sider fortsætter politi-vagtholdet som kongens livvagt. Ny storstrejke udbryder straks og varer til 21. sept. Statsradiofoniens udsendelser afbrydes, men genoptages kl. 12,30 med en ny speaker, der oplæser et opråb fra den højere SS- og politifører, Pancke, hvori meddeles, at der er indført politimæssig undtagelsestilstand i hele landet (ophæves 15. okt.).
- Studenterforeningens bygning beslaglægges af tyskerne 19. sept.; foreningen havde midlertidige lokaler i museet på Carlsberg indtil 2. marts 1946.
- Ved forordning af 23. sept. fra den højere SS- og politifører tillades oprettelsen af kommunale vagtværn. Kbhvns kommunes vagtværn træder i funktion 25. sept. (overgår under politiets kommando 24. maj 1945 og ophæves definitivt 1. okt. 1947).
- Efter politiets fjernelse foregår nu sortbørshandel åbenlyst i gaderne; artistoptræden på pladser og i gaderne finder sted.

Af Københavns historie 1944-1945

- De usikre forhold medfører, at forsikringselskaberne standser nytegning af forsikringer mod røveri og ran. Røverier i banker, fra pengepostbude og fra pengetransporter forekommer i den følgende tid med korte mellemrum.
- Statsbanerne opretter 6. okt. et jernbanepoliti, som skal føre tilsyn med banegårdene.
- Sabotage mod Kbhvns Godsbanegårds lokomotivdepot 19. okt.; 15 lokomotiver afspores og indespærrer 25 andre; mange tog aflyses.
- Den tyske værnemagt oplyser 26. okt., at den har opkøbt alle nye cykler, der fandtes i lagrene.
- Indenrigsministeriet giver 28. okt. tilladelse til, at ugifte kvinder betegner sig som frue; folkeregistrene skal dog indeholde klar oplysning om den virkelige ægteskabelige stilling.
- Penicillin fremstilles, men i meget små mængder, på Løvens kemiske Fabrik på grundlag af en dansk mugsvamp-stamme; fabrikationen standses i dec., da større fabrikation endnu ikke kan gennemføres.
- Storkøbenhavns Kartoffelcentral foretager i okt. store indkøb for at sikre byens vinterforsyning.
- Nyt postdistrikt SV. oprettes 1. nov.
- Ved en bekendtgørelse fra justitsministeriet af 7. nov. henlægges politiets forretninger af civil og administrativ art i Kbhvn. for størstedelen midlertidigt til magistraten.
- Det forbydes at eje hug- og stødvåben; alle sidevåben, dolke og stiletter samt knojern etc. skal afleveres til det tyske politi inden 13. nov.
- Folkeregistrene i Kbhvn. og på Frbg. ødelægges delvist 23. nov. Registret i Gentofte ødelægdes 15. nov. Også andre registre i hovedstadsområdet ødelægdes i denne tid.
- Bohnstedt-Petersens Automobilfabrik ødelægges ved sabotage 6. dec.
- Ø.K.'s bygning ved Holmens Kanal schalburgteres 19. dec. og nedbrænder fuldstændig.
- Nytårsaften forløber stille; restauranterne er lukket.
- 1945.** Radiofabrikken Torotor i Ordrup ødelægges ved sabotage 2. jan.
- Alvorlige ødelæggelser på Tuborg finder sted ved schalburgtage 5. jan. Bryggeriets produktion foregår i den følgende tid på Carlsberg. Tuborg genoptager driften 22. juni.
- Kbhvns skoledirektion vedtager en ny skoleplan 5. jan. Der indføres sløjdundervisning for piger, undervisning i madlavning for drenge, samt seksualundervisning. Planen indføres 1. april.
- Apolloteatret schalburgteres ved midnatstid 19. jan.
- Skrælning af kartofler på restauranter, i pensionater og fælleshusholdninger forbydes for at undgå spild 22. jan.; forbudet ophæves 1. juni.
- Carl Allers Etabl. brænder efter schalburgtage 23. jan. (genopføres 1945-49).
- Brændselsituationen er meget alvorlig. Indskrænkninger i sporvejstrafikken indføres 1. febr.; stoppesteder nedlægges for at spare strøm; sidste vogn fra Rådhuspladsen kl. 21,20. Statsbanerne indfører nødkøreplan; sidste S-tog fra Hovedbanegården kl. 21,55; persontrafik, bortset fra Kbhvns nærtrafik, bortfalder om søndagen. Gas- og elektricitetsrationeringen skærpes, rationerne nedsættes med henved 50%. Forlystelsesetablissementer skal lukke kl. 20,30, restauranter kl. 20,45. Radioudsendelserne slutter kl. 21 (indskrænkes yderligere 18. marts). Tidligere butikslukning indføres 5. febr. Fra 6. febr. må temperaturen i beboelses- og forretningsjendomme ikke overstige 16 grader Celsius; kirker, biografteatre, mødesale må kun opvarmes til 10 grader.
- Undervisningsministeriet udsteder en anordning 3. febr., ifølge hvilken lærereksamen på seminarium giver adgang til immatrikulation ved universitetet mod aflæggelse af forskellige tillægsprøver.

Af Københavns historie 1945

(1945 fortsat)

- Rationering af salt indføres 10. febr.; ophæves 25. aug.
- Firmaet Hans Lystrup's værksteder i Pile Allé ødelægges ved sabotage 10. febr.
- De første tyske flygtninge ankommer i febr., og hovedstaden huser efterhånden et antal af over 90.000 (hele landet nær $\frac{1}{4}$ million). Talrige bygninger tages i brug til kvarter for flygtningene, heriblandt et stort antal skoler – til stor gene for undervisningen (den sidste skole rømmes i febr. 1946). Flygtningelejre påbegyndes indrettet straks efter tyskernes kapitulation, her i Kbhvn. bl. a. Kløvermarkslejren på Amager. Det første hold flygtninge forlod landet 1. nov. 1946 og det sidste i febr. 1949.
- Der er stor kartoffelmangel i hovedstaden i febr.
- Aurehøj statsgymnasiums nye bygning indvies 15. febr.
- Kaffeestatningerne rationeres 16. febr. (ophæves 26. sept.).
- Sporvejstrafikken og anden kørsel gennem Jernbanegade standses 18. febr.; SS-pressekontoret meddelte, at der d. 17. var kastet en sprængbombe mod Værnemagtsbiografen (Dagmar Bio). Spærringen medfører omfattende omlægninger af sporvejslinierne.
- Indskrænkninger i tog-trafikken i Jylland og på Fyn medfører, at Kbhvn. fra 19. febr. kun har persontogsforbindelse med Fyn og Jylland hveranden dag.
- Viggo Hørup-monumentet i Kongens Have ødelægges 1. marts (genopstilles 5. okt. 1949).
- Nye indskrænkninger i sporvejstrafikken indføres 4. marts; nogle linier standses i dagtimerne samt søn- og helligdage; på andre linier og særlig i yderdistrikterne indskrænkes kørselshyppigheden; flere stoppesteder nedlægges (flere indskrænkninger indføres 15. marts). S-togene kører fra 1. marts kun en gang i timen i tiden 9–14 om hverdagen; søn- og helligdage begynder kørslen 9,30 og slutter 20,15.
- Krisepolitiets barakker ved Politigården sprænges i luften 5. marts.
- Magistraten giver tilladelse til opsætning af »nødovne« 10. marts.
- Motorfabrikken Dan på Nørrebro ødelægges ved sabotage 11. marts; det kommer til en voldsom kamp mellem sabotørerne og Hipo-folk og vagtmandskabet. S. d. saboteres Heibers Motorservice på Lyngbyvej.
- Sabotage udføres natten mellem 13. og 14. marts mod D.D.P.A.s anlæg i Tuborg Havn; en voldsom brand, der ses over hele byen, opstår.
- Om nätterne, under den indskrænkede trafik, iagttages det, at ræve, ildere og mårer breder sig i Kbhvn. Der er ræve i Søndermarken, Frbg. Have og på Solbjerg Kirkegård, og i de fleste kbhvske anlæg findes ildere.
- Ølleveringerne nedsættes til 44 % af den normale tildeling; flere restaurationer indfører ølkort til stamgæster.
- Alle persontog udover Roskilde indtages fra 15. marts på søn- og helligdage samt mandag, onsdag og fredag; også godstrafikken begrænses.
- Det forbydes 19. marts at anvende elektriske personelevatorer (forbudet ophæves 1. okt.) og at anvende elektricitet til drift af rutchebaner og andre forlystelsesanlæg.
- Britisk luftangreb på Shell-Huset 21. marts. Huset, der blev beslaglagt af tyskerne i slutningen af febr. 1944 og indrettet til Gestapo-hovedkvarter, bombesprænges og nedbrænder sammen med naboejendommene. Fra tagetagen, der er fængsel for danske patrioter, lykkes det nogle af fangerne at redde sig. En del fanger og mange tyskere omkommer. Et af de i angrebet deltagende fly styrter ned i Fælledparken. Et andet, der ved indflyvningen blev beskadiget ved sammenstød med en af Statsbanernes lysmaster ved Enghavevej, falder ned ved den franske skole, Jeanne d'Arc-

Schell-Huset umiddelbart efter luftangrebet 21. marts 1945.

- Institutet, i Frbg. Allé; dets led-sagermaskiner, der formentlig tror sig over militært mål, udløser deres bombelaster, og der opstår en tilintetgørende brand i kvarteret. Der omkom i den franske skole 86 børn og 13 voksne tilhørende institutet. Bomber faldt endvidere på S-Boulevard, Henrik Ibsens Vej, Amicisvej og Maglekildevej.
- Langebros maskinhus ødelægges ved sabotage 27. marts (for at forhindre tyskerne i at fjerne danske skibe); broen spærres fuldstændig en tid og er først helt i orden igen 1. okt.
  - Radiofabrikken Always, Boyesgade 8, ødelægges ved sabotage 27. marts; sabotørerne optog sabotagehandlingen på grammofonplade. Pladen blev sendt til England og udsendt i radio derfra.
  - Det tyske Handelskammer på Nørrevold er genstand for razzia ved sabotører, der fjerner sig med kammerets dokumentmateriale.
  - Elektricitetsrationerne nedsættes yderligere 1. april og gasrationen 15. april.
  - Dyrehavsbakken får 3. april justitsministeriets tilladelse til at åbne, men uden dans, musik eller optræden.
  - Luftværnschefen i Storkbhvn. påbyder afstivning af alle beskyttelsesrum 4. april.

Af Københavns historie 1945

(1945 fortsat)

- Det meddeles 8. april, at evakueringsplanen for Storkbhvn. – ved total evakuering skal 900.000 mennesker flyttes – er fuldt udarbejdet.
- Natten til d. 21. april finder der en lang række schalburgtager sted i cafeer og forretninger; etablissementerne Lorry og Hollenderbyen bliver hårdt ramt.
- Den 22. april er der et voldsomt skyderi i den indre by omkring Garderkasernen, Nørre Voldgade og Frederiksborggade. Ungarske soldater i tysk tjeneste, der har fået ordre om at gå til fronten, gør mytteri. Under skydningen dræbes og såres henved 20 danske.
- Restauranten »Universitets Cafeen« (dengang yndet restaurant for tyske officerer) ødelægges ved sabotage 22. april.
- Tyskerne beslaglægger 27. april et stort antal lastbiler hos større kbhvn-ske virksomheder. Befolkningen formoder, at flugt forberedes.
- Indenrigsministeriet meddeler 28. april, at der kan ydes et tilskud til indretning af »nødkøkkener« i kbhvn-ske og frbgske ejendomme, når 50 personer er tilsluttet køkkenet.
- Overforbrug af gas medfører, at mange husholdninger får lukket for tilførslen.
- Under kontrol af forskellige videnskabsmænd er der dette forår foretaget flere kontrolforsøg med et spiritistisk medium, fru Anna Rasmussen Melloni; det viste sig, at de af mediet demonstrerede fænomener kunne forklares ved rent mekaniske årsager.
- Jernbanetog og bilkorteger med danske og norske fanger fra tyske koncentrationslejre passerer i slutningen af april Kbhvn. på vej til internering i Sverige. Transporterne, der hilses af befolkningen med bevægelse og begejstring, ledes af Svensk Røde Kors, der har opnået frigivelsen ved dets vicepræsident, grev Folke Bernadottes forhandlinger i Berlin med Heinrich Himmler.
- Grev Folke Bernadotte passerer Kbhvn. 30. april på vej til Sverige fra en hemmelighedsfuld mission i Sønderjylland; udenfor Hotel d'Angleterre, hvor han bor, samles store menneskeskarer; hans navn sættes vedholdende i forbindelse med våbenstilstands- og fredstryger.
- Der udstedes forbud mod fyring i centralvarmeanlæg 1. maj (ophæves 3. okt.).
- Det meddeles i radioen d. 1. maj, at Adolf Hitler er faldet og at Benito Mussolini er henrettet.
- Rigsdagens medlemmer, der er indkaldt af partibestyrerne, møder på Christiansborg 2. maj.
- Det meddeles i den danske radio-udsendelse fra London d. 4. maj kl. 20,35, at feltmarskal Montgomerys hovedkvarter har meddelt, at de tyske tropper i Nordtyskland, Holland og Danmark kapitulerer med virkning fra den 5. maj kl. 8. Øjeblikkelig og overvældende jubel udløses. Tusinder drager mod Amalienborg, der dog er afspærret, og mod den indre by iøvrigt. Sporvognene er overfyldte og folk entrer op på dem for at køre med under sang og hurraråb. Mørklægningsgardiner brændes i glædesbål på gader og pladser. Frihedsbevægelsens første ordonnanser viser sig i gaderne, dens væbnede styrker alarmeres og indtager deres poster. Det kommer mange steder til hæftige kampe mellem frihedskæmpere og Hipo-folk og tyskere. Mange dræbes eller såres. Tyske tilholdssteder, restauranter o. l. ødelægges i nattens løb af folkemængden.
- Tyskernes kapitulation træder i kraft 5. maj kl. 8 og freden hilses med en times ringning med kirkeklokkerne. Befrielsesregeringen udnævnes; den består af 9 mand fra de under krigen samarbejdende politiske partier og 9 fra modstandsbevægelsen. Navnene på medlemmerne af Danmarks Frihedsråd offentliggøres og

Københavns sporvogn om aftenen 4. maj 1945.

rådet retter en appel til det danske folk. Kong Christian taler i radioen kl. 12. En britisk militærmission ankommer til Kastrup Lufthavn om eftermiddagen; briterne kørsel gennem den indre by former sig som et triumftog. »Jeep«'en viser sig i gaderne. Det tyske riges befuldmægtigede, dr. Werner Best, stiller sig under Frihedsrådets beskyttelse. Mørklægningen ophæves.

- Interneringen af alle, der var gået i tysk tjeneste under besættelsen er begyndt, stikkere, værnemagere, medlemmer af D.N.S.A.P. og andre nazistiske korps i besættelsestiden samt pigerne (»feltmadrasserne«); en del tjenestemænd fritages indtil videre for tjeneste.
- Sydslesvigsk Udvalg stiftes 5. maj.
- Den danske brigade, uddannet i Sverige, kommer til Kbhvn. 6. maj. En afdeling af denne nye danske hær indvikles i en voldsom kamp mod snigskytter, der åbner ild fra tage og

vinduer; der er flere dræbte og sårede.

- Amerikanske film vises påny i biografene fra 6. maj.
- Foreløbig lov af 7. maj ophæver forbudet mod kommunistiske foreninger og kommunistisk virksomhed og udvider Folketinget med 3 medlemmer, for at kommunisterne kan blive repræsenteret.
- De tyske tropper i Kbhvn. påbegynder afmarchen.
- Højtidelig åbning af Rigsdagen 9. maj i Fællessalen. Kongeparret, kronprinsparret og prins og prinsesse Knud er til stede. På køreturen – efter kongens udtrykkelige ønske i åben vogn – fra Amalienborg til Christiansborg hilser kongeparret af jublende menneskeskarer.
- Seks engelske krigsskibe ankommer til Langelinie 9. maj.
- Danske krigsskibe, der flygtede til Sverige 29. aug. 1943, vender hjem 11. maj.

Af Københavns historie 1945

(1945 fortsat)

- Feltmarskal Montgomery besøger Kbhvn. 12. maj; under kørslen gennem byen er han genstand for befolkningens stormende hyldest; han modtages i audiens af kongen; ved audiens på Sorgenfri under nyt besøg 27. juli overrækker kongen ham Elefantordenen.
- Politiet træder atter i funktion 13. maj.
- Fra Sverige ankommer 16. maj til Kbhvn. 1200 danskere, der fra tyske koncentrationslejre var overført til Sverige.
- Der foretages 17. maj indkaldelser til hæren og søværnet; de indkaldte skal møde 1. juni. 3000 frihedskæmpere i Kbhvn. forbliver i tjeneste, indtil hæren overtager opgaverne.
- Frihedsbevægelsen afholder 20. maj et stort møde i Fælledparken; der var samlet ca. 200.000 mennesker.
- Dr. Werner Best, der ved kapitulationen stillede sig under beskyttelse af Frihedsrådet, overføres 21. maj fra Rydhave til Kastellet som de allieredes krigsfange.
- Shellhusets angribere d. 21. marts kommer til Kbhvn. og der finder 22. maj en højtidelig sted ved ruinerne af den franske skole i Frbg. Allé.
- Det første hold af de danske flygtninge i Sverige kommer til Kbhvn. 28. maj.
- Frihedsfonden oprettes 31. maj.
- Lov om tillæg til borgerlig straffelov angående landsforræderi og anden landskadelig virksomhed af 1. juni indfører hårde straffe, bl. a. dødsstraf, for landsforræderiske handlinger begået i besættelsestiden og indtil et år efter lovens ikrafttræden. (Eksekutionen af dødsdommene skal ske ved skydning).
- Den russiske general Koratkoff og følge ankommer med fly til Kbhvn. fra Bornholm 1. juni; under køreturen til Hotel d'Angleterre er russerne genstand for stor hyldest.
- Cigaretrationerne nedsættes yderligere fra 1. juni.
- Den første engelske kuldamper siden 1939 kommer til Kbhvn. 3. juni.
- Arbejderne på Carlsberg går i strejke 7. juni; de protesterer mod, at udrensningen blandt virksomhedens funktionærer går for langsomt; strejken fortsætter de følgende dage; den 11. går arbejderne i demonstrationstog med tilslutning fra arbejderne på Tuborg, Stjernen og Spritfabrikerne til Rigsdagen, hvor en deputation modtages; arbejdet genoptoges d. 12.
- Frihedsrådet trækker sig tilbage og er i den anledning 8. juni i audiens hos kongen, der får overrakt frihedskæmpernes armbind.
- Vagtparaden marcherer d. 10. juni for første gang siden besættelsen fra Garderkasernen til Amalienborg, hvor den afløser den politistyrke, som har haft vagten siden 6. okt. 1943. Såvel garden som politistyrken er genstand for overvældende hyldest fra befolkningens side.
- Der foretages i juni omfattende indsamlinger af fødevarer til hjælp til Norge.
- Den parlamentariske kommission, nedsat til undersøgelse af alle politiske og militære forhandlinger omkring 9. april 1940, holder sit første møde 20. juni.
- Maksimalprisen på kartofler ophæves 20. juni.
- Der afholdes 21. juni i Holmens Kirke under overværelse af konge- og kronprinsparret en mindegudstjeneste for de ca. 1200 krigsforliste danske søfolk.
- Synagogen i Krystalgade genindvies 22. juni efter at have været lukket siden aktionen mod de danske jøder i okt. 1943.
- Fonden til Fædrelandets Vel stiftes 22. juni til minde om Danmarks befrielse 5. maj 1945.
- Hyltebjerg Kirke i Vanløse indvies 24. juni.
- Over 100.000 tilskuere overværer 24. juni på Eremitagesletten, at 7 danske

Af Københavns historie 1945

- faldskærmsjægere, heriblandt skuespilleren Mogens With, springer ud fra en Halifax-bombemaskine.
- I Rigsdagsgården samles 25. juni ca. 3000 arbejdere fra Burmeister & Wain; der kræves indførelse af 40 timers arbejdsuge, 3 ugers ferie, lønforhøjelser og indførelse af bedriftsråd.
  - I Fælledparken afholdes 26. juni en stor folkefest for digteren Martin Andersen Nexø i anledning af hans 76 års fødselsdag.
  - Universitetet relegerer 29. juni 8 studenter på grund af unational holdning.
  - Der påbegyndes i juni forhandlinger mellem Socialdemokratiet og Danmarks kommunistiske parti om en sammenslutning af partierne; forhandlingerne slutter under resultat.
  - Royal Air Force arrangerer 1. juli et vældigt flyvestævne i Kastrup Lufthavn; 150 maskiner deltager; stævnet overværes af ca. 250.000 mennesker. Københavnerne præsenteres her for første gang for et større opbud af jet-flyvere.
  - Ved Christiansborg demonstrerer ca. 100.000 arbejdere 4. juli for kravet om 40 timers arbejdsuge, 3 ugers ferie m. m.
  - 800 norske børn kommer 4. juli til Kbhvn. til ferieophold hos private i Danmark.
  - Den ekstraordinære tjenestemandsdømstol – til pådømmelse af sager mod tjenestemænd for unational holdning under besættelsen – nedsættes i h. t. lov af 7. juli.
  - I anledning af 25 års-dagen for kongens ridt over grænsen ved genforeningen i 1920 overrækker en deputation af sønderjyder d. 10. juli på Sorgenfri kongen en hyldestadresse.
  - Sopning og badning forbydes 11. juli fra Amagers sydspids til Vedbæk på grund af smittefare; der er talrige lig i Sundet.
  - 124 danske politimænd, der omkom under frihedskampen, mindes ved en højtidelighed i Grundtvigskirken 11. juli.
  - Den engelske admiral Holt overleverer 19. juli Nationalbanken nogle guldbarrer, som er fundet i dr. Werner Best's tidligere bolig »Rydhave«.
  - Politiet foretager omfattende raziaer efter »sortbørs-handlende« i kvarteret omkring Trommesalen 22. juli; der anholdes i den følgende tid et stort antal »sortbørs-grossererere«.
  - Lov om ekstraordinær formueopgørelse m. v. af 22. juli; loven træder i kraft straks. Alle cirkulerende pengesedler betragtes som indkaldt og ophører at være lovligt betalingsmiddel. Seddelombytning begynder 23. juli. Ekstraordinær formueopgørelse skal indgives pr. 23. juli.
  - Wesselstuen (Gråbrødretorv nr. 3) åbnes 25. juli.
  - Politidirektøren i Kbhvn. modtager fra danske officerer en engelsk tjeneste 28. juli opfordring til at gribe ind overfor det overhåndtagende tiggeri af cigaretter hos de allieredes soldater.
  - En gave på 29 ambulancer til Dansk Røde Kors, skænket af danske i England og det engelske Røde Kors, modtages af kronprinsesse Ingrid på Amalienborg Slotsplads 28. juli.
  - Der er knaphed på brød i Kbhvn. i juli (mølleriarbejdere og arbejdere på brødfabrikkerne strejker).
  - Domstolens løsladelse af en del personer, der blev arresteret efter kapitulationen 5. maj, giver anledning til at 2000 frihedskæmpere på Østerbro 2. aug. vedtager en protest mod domstolens afgørelser.
  - Verdenskrigens ophør fejres med almindelig fridag 15. aug. (Japan kapitulerede 14. aug.).
  - Gadebelysningen, der i besættelsestiden har været stærkt nedskåret, kommer op på fuld styrke i aug.; et større antal af de nedlagte sporvejstoppesteder genoprettes; kørselstiden udvides – også på bybanen. Restaurationernes åbningstid forlænges.
  - Boliganvisningsudvalg nedsættes i

(1945 fortsat)

- henh. t. lov af 22. aug.; ved loven er der indført pligt til at anmelde ledige lejligheder.
- Der afholdes 23. aug. i Domkirken en mindegudstjeneste for forfatteren, præsten Kaj Munk, der dræbtes 4. jan. 1944 af tyskerne.
  - Onsdag d. 29. aug. – toårsdagen for regeringens brud med tyskerne – fejres som fridag. Fra Christiansborg Slots ridebane føres 106 frihedskæmpere, hvis lig var fundet i Ryvangen, ud i den dér anlagte mindelund. Kirkeklokker ringer overalt i byen og ligtoget hilses på sin vej af tusinder. Ved en gribende højtidelighed finder bisættelsen sted kl. 13 under overværelse af kongeparret, kronprinsparret, de dodes pårørende, det diplomatiske korps, regeringen, repræsentanter for modstandsbevægelsen og myndigheder.
  - Folkeparken i Utterslev Mose indvies 2. sept.
  - Telegramcensuren mellem England og Danmark ophæves 3. sept.; de allieredes censur med bladstof ophæves kort efter.
  - Den første rutemaskine efter krigen fra Kbhvn. til London afgår 4. sept.
  - 85 norske studenter immatrikuleres ved Universitetet 5. sept.
  - En voldsom tilstrømning af rejsende over Sundet til Sverige på forsyningsrejser sætter ind i sept.; visumtvangen mellem de nordiske lande er ophævet.
  - Den store kloaktunnel i Svanemøllebugten (nær 4 km lang) ud i Øresund sættes i drift 19. sept.
  - Motorskibet »Benny Skou« kommer til Kbhvn. 22. sept.; det bringer en stor gave af tøj fra dansk-amerikanske kvinder, og medbringer endvidere 14.000 auto-dæk.
  - Kong Haakon af Norge ankommer til Kbhvn. 22. sept. i anledning af kong Christians forestående 75 års fødselsdag; han hyldes hjerteligt af befolkningen.
  - For første gang siden 1939 trækker Vagtparaden op i rød galla 26. sept., kongens 75 års-fødselsdag. En mangetusindtallig menneskeskare hilser og hylder kongeparret, kronprinsparret, kong Haakon af Norge og den svenske kronprins, Gustav Adolf fra Amalienborg Slotsplads. På en køretur om eftermiddagen passerer kongeparret bl. a. Nørrebro (Blågårdsgade), Frederiksberg, Vesterbro (Oehlschlægersgade og Istedgade), Rådhuspladsen og Strøget. Befolkningen hyldest er uden grænse. Der er festforestilling i Det kgl. Teater – studenter danner en fakkellallé fra Amalienborg til teatret. På Bella-høj er der stor ildfest, et kæmpefyrværkeri afbrændes; der er 200.000 tilskuere.
  - Der indføres tobaksrationering; bestemmelserne offentliggøres 29. sept.; de vækker stor misfornøjelse.
  - Statsbanerne kører efter en udvidet køreplan fra 12. okt.; den giver ca. halvdelen af normal-trafikken i 1939.
  - Ungdomskommissionen nedsættes 16. okt.
  - Istedløven, i sin tid rejst på Flensborg kirkegård til minde om de faldne i krigen 1848–50, og af tyskerne ført til Berlin, overdrages af amerikanerne d. 20. okt. til kongen ved en højtidelighed i Tøjhusmuseets gård, hvor den nu har sin plads.
  - Citroner kommer i handelen i okt.
  - Der åbnes i beg. af nov. en atlantehavs-flyverute fra Amerika over Reykjavik – Oslo til Kbhvn. (foreløbig rent militær).
  - Chokolade kommer i handelen 10. nov.
  - Tagensbo Kirke indvies 11. nov.
  - Motorskibet »Florida« kommer til Kbhvn. 30. nov. med den første kaffelast efter krigen.
  - Smitsom gulsot konstateres i Kbhvn. i stort tal i nov.
  - Højesteret stadfæster 5. dec. første dødsdom afsagt i henh. til straffelovs-tillæget af 1. juni; dommen fuldbyrdes 5. jan. 1946.
  - Landbohøjskolens Kollegium for studerende indvies 8. dec.

Af Københavns historie 1945-1946

- Store ladninger af hårdt tiltrængt benzin, kul, petroleum og olie kommer til Kbhvn.
- Der rejses op mod jul mindekors, smykket med gran, forskellige steder i byen til minde om faldne under frihedskampen, fra kl. 17 er der tændt fakler ved dem; bevogtning ved frihedskæmpere om natten indføres, da der flere steder øves hærværk.
- Der er forbud mod afbrænding af fyrværkeri nytårsaften; forbudet overtrædes i rigt omfang, men aftenen forløber iøvrigt roligt.
- 1946.** Sporvognenes køretid forlænges til kl. 23,30 den 2. jan.
- Søofficersskolen på Holmen indvies 7. jan. (var taget i brug 30. juni 1940).
- Skydebanehaven på Vesterbro åbnes delvis - som legeplads for børn - 7. jan. (se 1949).
- En demonstrations-flåde på ca. 170 vestjydske fisker-fartøjer ankommer til Kbhvn. 29. jan.; fiskernes repræsentanter gør på et møde i Odd Fellow-Palæet rede for kraven om sikring af Thyborøn-kanalen.
- Den første rutemaskine fra New York ankommer til Kastrup Lufthavn 2. febr.
- Almindelig strejke udbrudt i Kbhvn. 9. febr. som protest mod en landsretsdom i en landsforræderisag.
- Elektricitetsrationeringen, bortset fra reklamebelysning, ophæves 9. febr.
- Den øverstkommanderende for de russiske styrker på Bornholm, general Jakusheff, ankommer til Kbhvn. 1. april og hyldes af udenrigsministeriet ved en festmiddag, og modtages af kongen den 2. april (rømningen af Bornholm afsluttes 4. april).
- U.S.A.s tidligere præsident, Herbert Hoover, ankommer til Kbhvn. 10. april og forhandler i udenrigsministeriet om levnedsmiddelforsyning til det sultende Europa.
- Ved magistratsvalget 25. april bliver kommunisterne repræsenteret i magistraten med en borgmester og en rådm.
- Restriktionerne i lukketiden for restauranter og forlystelseslivet hæves; sporvognenes og S-togenes køretid forlænges 1. maj.
- Årsdagen for meddelelsen om Tysklands kapitulation, 4. maj, festligholdes; lysreklamerne er tændt og butiksvinduerne oplyst; private illuminerer deres vinduer med levende lys; kongeparret og kronprinsparret hyl-des på Christiansborg med fakkeltog af frihedskæmpere; 1/2 mill. mennesker er samlet i den indre by, hvor der er fest på Rådhuspladsen.
- Mindehøjtideligheder afholdes 5. maj; på Frbg. Runddel ved et kors, rejst til minde om de allieredes faldne; ved mindekorsene på Gammeltorv og ved Nyhavn for de i koncentrationslejre og fængsler døde og for de omkomne søfolk, samt i Mindelunden i Ryvangen, der i dagens løb besøges af 150.000 mennesker. Der er rejst mindekors i gaderne de steder, hvor folk blev dræbt; om aftenen tændes fakler ved mindekorsene. Kongen taler i radioen; Montgomery sender gennem statsradiofonien en hilsen til det danske folk.
- Togforbindelsen Kbhvn.-Paris genoptages 9. maj efter at have været afbrudt siden 30. aug. 1939.
- En strejke begynder 11. maj som protest mod at forligsmandens mæglingsforslag i en konflikt (slagterierne) sættes i kraft ved lov; den breder sig efterhånden til alle industrivirksomheder; bladene, bortset fra de to arbejder-blade, udkommer ikke; butikslukning; forlystelseslivet standser; strejken ophører 15. maj.
- En ny »Hest« på Kongens Nytorv, støbt i bronze, afsløres 22. maj, en genfremstilling af den oprindelige hest af bly (se 1688), der efterhånden var sunket stærkt sammen. Det nye arbejde er udført af professor E. Utzon-Frank.
- Droske- og lillebilkørsel trues i juli med standsnings på grund af mangel på dæk.
- Godthåbs Have, 7 til 10 etagers be-

Af Københavns historie 1946-1947

(1946 fortsat)

- boelsesejendom, på en del af Classenske Boligers grund, fuldføres.
  - Der afholdes afstemning blandt publikum om en ny sporgovnstype med enkeltsåder 18. juli.
  - Flere store forretninger afholder fra 5. aug. for første gang siden krigen udsalg med nedsatte priser.
  - Kraks Blaa Bog udkommer igen 2. sept. efter en pause på to år. Den udsendes ikke i 1944 og 1945 på grund af forholdene under besættelsen (risiko for tysk censur).
  - Teater- og musikorganisationen »Arte« stiftes 6. sept. og arrangerer i den følgende tid som indledning til sin virksomhed optræden af kunstnere på større arbejdspladser.
  - Emdrup Kirke indvies 8. sept.
  - Dagbladet »København«, hovedstadsorgan for Venstre, udgives fra 1. okt. (gik ind med udgangen af 1949).
  - Den danske afdeling af Een Verden stiftes i nov.
  - Restaurant Wivex åbnes efter istandsættelsen 6. nov.
  - Det første nødhotel, Hotel Baltic, åbnes 23. nov.; det andet, Hotel Østerport, 20. dec.
  - Gasrationen nedsættes 27. nov. (kulminearbejderstrejke i U.S.A. foranlediger kulmangel); indskrænkninger i tog- og sporvejstrafik finder sted 2. dec.
  - De Forenede Nationers Informationskontor for Danmark, Island, Norge og Sverige åbnes i Kbhvn. i dec.
- 1947.** Et nyt, moderne folkekøkken åbnes i Lyrskovgade 11. jan.
- En hollandsk passager-flyvemaskine, der 26. jan. er på vej mod Stockholm, styrter ned i Kastrup Lufthavn umiddelbart efter starten; alle ombordværende omkommer, heriblandt den svenske arveprins, Gustav Adolf, den amerikanske sangerinde Grace Moore og sangerinden Gerda Neumann.
  - En langvarig frostperiode (den varer

42 døgn fra 22. jan.) skaber på grund af isvanskeligheder knaphed på levnedsmidler og brændsel. Der afholdes motorløb på isen i Utterslev Mose 8. febr.

- Avisernes forbrug af papir nedskæres med 15 % fra 15. febr.
- Der er stor knaphed på kød og flæsk i hovedstaden i febr.
- Priskontrolrådet godkender 20. febr. en kraftig forhøjelse af priserne på papiraffald for at fremme indsamlingen.
- Et husmodertog på 10.000 kvinder går til Christiansborg 26. febr.; der kræves en retfærdig kødfordeling, indførsel af sydrugter, tildeling af flere rengøringsmidler, effektiv pris-kontrol m. m.
- En typografstrejke i Kbhvn. begynder 1. marts; den varer til 5. juli.
- Den 21. marts afholdes for første gang et politisk vælgermøde i radioen; en repræsentant for hver af Rigsdagens partier deltager.
- Kong Christian X afgår ved døden 20. april; båren anbringes på castrum doloris i Christiansborg Slotskirke indtil bisættelsen d. 30.; offentligheden har adgang og ca. 120.000 mennesker passerer forbi kongens bære.
- Der er en meget alvorlig kartoffelmangel i hovedstaden i foråret.
- Cykler med påhængsmotor (»knallerter«) dukker op i trafikken og bliver efterhånden meget almindelige. Har været anvendt tidligere.
- En ny brandstation i Vigerslev indvies 3. juni.
- Et vogntog med døde, der er hjemført fra koncentrationslejrene, ankommer til Kbhvn. 11. juli; bisættelse fra Domkirken under stor deltagelse 16. juli.
- På »Den Frie« åbnes 19. juli en udstilling af J. F. Willumsens samling.
- Under en verdenskongres af baptister, der åbnes i K.B.-Hallen 29. juli, volder det vanskeligheder, at få de ca. 200 negere, som deltager i kongressen, indkvarteret.

Af Københavns historie 1947-1948

- »Muslingskallen« foran Rådhuset opfyldes; arbejdet hermed begynder i juli.
- Det kgl. Teater afskaffer salg af billetter til forhøjede priser 21. aug.
- Den britiske militærmission forlader Danmark 31. aug.
- Sporvejenes omnibuslinie Rådhuspladsen-Amager åbnes 1. sept.
- Aftalen mellem Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund om samarbejdsudvalg af 6. juni 1947 træder i kraft 1. sept.
- »Emdrupborg«, det af tyskerne under besættelsen opførte skolekompleks, overgår til Danmarks Lærerhøjskole 1. sept.
- En mindevæg afsløres i Politigårdens søjlehal 19. sept. med navnene på 150 danske politifolk, der mistede livet under besættelsen.
- Dansk Skolescenes Ungdomshus, Nørre Voldgade 23, påbegynder sit arbejde i okt.
- Til afhjælpning af bolignøden opfordrer magistraten i okt. ejere af egnede ejendomme til at lade indrette lejligheder i tagetagerne.
- Det meddeles i okt., at der på kbhvske hospitaler i nogle tilfælde har fundet kunstig befrugtning sted af kvinder (»inseminering«).
- Der indføres ensrettet færdsel på Strøget fra 15. okt. Omnibuskørslen genoptages; busserne fra Rådhuspladsen til Kongens Nytorv føres ad Farvergade - Kompagnistræde - Læderstræde - Store Kirkestræde - Lille Kongensgade (»Parallel-strøget«).
- Benzinen frigives 1. nov.; samtidig begrænses kørselsretten ved inddeling af landet i zoner.
- Grundtvigs Hus tages i brug til kommunale kontorer i nov. (huset blev beslågt af tyskerne 7. april 1943).
- Sydslesvigsk Studie- og Hjælpefond stiftes 28. nov.
- Helligånds Kirkes klokkespil indvies 28. nov.
- Der afholdes for første gang spørgetime i Folketinget 10. dec.
- 1948. Der nedsættes i jan. et telefonnævn, der skal vurdere telefonbestillerens behov for telefon (der er mange tusinder på venteliste).
- Ingeniørhuset, der blev ødelagt ved bombardementet af Shell-huset 21. marts 1945, genindvies 21. jan.
- Kbhvns Egnspan (»den fingerformede«) offentliggøres 28. jan.
- Undervisningsministeriet udsender bekendtgørelsen om den nye retskrivning 22. marts; den træder i kraft i skolerne 1. april; Kbhvns Borgerrepræsentation vedtager 16. sept. at indføre reformen; i statsstyrelsen tages den i brug 1. okt.
- Første spørgetime i borgerrepræsentationen finder sted 1. april.
- Statsbanerne overtager Slangerpudbanen 1. april.
- Det største skib, der nogensinde er bygget i Danmark, hvalkogeriet »Thorshövdi« (24.000 t.) til Norge, søsættes hos Burmeister & Wain 15. april.
- Kastrup Lufthavn bliver knudepunkt for samtrafikken mellem de skandinaviske selskaber, S.A.S., fra 18. april.
- Et meget sjældent dyr, en okapi, ankommer til Zoologisk Have (pr. lufttransport) 29. april.
- Mindestenen ved Tuborg Havn for faldne, illegale transportfolk afsløres 5. maj. Frihedsmuseet åbnes samme dag.
- Udstillingen »Christian X's København 1912-1947« i Rådhushallen åbnes 20. maj.
- Fra 1. juni forbydes tobakrygning i biograferne.
- En blind student bliver cand. jur. 6. juni; det er første gang i Universitetets historie, at en blind tager embedseksamen.
- Salget af præmieobligationer begynder 28. juni.
- Fiskerhavnen syd for Slusedæmningen tages i brug; påbegyndt 1941.
- Overenskomsterne mellem Danmark og U.S.A. om Marshall-hjælpen ratificeres 2. juli.
- Rigsvåbnet ændres ved kgl. resolution

Af Københavns historie 1948-1949

(1948 fortsat)

- af 6. juli; den islandske falk udgår af væbenet.
  - Lov om Hjemmeværnets ordning af 16. juli.
  - Dansk Tipstjeneste stiftes 21. juli.
  - Forsøgsskolen på Emdrupborg indvies 13. aug.
  - Trafikmestervagten - »Stavkirken« - på Rådhuspladsen fjernes 14. aug.; den nye trafikvagt tages i brug 22. febr. 1951.
  - C. L. Davids Samling åbnes for publikum 23. aug.
  - Sidste kongefugleskydning på Skydebanen på Vesterbro finder sted 25. aug.
  - Restriktionerne vedrørende lysforbrugt lempes 27. aug. derhen, at det tillades at anvende neonbelysning til udvendig illumination og reklamebelysning. Gasrationeringen ophæves 1. sept.
  - En stor britisk udstilling afholdes i Kbhvn. 18. sept. til 3. okt. En del engelske busser med engelsk betjening trafikerer under udstillingen visse strækninger i byen.
  - Den første danske fjernsynsmodtager demonstreres i sept.
  - På Det kgl. Bibliotek, Rigsarkivet og på Rosenborg åbnes 28. sept. udstillinger i anledning af det oldenborgske kongehus' 500 års jubilæum.
  - Herstedvester nye kortbølgesender indvies 1. okt.
  - Rigsdagens åbning den 5. okt. finder sted under særlig højtidelige former; det er netop 100 årsdagen for valget til den grundlovgivende forsamling.
  - Det nye Domus medica i Kristiania-gade indvies 22. okt.
  - Bavnehøj Kirke indvies 31. okt.
  - Voldparken (i Husum) opføres; indflytning i nov.
  - Husumvold Kirke indvies 14. nov.
  - Brød- og tobaksrationeringen ophæves 1. dec.; der er dog stadig nogen mangel på cigaretter skønt produktionen er 160 pct. af førkrigsproduktionen.
  - Udstillingen »Wiens kunstskatte« åbnes på Statens museum for kunst 18. dec.
  - Et mindesmærke for julemærkets fader, Einer Holbøll, afløres ved Charlottenlund postkontor 20. dec.
  - Antallet af kønssygdomstilfælde, der var steget voldsomt under besættelsen, er ved årets udgang nede på førkrigsniveauet.
- 1949.** Det kgl. Musikkonservatorium overtages af staten 1. jan.
- Offentliggørelse i Statstidende af skattesnydernavne begynder 19. jan.
  - Strandmarks Kirke i Hvidovre indvies 30. jan.
  - Flyvemaskinen »Torlak Viking« styrter ned i Øresund 8. febr.; alle ombordværende (23 passagerer og besætningen, 5 mand) omkommer. Maskinen findes først 8. marts ud for Barsebäck.
  - De første sporvogne med »fast konduktør« sættes ind i trafikken 25. febr.
  - Helleruplund Kirke indvies 27. febr.
  - Flintholm Kirke indvies 20. marts.
  - Danmark tiltræder Den Nordatlantiske Traktat (»Atlantpagten«) 25. marts.
  - Kbhvns kommunes børnebiblioteker udskilles som selvstændig institution fra Kbhvns kommunebiblioteker 1. april.
  - Et stort fakkeltog går til Christiansborg 7. april; 15.000 mennesker er forsamlet på Slotspladsen; en delegation overrækker rigsdagens partiformænd og statsministeren en resolution med krav om virkeliggørelse af sydslesvigernes selvbestemmelsesret.
  - Arbejdet med anlæg af en ny Langebro påbegyndes 9. april.
  - Byudviklingsudvalget for Kbhvns-egnen nedsættes i h. t. lov af 23. april.
  - En stor nordisk kunstudstilling, hvori Danmark, Finland, Færøerne, Island, Norge og Sverige deltager, åbnes på Charlottenborg og Den Frie 13. maj.
  - Elektrisk drift indføres på banen

Af Københavns historie 1949-1950

- Vanløse-Ballerup 14. maj; samtidig tages station Jyllingevej i brug.
- »Skandiapilen« - svensk lyntog - indsættes på strækningen Kbhvn.-Oslo 30. maj.
- Grundlovens 100 års fødselsdag fejres 5. juni.
- 6.000 svenske sangere synger på Rådhuspladsen 12. juni.
- Fibiger-laboratoriet, universitetets kræftforskningslaboratorium, åbnes 15. juni.
- Skydebanehaven på Vesterbro åbnes i sin helhed for publikum 26. juli (se 1946); overtaget af Kbhvns kommune 1. okt. 1948.
- Bernadotteskolen i Hellerup indvies 15. august.
- Kbhvns Aften-Seminarium indvies 15. aug.
- ABC-Teatret opstår i det tidligere Montmartre.
- Udstillingen »Atomalderen« åbnes på Charlottenborg 1. sept.
- Den kgl. skydebane på Sølyst indvies 15. sept.
- Statsseminariet på Emdrupborg indvies 16. sept.
- Hotel Codan åbnes 19. sept.
- Hovedstadens Velgørenhedsregister træder i virksomhed 1. okt.
- Den første selvbetjeningsbutik i Kbhvn. åbnes i Vigerslev af Hovedstadens Brugsforening 26. okt.
- Den nye reparationshangar ved Kastrup Lufthavn indvies 4. nov.
- Husmoderafløsningen i Kbhvns kommune træder i virksomhed 9. nov.
- Meteorologisk Instituts afdeling i Ordrup indvies 11. nov.
- Monumentet »Norge takker Danmark« i Grønningen afløres 29. nov.
- 1950.** Panoptikonbygningen ødelægges ved brand 4. jan.; indflytning i den nye bygning sker i efteråret 1952.
- På Kastelsvej 18 åbner Statens museum for kunst et annex 10. febr.
- De blinde får lov til at tage deres hunde (»førerhunde«) med i sporgovnene fra 15. febr.
- Den nye natapotekordning træder i kraft 1. marts.
- Landsrettsagfører Ingeborg Hansen vælges til formand for landstinget 16. marts; det er første gang en kvinde vælges til formand for et af rigsdagens ting.
- En evakueringsplan, iflg. hvilken byen skal kunne evakueres i løbet af 24 timer, er udarbejdet (i april).
- Omkring 150 fartøjer, deltagere i Sejlskibsrederiforeningens protestsejlsads, kommer til Kbhvn. 27. april; der protesteres mod statsbanernes fragttakster.
- Mindesmærket ved Helligånds Kirken for den ukendte koncentrationslejrfange afløres 4. maj. En urne med aske, hentet i Auschwitz-lejren i Polen, nedsættes 8. maj 1953.
- Mindelunden i Ryvangen indvies officielt 5. maj - 5 årsdagen for befrielsen. Aksel Poulsens monument »Moder og søn« og andre mindesmærker afløres.
- Det første fællesnordiske møde for rigsdagsudvalg fandt sted i maj på Christiansborg med deltagelse af rigsdagsmedlemmer og ministre fra Sverige, Norge og Danmark. Det afsluttedes 8. maj.
- En fransk politibetjent dirigerer færdselen på Rådhuspladsen 3. juni; han er inviteret i forbindelse med en fransk udstilling i Forum, der åbnede 2. juni.
- Islev Kirke indvies 15. juni.
- Turist-lejrpladsen ved Vestenceinten (ved Roskilde Landevej) tages i brug 17. juni.
- Det nye Shell-hus indvies 30. juni.
- Vartov restaureres og ombygges og indrettes til soldaterhjem, restauration m. m.
- De første scooter-motorcykler indføres i aug.
- Den nye forsvarsordning med enhedsledelse for de tre værn med en forsvarschef i spidsen træder i kraft 1. okt.
- Winston Churchill og hans hustru ankommer til Kbhvn. 9. okt. Churchill taler på ankomstdagen fra Rådhusets balkon til store menneske-

Af Københavns historie 1950-1951

(1950 fortsat)

- mængder og hyldes hjerteligt. På Fredensborg, hvor han bor under opholdet i Danmark, overrækker kongen ham elefantordenen; den 10. tildeles han på Universitetet den filosofiske æresdoktorgrad.
  - Håndværkerkollegiet på Bispebjerg indvies 20. okt.
  - Fedtstofrationeringen (smør, margarine m. v.) ophæves 6. nov.
  - Samfærdselskommissionen til koordinering af Storkbhvns kollektive trafikmidler nedsættes 4. dec.
  - Opsætning af luftværns sirenerne påbegyndes igen 12. dec.
  - Store svindlerier mod Tipstjenesten afsløres i dec.
- 1951.** En ny sygekasseordning træder i kraft 1. jan. De tidligere sygekasser ophæves, og Kbhvn. opdeles i distrikter med hver sin sygekasse. En del faglige kasser bevarer.
- Hospitalsskibet »Jutlandia« afsejler første gang til sit arbejde under Koreakrigen 23. jan.
  - Videnskabsmænd og studenter med de højere læreanstalters rektorer i spidsen går 2. febr. i stort optog fra Frue Plads til Christiansborg for at understrege nødvendigheden af bedre kår for de studerende og for videnskaben.
  - Carl Claudius' musikhistoriske Samling på Carit Etlars Vej åbnes for publikum 14. marts.
  - Vesterbros Boligaktion (aktionen for sanering af Vesterbros slumkvarterer) starter i marts.
  - Soldaterhjemmet Lundehøjgård ved Høvelte kaserne indvies 30. marts.
  - Blodbanken på Bispebjerg Hospital åbnes 1. april (fælles for kommunens hospitaler, bortset fra Kommunehospitalet, der har egen blodbank).
  - Rundetårn »skrælles« - pudslaget, der dækkede murene, bankes af - og føres derved tilbage til oprindelig skikkelse; arbejdet begynder i juni.
  - Huslejenævnen oprettes i henh. t. lov af 14. juni.
  - En privat omnibusrute (De blå Bus-

ser) forlænges fra Ålholm Plads ind til Vesterbrogade (Pile Allé) 23. juli; der etableres samtidig natbus ind til og fra Rådhuspladsen.

- Mindesmærke for de under krigen omkomne søfolk - et 100 årigt skibsanker - opstilles ved Nyhavn 29. aug.
  - Karréværnsordningen (afløsning for husvagtordningen) offentliggøres 29. aug.
  - En landsomfattende indsamling af gamle metaller, særlig jern og stål, indledes 1. sept. for at afhjælpe mangelen på disse råvarer.
  - Fjerde Maj-Kollegiet (Frihedskollegiet) i Frbg. Bredgade indvies 18. sept.
  - Sporvognskørselen mellem Charlottenlund og Klampenborg ophører 23. sept. og erstattes af busser.
  - Statsradiofoniens udsendelser af dobbeltprogrammer begynder 1. okt. og af fjernsynsprogrammer 2. okt.
  - Det meddeles af kabinetssekretariatet 10. okt., at kongen har bestemt, at kvinder har adgang til at blive dekoreret med dannebrogordenen; 10 kvindelige dommere og embedsmænd i civiladministrationen udnævnes til riddere af dannebrogordenen 29. okt.
- Folketal 5. nov.:
Kbhvns kommune	763.203
Frbg. kommune	118.140
Gentofte kommune	88.010
Ialt	969.353

Folketallet i de tre kommuner er kulmineret. Siden tællingen i 1950 er der en tilbagegang på 5.548. Kbhvn. er dalet med 4.902, Frbg. med 853, medens Gentofte har en tilvækst på 207.

- Apollo Teatret på Axeltorv åbner med en revy 22. nov.
- Under en brand på Holmen 23. nov. eksploderer et antal miner; 60 personer såres og 16 bliver dræbt - 11 fra brandvæsenet, 3 fra Falcks Redningskorps og 2 marinere. De omkomne bisættes ved højtideligheder i Holmens Kirke og Vor Frue Kirke hhv. 30. nov. og 1. dec.

Af Københavns historie 1951-1952

- Omlægningen af Langelinies sydligste del (ved Nordre Toldbod) og anlæget af »den forhøjede promenade« er færdigt i dec. (påbegyndt okt. 1949).
- Schæffergården i Gentofte - hjem for norske studerende - indvies 15. dec.
- Hurtigbuslinien Holmens Bro-Øst-Amager åbnes 15. dec.
- 1952.** Politiets Ungdoms Klubber på Vesterbro - PUK - åbnes 4. febr.
- Tøjhusets store våbensal (lukket siden 9. april 1940) genåbner 8. febr.
- Hurtigbuslinien Rådhuspladsen-Gladsaxe åbnes 1. marts.
- Sporvejene indfører igen natdrift (på 6 linier) 16. marts. (Standset siden 11. april 1940).
- Sømandskirken »Bethel« i Nyhavn indvies 23. marts.
- Institutionen Den norske Sømandskirke i Kbhvn. træder i virksomhed 23. marts.
- Der kom bananer 4. maj, for første gang efter krigen.
- General Eisenhower, der er på afskedsbesøg i anledning af sin fratreden som øverstkommanderende over atlantpagtstyrkerne, taler 8. maj i Christiansborgs indre slotsgård til studenterne.
- I henhold til lov af 20. maj 1952 indføres købstadlignende styre (bl. a. valg af borgmestre og i nogle tilfælde tillige af rådmænd) i en række af hovedstadens omegnskommuner. Med virkning fra 1. okt. 1952 i Ballerup, Brøndbyerne, Gladsaxe, Glostrup, Herlev, Hvidovre, Høje Taastrup, Lyngby-Taarbæk, Rødovre, Søllerød og Tårnby kommuner og fra 1. nov. 1952 i Birkerød og Hørsholm kommuner.
- Risbjerg Kirke i Hvidovre indvies 1. juni 1952.
- Lov af 7. juni om dødsstraf for visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse.
- Studenterne afholder en københavnerfest »Studillen« på Frue Plads og i Universitetsgården 7. juni.
- Kaptajn Kurt Carlsen (fra »Flying Enterprise«, der forliste 10. jan.) besøger Kbhvn.; han modtages på Rådhuset og hyldes i K.B.-Hallen 20. juni.
- Havundersøgelseskibet »Galathea« vender 29. juni hjem efter en toårs rejse jorden rundt.
- Nordisk pasfrihed træder i kraft 12. juli.
- Slusedæmningen i Kalvebod Strand åbnes for fodgængerfærdsel og cyklist 21. juli.
- Det meddeles i aug., at Jens Olsens verdensur er færdigbygget; en afprøvning finder sted på Urmagerskolen inden opstillingen i Rådhuset.
- En del børnelammelsestilfælde er konstateret 11. aug., det udvikler sig til en alvorlig epidemi, der aftager i okt.; pr. 1. nov. 2473 indlæggelser i Kbhvn.
- Al legemlig afstraffelse i de kbhvske kommunale skoler afskaffes fra det nye skoleårs begyndelse (12. aug.).
- Sjørør Kirke indvies 14. sept.
- Kaffen blev fri 1. okt. og sukkerrationeringen ophæves 24. okt.
- Bebyggelsen af grundene langs Vesterbrogade umiddelbart nord for Frihedstøtten er i fuld gang; indflytning i ejendommen »Ved Frihedstøtten« (over banegraven) finder sted i okt.
- Nye 5 og 10 kronesedler med hhv. Thorvaldsens og H. C. Andersens billede på forsiden kommer i cirkulation 14. okt.
- Det første af de 500.000 træer, der skal blive til en ny skov i Brøndby-øster, plantes 7. nov.
- Taxa indfører radiotelefon 7. nov. (efter forsøg begyndt i 1950).
- Flyvemaskinen »Arild Viking« kommer til Kbhvn. 20. nov.; første flyvning på ruten Los Angeles-Thule-Kbhvn. er dermed gennemført.

Af Københavns historie 1952-1953

(1952 fortsat)

- Rejsegilde på Mødrehjælpens ny bygning på Strandboulevarden 8. dec.
- Grøndalslund Kirke i Rødovre indvies 14. dec.
- Dansk Sojakagefabriks vartegn på Islands Brygge tændes første gang 18. dec. kl. 16.
- 1953.** Skolen på Ingemannsvej åbnes 5. jan. (Østifternes Åndssvageanstalts første eksterntatskole).
- Oehlenschlägers statue, der tidligere stod ved Allégade-krydset, opstilles i Søndermarken 20. jan.
- Anlægget af den nye omfartsvej i Lyngby til aflastning af Lyngby Hovedgade begynder i jan.
- Broen til jernbanetrafikken over havnen - syd for den nye Langebro, der er under opførelse - tages i brug 8. febr.
- Nordisk Råd afholdt på Christiansborg sit første møde 13. febr.
- Stadion omlægges og en fodboldbane til aflastning af Idrætsparken anlægges.
- De første 50 kbhvske sporvogne med reklameskilte udvendig går ud i trafikken 11. marts.
- Magistraten vedtager 16. marts at indrette et nyt hospital, Sønderbro Hospital, i det tidligere sygehus på Sundholm.
- På stedet hvor Jeanne d'Arc-Instituttet (den franske skole) lå, afsløres 21. marts et mindesmærke for de 127 personer, der omkom ved katastrofen i forbindelse med luftangrebet på Shell-huset i 1945.
- Det gule Palæ tages i brug af Udenrigsministeriets Erhvervskontor i marts.
- Christiansgade omlægges og asfalteres og et perrontag bygges; arbejdet begynder i april.
- Zoologisk Haves filial i Søndermarken indvies 2. april; samtidig tages tunnelen under Frbg. Bakke i brug.
- Perrontaget i Havnegade ved Bornholmer-bådene er færdigt ved påske-trafikkens begyndelse.
- Byens våben påmales en del sporvogne; de første kører ud i trafikken 28. april.
- Det katolske apostoliske vikariat for Danmark ophøjes af pave Pius XII til bispedømme 29. april.
- Ordrupgårdsamlingen åbnes for publikum 30. april.
- Indflytning i de frbgske højhuse (punkthuse) ved Roskilde Landevej begynder 1. maj; i højhusene på Bellahøj er indflytningen begyndt lidt før.
- Amtsgården ved Trianglen indvies 4. maj; grundstenen nedlagdes 6. juli 1942, men arbejdet standsedes på grund af materiale-mangel samme efterår og genoptoges først i nov. 1950.
- Frbg. Kommunalbestyrelse vedtager 4. maj at indføre 8 skatteterminer mod tidl. 4.
- Mindesmærket for Franklin D. Roosevelt på Skt. Annæ Pl. afsløres 5. maj.
- Frbg. nye rådhus indvies 9. maj; arbejdet påbegyndtes i april 1942, men var standset på grund af materiale-mangel fra efteråret 1942 til okt. 1949. Restauranten, »Rådhuskælderen«, åbnes 17. maj.
- Folkeafstemning afholdes om den nye grundlov og om valgrets alder (21 eller 23 år) til det nye Folketing 28. maj (se 5. juni).
- Louis Petersens Børnegård, Godthåbsvej 81, indvies 30. maj.
- Ejendommen »Buen«, ved Vesterbros Passage og V-Farimagsgade er færdigbygget; indflytning i maj og følgende måneder.
- Restaurering af Sonnes frise på Thorvaldsens museum finder sted ved maleren Axel Salto; de første nye billeder afdækkes i maj.
- Kongen underskriver den nye grundlov 5. juni; ved denne afskaffes Landstinget; parlamentarismen fastnes i loven; Grønland bliver repræsenteret i det nye Folketing; valgrets- og valgbarhedsalderen nedsættes til 23 år i henh. til folkeafstemningen af 28. maj; kvinder får arvet til tronen.

Af Københavns historie 1953

- Det nye telefonhus ved Borups Allé er taget delvist i brug og forevies for en indbudt kreds 11. juni.
- Elektrisk drift indføres på banen Valby-Glostrup 17. juni; ny station Brøndbyøster oprettes.
- Statsanstalten for Livsforsikring præ-senterer efter indflytning sin nye ejendom 26. juni.
- Østre Kraft-varmeverk ved Kalkbrænderihavnen tages delvist i brug i juli.
- En badeanstalt for vanføre åbnes i Charlottenlund 12. juli.
- Et internationalt lejrspoststævne afholdes i Bernstorff Slotspark 25. juli til 5. aug.
- K.F.U.M.s Seminarium på Hartmannsvej indvies 17. aug.
- Sporvognskørslen på Strandvejen fra Hellerup til Charlottenlund og linie femtens rute nord for Hans Knudsens Plads nedlægges 17. aug., og der udgår herfra fra s. d. to nye trolleyvogns-linier. Hermed er al sporvognskørsel ophørt indenfor N.E.S.A.s trafikområde.
- Sangskolen (De forenede Kirkeskoler) i Fredericiagade indvies som gymnasium 25. aug.
- En maskine til at sprøjte mørtel på vægge med, således at kun selve pudsearbejdet kræver murersvende, bringes i anvendelse i byggeriet i denne sommer.
- København besøgtes af det hidtil største antal udenlandske turister – i tiden jan.–aug. ialt 228.307.
- Arveprins Knuds Kollegium i Jacobs Allé, oprettet af Sydslesvigsk Studie- og Hjælpefond, indvies 27. aug.
- Tiårs-dagen for 29. aug. 1943 mindes. Monumenter og mindesmærker, de faldnes grave og de steder, hvor frihedskæmpere dræbtes, smykkes med blomster og kranser. Tusinder samledes til en mindehøjtidelighed på Christiansborg Slotsplads om eftermiddagen.
- Betænkningen fra Kontroludvalget af 12. juli 1949, nedsat til at følge politiets undersøgelser i sortbørs- og svindlaffæren »Edderkopsagen«, afgives til offentliggørelse 1. sept. Under sagen, der rejstes i Social-Demokraten i okt. 1948, rettes tiltale mod ca. 300 personer, ca. 100 domfældtes, heriblandt nogle politifolk.
- Sidste møde i Landstinget og »det gamle« Folketing – (Rigsdagen) afholdes 1. sept.
- Buslinien Nørrebro Station–Svanemøllen åbnes 1. sept.
- Det nye Folketing holder sit åbningsmøde 6. okt. De første grønlandske repræsentanter i Folketinget, de to grønlandere Augo Lyng og Frederik Lyng, indtager deres pladser i tinget.

EMNELISTE

til

TIDSTAVLE I: MÆRKEPUNKTER AF KØBENHAVNS HISTORIE

Alle person- og stednavne, begivenheder samt andre emner, der er omtalt i tidstavlen, er her opført i alfabetisk orden med angivelse af det (de) årstal, ved hvilket ordet er nævnt.

- Abenrå 1850
Avenue 1812, 1895, 1897,
1899, 1924, 1930
Ågade 1942
Åhusene 1895
Alholm Kirke 1939
Andssvageanstalter 1855, 1865,
1953
ABC-Teatret 1949
Abel, konge, 1249, 1250, 1254
Abel Cathrines Stiftelse 1675,
1771
Abborreparken 1886, 1891, 1910
Absalon, biskop, 1157, 1167,
1171, 1177, 1185, 1186, 1191,
1408, 1901, 1902, 1928
Absalon, staller, 1293
Absalons Gård 1728, 1903
Absalonskirken 1934
Accise, se Konsumption
Acciseboden 1936
Adel 1500, 1536, 1650, 1658,
1660, 1671
Adelgade 1851, 1862, 1871,
1942, 1943
Adler Auto Service 1942
Admiralitsbygningen 1704,
1795
Admiralsgården 1647
Adresseavisen 1759, 1766, 1825
Adressekontoret 1706
Adventskirken 1944
Aëronautisk Selskab 1909, 1931
Afholdscaféer 1847
Afholdsforeninger 1843, 1879
Afrikansk Kompagni 1652, 1657
Afstøbningsamlingen 1898,
1900
Aftenpost, Kbhvns, 1772
Aften-Seminarium, Kbhvns,
1949
Aftenskoler 1882
Aggersund 1942
Ahlefeldtsgade 1881
Akademi, Det kgl., for de
skønne Kunster, se Kunst-
akademiet
Akademiet for de tekniske
Videnskaber 1937
Akademisk Orkester 1899
Akademisk Skyttekorps 1937
Akkumulatører 1897
Aktieselskaber 1839, 1915, 1918
Aktieselskabs-registret 1918
Akvarium 1873, 1939
Aladdinkvarteret 1901
Alarmeringsøvelse 1913
Alberti, P. A., 1905, 1907,
1908, 1910
Albertina 1879
Albrecht af Mecklenburg 1376
Alderdomsforsørgelse 1892
Alderdomshjemmet 1901, 1918
Aldersrente 1922
Aldersrenteboliger 1937, 1939,
1940
Aldersro Kirke 1908
Alderstrøst 1862
Alexander III, kejser, 1883
Alexander IV, pave, 1258
Alexander-Newsky Kirken
1883
Alexandra-Teatret 1942
Algang 1941
Alhambra 1857
Alkymister 1668
Alléenbjerg 1841
Allégade 1651, 1897, 1941
Allehelgens Kirke 1932
Allers, Carl, Etabl., 1945
Allersgade 1857
Allé-Scenen 1857, 1917, 1944
Almanakker 1570, 1685, 1700,
1832
Almindelige Kompagni 1747
Almindeligt Hospital 1530,
1769, 1771, 1892, 1919
Almuevennen 1842
Alsang 1940
Altergang 1757
Altervin 1941
Alumina 1863, 1867
Aluminium 1827
Always-Radio 1944, 1945
Amager 1390, 1516, 1556, 1651,
1790, 1818, 1932, 1939, 1945,
1947, 1951
Amagerbanen 1938
Amager Boulevard 1866, 1905,
1921, 1932
Amagerbro 1618
Amagerbrogade 1918
Amagerbrokvarteret 1912
Amager Fælle 1806, 1845
Amager Landevej 1776
Amagermuseet 1901
Amagerport 1668, 1776, 1856,
1857
Amager Strandpark 1933
Amagertorv (se også Øster
Torv) 1191, 1516, 1559, 1580,
1596, 1616, 1700, 1828, 1875,
1897, 1902, 1922
Amaliegade 1750, 1754, 1756,
1760, 1764, 1768, 1769, 1778,
1781, 1795, 1828, 1875, 1892,
1910, 1923, 1944
Amalienborg 1673, 1689, 1749,
1771, 1783, 1794, 1800, 1854,
1920, 1935, 1937, 1940, 1942,
1943, 1944, 1945
Amalienborg, Lille, 1916

Emneliste

- Ambrosius Bogbinder 1530,
1531, 1534, 1536
Amerika-linien (Frederik VIII)
1935
Amerika Mølle 1814, 1894
Amicisvej 1945
Amtsgården 1953
Amtssygehuse 1894, 1927
Anatomiske Teatre 1644, 1645,
1673, 1736, 1785
Andelsbanken 1920, 1925
Andelsudvalget 1899
Andersen, Alsing 1937
Andersen, H. C., 1819, 1835,
1880, 1952
Andersen, P., 1869, 1898
Andersen Nexø, Martin, 1945
d'Angleterre 1705, 1755, 1793,
1795, 1839, 1840, 1873, 1898,
1940, 1945
Ankersmedier 1563, 1614, 1619,
1641, 1790
Ankers 1781
Anna, skotsk dronning, 1590
Annas Kirke 1928
Anne Hattemagers 1723
Annoncebureauer 1858
Annoncer, se Avertissementer
Ansgarkirken 1933
Anthon, G. D., 1769, 1771
Antiksamlingen 1851
Antiseptik 1868
Apistemplet 1794
Apollo Teatret 1866, 1945, 1951
Apostelkirken 1901
Apoteker 1427, 1514, 1536,
1672, 1764, 1950
Applebyes Plads og reberbane
1745, 1808, 1913
Arbejde adler 1911
Arbejderbank, Dansk, 1872,
1920
Arbejderbevægelsens Erhvervs-
råd 1936
Arbejderbladet 1934
Arbejderboliger 1830, 1855,
1866, 1873, 1878, 1886, 1892
Arbejderforeningen af 1860,
1860
Arbejderforsikringsrådet 1898
Arbejderkongresser 1876, 1910
Arbejdernes Byggeforening
1865
Arbejdernes Forsamlings-
bygning 1879
Arbejdernes Fællesbageri 1886
Arbejdernes Fællesorganisation
1886
Arbejdernes Læseselskab 1879
Arbejdernes Oplysnings For-
bund 1924
Arbejdernes Ulykkesforsikring
1899
Arbejdsanvisning 1778, 1901,
1940
Arbejdsdirektoratet 1921
Arbejdsgiverforeninger 1885,
1896, 1898, 1944, 1947
Arbejdshjem, Kbhvns, 1894
Arbejdsløshed 1931
Arbejdsløshedsfonden 1921
Arbejdsløshedsforsorg 1907,
1918, 1921
Arbejdsmandsforbund 1896,
1935
Arbejds- og fabriktilsynet 1901
Arbejds- og forligsnævnet 1940
Arbejdsrådet 1901
Arealindvinding ved indlem-
melse, mageskifte o. l. 1254,
1255, 1556, 1606, 1619, 1621,
1629, 1661, 1674, 1700, 1749,
1756, 1852, 1859, 1867, 1869,
1898, 1900, 1907, 1923, 1925,
1930
Arealindvinding ved opfyld-
ning og udtørring 1536, 1628,
1662, 1671, 1685, 1690, 1708,
1735, 1739, 1740, 1745, 1748,
1755, 1766, 1781, 1850, 1868,
1871, 1880, 1885, 1897, 1905,
1911, 1913, 1918, 1919, 1920,
1939
Arealakten 1802, 1903
Arenateatret 1887
»Argo«, galease, 1942
»Arid Viking« 1952
Arkeli, se Tøjhus
Armstrong, Louis, 1933
Arresthuse, se Fængsler
Arsenaløen 1739, 1746
»Arte«, teater- og musikorg.,
1946
Artesiske brønde 1851, 1893
Artillerikadetinstituttet 1772
Artillerikaserner 1664, 1792,
1836, 1891
Artistoptræden i gaderne 1944
Arveafgift 1792
Arvebiologisk institut 1938
Arvehylding 1660
Arveprins Knuds Kollegium
1953
Asa-filmsatelier 1944
Asfaltering 1841, 1885, 1890
Asiatisk Kompagni 1732, 1738,
1771, 1772, 1777, 1783, 1808,
1844
Assistenshuset 1688, 1730
Assistenskirkegårde 1711, 1760,
1785, 1790, 1804, 1805, 1807,
1863
Astoria, hotel, 1935
Asyler 1828, 1835
Asylskoler 1841
Athenæum 1824
Atlantehavs-flyverute 1945,
1946
»Atomalderen«, udstilling, 1949
Auer-brændere 1892
August-Foreningen 1864
Augustin, J. A., 1785
Augustinermunke 1472
Auktionshallen for grøntsager
1933
Auktionsvæsen 1661
Aulaskoler 1934
Aurehøj Statsgymnasium 1945
Auschwitz-lejren 1950
Automater 1895, 1898, 1918
Automatisk lønregulering 1918
Automobil-dieselmotorer 1938
Automobilrosker, se Drosker
Automobiler 1895, 1902, 1903,
1914, 1918, 1919, 1921, 1929,
1940, 1944, 1946
Automobiludstilling 1926
Avedøre-batteriet 1922
Avertissementer 1665, 1747,
1772, 1786, 1803, 1858
»Avisen« 1883
Aviser og tidsskrifter (se også
Flyveblad) 1634, 1665, 1666,
1692, 1698, 1720, 1744, 1749,
1759, 1761, 1772, 1785, 1791,
1798, 1803, 1814, 1823, 1827,
1834, 1835, 1839, 1840, 1842,
1845, 1851, 1860, 1868, 1869,
1871, 1872, 1873, 1876, 1881,
1883, 1884, 1888, 1889, 1892,
1896, 1903, 1905, 1908, 1914,
1934, 1939, 1941, 1944, 1947
Avisalsetal 1938
Avlsgård, Kongens, se Lade-
gården
Avlsgårde, Stadens, 1606, 1609
Avnstrup Sanatorium 1939,
1941
Axelborg 1920
Axeltorv 1917
Både i søerne 1926
Bådsmandskirkegården 1666
Bådsmandstrædes Kas. 1836
Bådsmandenes Sygehus 1618
Båndfabrik 1735
Bach, Knud, 1935
Badeanstalter 1400, 1509, 1816,
1825, 1828, 1850, 1865, 1885,
1902, 1903, 1908, 1932, 1933,
1953
Badstuestræde 1400, 1685
Bagerlaug 1403
Baggesen, Jens, 1789, 1814,
1932
Bag Hovedvagten 1837, 1873
Bagsværd Hovedgade 1941
Bakkehusedene 1921
Bakkehuset 1622, 1786, 1855,
1903, 1925
Bakteriologi 1884
Balders Hospital 1903
Ballerup 1949, 1952
Balles Lærebog 1791
Ballet 1634, 1663, 1802, 1830
Ballin, Max, 1921
Ballonfart 1783, 1806, 1841,
1851, 1857, 1891, 1894,
1912, 1918, 1952
Baltic Hotel 1946
Bananer 1892, 1906
Bandlysning 1249, 1259, 1299,
1304

Emneliste

- Banegårde, Kbhvns, 1847,
 1864, 1897, 1904, 1911, 1912,
 1917, 1918, 1921, 1944
 Bang, Peder, 1258, 1259, 1275
 Bankbygningen ved Børsen
 1785, 1870
 Banker 1624, 1736, 1757, 1773,
 1785, 1791, 1813, 1818, 1838,
 1845, 1854, 1857, 1870, 1871,
 1873, 1895, 1898, 1903, 1907,
 1908, 1914, 1919, 1920, 1921,
 1922, 1923, 1924, 1925, 1926,
 1927, 1928, 1929
 Banksinspektør 1919
 Baptister 1839, 1867, 1947
 Bar »(restaurant) 1901
 Barberer (kirurger) 1501, 1621,
 1645, 1711
 Barckmanns Gård 1740
 Bargum 1764
 Barnim of Barth 1398
 Barokstil 1683, 1700, 1743,
 1800
 Barometre 1733
 Barrikader 1944
 Bartholin, Thomas, 1653
 Bastholm, Chr., 1775
 Bastioner, se Befæstning
 Batterier, se Befæstning
 Baumgarten, H. H., 1843
 Bavnehøj Kirke 1948
 Bazaren i Tivoli 1908
 Beaulieu 1943
 Bededage 1686
 Bedemænd 1682, 1782
 Bedre Byggeskik 1915
 Bedriftsråd (se også Sam-
 arbejdsudvalg) 1945
 Beethoven 1856
 Befrielsesregeringen 1945
 Befæstning 1167, 1191, 1259,
 1289, 1455, 1496, 1505, 1510,
 1524, 1528, 1536, 1579, 1606,
 1618, 1619, 1624, 1626, 1629,
 1630, 1656, 1657, 1662, 1664,
 1667, 1672, 1674, 1677, 1681,
 1685, 1697, 1702, 1703, 1712,
 1713, 1731, 1756, 1767, 1787,
 1801, 1810, 1827, 1852, 1856,
 1858, 1863, 1867, 1869, 1871,
 1872, 1873, 1882, 1886, 1887,
 1888, 1892, 1893, 1895, 1909,
 1914, 1915, 1920, 1922, 1924,
 1932, 1934
 Begravelser (se også Kirke-
 gårde, Ligbæring og Lig-
 vogne) 1648, 1875, 1805,
 1851, 1853, 1861, 1863, 1880
 Belejringer, se Krigsbegeben-
 heder
 Bellahøj 1898, 1938, 1945, 1953
 Bellahøj-dyrskuet 1938
 Bellahøj Friluftsteater 1938
 Bellevue-badeanlægget 1932
 Bellevue Strandpark 1943
 Belvedere 1665
 Belysningsvæsen (se også Elek-
 tricitetsværker og Gasvær-
 ker) 1681, 1683, 1771, 1813,
 1819, 1830, 1847, 1848, 1857,
 1860, 1881, 1882, 1892, 1914,
 1917, 1927, 1940
 Belønningsskole, Den kgl., 1771
 »Benny Skou«, motorskib, 1945
 Benzinhavnen 1934
 Benzinnævnet 1919, 1939
 Benzintank 1920
 Berckentins Palæ 1753
 Berg, Chr., 1886
 Berg, Sigurd, 1910
 Berggreen, A. P., 1828
 Beridere 1799
 Berlingske Tidende 1749, 1924,
 1930
 Bernadotte, Folke, 1945
 Bernadotteskolen 1949
 Bernstorff, J. H. E., 1751,
 1753
 Bernstorffsgade 1916
 Bernstorffske Palæ 1752, 1884
 Bernstorff Slot 1762, 1765
 Bernstorff Slotspark 1953
 Bernstorffsojlen 1783
 Bernstorffsvej 1932, 1936, 1937
 Berregårdske Palæ 1730
 Beskyttelsesrum, se Luftbeskyt-
 telsesforanstaltninger
 Bepispingsanstalter 1569, 1736,
 1769, 1829, 1881, 1917
 Bepispingsplan 1944
 Best, Werner, 1942, 1944, 1945
 Bestandig borgerlig Forening
 1798, 1835
 Besættelse, Den tyske, 1940
 Bethel, Sømandskirken, 1952
 Bethelskibet 1881, 1906
 Bethesda 1882
 Bethlehemskirken 1889
 Betlere, se Tiggere
 Beton, Færdigblandet, 1926
 Betonbiler, Roterende, 1929
 Beton-bunkers, se Luftbeskyt-
 telsesforanstaltninger
 Betonvej 1931
 Betty Nansen Teatret 1857,
 1917, 1944
 Bibeloversættelse 1550
 Bibliotek, Det store kgl., 1673,
 1697, 1793, 1824, 1906, 1910,
 1937, 1943, 1948
 Bibliotekshaven 1916, 1918
 Bicykler, se Cykler
 Bikuben 1857
 Biler, se Automobile
 Bille, C. St. A., 1851
 Bille, St. A., 1845
 Billedstormen 1530
 Billedtelegrafi 1929
 Billetgrosserer 1919
 Bindingsværk 1520, 1600, 1683,
 1731, 1733, 1734
 Bing & Grøndahl 1853
 Biografteatre 1898, 1904, 1917,
 1918, 1923, 1935, 1940, 1943,
 1944, 1945, 1948
 Birkekontorer 1818, 1819, 1887
 Birkerød 1952
 Bislag 1700
 Bismarck 1883
 Bispebjerg Hospital 1913
 Bispebjerg Kirkegård 1903,
 1907, 1913, 1943
 Bispegården 1400, 1416, 1441,
 1479, 1537, 1728
 Bispegodsets inddragning 1536
 Bispeparken 1942
 Bispetorvet 1943
 Bistrup 1661, 1801, 1816, 1861
 Bjellebro 1927
 Bjergningsvæsen 1833
 Bjørn, Andreas, Bjørnsholm,
 1735, 1747
 Bjørnebogade 1400, 1408, 1773
 Bjørnsholm 1735, 1747, 1762
 Bjørnson, Bjørnstjerne, 1887,
 1910
 Blaa Bog, Kraks, 1910, 1946
 Blå busser, De, 1951
 Blågård og Blågård Semina-
 rium 1617, 1706, 1780, 1791,
 1828, 1853, 1899
 Blågårdsgade 1889, 1945
 Blågårds Kirke 1926
 Blågårds Plads 1899, 1914
 Blå Pakhus 1780
 Blåtårn 1596, 1663, 1685, 1721
 Blåtårn, Det ny, se Frederiks-
 holms Arrest
 Blåtårnsfabrikken 1737
 Blegdamsshospitalet 1879
 Blegdamsskolen 1761
 Blegdamsvej 1672, 1761, 1837,
 1847, 1848, 1921, 1927
 Blegmænd 1672, 1682
 Blicher, S. S., 1824
 Blidebro 1342
 Blindeinstitutter 1811, 1825,
 1858
 Blodbadet i Stockholm 1522
 Blodnatten i Roskilde 1257
 Blokhuse 1624
 Blomsterforretninger 1834
 Bodenhoffs Plads 1766, 1901
 Bogtrykkeri 1489, 1825, 1851,
 1875
 Bohnstedt-Petersens Automobil-
 fabrik 1944
 Bohr, Niels, 1921, 1944
 Boksning 1895
 Boldhuset 1597, 1648, 1662,
 1714
 Boldklub, Kbhvns, 1876, 1928
 Boldspil, se Palmaille, Fodbold-
 spil etc.
 Boligplanvæsen 1945
 Bolignød 1814, 1840, 1916,
 1921, 1942, 1944, 1947
 Bolige- og huslejestatistik 1880
 Boligtilsynsrådet 1943
 Boligtvang 1911
 Boltens Gård 1717, 1757
 Bolværkspenge 1923
 Bombteatant (se også Sabo-
 tage og Schalburgtage) 1937
 Bombøssens 1819
 Bombroen 1924
 Bomme, se Landevejsbomme

Emneliste

- Bomuldsvæverier 1776, 1780
 Bondetog 1935
 Bonifacius VIII 1295, 1299
 Borchs Kollegium 1689, 1728
 Borddansk 1850
 Bording, Anders, 1666
 Borgbjerg, Frederik, 1939
 Borge, se Kongsgården Havn og Slottet (Absalons)
 Borgerdydskolerne 1787
 Borgergade 1854, 1865, 1942, 1943, 1944
 Borgerlig konfirmation 1915
 Borgerligt ægteskab 1851
 Borgernes Hus 1926, 1944
 Borgerrepræsentationen (se også To og tredivemænd) 1840, 1845, 1848, 1865, 1893, 1902, 1903, 1908, 1909, 1913, 1917, 1920, 1936, 1938
 Borgervennen 1788
 Borgervæbningen 1610, 1659, 1663, 1801, 1803, 1870, 1909
 Borgmestre, se Magistrat
 Borgmestre i omegnskommunerne 1952
 Bornholm; telefonering med 1923; flyverute til 1939; befrielse 1946
 Borri, alkmist, 1668
 Borups Allé 1903, 1953
 Borups Højskole 1740, 1891, 1926
 Borups Selskab 1780
 Boserup Sanatorium 1901, 1941
 Botanisk Museum 1876
 Botaniske Haver 1600, 1760, 1778, 1781, 1799, 1859, 1867, 1871, 1874, 1905
 Botaniske Laboratorium 1890
 Boulevardbanen 1885, 1913, 1917, 1918, 1921
 Bournonville 1830
 Boyesgade 1892, 1945
 Brahe, Niels, 1529
 Brahe, Tycho, 1589, 1596, 1876
 Brandalarmering 1881
 Brande (se også Sabotage) 1249, 1316, 1368, 1386, 1596, 1647, 1685, 1689, 1697, 1728, 1750, 1753, 1767, 1779, 1794, 1795, 1807, 1817, 1822, 1828, 1839, 1850, 1884, 1892, 1914
 Brandes, Edvard, 1900
 Brandes, Georg, 1871
 Brandforsikring 1682, 1731, 1798, 1864
 Brandt, Enevoldt, 1772, 1812
 Brandvæsen 1549, 1643, 1686, 1689, 1749, 1805, 1860, 1864, 1870, 1877, 1881, 1892, 1941, 1947
 Brede krudtmølle 1628
 Bredgade 1673, 1686, 1720, 1737, 1749, 1751, 1752, 1753, 1766, 1825, 1841, 1842, 1861, 1885
 Bremerholm (se også Gammelholm) 1025, 1510, 1536, 1555, 1563, 1575, 1579, 1598, 1606, 1610, 1613, 1619, 1625, 1647, 1658, 1683, 1704, 1741, 1790, 1795
 Bremerholm, gade, 1929, 1932
 Brevdur 1941
 Brevkasser 1851, 1876
 Brevkort 1871
 Brevsamlingssteder 1852, 1882
 Bridge 1909
 Brigade, Danske, 1945
 Briketter 1890
 Briller 1739
 Bristol, hotel, 1903
 Britiske militærmission 1945, 1947
 Britiske udstillinger 1932, 1948
 Brix, Harald, 1872, 1873
 Brocks, Niels, Handelsskole 1888
 Brogade 1625
 Brokkensbod 1699, 1854
 Brolæggerstræde 1415, 1729
 Brolægning 1581, 1600, 1624, 1670, 1680, 1700, 1777, 1798, 1841, 1857, 1885, 1890, 1901, 1926
 Bro- og bolværkskommission 1756
 Brorsønskirken 1901
 Brugsforeninger 1853, 1916, 1949
 Bruun, Malthe Conrad, 1800
 Bryggerhøjskolen 1925
 Bryggerier 1422, 1573, 1845, 1847, 1873, 1883, 1891, 1941, 1945
 Bryggerlaug 1525
 Brygernes Laugshus 1525, 1727, 1744
 Bryghus, Kongens, 1454, 1562, 1606, 1632, 1767
 Bryllupssalen i Rådhuset 1924
 Bræmers Ølhavn 1733
 Brændemagasin, Kommunens, 1741, 1837
 Brændemærkning 1761, 1840
 Brændevinsbrænderier 1528, 1800, 1805, 1881, 1907
 Brændevinsskat 1621, 1650, 1917
 Brændselsnavnet 1939
 Brændselsolienævnet 1939
 Brodkort 1847, 1917, 1919, 1921, 1940, 1948
 Brodtaksten 1621, 1841
 Brøndanstalt, Rosenborg, 1834, 1841, 1929
 Brøndbyerne 1952, 1953
 Brøndbyøster 1919
 Brønde, se Vandforsyning
 Brøndstræde 1579, 1729, 1909
 Brønshøj 1193, 1313, 1658, 1898, 1900, 1901, 1902, 1940
 Brønshøj Højdereservoir 1913
 Brønshøj Kirke 1452, 1658
 Brønshøjparken 1936
 B. T. 1916
 B. T.-Centralen 1924
 Budkompagnier 1765
- Budolphi Kloster 1725, 1795
 »Buens«, ejendom, 1953
 Bugenhagen, Johan, 1537
 Buhl, Vilh. 1942
 Buldog, Varehuset, 1944
 Bulhuse 1400
 Burmeister & Wain 1843, 1872, 1898, 1908, 1912, 1932, 1937, 1943, 1944, 1948
 Bursprog 1536
 Bur-Wain Autodiesel 1944
 Butiksumsmykning 1841, 1844
 Bybanen 1939
 Byens Planker 1294, 1455, 1524
 Byens Rende 1377, 1419
 Byens Tjener 1606
 Byens Vartegn 1608, 1795
 Bygegelskaber 1873
 Bygningsafgiften 1802, 1903
 Bygningsfredning 1907, 1918
 Bygningsvæsen og byggemåde 1280, 1400, 1443, 1520, 1549, 1567, 1575, 1597, 1600, 1618, 1619, 1629, 1642, 1650, 1670, 1683, 1700, 1720, 1731, 1733, 1737, 1749, 1754, 1755, 1795, 1796, 1800, 1808, 1840, 1852, 1856, 1889, 1890, 1903, 1915, 1916, 1921, 1939
 Bülowvej 1852
 Bymuseet 1901, 1925
 Bymærke 1926
 Byplanlaboratoriet 1921
 Byplanlov 1925
 Byretten 1919, 1934, 1937, 1943, 1944
 Byting 1292, 1638, 1674, 1771
 Byudviklingsudvalget 1949
 Bærestole, se Portechaises
 Bødkerlaug 1549
 »Bøffen« og »Bananen« 1931
 Bølgebydere 1904
 Børnearbejde 1873
 Børnebiblioteker 1949
 Børnehaver 1871
 Børnehjemmet Nærumgård 1907
 Børnehjælpsdag 1904
 Børnehospitaler 1850, 1879, 1913
 Børnehusbroen 1916
 Børnehust 1605, 1607, 1609, 1648, 1653, 1662, 1673, 1699, 1741, 1759, 1790, 1817
 Børnelammelsesepidemi 1952
 Børnernes Kontor 1898
 Børneplejestationerne 1908
 Børnepsykiatrisk afdeling 1944
 Børnesanatorier 1890
 Børnevenet 1941
 Børsbroen 1880, 1933
 Børsen 1620, 1640, 1692, 1736, 1785, 1855, 1858, 1862, 1866, 1870, 1905, 1914, 1915, 1918, 1919, 1940, 1944
 Børsen, dagblad, 1896
 Børgsgade 1902

Emneliste

- Børsgraven 1640, 1744, 1866
 Børskommissær 1919
- Caféer, se Afholdscaféer, Kaffe-
 huse og Schweizercaféer
- Cake walk-dansen 1903
- Caledonia 1819
- Capion, Etienne, 1719, 1722
- Caritas 1609
- Carit Etlers Vej 1951
- Carl XII 1700
- Carl XV 1862, 1863
- Carl Gustav 1657, 1658, 1659,
 1660
- Carlsbergbryggerierne 1847,
 1883, 1914, 1944, 1945
- Carlsbergfondet 1876, 1899
- Carlsbergfondets biologiske In-
 stitut 1932
- Carlsberg Laboratorium 1875,
 1897
- Carlsberg Museum 1944
- Carlsberg-obelisken 1928
- Carlsen, Kurt, 1952
- Caroline Amalie 1841
- Caroline Amalies statue 1896
- Caroline Mathilde 1766, 1770,
 1772
- Carolineskolen 1810
- Carstensen, Georg, 1843, 1857
- Casino 1847, 1848, 1854, 1863,
 1939
- Casorti 1800, 1802, 1817, 1834,
 1843
- C.B.ere 1940
- Celestin III 1193
- Cellevogne 1871
- Censur 1576, 1770, 1773, 1799,
 1814, 1851, 1914, 1919
- Centralbiblioteket for tuberku-
 losepatienter 1942
- Centralpostbygningen 1912
- Centralvarme 1825, 1881, 1945
- Centrifuger 1878
- Certosaherrer 1890
- Champagne-galop 1845
- Charleston-dans 1926
- Charlotte Amalie 1648, 1677,
 1685
- Charlottenborg 1555, 1644,
 1677, 1736, 1744, 1747, 1748,
 1754, 1759, 1769, 1771, 1807,
 1859, 1883, 1949
- Charlottenlund 1663, 1733,
 1799, 1841, 1936, 1937, 1938,
 1939, 1948, 1951, 1953
- Charlottenlundfortet 1888,
 1932
- Chaussebrølægning 1901
- Chiarihy 1806
- Chievitz, Ole, 1942
- Chokolade 1669
- Christensen, J. C., 1909, 1910
- Christian I 1449
- Christian II 1513, 1515, 1516,
 1517, 1521, 1522, 1523, 1525,
 1531, 1532, 1534, 1939
- Christian III 1535, 1536, 1537,
 1543, 1548, 1550, 1556
- Christian IV 1577, 1590, 1594,
 1596, 1600, 1602, 1606, 1613,
 1619, 1620, 1621, 1624, 1629,
 1634, 1644, 1648, 1663, 1670,
 1700, 1800, 1900
- Christian V 1683, 1688, 1690,
 1694, 1700
- Christian VI 1735, 1738, 1739
- Christian VII 1767, 1768, 1781,
- Christian VIII 1839, 1848
- Christian IX 1863, 1892, 1905,
 1906, 1927
- Christian IX's Bro, se Lange-
 bro
- Christian IX's Gade 1510, 1906
- Christian X 1914, 1920, 1923,
 1924, 1933, 1937, 1940, 1942,
 1943, 1944, 1945, 1946, 1947,
 1948
- Christiani & Nielsen 1904
- Christiansborg Slot og Ridebane
 1167, 1733, 1740, 1746, 1766,
 1772, 1794, 1824, 1828, 1832,
 1848, 1852, 1857, 1860, 1863,
 1864, 1884, 1907, 1916, 1918,
 1919, 1923, 1924, 1928, 1932,
 1933, 1934, 1935, 1937, 1938,
 1940, 1945, 1946, 1947, 1949,
 1951, 1952, 1953
- Christiansborg Slotskirke 1826,
 1926, 1930, 1947
- Christiansgården 1943
- Christiansgade 1868, 1905, 1953
- Christianshavn 1618, 1619, 1633,
 1636, 1639, 1640, 1658, 1661,
 1662, 1674, 1682, 1685, 1690,
 1700, 1735, 1739, 1741, 1745,
 1748, 1759, 1773, 1790, 1852,
 1853, 1918
- Christianshavns Fængsel og Ar-
 rest (se endv. Børnehuset)
 1662, 1789, 1790, 1817, 1866,
 1895, 1928
- Christianshavns Torv 1938, 1941
- Christianshavns Vold 1663,
 1685, 1867, 1916, 1918, 1925
- Christiansholmsvej 1851
- Christiansholms Ø 1671, 1695,
 1866
- Christians Kirke 1759, 1769,
 1886, 1901, 1943
- Christianskirken i Lyngby 1941
- Christians Plejehus 1769
- Christoffer I 1253, 1257, 1259
- Christoffer II 1329
- Christoffer af Bayern 1443,
 1445, 1943
- Christoffer af Oldenburg 1534
- Churchill, Winston, 1950
- Cigarer 1805, 1813, 1943
- Cigaretter 1808, 1943
- Cirkusbygningen 1886, 1914
- Cirkus Renz 1877
- Cirkus-revuen 1935
- Citadellet, se Kastellet
- Citadelskirken 1704, 1902
- Citygadekvarteret 1900
- Civilbeskyttelse 1939, 1940
- Civilstatens Materialgård 1771
- Civilforsvarsforbundet 1934
- Classen, J. C., 1942
- Classensgade 1927
- Classens Haver 1754, 1807, 1846,
 1926, 1942
- Classenske Bibliotek 1795, 1867
- Classenske Boliger 1866, 1946
- Classenske Legdekommiss 1799
- Classenske Legatskole 1793
- Classenske Litteraturselskab
 1809
- Claudi Rossets Stiftelse 1766,
 1771, 1816
- Claudius', Carl, musikhistoriske
 Samling 1951
- Clearing-drab 1944
- Clearingkontor 1927
- Codan, Hotel, 1949
- Colding, L. A., 1843
- Colnet, Robert, 1652
- Cook, Fr., 1909
- Corsaren 1840
- Cosi fan tutte 1798
- Cyklebanelen 1888
- Cykelløb 1934
- Cykler, 1819, 1865, 1876, 1881,
 1882, 1886, 1888, 1890, 1893
- Cyklestier 1892
- Cyklistdemonstrationer 1940
- Cæcilia 1438
- Cæcilieforeningen 1851
- Dåbshandling 1783, 1839
- Dåbstavang 1857
- Dårekiste 1651, 1712
- Dagbladet 1851
- »Dagen« 1803
- Dagens Nyheder 1868, 1931
- Dagmar-biblioteket 1939, 1940,
 1941, 1945
- Dagmarhus 1939, 1940, 1944
- Dagmarteatret 1883, 1937
- Dagrenovation (se også Gade-
 fejning) 1443, 1680, 1806,
 1903, 1916, 1934
- Dags-Telegrafen 1863, 1873
- Daguerretyp 1842
- Dahl, Balduin, 1881
- Dalhoff, J. B., 1838
- Damhusåen 1900
- Damhusengen 1941
- Damhuskroen 1682, 1935
- Damhussoen 1561, 1681, 1810,
 1851, 1900, 1932
- Dampbade 1828
- Dampe, J. J., 1820
- Damp-elefanten 1862
- Dampfærger 1895
- Dampkøkkener 1856
- Dampmaskiner 1790, 1828
- Dampmøller 1733, 1766, 1801
- Dampskibe 1819, se iøvrigt
 Skibsbyggeri og Skibsfart
- Dampsporvogn 1883
- Dampsprøjter 1864
- Dampvaskerier 1847
- Dan, Motorfabr., 1945
- Danas Plads 1906
- Danielskirken 1932

Emneliste

- Danmark, skoleskib, 1933
 Danmarks Akvarium 1939
 Danmarks farmaceutiske Høj-
 skole 1942, 1943
 Danmarks geologiske Undersø-
 gelser 1903
 Danmarks Højskole for Le-
 gensøvelser 1923
 Danmarks Lærerhøjskole 1856
 Danmarksmonumentet 1897
 Danmarks nationalsocialistiske
 Arbejderparti 1932, 1935,
 1939, 1940
 Danmarks Tandlægehøjskole
 1888, 1941, 1942
 Danmarks tekniske Bibliotek
 1942
 Danmarks tekniske Højskole, se
 Polyteknisk Lærestalt
 Danmarks tekniske Museum
 1911
 Dannebrog, avis, 1892
 Dannebrog, flag, 1427
 Dannebrog, kongeskib, 1932,
 1935
 Dannebrogsgade 1858
 Danner, Louise, 1844, 1860
 Danneskiold Laurvigsen, Con-
 rad, 1760, 1765
 Danneskioldske Palæ 1923
 Dannevirkes romning 1864
 Danseetablissementer 1941
 Danse, moderne, 1903, 1913,
 1926
 Danseklubber 1925
 Dansk-amerikanere 1925
 Dansk Arbejde 1808, 1908
 Dansk Folkeblad 1835
 Dansk tobak 1943
 Dansk-tyske Forening, Den
 1940
 Danskundervisning 1739
 Dansk Ungdomssamvirke 1940
 Danske Brigade 1945
 Danske Flyveres Minde 1938
 Danske Kompagni 1443, 1475,
 1542, 1751, 1753
 Danske Selskab 1940
 Danske Selskab, Det kgl., 1745
 Dante-sojlen 1924
 David, C. N., 1834
 Davids, C. L., Samling 1948
 Davidskirken 1910
 D-dag 1944
 De faldne 1940, mindesmærke,
 1940
 Degmosen 1927
 Dehnske Palæ 1752
 Dekanens Gård 1299, 1534
 Dellehaugen 1795
 Demarkationslinien 1661, 1672,
 1682, 1755, 1810, 1852
 Den gang jeg drog afsted 1848
 Denne, Claus, 1516
 Departementschefs-styre 1943
 Desinfektionsanstalt 1886
 Destruktionsanstalten 1890
 Detailhandlerbanken 1895,
 1908
 Deutsches Eck 1940
 Deutschland, lommestagskib,
 1936
 Diakonissestiftelsen 1863, 1877,
 1924
 Didrik Badskærs Gang 1906
 Dieselmotorer 1898, 1933, 1938
 Diesel-motorskibe 1912
 Differitis-vakination 1941
 Diligencer 1834, 1864
 Diplomatarium, Kbhvns, 1872
 Dirt track 1928
 Diskontobank og Revisionsbank,
 Kbhvns, 1895, 1903, 1919,
 1922, 1924
 Dispachører 1763
 Djevlebesværgelse 1609, 1783
 Djevleøen 1900
 Dobbeltprogrammer 1951
 Dokanlæg 1549, 1681, 1691,
 1739, 1858, 1894, 1898, 1918
 Dokoen 1781, 1863
 Domhus, Frbg., 1921
 Domhuset på Nytorv 1720,
 1805, 1815, 1902, 1908, 1923
 Domkapitlet i Roskilde 1209
 Domkirken, se Frue Kirke
 Domstole (se også Voldgiftsret-
 ter) 1292, 1638, 1639, 1661,
 1674, 1682, 1686, 1701, 1771,
 1797, 1805, 1809, 1845, 1861,
 1863, 1885, 1900, 1919, 1921
 Domus medica 1923, 1944, 1948
 Don Juan 1807
 Dossieringen 1725, 1815
 Drachmann, Holger, 1877,
 1906
 Drageballon, Hærens, 1918
 Dragespringvandet 1904, 1923
 Dragør 1348, 1776
 Dragorfortet 1909
 Dragør Sydstrand 1933
 Draisine 1819
 Dramatiske selskaber 1772,
 1780, 1819, 1827
 Dreier, Fr., 1848, 1853
 Dreiers Klub 1775
 Drikkehaller 1873
 Drogen 1930
 Dronningegården 1944
 Dronningens Enghave 1843,
 1847, 1867
 Dronningens Mølle 1895
 Dronningens Tværgade 1675,
 1824, 1841, 1886
 Dronning Louises Bro 1562,
 1618, 1887
 Drosker 1828, 1897, 1903, 1905,
 1914, 1919, 1940, 1944, 1946,
 1952
 Drukenskabs-straf 1757
 Druknehuset 1806, 1902
 Dukkehjem, Et, 1879
 Duntzfeldtske Gård 1769
 Du Puy 1806, 1807, 1809
 Dybbølsbroen 1900
 Dybbølsbro Station 1934
 Dybet og Dybensgade 1536,
 1614
 Dynamoprincippet 1851
 Dyrehaven 1669, 1732, 1736,
 1844, 1894, 1870, 1910, 1930,
 1932
 Dyrehavsbakken 1780, 1795,
 1799, 1800, 1935, 1940, 1941,
 1945
 Dyrehospitalet 1915
 Dyrenes Beskyttelse 1875
 Dyrskuur 1930
 Dyrtd 1546, 1800, 1812, 1847,
 1915, 1916, 1920, 1921
 Dyrup, S., & Co., 1934
 Dyssegårdskirken 1933
 Dyveke 1513, 1516, 1517, 1522
 Dyvekes Gård 1616
 Dydannoncer 1786
 Dødsstraffen 1930, 1945, 1952
 Dørhamre 1790
 Døssing, Th., 1942
 Døtreskoler 1791, 1799
 Døvtumme-Instituttet 1807,
 1839
 Døvtummes Kirke 1904
 Eckenberg, J. C. von, 1720
 Eckersberg, C. V., 1818
 »Edderkopsagen« 1953
 Edward VIII 1932
 Een Verden 1946
 Efterslægtens Gård 1640, 1918
 Efterslægtsselskabet 1775, 1786,
 1918
 Efterslægtsselskabs Skole 1940
 Egnspan, Kbhvns, 1948
 Eibeschutz Stiftelse 1834
 Eigtved, arkitekt, 1738, 1743,
 1748, 1749, 1754, 1757, 1782
 Eisenhower, Dwight, 1952
 Ejendomskyld 1903
 Eksercerplader og Eksercer-
 huse 1683, 1679, 1730, 1749,
 1786, 1827, 1929
 Ekspeditionsortner 1765
 Eksporthud 1938
 Eksporthududvalg 1922
 Ekstrabladet 1905
 Ekstraskatten 1762, 1812
 Elefantens Bastion 1909
 Elektricitetsværker 1889, 1892,
 1898, 1902, 1907, 1920
 Elektrisk jernbanedrift 1930,
 1934, 1936, 1941, 1943, 1949,
 1953
 Elektrisk lys 1857, 1881, 1892
 Elektrisk sporvejsdrift 1897,
 1899, 1902, 1903, 1915
 Elektriske elevatorer 1894, 1945
 Elektriske køkkener 1929
 Elektriske køleanlæg 1928
 Elektromagnetismen 1820
 Elers Kollegium 1705, 1728,
 1802
 Elevatorer 1894, 1945
 Eliaskirken 1857, 1908
 Elisabeth, dronning, 1515, 1516
 Ellehammer 1931
 Flverhøj 1828
 Emdrup 1548, 1898, 1915, 1942,
 1943

Emneliste

- Emdrupborg 1942, 1947, 1948, 1949
 Emdrupborg Højskole 1872
 Emdrup Kirke 1946
 Emdrup Søpark 1930
 Emmaus-Kirken 1876
 Endeløsstræde 1685
 Energiens konstanter 1843
 Engelske svend, Den, 1529
 Engelske udstillinger 1932, 1948
 Engelskmandens Plads 1745
 Enghaveanlægget 1929
 Enghave Kirke 1924
 Enghaveplads 1926
 Enghavevej 1622, 1932, 1945
 England »forlader guldet« 1931
 Englændere 1801, 1807, 1815, 1887, 1900, 1912, 1915, 1918
 Enighedssvævn 1799, 1832, 1870
 Enkekasser 1707, 1775
 Enkronesedler 1914
 Enrum 1941
 Ensretted kørsel 1921, 1947
 Enten-Eller 1844
 Entrappesystemet 1938
 Enveloppevej 1938
 Epidemiske sygdomme (se også Pest) 1782, 1889, 1919, 1952
 Eremitagen 1736
 Eremitagesletten 1945
 Erhvervstælling 1925
 Erhvervsvejledning 1917
 Erhvervsøkonomiske råd 1939
 Erichsens Palæ 1799
 Erik Klipping 1259, 1289
 Erik Menved 1295, 1312, 1319
 Erik Plovenning 1245
 Erik af Pommern 1416, 1422, 1425, 1433, 1438, 1443
 Erik Præstehader 1289
 Erlandsson, Jakob, 1250, 1253, 1254, 1257, 1258, 1259, 1294
 Ermelunden 1900, 1924
 Ernst, I. C., 1721
 Ernærings- og husholdningsnævnet 1939
 Ernæringsrådet 1917
 Esajaskirken 1912
 Eskil, præst, 1185
 Eskil, ærkebiskop, 1177
 Esplanaden 1785, 1892, 1894, 1942
 Esplanadepavillonen 1885
 Estridsen, Svend, 1043
 Estrup, J. B. S., 1885
 Etnografisk Samling 1841
 Eugenisk Institut 1938
 Evakuering 1943, 1945, 1950
 Ewald Johannes, 1771, 1780, 1879
 Extraordinaire Relations 1672
 Faber, P., 1848
 Fabrikdirektion 1782
 Fabrikkommissær 1774
 Fabriklovgivning 1873, 1901
 Fagenses Fest 1938
 Fagforeninger og -forbund 1871, 1873, 1885, 1886, 1896, 1898, 1899, 1944, 1947
 Fajanceovnsfabrik 1754
 Fakkeltog 1862, 1906, 1929, 1935, 1937, 1945, 1949
 Falcks Redningskorps 1906, 1951
 Faldskærms-folk 1943, 1945
 Falke tangen, se Fugle tangen
 Falkoner Allé 1666, 1810, 1852
 Falkonergården 1664, 1750, 1810, 1927
 Falskmøntnere 1758
 Fanden i Laksegade 1826
 Fangttransporter 1918, 1919, 1945
 Farimagvejene 1720
 Farmaceutiske Højskole 1892, 1942
 Fartøjstakst 1923
 Farvefabrik 1777
 Farvergården 1560, 1589, 1605
 Farvergade 1605, 1907, 1947
 Fasangården 1827
 Fasan kirkegården 1865
 Fattigvæsen (se også Tiggere samt under de enkelte stiftelses navne) 1516, 1530, 1539, 1549, 1553, 1574, 1630, 1662, 1708, 1722, 1762, 1768, 1769, 1771, 1781, 1799, 1810, 1814, 1816, 1820, 1822, 1857, 1869, 1875, 1892
 Fechtels, Poul, Hospital, 1570
 »Feltmadrasser« 1945
 Femmers Seminarium 1938
 Feriekolonier 1899
 Ferieloven 1938
 Ferske Fiskehandels Kompagnihus 1733
 Ferslewske presse 1868, 1931
 Fibiger-laboratoriet 1949
 Figaro 1861
 Filip Kirke 1924
 Filmcensur 1914
 Filmsoptagelser 1905, 1913
 Filmteatre, se Biografteatre
 Filsofngang 1800, 1885
 Fingeraftryksmetoden 1904
 »Fingerformede egnsplan« 1948
 Finlandshjælpen 1940
 Finmarkshandel 1602
 Finsen, Niels, 1893, 1910
 Finseninstitut 1896, 1901, 1931
 Finsensvej 1765
 Fiolstræde 1673, 1734, 1861, 1937, 1938
 Fiona 1918
 Fiskebødernes Hus 1732
 Fiskedamme 1561, 1619
 Fiskehallen 1905
 Fiskehandel 1696
 Fiskerhavnen 1948
 Fiskerihavnen 1900
 »Fiskerikonen« på Gl. Strand 1940
 »Fiskerne« 1780
 Fisketorv 1377, 1673, 1744, 1926
 Fjerde Maj-Kollegiet 1951
 Fjerdingsmænd 1482
 Fjerkærlighed 1926
 Fjerkærdustillinger 1886
 Fjernopvarmning 1925
 Fjernsyn 1932, 1948, 1951
 Fjord, N. J., 1858, 1892
 Fjællebroen 1562
 Flåde, Den danske, 1043, 1362, 1422, 1500, 1599, 1640, 1680, 1685, 1807, 1859, 1862, 1876, 1909, 1915, 1924, 1939, 1943, 1945
 Flådens Officersskole 1869
 Flakfortet 1909
 Flintholm Kirke 1949
 Flora danica 1648
 Flora danica stellet 1906
 »Florida«, motorskib, 1945
 Florisante Handelsperiode, Den, 1780, 1783, 1800, 1820
 Flydedokker 1691, 1898
 Flygtninge 1933, 1943, 1945
 »Flying Enterprise« 1952
 Flyttedage 1620, 1819, 1889, 1916
 Flytte-omnibuser 1860
 Flyveblad 1542
 Flyvemaskiner og flyvning (se også Luft-) 1909, 1910, 1918, 1919, 1920, 1923, 1926, 1928, 1929, 1931, 1933, 1936, 1939, 1940, 1945, 1947, 1949, 1952
 Flyvende post, Kbhvns, 1827
 Flyvepladser (se også Lufthavnen) 1910, 1912, 1915, 1916, 1925, 1928
 Flyveposten 1845
 Flyveskole, Den militære, 1912
 Fodboldspil 1876, 1883, 1910
 Fodgængertunnelen 1931
 Fodposten 1806
 Foersom, P., 1813
 Fog, Mogens, 1942
 Foged, biskoppens, 1254
 Folkeafstemning 1916, 1920, 1939, 1953
 Folkebanken for Kbhvn. og Frbg. (tidl. Frbg. Bank) 1929
 Folkebespisning 1942
 Folkebladet 1842
 Folke-Ferie, Dansk, 1938
 Folkehøjskoler 1942
 Folkekøkkener 1800, 1917, 1947
 Folkemuseum, Dansk, 1885, 1901
 Folkeregistre 1924, 1944
 Folkesangbog 1940
 »Folkestrejken« (se også Strejker) 1944
 Folketal 1400, 1500, 1700, 1711, 1769, 1787, 1800, 1801, 1834, 1845, 1860, 1870, 1880, 1890, 1900, 1901, 1911, 1921, 1931, 1941, 1951

Emneliste

- Folketeatret 1846, 1857
 Folketinget (se også Rigsdagen) 1953
 Folkeuniversitetsforeningen 1898
 Fonden til Fædrelandets Vel 1945
 Fondsbørsen 1919
 Fønnesbech, C. A., 1877
 Fønnesbechs hus 1938
 Fotografier 1877, 1898
 Fontainens Rende 1580
 Fontanger 1710, 1720
 Forbedringshusarbejde 1789
 Forbrændingsanstalt 1903, 1934
 Ford, Henry, 1916
 Forende Bryggerier 1891, 1894
 Forende Dampskibsselskab 1866, 1880
 Forende Nationens Informationskontor 1946
 Forende Papirfabrikker 1889
 Forende Vagtselskaber 1918
 Forfatterforening 1894
 Forlagssystemet 1833
 Forlignsinstitutionen 1910, 1940
 Forlørne lægge 1766
 Forlystelser, offentlige (se også Koncerter, Opera, Teatre og Tivoli) 1449, 1559, 1586, 1596, 1619, 1634, 1683, 1685, 1717, 1719, 1720, 1721, 1724, 1731, 1733, 1735, 1738, 1749, 1771, 1772, 1780, 1795, 1799, 1800, 1802, 1803, 1805, 1812, 1822, 1827, 1835, 1857, 1861, 1868, 1873, 1898
 Forlystelseskant 1911
 »Formalstelige udtryk« 1802
 Formueopførelse, Ekstraordinær 1945
 Formueskat 1676, 1903
 Forsikringsforeningen 1863
 Forsikringsrådet 1904
 Fortsbotaniske Have 1799
 Forstæderne (Vester-, Nørre- og Østerbro) 1567, 1575, 1614, 1621, 1628, 1642, 1658, 1661, 1672, 1706, 1760, 1765, 1769, 1776, 1807, 1808, 1810, 1830, 1850, 1852, 1853, 1857, 1858, 1862, 1872 etc.
 Forsvarsbevægelsen 1881, 1885, 1887, 1909
 Forsøgslaboratoriet 1858, 1883
 Forsøgsskolen på Emdrupborg 1948
 Forsørgelsesanstalten for Blinde 1825
 Forsørgelseskasser 1748
 Forter, se Befæstning
 Fortifikationsstaten, se Ingeniørkorps
 Fortove 1575, 1600, 1650, 1700, 1765, 1850, 1857
 Fortovsservering 1869
 Forum 1926, 1932, 1934, 1940, 1942, 1943, 1950
 Forvaringsanstalt for sædelighedsforbrydere 1925
 Forældreråd 1934
 Foss, Alexander, 1939
 Fotografering 1842
 Fotografiske artikler 1862
 Fragtmandshallen 1933
 Fragtnavnet 1916
 Franske Skole 1588, 1945, 1953
 Franske udstillinger 1888, 1914, 1950
 Fredensborg 1883
 Fredensbro 1878, 1888, 1904
 Fredens Kirke 1900
 Fredericiagade 1673, 1703, 1767, 1788, 1861, 1862, 1885, 1918
 Frederik I 1523, 1524, 1525, 1526, 1529, 1531, 1533
 Frederik II 1559, 1560, 1565, 1567, 1574, 1575, 1577, 1579, 1581, 1700
 Frederik III 1645, 1652, 1653, 1660, 1661, 1662, 1663, 1665, 1666
 Frederik IV 1706, 1714, 1721, 1722
 Frederik V 1749, 1811
 Frederik V's rytterstatue 1771
 Frederik VI 1801, 1810, 1814, 1815, 1835
 Frederik VI, dampskib, 1830
 Frederik VI's statue 1858
 Frederik VII 1848, 1849, 1862, 1863
 Frederik VII's statue 1873
 Frederik VII's Stiftelse 1875
 Frederik VIII 1907, 1938
 Frederik VIII, skib, 1935
 Frederik IX 1950, 1951, 1953
 Frederik, kronprins, 1931, 1935
 Frederiksborg Allé 1704, 1765, 1781, 1785, 1833, 1835, 1841, 1845, 1846, 1862, 1863, 1867, 1873, 1926, 1932, 1945, 1953
 Frederiksborg Assistens Kirkegård 1863
 Frederiksborg Bakke 1953
 Frederiksborg Bank (Folkebanken) 1899, 1929
 Frederiksborg birk 1887
 Frederiksborg Bredegade 1951
 Frederiksborg Bygningsvæsen 1923
 Frederiksborg Domhus 1921
 Frederiksborg Forbrændingsanstalt 1934
 Frederiksborggade 1400, 1479, 1668, 1729, 1901, 1906, 1943, 1945
 Frederiksborg Have 1662, 1704, 1794, 1800, 1813, 1827, 1858, 1867, 1937, 1945
 Frederiksborg Hospital 1863, 1903
 Frederiksborg Idrætsanlæg 1927
 Frederiksborg Jernbanestation 1864, 1911, 1934
 Frederiksberg Kirke 1651, 1661, 1734, 1868, 1932
 Frederiksberg Kommune 1841, 1857, 1860, 1863, 1867, 1868, 1900, 1923, 1924, 1925, 1930, 1932, 1940, 1953
 Frederiksberg Kommunebiblioteker 1887, 1935
 Frederiksberg Politigård 1919
 Frederiksberg Rådhus 1886, 1953
 Frederiksberg Runddel 1946
 Frederiksberg Slot 1721, 1731, 1771, 1776, 1868
 Frederiksberg Slotskirke 1932
 Frederiksberg Sparekasse 1893
 Frederiksberg Sporvej 1897, 1919
 Frederiksberg Svømmehal 1934
 Frederiksberg Teater 1784, 1938
 Frederiksbergs tekniske Skole 1871
 Frederiksborggade 1656, 1856, 1873, 1913, 1928, 1945
 Frederiksbergvej 1618, 1942
 Frederiksholm (Kalveboderne) 1662, 1684, 1700, 1930
 Frederiksholm (Langøen) 1740
 Frederiksholm Kirke 1918
 Frederiksholms Arrest (Blåtårn) 1731, 1848
 Frederiksholms Bro 1880
 Frederiksholms Kanal 1664, 1681, 1684, 1740, 1744, 1771, 1792
 Frederiksholms Ø 1740
 Frederiks Hospital 1750, 1757, 1910, 1926
 Frederikskirken (Marmorkirken) 1749, 1770, 1874, 1877, 1883, 1894
 Frederiksstaden 1749, 1800
 Frederikssundvej 1570
 Frederiks tyske Kirke, se Christians Kirke
 Fredløse, De, 1289, 1294, 1306
 Fredsslutninger 1257, 1274, 1309, 1369, 1435, 1441, 1490, 1567, 1660, 1700, 1804, 1814
 Frelsens Hær 1887
 Frelsens Kirke 1682, 1696, 1752, 1928, 1932
 Frelsens Kirkegård 1790
 Fremlejenævnet 1943
 Fremmedførere 1933
 Frenologi 1805
 Freund, H. E., 1837
 Frie danske, De, 1941, 1942, 1943
 Frie Udstillinger 1891, 1914, 1947, 1949
 Frigidaire 1926, 1928
 Frihandelsforeningen 1862
 Frihavnen 1847, 1891, 1894, 1895, 1896, 1897, 1900, 1915, 1918, 1920, 1935, 1943
 Frihavnskirken 1905

Emneliste

- Frihavnsviadukten 1896
 Frihedsskolen 1945
 Frihedskollegiet 1951
 Frihedskæmpere 1944, 1945, 1946, 1953
 Frihedsmuseet 1948
 Frihedsrådet 1945
 Frihedsstøtten 1792, 1834, 1911, 1952
 Friherrer 1671
 Friis, Johan, 1547
 Friis, M. P., 1920
 Frikorps Danmark 1941, 1942
 Frilager 1851, 1894
 Frilandsmuseet 1901
 Friluftsmuseum 1921
 Friluftsrådet 1942
 Friluftsteater 1577, 1910
 Frimenigheder, lutherske, 1855
 Frimester 1800
 Frimurerloger 1743, 1767, 1868, 1927
 Frimurerstiftelsen 1900
 Frimærker 1851, 1941
 Friskolebørns Bepsining 1881
 Friskoler 1771, 1772, 1776
 Frit Danmark 1941, 1942
 Frivillige korps 1937
 Frue-betegnelsen for frøkner 1944
 Frue Kirke 1185, 1209, 1316, 1400, 1408, 1416, 1514, 1530, 1537, 1577, 1579, 1586, 1597, 1609, 1628, 1645, 1728, 1730, 1736, 1738, 1744, 1801, 1807, 1817, 1819, 1829, 1922, 1923, 1937, 1938, 1945, 1947, 1951
 Frue Plads 1816, 1833, 1951
 Frugt- og vanilleis 1770
 Frugtvin 1941
 Frønkels, Lene, Stiftelse, 1834
 Frøbelseminariat 1885
 Frøken Klokken 1939
 Frøsløvlejren 1944
 Fuglebakken 1936
 Fugleskydning, se Skydeselskaber
 Fuglestangen 1617, 1631, 1694
 Fuldmyndighedsalder 1922
 »Fumlegengere« 1941
 Funktionærloven 1938
 Fyldepenne 1834
 Fysiologiske Institut 1928
 Fædrelandet, nationalliberalt blad, 1834, 1839, 1851
 Fædrelandet, nazistisk blad, 1939
 Fægteskole 1666
 Fælledparken 1909, 1930, 1940, 1941, 1945
 Fællesnordisk rigsgadsudv. 1950
 Fængselsstraffe 1532, 1536, 1663, 1676, 1681, 1683, 1686, 1820, 1842, 1848, 1850, 1873, 1908, 1918
 Fængsler 1556, 1605, 1609, 1619, 1620, 1648, 1662, 1676, 1677, 1678, 1712, 1741, 1759, 1783, 1789, 1790, 1815, 1817, 1833, 1837, 1848, 1860, 1866, 1871, 1889, 1895, 1898, 1913, 1918, 1924, 1928
 Færdselspolitiet 1934, 1941
 Færdselsregler 1780, 1781, 1833, 1853, 1921, 1923, 1924, 1928, 1947, 1951
 Færdselssignal 1937
 Færgevæsen 1390, 1516, 1857, 1903, 1924, 1940
 Færøske handel 1602, 1662
 Fæstningens Materialgård 1740
 Fæstningsslaveri 1851
 Fæstningsværker, se Befæstning
 Fødselsstiftelsen 1750, 1782, 1910
 »Føllene« 1940
 Fønixklubben 1848
 Fønix Teatret 1938
 »Førerhunde« for blinde 1950
 Gade, N. V., 1856, 1897
 Gadebelysning, se Belysningsvæsen
 Gadefejning 1443, 1521, 1661, 1680, 1700, 1704, 1810
 Gadehandel 1869, 1906, 1920, 1921
 Gadenavnene 1377, 1818
 Gadenumre 1771, 1859, 1863, 1939
 Gadeskilte 1939
 Gadeuorden, se Optøjer
 Gadevandring 1843, 1860
 Galathea 1845, 1952
 Galehus, se Dæreliste
 Galge, se Rettersted
 Gall, dr., 1805
 Gallup Institut, Dansk, 1942
 Galopbanen 1910
 Galoscher 1851
 Galt, Peter, 1644
 Gamle Carlsberg 1847
 Gamle Dok 1739, 1918
 Gamles By, De, 1901, 1918, 1919
 Gamma 1904
 Gammelbodshavn 1377
 Gammelholm (se også Bremerholm) 1681, 1691, 1859, 1861, 1877
 Gammel Kalkbrænderi 1729
 Gammel Kloster 1725, 1934
 Gammel Kongevej 1662, 1671, 1765, 1865, 1872, 1899, 1917
 Gammel Køge Landevej 1931
 Gammel Mønt 1633, 1906
 Gammel Strand 1602, 1616, 1690, 1857, 1940
 Gammeltorv 1025, 1191, 1294, 1377, 1429, 1449, 1505, 1522, 1529, 1536, 1559, 1580, 1586, 1609, 1795, 1798, 1946
 Gammel Vartov, se Vartov
 Garçonmoden 1924
 Gardehusarerne 1762
 Gardehusarkaserner 1898, 1905
 Garden, se Livgarden
 Gardergården 1743, 1756
 Garderhøjfortet 1886
 Garnisons Kirke 1706
 Garnisons Kirkegård 1711, 1887,
 Garnisons Sygehus 1759, 1818, 1928
 Garvere 1615, 1635
 Gasbadeanlæg 1941
 Gasbelysning og Gasværker 1813, 1819, 1857, 1860, 1878, 1882, 1892, 1900, 1907
 Gasforsyning 1942
 Gas-generatorer 1939
 Gasmasker 1938, 1940
 Gassikre kældere, se Beskyttelsesrum
 Gasværkshavn, Vestre, 1897
 Gasværksvej 1927
 Gavebreve 1157, 1186, 1193, 1198, 1299
 Geddes kort 1757
 Gedserbanen 1886
 Geels Skov 1943
 Gefionspringvandet 1908
 Gehejmearkivet, se Rigsarkivet
 Gehejme-statsrådet 1660
 Geleff, Poul, 1872, 1873
 Gendamer 1885
 General-fabrik-direktionen 1782
 Generalkonsul Johan Hansens Malerisamling 1917
 General-Landets økonomi og kommerce-kollegium 1735
 General-Magasinet 1737
 General Motors 1944
 Generalstrejke 1920
 Genforeningen 1920, 1945
 Genforeningsmonumentet 1930
 Genforeningspladsen 1926
 Gentofte 1580, 1709, 1826, 1903, 1907, 1917, 1927, 1934, 1939, 1951
 Gentofte Rådhus 1903, 1936
 Gentofte Stadion 1942
 Gentofte tekniske Skole 1940
 Gentofteulykken 1897
 Geodætisk Institut 1928
 Georg I 1863
 Georg Stage 1905
 Gernersgade 1869
 Gestapo-hovedkvarter 1944, 1945
 Gethsemane Kirke 1894, 1916
 Geverfabrikker 1640, 1866
 Giftsalg 1764
 Gilder (se også Laug) 1257, 1294, 1295, 1377, 1382, 1443, 1475, 1490, 1496, 1514, 1526, 1527, 1542
 Gimle 1876
 Gjædde, Ove, 1616
 Gjethuset 1537, 1586, 1610, 1673, 1719, 1721, 1776, 1830, 1872

Emneliste

- Gjeveåen 1419
 Glacis'et 1840
 Gladsaxe 1934, 1940, 1952
 Glasfabrikation 1652, 1847
 Glostrup 1941, 1952, 1953
 Gluck 1749
 Glud & Marstrand 1943
 Glückstadt, Emil, 1923
 Glyptoteket 1882, 1888, 1897, 1900, 1906
 Glødenet 1892
 Godesberg-forhandlingerne 1938
 Godsbanegårde 1885, 1897, 1901, 1930, 1942, 1944
 Godthåb 1548
 Godthåbs Have 1866, 1946
 Godthåbskirken 1911
 Godthåbsvej 1866, 1899, 1930
 Goethe 1774
 Goldschmidt, Meier, 1941
 Golfspil 1898
 Gotfred af Ghemen 1489
 Gothersgade 1510, 1717, 1729, 1750, 1767, 1786, 1834, 1873, 1892, 1900, 1901, 1906, 1913, 1925, 1929, 1944
 Gothersgades Mølle 1692
 Gråbrødrekløster 1238, 1249, 1360, 1416, 1516, 1525, 1530
 Gråbrødretorv 1232, 1605, 1664, 1729, 1732, 1842, 1852, 1902, 1904, 1945
 Gradmålingen (se også Geodætisk Institut) 1816
 Grafiske Højskole, Den, 1943
 Grammatik, Dansk, 1658
 Grammofoner 1900
 Grams Gård 1701, 1795
 Granberg, V., 1857
 Grattistkolen 1776
 Gravco 1928
 Gravemaskiner 1891, 1928
 Gravroverier 1804
 Gregorianske kalender 1700
 Grevens fejde 1534
 Grever 1671
 Griffenfeld 1673, 1674, 1676, 1922
 Griffenfeldsgade 1706
 Groskantslerens Gård 1783
 Grosserer-Societetet 1742, 1799, 1817, 1855
 Grundejerbank, Kbhvns, 1898, 1908
 Grundejerforening, Kbhvns, 1860
 Grundlovsfester 1854, 1915, 1949
 Grundlovskampen 1839, 1840, 1842, 1845, 1848, 1849, 1866, 1885, 1894, 1915, 1939, 1953
 Grundskatten 1829
 Grundskylt 1926
 Grundtaksten 1686, 1756, 1812, 1829, 1857, 1861
 Grundtvig, N. F. S., 1810, 1824, 1825, 1836, 1839, 1868, 1883, 1932
 Grundtvigs Hus 1908, 1947
 Grundtvigskirken 1921, 1927, 1949, 1945
 Grunnet, N. P., 1855
 Grüne, J. P., 1827
 Grynmøller 1783
 Grækere 1863, 1900
 Græsk-katolske kirker 1853, 1883
 Grøndal 1319
 Grøndalsåen 1561
 Grøndalskirken 1928
 Grøndalslund Kirke 1952
 Grøndalsparken 1932
 Grønland (ved Nyboder) 1668, 1755, 1782, 1786
 Grønland og grønlandere 1605, 1724, 1953
 Grønlandsk Kompagni 1652
 Grønlandske Handels Plads 1735, 1762
 Grønlander-grupperne 1938
 Grønnegårds Havn 1556
 Grønnegade 1377
 Grønnegade, Lille, se Ny Adelgade
 Grønne områder 1938
 Grønningen 1905, 1942, 1949
 Grøntsager 1516
 Grønttorvet 1889, 1913, 1918, 1932, 1941
 Guds Legems Laug 1527
 Gudstjeneste 1567, 1577, 1640, 1685, 1757, 1783
 Guinea-kolonien 1844
 Guineisk Kompagni 1636, 1765, 1781
 Guldberg, O. Høegh, 1773, 1774, 1780, 1784
 Guldbergsgade 1901
 Guldbergs Have 1937
 Guldhornene 1639, 1802
 Guldhuset 1663, 1668, 1673, 1685, 1759, 1818
 Guldsmede 1429
 Gule Palæ 1764, 1953
 Gullaschtiden 1916
 Gummigaloescher 1851
 Gustafskirken 1911
 Gustav V 1937
 Gustav Adolf, svensk arveprins, 1947
 Gustav Adolf, svensk kronprins, 1945
 Gustmeyers Gård 1796
 Gutenberghus 1914, 1937
 Gyldendalske Boghandel 1770, 1931
 Gyldenlund 1733
 Gyldenløve, U. Fr., 1671, 1677, 1699
 Gyldenløves Bastion 1872, 1886
 Gyldenløves Gård, se Charlottenborg
 Gyldenløvesgade 1871, 1875
 Gymnastik 1799, 1801, 1805, 1830, 1904, 1923
 Gymnastikinstitut, Statens, 1923
 Gyngemosen 1943
 Gældsføngsel 1556, 1712, 1872
 Gær 1875
 Gæstegård, Kongens, 1602, 1616
 Gæster (fremmede købmænd) 1191, 1261, 1319, 1422, 1443, 1491
 Gøglere, se Forlystelser
 Gøje, Henrik, 1523
 Göteborg 1942
 Gøye, Mogens, 1526
 Haakon VII 1905, 1937, 1945
 Haakon Haakonson 1257, 1259
 Håndværkerdannelsesforeningen 1847
 Håndværkere (se også Laug) 1422, 1500, 1780, 1800, 1856
 Håndværkerforeningen 1840, 1930
 Håndværkerkollegiet 1950
 Håndværkerskole 1868
 Håndværkerstiftelsen 1837
 Håndværksafdeling, Kommunens, 1920
 Håndværksrådet 1940
 Hårpiske 1803
 Hafnia 1912
 Hafnia Hodierna 1748
 Hafnium 1921
 Hagemanns Kollegium 1907
 Hagerups Boghandel 1944
 Hakon Jarl 1808
 Hall, C. C., 1863, 1877
 Hall's statue 1890
 Hallandsås 1668, 1670
 Halmtorve 1684, 1760, 1817, 1885, 1888, 1893
 Hamborg 1854, 1900, 1923
 Hambros vaske- og badeanstalter 1865
 Hamburger Fremdenblatt 1917
 Hamlet 1813
 Hammerich, H., 1885
 Hammershus, skib, 1940
 Hamstring 1917, 1920, 1939
 Handelsbanken 1799, 1873
 Handelsforening 1890
 Handelshøjskolen 1939
 Handelskompagnier 1602, 1616, 1636, 1650, 1652, 1655, 1657, 1670, 1732, 1747, 1765, 1772, 1778, 1781, 1783, 1800, 1897, 1916
 Handelskriser, se Kriser
 Handelsmonopol, Kbhvns, 1726, 1732, 1800
 Handels- og Kontoristforeningen 1841
 Handelsskoler 1773, 1810, 1888, 1902, 1917, 1926
 Handelsspejl 1765
 »Handskæfejden« 1887
 Hanetårnet 1502, 1510, 1524, 1874

Emneliste

- Hanneken, H. von, 1943
Hans, konge, 1485, 1492, 1494, 1497
Hans Clausens Tårn 1510
Hans Egedes Kirke 1930
Hans Knudsens Plads 1953
Hans Nansens Gård 1936
Hans Tavsens Kirke 1924
Hans Tavsens Park 1908
Hansa 1912
Hansen, C. F., 1815, 1816, 1826, 1829, 1884
Hansen, Christian, 1863
Hansen, Emil Chr., 1875
Hansen, Ingeborg, 1950
Hansen, J. A., 1842
Hansen, Mathias, 1616
Hansens, A. N., Palæ 1835
Hansen's, Chr., Laboratorium 1874
Hansestæderne (se også Lübeck) 1312, 1319, 1360, 1362, 1368, 1369, 1382, 1398, 1416, 1422, 1427, 1428, 1435, 1485, 1523, 1536
Harboeske Enkefruekløster 1735
Hareskovvej 1943
Harmonien 1778
Harsdorff, C. F., 1768, 1773, 1774, 1780, 1781, 1794, 1795, 1799
Hartmann, Joh., 1776
Hartmanns, J. P. E., statue 1905
Hassagers Kollegium 1900
Hattemanufaktur 1674
Hauserplads 1517, 1838
Haven, Lambert v., 1673, 1696
Haveselskabet 1830
Haveselskabets Have 1884
Havforskningsinstitut 1937
Havfrue, Den lille, 1913
Havfrugrunden 1608, 1795
Havhesten 1916
Havneafpærringer 1941
Havnebanen 1880
Havnen 1275, 1294, 1368, 1377, 1390, 1398, 1454, 1524, 1549, 1556, 1579, 1599, 1600, 1606, 1608, 1640, 1654, 1671, 1672, 1681, 1682, 1685, 1719, 1735, 1739, 1744, 1748, 1755, 1779, 1843, 1850, 1858, 1859, 1862, 1866, 1868, 1869, 1872, 1877, 1880, 1881, 1891, 1893, 1894, 1897, 1899, 1900, 1903, 1904, 1913, 1915, 1918, 1919, 1920, 1923, 1926, 1929, 1938, 1948, 1953
Havnepolitiet 1847
Havnestrejker 1919, 1920
Haydn's »Skabelsen« 1801
Hedebo, Peder, 1920
Heerings Gård 1875
Hegelske Samling 1921
Heiberg, J. L., 1825, 1827
Heiberg, Johanne Luise, 1826
Heiberg, P. A., 1790, 1799
Heibers Motorservice 1945
Heimdalsgade 1943
Heinesen, Mogens, 1589
Hekse 1425, 1540, 1567, 1590
Helgesen, Poul, 1519, 1522, 1526, 1530
Helgoland, badeanstalt, 1885
Hellebækgård 1753
Hellerup 1897, 1927, 1934, 1936, 1938, 1953
Hellerupgård 1780
Hellerup Havn 1944
Hellerup Kirke 1900
Helleruplund Kirke 1949
Hellerup Station 1941
Helligånds Gilde 1377
Helligåndshospitalet, se Vartov
Helligåndshuset 1296, 1449, 1472, 1530, 1553, 1607, 1609, 1648, 1650, 1896, 1918
Helligånds (Helligestes) Kirke 1449, 1538, 1579, 1650, 1674, 1728, 1729, 1880, 1895, 1938, 1947, 1950
Helligdagsbestemmelser 1275, 1686, 1695, 1735, 1770, 1876, 1891, 1904, 1921
Hellige kilder 1709, 1732
Helligøjstes danske skole 1702
Helligøjststræde 1648
Hellig Kors Kirke 1890
Helligkorstræde 1729
Hellig Trefoldigheds Gilde 1443
Helmers Bastion 1886
Helsingørbanen 1897
Helsingørsvej 1630
»Hemmeligt Huse« 1443
Hemmingsen, Niels 1579
Hennings, Betty, 1879
Henrettelser 1171, 1258, 1312, 1494, 1517, 1522, 1529, 1535, 1589, 1590, 1627, 1644, 1663, 1683, 1719, 1758, 1772, 1806, 1817, 1845, 1944, 1945
Henrik Ibsens Vej 1945
Herberger 1425, 1521, 1582, 1648, 1682
Herholdt, J. D., 1819
Herkules og Løven 1709, 1773
Herkulespavillonen 1773
Herlev 1941, 1952
Herrekjolen 1850
Herrnhuter 1731
Herstedvester 1934, 1948
Hertz, Rachel, 1819
Hestedorser, se Drosker
Hestemølle, Stadsens, 1606
Hestemøllestræde 1609
»Hestene på Kong. Nyt. 1688, 1749, 1941, 1946
Hestslagteri 1808
Hestesporvogn og -omnibus (de sidste) 1915, 1917, 1936
Hestetory 1684, 1817
Hestevæddeløb 1771, 1772, 1832, 1842, 1859, 1870, 1891, 1910, 1921
Hestgarden 1661, 1756, 1792, 1866
Hetsch, G. F., 1815, 1833, 1842
Hidsinger 1716, 1733
Himmler, Heinrich, 1945
Hindhede, Mikkell, 1907
Hipo 1945
Hippodromen 1846
Hippodrommøderne 1847, 1848
Hirschsprungs Museum 1911
Historiske Meddelelser om Kbhvn. 1907
Historiske Prøvesamling 1898
Hitler, Adolf, 1933, 1942, 1944, 1945
Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse 1809
Hjemløses tog 1928
Hjemmeværnet 1948
Hjort, Ingvar, biskop, 1289
Hjorth, Søren, 1851
Hjortholmmanufakturterne 1648
Hofkonditørens Gård 1732
Hof- og stads- (tidligere borg-) retten 1682, 1771, 1805, 1919
Hofteatret 1767, 1772, 1800, 1826, 1842, 1857, 1914, 1922
Hofteholderen 1924
Holbechs Hus 1934
Holberg, Ludvig, 1717, 1719, 1722, 1747
Holbergsgade 1873
Holbergs Minde 1827
Holbergs statue 1875
Holbøll, Einer, 1948
Holck, Hans, 1706, 1759, 1765, 1769, 1770, 1771, 1772, 1776, 1778
Holgerfejden 1789
Hollandsk udstilling 1922
Hollænderbyen 1902, 1945
Hollænderdybet 1905, 1939
Hollænderne 1441, 1490, 1516, 1536, 1643, 1651, 1658, 1691
Holmen, se Arsenalø, Bremerholm, Christiansholms Ø, Døke, Nyholm og Orlogsværftet
Holmens Bro 1583, 1634, 1744, 1756, 1879, 1951
Holmensgade 1377, 1929
Holmens Kanal (fæstningsgraven) 1606, 1864, 1929
Holmens Kanal (gade) 1765, 1863, 1881, 1907, 1912
Holmens Kirke 1510, 1563, 1614, 1619, 1623, 1641, 1705, 1945, 1951
Holmens Kirkegård 1666
Holmens Skole 1628
Holmens smedie, se Ankersmedier
Holms Huse 1830
Holms Plads 1748
Holstein, U. A., 1720
Holstein-Holstenberg, L. H. C. H., 1877

Emneliste

- Holsteins Palæ i Stormgade 1687, 1827
 Holsteinske Palæ 1721, 1796
 Holt, admiral, 1945
 Holte 1936
 Homøopatisk Hospital 1913
 Hoover, Herbert, 1945
 Hornblæser, Den lille, 1940
 Hornbæk-revuen 1943
 Hornemann, J. O. E., 1848
 Horserødlejren 1941
 Hoserkræmmere 1691, 1700
 Hospitaler (se under de enkelte hospitalers navne samt under Kvæsthuset og Pesthuse)
 Hotel d'Angleterre 1795, 1873
 Hotel Bristol 1903
 Hotel du Nord 1796, 1816
 Hotel Phønix 1686
 Hotel Royal 1796
 Hovedbanegård, Kbhvns, 1847, 1864, 1904, 1911, 1917, 1934, 1935, 1938, 1945
 Hovedbrandstationen 1888, 1892
 Hovedstadens Brugsforening 1916, 1949
 Hovedstadens Forskønnelse 1842, 1885
 Hovedstadens Højskole 1942
 Hovedtegrafstationen 1923
 Hovedvagtten i Kastellet 1874
 Hovedvagtten ved Kong. Nyt. 1680, 1874
 Hovedvagtten på Nyholm 1748
 Hovedvagtsgade 1873
 Hovedvej 1937
 Howitzvej 1863
 Hude-nævnet 1939
 Hukken 1680
 Hummergade 1614, 1701
 Hunde 1769, 1801
 Hundeafgift 1815
 Hundekirkegårde 1898, 1916, 1921
 »Hurtigbusser« 1951, 1952
 Hurtigpresser 1825, 1875
 Husarkaserner 1782, 1898, 1905
 Husassistenternes Fagskole 1906
 Huslejenævn 1931, 1951
 Huslejerregulering 1812, 1916, 1939
 Husmoderalførelsen 1949
 Husmodertog 1947
 Husnumre (se også Matrikelnumre) 1614, 1771, 1859, 1863, 1927, 1939
 Husum 1685, 1918, 1924, 1928, 1938, 1939, 1948
 Husumparken 1931
 Husumvold Kirke 1948
 Husvagter 1940, 1951
 Husvilde 1795, 1814, 1820, 1822, 1916, 1921
 Hvalfangst 1602
 Hvalkogeriet »Thorshövdi« 1948
 Hvidovre 1841, 1857, 1900, 1932, 1949, 1952
 Hvidt armbind 1940
 Hvidts, L. N., buste 1879
 Hvidovre 1513, 1515, 1576, 1872, 1938
 Hvidøerbatteriet 1922
 Hvidøre Strandpark 1929
 Hvitfeldtmonumentet 1886
 Hyltebjerg Kirke 1945
 Hypotekforening 1895, 1905
 Hyskenstræde 1281
 Hærens drageballon 1918
 Hærens Elevskole 1816
 Hærens Gymnastikskole 1804
 Hærens Officersskole 1868
 Hærens og Flådens Epidemihospital 1903
 Hærens tekniske Laboratorium 1938
 Hærloven 1922
 Hærværk 1941, 1944
 Høffding, Harald, 1914
 Højbro 1342, 1454, 1502, 1634, 1744, 1879
 Højbrohus 1682, 1896
 Højbroplads 1582, 1795, 1894, 1901
 Højbrostræde 1602
 Højdevangskirken 1935
 Højestret 1661, 1794, 1854, 1864, 1884, 1885, 1919, 1923, 1933, 1945
 Høje Taastrup 1952
 Højhuse (punkthuse) 1938, 1953
 Højskoler 1856, 1872, 1891, 1926
 Højttalere 1927
 Hørsholm 1952
 Hørups statue 1908, 1937, 1945
 Høstgildet 1790
 Høvelte kaserne 1951
 Høyen, N. L., 1826
 Høyer, Axel, 1943
 Ibsen, Henrik, 1879, 1898
 Ibrstrup Slot 1609
 Identificeringsbureauet 1900
 Idræts-Forbund 1896
 Idræts huset 1914, 1932
 Idrætsparker 1911, 1924, 1926, 1927, 1928, 1929, 1953
 Ildebrande, se Brande
 Ildebrandshusene 1729, 1732
 Ildstedskat 1671, 1812
 Illegal virksomhed (blade, transport o. a.) 1941, 1942, 1943, 1948
 Illustreret Familie-Journal 1877
 Illustreret Tidende 1859
 Immaculatakirken 1905
 Immanuelskirken 1893
 Indbyggerantal, se Folketal
 Indbyrdes undervisning 1819
 Inddæmningsarbejde 1939
 Indfødsret 1776
 Indkvarteringskat 1850
 Indlemmelser, se Arealindvinding
 Indre Mission 1865, 1916
 Indtogsvisen 1790
 Indtægtsskat 1676, 1861, 1903, 1910
 Industribygningen 1872, 1932, 1938, 1939
 Industrieforeningen 1838, 1841, 1844, 1854
 Industrihavnen 1918, 1919
 Industrihuset 1944
 Industrikravteret i Gladsaxe 1934
 Industrirådet 1910, 1939
 Industriestauranten 1933
 Industri Syndikat, Dansk, 1944
 Industritælling 1897
 Industristillinger 1810, 1812, 1852, 1872, 1888
 Indvandring 1191, 1516, 1685, 1700
 Inflation, se Montvæsen
 Influenza 1889, 1918, 1944
 Information 1941
 Ingemann, B. S., 1824
 Ingemannsvej 1953
 Ingeniørforening 1892
 Ingeniørhuset 1948
 Ingeniørkaserne 1805, 1861, 1897
 Ingeniørkorpset 1684
 Inger, grevinde af Regenstien, 1838
 Ingerslevsgade 1935
 Ingrid, kronprinsesse, 1935, 1943
 Inkvisitionskommissioner 1686, 1771, 1837, 1842
 Innocens III 1198
 »Insemivering« 1947
 Institut for Metalarb. 1807
 Institut for teoretisk fysik 1921, 1944
 Integrede 1932
 Interdikt 1259
 Interimsblade 1827
 Internationale 1871, 1873
 Internat, Kommunens, 1879
 Invalideforskning 1921
 Invasioner, De allieredes, 1942, 1944
 Irgens, blikkenslager, 1813
 Isbarer 1941
 Isefjordsværket 1940
 Iselin, K., 1766
 Island 1547, 1551
 Islands Brygge 1905, 1910, 1918, 1920, 1943, 1952
 Islandsk handel 1602, 1621, 1622
 Islandsk Falk 1948
 Islevbro Vandværk 1922
 Islevgård 1944
 Islev Kirke 1950
 Isedgade 1945
 Istedloven 1945

Emneliste

- Isvinter 1929, 1947
 Italiensk opera, se Opera
- Jacob, skotsk konge, 1590
 Jacobsen, Carl, 1879, 1882, 1888, 1899, 1909, 1921
 Jacobsen, J. C., 1845, 1876, 1897
 Jacobys Allé 1953
 Jagtvej 1523, 1682, 1750, 1810, 1852, 1857, 1893, 1914, 1930, 1942, 1943
 Jaketten 1850
 Jakobsson, Tue, 1293
 Jakuscheff, general, 1945
 Jamboréen 1924
 Jammers Mínde 1685
 Japans kapitulation 1945
 Jardin, N. H., 1763, 1764, 1765
 Jarmer, fyrste, 1259
 Jarmers Gab og Tårn 1259, 1505, 1524, 1885
 Jarmersgade 1917
 Jarmers Plads 1917
 Jason 1921
 Jaurès, Jean, 1910
 Jeanne d'Arc-Institutet, se Franske Skole
 »Jeep'en« 1945
 Jehovas Vidner 1903
 Jenner, læge, 1801
 Jensen, Frederik, 1886
 Jensen, J., 1903, 1920
 Jerichau, landmand, 1849
 Jernbanegade 1881, 1885, 1940, 1945
 Jernbanehuset 1940
 Jernbanetrænet 1929, 1952
 Jernbaneulykker 1897, 1919
 Jernbaneviadukter 1895, 1896, 1900, 1909, 1912, 1913, 1917
 Jernbanevæsen 1844, 1845, 1847, 1856, 1863, 1864, 1870, 1880, 1885, 1886, 1894, 1896, 1897, 1900, 1901, 1904, 1906, 1907, 1911, 1913, 1914, 1917, 1918, 1919, 1921, 1926, 1927, 1930, 1934, 1936, 1939, 1941, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1953
 Jernpenge 1917
 Jernporten 1785, 1862
 Jernringen 1820
 Jernstøberier 1769, 1828
 Jerusalemskirken 1866, 1914
 Jesu Hjerte Kirke 1895
 Jesu Kristi Kirke 1931
 Jesus-Kirken 1891
 Jet-flyvere 1945
 Jitterbug-dansen 1940
 Johan den Milde 1329, 1341
 Johannes Døbers Kirke 1939
 Johannes halshuggelsesdag 1522
 Johansen, luftskipper, 1895
 Jomfru, den mekaniske, 1926
 Jorcks Passage 1896
 Jordebog 1377, 1582
- Jordemødre 1673
 Jordskælv 1515
 Jostys pavillon 1813
 Juel, Niels, 1683, 1685, 1881
 Juleaftensfejden 1771
 Julebasar og juleudstillinger 1841
 Julemærket 1904, 1948
 Julestuer 1735
 Juletræer 1811, 1914
 Juliane Marie 1782, 1910
 Julirevolutionen 1830
 Julius Thomsens G. 1924, 1938
 Julius Thomsens Pl. 1927, 1939
 Junge, Boye, 1783
 Juridisk eksamen 1736
 Juristmøder 1872
 Justervæsen 1828
 Justitsministeriets Propaganda-udvalg 1941
 »Jutlandia« 1951
 Jyllingevej 1949
 Jægersborg 1609, 1927, 1936, 1938
 Jægersborg Allé 1720, 1829
 Jægersborg Dyrehave, se Dyrehaven
 Jægersborg Kirke 1941
 Jægersborg Strandhave 1943
 Jødefejder 1813, 1819
 Jøder 1651, 1657, 1684, 1688, 1694, 1743, 1788, 1805, 1810, 1813, 1814, 1819, 1833, 1850, 1884, 1933, 1943, 1945
- Kaas, Niels, 1576, 1594
 Kadetakademier 1701, 1703, 1713, 1720, 1767, 1788, 1861, 1918
 Kaffe 1665, 1842, 1917, 1918, 1939, 1941, 1945, 1952
 Kaffeuse 1722
 Kaffeovne 1907
 Kagsmosen 1939
 Kagstrykning 1443, 1723, 1761, 1866
 Kakao 1941
 Kalentegildet 1496
 Kalkbrænderi, Gl., 1729
 Kalkbrænderifortet 1882
 Kalkbrænderihavnen 1893, 1953
 Kalundborg 1582
 Kalvebod Brygge 1901, 1902, 1920
 Kalveboderne, se Frederiksholm
 Kalvebod Strand 1562, 1642, 1662, 1665, 1667, 1871, 1872, 1900, 1938, 1939, 1952
 Kalvehaven 1621
 Kammermusikforeningen 1868
 Kampmann, Hack, 1924
 Kancellibygningen 1648, 1714, 1721, 1785
 Kancelliet 1660
 Kanneworffs Hus 1791
 Kanniker 1209, 1250, 1416
 Kanoner 1428
 Kanonstøberi 1510, 1601, se også Gjethus
- Kanslergadeforliget 1933
 Kapel, Det kgl., 1522, 1579, 1590, 1634, 1770, 1787, 1795, 1817
 Kapelvej 1889
 Kaplerkrig 1602, 1756, 1794, 1798, 1807
 Kapernaums Kirken 1895
 Kapitlet 1209, 1313, 1377
 Kapitulationer 1945
 Karantænestation 1710, 1943
 Karmeliter 1519, 1589
 Karnapper 1683
 Karréværnsordning 1951
 Karosser 1660
 Karossekab 1680
 Kartoffler 1770, 1939, 1940, 1944, 1945, 1947
 Kaserner 1664, 1756, 1763, 1771, 1786, 1792, 1802, 1805, 1836, 1861, 1891, 1897, 1898, 1905, 1910, 1945, 1951
 Kassekontrol-Apparater 1893
 Kastellet 1606, 1626, 1662, 1663, 1664, 1676, 1681, 1704, 1721, 1725, 1743, 1756, 1806, 1847, 1853, 1867, 1874, 1882, 1894, 1895, 1902, 1918, 1940, 1945
 Kastelvej 1836, 1858, 1950
 Kastрупfortet 1888, 1922, 1933
 Kastруп Glasværk 1847
 Kastруп Kirke 1884
 Kastруп Lufthavn 1925, 1932, 1936, 1939, 1940, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949
 Katharina II 1762
 Katolikker (efter reformationen) 1766, 1842, 1856, 1873, 1887, 1892, 1905, 1938, 1953
 Katolsk-apostolisk Kirke 1871
 Katrinedals skole 1934
 Kattesundet 1729
 Katuntrykkeri 1766
 Kaupisch, general, 1940
 KB-Hallen 1938, 1944, 1952
 Kehlet, Chr., 1841
 Kehlets Varieté 1877, 1897
 Kellerske anstalter 1865
 Kemiske Laboratorier 1668, 1759, 1788, 1857, 1859, 1892
 Kemisk tøjrænsning 1871
 Keperock, grønlander, 1724
 K.F.U.K. 1883
 K.F.U.M. 1878, 1900
 K.F.U.M.-Parken 1927
 K.F.U.M.s Seminarium 1953
 Kiel 1780, 1814, 1848, 1856
 Kieler Pakhus 1780
 Kierkegaard, Søren, 1843, 1918
 Killegerich, Ole, 1942
 Kildevældsgade 1892
 Kildevældskirken 1932
 Kildevældsparken 1927
 Kilometersten 1910, 1925
 Kinesiske pavillon 1800
 Kinesiske thorn 1900
 Kingo, Thomas, 1681, 1683, 1699

Emneliste

- Kingoskirken 1910
 Kinoorgel 1938
 Kinopalæet 1918, 1931, 1944
 Kiosker 1866
 Kirkefondet 1896
 Kirkegårde 1209, 1232, 1295, 1416, 1517, 1546, 1666, 1694, 1711, 1760, 1790, 1804, 1805, 1845, 1851, 1853, 1863, 1870, 1884, 1887, 1892, 1898, 1903, 1907, 1921, 1929
 Kirkens genmæle 1825
 Kirkeskoler 1702, 1853, 1953
 Kirketavle 1878
 Kirsten Pils Kilde 1732
 Kirurger (barberer og skarprettere) 1501, 1579, 1585, 1838
 Kirurgisk Akademi 1785, 1842
 Kirurgisk eksamen 1736, 1838
 Kisten 1866
 Kjærbølling, Niels, 1859
 Klamer, tøjmaker, 1852
 Klampenborg (se også Dyrehaven) 1845, 1863, 1868, 1897, 1904, 1910, 1934, 1935, 1951
 Klareboderne 1497, 1770
 Klasselotteriet 1753
 Klassicistisk stil 1764, 1800
 Klaverer 1761, 1809
 Klemenstræderne 1729
 Klement, Skipper, 1525
 Klempeke Handelsskole 1810
 Klerkegade 1862, 1932
 Klingenberg, Poul, 1653
 Klint, P. V. Jensen, 1940
 Kloaker 1853, 1859, 1860, 1865, 1897, 1901, 1945
 Klodshans 1899
 Klokkeslet 1927
 Klokkespil 1928, 1932, 1947
 Klopstock 1751
 Klosetter 1443, 1788, 1849, 1853, 1885, 1894, 1906
 Klostergården 1922
 Klosterkirken 1914
 Klosterstræde 1525, 1744
 Klostre (katolske) 1238, 1472, 1497, 1519, 1529, 1530, 1914
 Klubtiden 1772, 1780, 1819
 Kludeindsamling 1943
 Klædefabrikation 1560, 1592, 1607, 1653, 1676, 1685, 1691, 1699, 1719, 1741, 1780, 1818
 Klædekræmmernes skrå 1415
 Kløvermarken 1857, 1928, 1945
 Kløvermarksvej 1901, 1910, 1912
 Knabrostræde 1729, 1733
 »Knallerter« 1947
 Knardrup 1546
 Kniplingemanufaktur 1682
 Knippelsbro 1556, 1618, 1671, 1717, 1869, 1909, 1934, 1937
 Knippelsbrogade 1943
 Knud den Store 1025
 Knudsen, H. C., 1809
 Knudsens, Lauritz, mek. Etabl. 1943
 Knytlingasaga 1043
 Knæbenklæder 1766
 Kobberstiksamling 1831, 1843
 Kobbretaget på Christiansborg 1938
 Koføeds Skole 1928, 1943
 Koholderi 1907
 Koks 1860, 1940
 Kolberger Heide 1644
 Kolera 1853
 Kolonihaver 1887, 1908
 Kolonihave-Skolen 1944
 Komedier, se Teatervæsen
 Kommandantboligen 1725
 Kommercecollegiet 1670, 1704, 1735, 1782
 Kommunalforfatning (se også Stadsret og Privilegier) 1840, 1857, 1908
 Kommunebiblioteker 1650, 1885, 1887, 1913, 1917, 1918, 1949
 Kommunehospitalet 1863, 1944
 Kommunelån 1760
 Kommunens Administrationsbygning 1913
 Kommunens afd. for bygningsvedligeholdelse 1920
 Kommunens frikoncerter 1899
 Kommuneskoler 1640, 1761, 1772, 1844, 1847, 1861, 1875, 1879, 1921, 1934, 1937
 Kommuner 1918, 1926, 1932, 1941, 1945, 1946
 Kommunitet 1569, 1736
 Kommunitetsbygningen 1731
 Kompagnier, se Danske og Tyse K. samt Handelsselskaber
 Kompagnistræde 1443, 1947
 Koncentrationslejr 1943, 1944, 1945, 1947, 1950
 Koncerter 1727, 1751, 1776, 1801, 1819, 1820, 1839, 1840, 1841, 1845, 1856, 1888, 1894, 1899
 Koncertpalæet 1753, 1888
 Koncertsal, Tivolis, 1845, 1902
 Konfirmation 1736, 1915
 Kong Christian den roendes Fond 1940
 Kongedybet 1939
 Kongekroninger 1449, 1596
 Kongelige ..., se næste ord i navnet
 Kongeloven 1665
 Kongelunden 1818, 1943
 Kongelunds batteriet 1909
 Kongen af Danmark, hotel, 1869
 Kongens Bryghus 1454, 1562, 1606, 1632, 1659, 1767
 Kongens Enghave 1885, 1900
 Kongens Gæstgivergård 1602
 Kongens Have på Bremerholm 1610, 1611
 Kongens Have, se Rosenborg
 Kongens Klub 1775
 Kongens Livjægerkorps 1801, 1807, 1870, 1885, 1937
 Kongens Nytorv 1668, 1670, 1680, 1683, 1684, 1685, 1688, 1700, 1719, 1748, 1749, 1772, 1774, 1791, 1795, 1796, 1807, 1872, 1874, 1892, 1897, 1912, 1916, 1920, 1923, 1941, 1946, 1947
 Kongeporten i Kastellet 1663
 Kongeporten ved Gøttersgade 1901
 Kongeskib 1932, 1935
 Kongevejen til Frederiksborg 1629
 Kongevejen til Roskilde 1641
 Kongsgården Havn 1167, 1186
 Konkurslov 1872
 Konservativ Vælgerforening 1881
 Konservatorier, se Musikkonserverier
 Konsistoriebygningen 1728
 Konstitutionel bevægelse, se Grundlovs kampen
 Konsumtionen 1650, 1660, 1781, 1852
 Konventhuset 1630
 Konvojering 1798
 Konvolutter 1844
 Kooperative foretagender (arbejdernes) 1886
 Kopper (se også Vaccination) 1759, 1770
 Koratoff, general, 1945
 Koreakfirgen 1951
 Korn-nævnet 1939
 Korsets ophøjselsesdag 1209
 Korsettet 1924
 Korsørbanen 1856
 Kort over Kbhvn. 1598, 1674, 1757
 Kosmetik 1924
 Kosmorama 1904
 Krag, Jens, 1294, 1295, 1296, 1299
 Krag, Otte, 1660
 Krak, Ove, 1923
 Krak, T., 1862
 Kraks Blaa Bog 1910, 1946
 Kraks Legat 1923
 Kraks Lomme-Vejviser 1911
 Kraks Vejviser 1862, 1923
 Kramp, Lasenius, 1837, 1840, 1847
 Kranen på Nyholm 1749, 1904
 Kreditkassen for Husejere 1797
 Kredittoplag 1793, 1797
 Krematorier 1886, 1908, 1913, 1929, 1931, 1936
 Krenchel, Ejnar, 1943
 Kricketspil 1868
 Kridtpibefabrik 1672
 Krieger, A. F., 1877
 Krieger, J. C., 1729, 1733, 1734

Emneliste

- Krigsbegivenheder i og ved København 1025, 1043, 1167, 1171, 1245, 1249, 1257, 1259, 1289, 1295, 1312, 1341, 1342, 1362, 1368, 1398, 1427, 1428, 1435, 1521, 1523, 1534, 1535, 1625, 1643, 1644, 1657, 1658, 1659, 1660, 1700, 1713, 1716, 1756, 1762, 1794, 1798, 1800, 1801, 1807, 1848, 1849, 1889, 1914 ff., 1940 ff.
- Krigserklæringer 1939
- Krigsforsikring 1939
- Kriminalmuseet 1904
- Kriminalretten 1845, 1870, 1919
- Krindsen 1749, 1916
- Kringelen (»Byens Tårn«) 1289, 1343, 1873
- Krinoliner 1720, 1855
- Kriser 1783, 1799, 1813, 1857, 1908, 1917, 1922, 1925, 1931
- Kristeligt Dagblad 1896
- Kristeligt Studenter-Settlement 1911
- Kristen Bernikow Stræde 1377
- Kristianigade 1948
- Kristkirken 1900
- Kristuskirken 1867
- »Kritisk Revy« 1926
- Krogebjergparken 1941
- Kroneløbsbassin 1915
- Kronologiske Samling 1854
- Kronprinsensgade 1727, 1783
- Kronprinsessegade 1663, 1800, 1805, 1901, 1932
- Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Louises Stiftelse 1900
- Krudtfabrikation 1510, 1550, 1552, 1562, 1595, 1662, 1664, 1669
- Kruse, Vibeke, 1644, 1648
- Krydsordsmanien 1924
- Kryolitfabrik 1859
- Krystalgade 1377, 1600, 1778, 1818, 1833, 1870, 1945
- Kræftforskningsinstitutet 1932
- Kræftforskningslaboratoriet 1949
- Kræmmerlaug 1559, 1651
- Krøyers Plads 1735, 1762
- Kugleposten 1830
- Kul (som brændsel) 1850
- Kulimportbureauet 1915
- Kultorget 1478, 1729, 1847, 1916
- Kunsthakademiet 1754, 1815, 1818, 1826
- Kunstforeningen 1825
- Kunst for Varer 1924
- Kunsthåndværk 1815
- Kunstig befrugtning 1947
- Kunstige tænder 1844
- Kunsthindustriemuseet 1890, 1916, 1926, 1932
- Kunstkammeret 1651, 1655, 1673, 1802, 1821, 1824, 1866
- Kunstmuseet (det tidligere kunstkammer) 1821, 1824, 1844, 1866 (se også Statens museum for kunst)
- Kunstnerhjemmet 1878
- Kunstnersamfund, Det lovlige, 1701
- Kunstudstillinger 1769, 1807, 1872, 1883, 1888, 1891, 1897, 1914
- Kunzen, FL/E, 1789, 1795, 1798, 1817
- Kurantbanken 1757, 1762, 1773, 1795, 1791, 1812, 1913
- Kursnotering 1823, 1838, 1915, 1918, 1919, 1939, 1944
- Kvindefængsler (se også Børnehuset) 1866, 1895, 1918, 1928
- Kvinderegensen 1932
- Kvindernes Bygning 1936
- Kvindesagen 1778, 1805, 1850, 1858, 1861, 1871, 1872, 1875, 1879, 1880, 1886, 1888, 1889, 1909, 1911, 1915, 1918, 1920, 1924, 1951
- Kvintus 1685
- Kvægtorv (se også Slagterboder og Trommesalen samt Købbyen) 1671, 1870, 1879, 1888, 1901, 1910
- Kvæsthusbroen 1850, 1877
- Kvæsthuse 1618, 1658, 1673, 1684, 1710, 1777, 1867
- Kvæsthusgade 1684, 1688, 1867
- Kystartilleribataljonen 1932
- Kystbanen 1897, 1917
- Kædehandel 1917
- Kædeordenen 1811, 1829
- Kæmmere 1581
- Kærlighed uden strømper 1773
- Kætterforfølgelser 1533, 1553, 1576, 1579, 1591, 1597, 1671, 1839
- Købekort 1943, 1944
- København, dagblad, 1889, 1946
- København, skoleskib, 1929
- Kjøbenhavns flyvende Post 1827
- Kjøbenhavnske Post-Rytter 1698
- Kjøbenhavnsposten 1827
- Københavns Slot, se Slottet og Christiansborg
- Købestævne 1925
- Købmagergade (se også Bjørnebrogade) 1408, 1580, 1727, 1736, 1780, 1783, 1813, 1817, 1828, 1843, 1890, 1917, 1923
- Købmandsgilde, Det store, 1651
- Købmandsskoler 1902, 1927
- Kødbyen 1932, 1934
- Kodløse dag 1941
- Kødmangerboder 1400, 1405
- Kod- og mælkekontrol 1886
- Kødsalg (se også Slagterboder) 1860
- Kødstakten 1621, 1826
- Køge Barfred 1524
- Køkkener, elektr., 1929
- Køleanlæg, elektr., 1926, 1928
- Kønssygdomme 1509, 1516, 1665, 1773, 1944, 1948
- Kørselsafdeling, Kommunens, 1916
- Lånebank, Kbhvns private, 1854, 1920, 1922
- Låne- og Diskontobank, Kbhvns, 1895, 1919
- Laboratorier 1668, 1683, 1857, 1859, 1875, 1883, 1884, 1886, 1890, 1892, 1896, 1897, 1921
- Ladbroen 1275, 1294, 1377, 1524, 1597
- Ladegårde 1298, 1548, 1610, 1619, 1710, 1711, 1733, 1751, 1765, 1769, 1822, 1833, 1839, 1908, 1930
- Ladegårdsåen 1419, 1621, 1812, 1897, 1942
- Ladegårdsmarken 1651, 1677, 1924
- Lagkagehuse 1928
- Lamoureux, A. C., 1688
- Lepeux 1863
- Landbefæstningen, se Befæstning
- Landbohøjskolen, se Veterinær Landbrug i Kbhv. (se også Ladegårde) 1185, 1254, 1299, 1621
- Landbrugernes Sammenslutning (L.S.) 1935
- Landbrugskrise 1931
- Landbrugslotteriet 1907
- Landbrugsmuseet 1916
- Landbrugsudstilling 1938
- Landemøde 1923
- Landemærket 1377, 1408, 1730, 1817
- Landvejsbomme 1915
- Landvejslokomotiv 1862
- Landhusholdningselskab, Det kgl., 1769
- Landkadetakademiet 1713, 1720, 1767, 1788, 1861
- Landliggerne 1747, 1801
- Landmandsbanken 1795, 1871, 1921, 1922, 1923, 1926, 1928
- Land og Folk 1934, 1941
- Landsarkivet 1893
- Landsforvisningsstraf 1799, 1800, 1827
- Landsknægte 1555
- Landsoldaten 1899
- Landsloveret 1805, 1919
- Landstinget, se Rigsdagen
- Lange, Philip de, 1732, 1733, 1738, 1749
- Langebro 1662, 1690, 1806, 1825, 1876, 1885, 1902, 1903, 1930, 1945, 1949, 1953
- Langebrogade 1943
- Langelinie 1848, 1886, 1894, 1903, 1913, 1917, 1928, 1940, 1945, 1951

Emneliste

- Langeliniekajen 1935
 Langeliniepavillon 1885, 1903
 Langvadsdam 1561
 Larsen, Aksel, 1942
 Larslejsstræde 1874
 Latsringruber 1849, 1885
 Laug (se også Gilder) 1403,
 1415, 1422, 1429, 1434, 1451,
 1460, 1478, 1501, 1512, 1515,
 1525, 1526, 1549, 1550, 1554,
 1564, 1570, 1571, 1572, 1600,
 1613, 1622, 1623, 1634, 1651,
 1682, 1737, 1780, 1788, 1794,
 1800, 1817, 1840, 1857, 1862
 Laurierhuset 1721, 1786
 Laurits Andersens Fond 1931
 Lavendelstræde 1609
 Lawn-tennispl. 1884
 Laxegade 1614, 1826
 Laxmand, Poul, 1502
 Leda med svanen 1608, 1795
 Legitimationskort 1944
 Lehmann, dr. phil., 1811
 Lehmann, Orla, 1839, 1842,
 1848
 Lehns, Abraham, Gård, 1703
 Lejebiblioteker 1725
 Lejeforeninger 1917
 Lejermålsbøger 1812
 Lejre-vandværket 1937
 Lejrpladsen ved Vestenceinten
 1950
 Lejrsportsstævne, Internatio-
 nalt, 1953
 Le-manufaktur 1628
 Lenin, Vladimir, 1910
 Lensmanden (slotsherren) 1575
 Lerches Gård 1741
 Lergravsparken 1905
 Lersøen 1619
 Lersøparken 1911
 Levende billeder, se Biograf-
 teatre og Filmsoptagelser
 Leverrim 1689
 L'hombre-spil 1676, 1909
 Liberale Vælgerforening 1883
 Liebe, C. J. O., 1920
 Ligbrænding 1881, 1886, 1892,
 1893, 1907, 1913
 Ligbæring 1682, 1711, 1714,
 1792, 1860
 Ligmingskat 1850, 1903
 Ligvogne 1710, 1711, 1782
 Lillebiler 1946
 Lillebæltbroen 1935
 Lille Færgestræde 1795
 Lille Kongensgade 1651, 1881,
 1932, 1947
 Lille Kbhvn., Det, 1795, 1820,
 1869
 Limsyderi 1694, 1808
 Lind, Jenny, 1843
 Lindberg, Charles, 1933
 Lindencrones Palæ 1751
 Lindevang Kirke 1930
 Lindevangshjemmet 1877
 Lindholm, ø, 1931
 Linedansere 1586, 1772, 1802,
 1827
- »Linie-Buh« 1938
 Linnedindustri 1607
 Linnegade 1546
 Listerske antiseptik 1868
 Liszt, Franz, 1841
 Litografier 1812
 Livgarden til fods 1658, 1721,
 1771, 1786, 1932, 1943, 1945
 Livgarden til hest 1661, 1756,
 1866
 Livjægerkorps 1801, 1807, 1870,
 1885, 1937
 Livsforsikring 1747, 1842
 Locken, Friedrich von, marsk,
 1342
 Lockouter 1885, 1899, 1919,
 1921, 1922, 1925
 Lods- og karantænestationen
 1943
 Lodsvæsen 1798
 Lohengrin 1870
 Lommelamper 1941
 Lommelagskib 1936
 Loppertov 1857
 Lorry 1897, 1945
 Lotterier 1719, 1753, 1771,
 1851, 1887, 1907
 Louise, dronning, 1938
 L.S.-bevægelsen 1935
 Lucie Mølle 1872, 1886
 Luftalarm 1940, 1942, 1944
 Luftangreb 1943, 1945
 Luftballoner, se Ballonfart
 Luftbeskyttelsesforanstaltninger
 1937, 1938, 1939, 1940, 1941,
 1943, 1944, 1945, 1950, 1951
 Luftfart, se Flyvemaskiner etc.
 Luftfartselskaber 1918, 1947
 Luftforsvarskorps 1937
 Lufthavnen, se Kastrop Luft-
 havn
 Luftledninger til sporveje 1899
 Luftpost 1923, 1936
 Lufttringe til cykler 1890
 Luftværnsforening 1934
 Luftværnssirener 1939, 1940,
 1950
 Lukningsbestemmelser 1940 ff.
 Luksusforanstaltninger, se
 Overdådighed
 Luksusøl 1940
 Lumbye, H. C., 1840, 1843,
 1845
 Lunde, P. F., 1847
 Lundebyens Gård 1629, 1826
 Lundeby Kirke 1938
 Lundebyhuset 1580, 1839
 Lundebyhøjgård 1951
 Lurblæsesøjlen 1914
 Lurblæsning 1925
 Lutherkirken 1918
 Lübeck og Lübeckerne 1249,
 1362, 1427, 1521, 1533, 1536,
 1587, 1627
 Lygter, se Belysningsvæsen
 Lynetten 1767, 1922
 Lyngby 1640, 1751, 1826, 1841,
 1863, 1901, 1916, 1938, 1941,
 1953
- Lyngbyfortet 1887
 Lyngby Rådhus 1941
 Lyngby Radio 1922, 1923
 Lyngbyvej 1769, 1783, 1885,
 1891
 Lyng, Augo, 1953
 Lyng, Frederik, 1953
 Lyntog 1935, 1949
 Lyskovgade 1947
 Lysaviser 1924, 1926, 1935
 Lysinstitut, Finsens, 1896, 1901
 Lyskurve 1928
 Lysreklamer 1916, 1920, 1948
 Lystbådehavn 1893, 1938, 1943
 Lystrup, Hans, firma, 1945
 Lystsejlsads 1940
 Læder- og skotøjstruten 1918,
 1921
 Læderstræde 1275, 1602, 1743,
 1746, 1922, 1947
 Lægeforeningens Boliger 1854,
 1878
 Læger 1307, 1501, 1516, 1543,
 1644, 1668, 1736, 1838, 1868,
 1884, 1889, 1893
 Lærerhøjskole, Danmarks, 1856,
 1947
 Lærlinge-plejehjem 1882, 1904
 Lærredsboder 1880
 Lærredsfabrik 1674
 Læseselskab Athenæum 1824
 Løbbehjulsløb 1933
 Løngangen 1606, 1662
 Løngangstræde 1419, 1606,
 1677
 Lønregulering, automatisk,
 1918
 Lørups Ridehus 1891
- Mål og vægt 1281, 1683, 1828,
 1907
 Mackadamisering 1769
 Madsen (»Bananen«) 1931
 Madsen, V. H. O., 1900
 Magasin du Nord 1796, 1873,
 1894, 1913, 1932
 Magasins Torv 1932
 Magdalenehjemmet 1877
 Magdalene Sibylle 1634
 Magistrat, Frbg., 1919
 Magistrat, Gentofte, 1934
 Magistrat, Kbhvn., 1254, 1274,
 1281, 1289, 1350, 1422, 1443,
 1492, 1526, 1530, 1531, 1533,
 1535, 1539, 1547, 1548, 1551,
 1573, 1575, 1578, 1581, 1624,
 1640, 1661, 1663, 1747, 1771,
 1795, 1800, 1817, 1840, 1848,
 1857, 1903, 1917, 1920, 1937,
 1938, 1939, 1940, 1944, 1945,
 1946, 1947, 1948, 1953
 Magistratsmændene 1681, 1847
 Maglekildevej 1945
 Magnus den Gode 1043
 Magnus Sneek 1342, 1343
 Magstræde 1524, 1630
 Majdemonstrationer 1890
 Majstetsforærmelse 1885

Emneliste

- Majsen i Frihavnen 1897
 Maksimalpriser, se Prisregulering
 Malerisamlinger (se også Glyptoteket) 1804, 1824, 1896, 1911, 1917
 Maleriudstillinger, se Kunst-udstillinger
 Malerlaug 1622
 Malerskole, Zahrtmanns, 1885
 Malling, P., 1836
 Malling-Hansen 1870
 Malmø 1828, 1895, 1910, 1940
 Malmogade 1894
 Manchesterfabrikker 1776, 1780
 Mandskvartetter 1819
 Mandtalslister 1816
 Mannequinopvisning 1913
 Manufakturer, se Merkantilisme samt de enkelte industrier (Klæde, Krudt, Leer, Sæbe o.s.v.)
 Margarine 1885, 1936, 1950
 Margrete, dronning, 1363, 1375, 1376, 1398,
 Margrethe, prinsesse, 1940
 Maria Feodorowna 1883
 Mariakirken 1909
 Marie, prinsesse, 1212
 Mariebjerg Kirkegård 1936
 Mariendalskirken 1908
 Marienlyst 1856
 Marinehospitalet 1915, 1928
 Mariae Gilde 1377
 Marmorbroen 1739, 1744
 Marmorarkjen 1943
 Marmorkirken (Frederikskirken) 1749, 1874, 1877, 1883, 1894
 Marshall-hjælpen 1948
 Marskalsgården 1732, 1780
 Marslev 1939
 Marsvin, Ellen, 1602
 Martinskirken 1877
 Maskebal 1772
 Maskerader 1684, 1719, 1722, 1735, 1772, 1803
 Maskinfabrikker 1843
 Maskinskole 1943
 Masnedssundbanen 1870
 Massmannske Søndagsskoler 1800
 Mastekranen 1749, 1904
 Matematisk-naturvidenskabelige fakultet 1850
 Materialgårde 1664, 1740, 1771
 Matrikelnumre 1686, 1756, 1771, 1807
 Maximilian I 1516
 Meddomsmænd 1937
 Medicin-nævnet 1939
 Medicinsk eksamen 1838
 Medicinsk-historisk Museum 1907
 Medicinsk Selskab 1772
 Meldahl, F., 1858, 1894
 Mellemførtet 1863, 1922
 Melloni, Anna Rasmussen, 1945
 Mel- og brødnævnet 1939
 Menighedsplejer 1877
 Mercurius, Den danske, 1666
 Merkantilisme 1620, 1625, 1651, 1670, 1680, 1681, 1685, 1699, 1717, 1735, 1737, 1741, 1753, 1762, 1774, 1784, 1797 m. fl. st.
 Messiaskirken 1926
 Mester Jakel 1795
 Metalindsamling 1951
 Meteorologisk institut 1872, 1874, 1904, 1949
 Metodistkirker 1858, 1866, 1914
 Metriske system 1907
 Metropol, hotel, 1901
 Metropolitanaskolen 1209, 1816, 1938
 Meyn, Peter, 1785, 1800
 Michaelsen, Joseph, 1859
 Michelbecker, Vigant, 1685
 Middelgrunden 1533, 1895
 Middelsøltid 1894
 Mikkel Vibes Gård 1636
 Mikkelsen, Hans, 1517, 1522
 Milepæle 1910
 Militære mønstringer 1679, 1935
 Militærhospitalet 1903, 1928, 1934
 Militær højskole 1830, 1868
 Militærmusik 1932, 1941
 Militær opvisning 1935
 Mindehøjen i Søndermarken 1925
 Mindekors 1945, 1946
 Mindelunden i Ryvangen 1945, 1946, 1950
 Minebøsser 1920
 Mineralogisk museum 1769, 1892, 1905
 Mineudlægning 1914, 1939
 Mingotti 1747
 Ministerierens Pressesekretær 1940
 Missionærer 1714
 Modstandsbevægelsen, se Frihedskæmperne, Illegal virksomhed og Sabotage
 Mokka, café, 1943
 Moltkes Palæ 1699, 1760, 1765, 1804, 1930
 Moltkeske Malerisamling 1804, 1878
 Monradske Kursus 1856
 Montaigne, René, 1722
 Montesquieu 1755
 Montessori, Maria, 1937
 Montessorikongres 1937
 Montessoriselskab 1917
 Montgomery, feltmarskal, 1945, 1946
 Montmartre 1949
 Moore, Grace, 1947
 Morgenbladet 1873
 Morgenbladet (fh. København) 1889
 Morgenposten 1842
 Moralsk Oprustning 1935
 Morgenridetur, Kongens, 1941, 1942
 Mormonnenigheden 1931
 Mors dag 1928
 Morskabsteatre 1802, 1817, 1834, 1857, 1873
 Mosaisk Trossamfund, se Jøder
 Mosaiske Kirkegårde 1694, 1884
 Motorfærgning 1903
 Motorløb 1947
 Motorrommibusser 1913
 Motortog 1926
 Mortmanns Plads 1695
 Mozart, W. A., 1798, 1807
 Mozartsvej 1930
 Muddermaskine 1654
 Mundeling, Cyril, 1937
 Munk, Jens, 1619
 Munk, Kaj, 1944, 1945
 Munke, se Kloster
 Murerlaug 1623
 Musikbyen 1930
 Musikfester 1888
 Musikhistorisk Museum 1898
 Musikkonserverier 1827, 1867, 1905, 1949
 Musikliv, se Kapel, Koncerter, Opera og Stadsmusikanter
 Musikelskaber 1744
 »Muslingskallen« 1944, 1947
 Mussolini, Benito, 1945
 Mühlensteth, apoteker, 1783
 Mylius-Erichsen 1912
 Müller, Henrik, 1640, 1645, 1648
 Müller's, J. P., System 1904
 Müller, S. C., 1853
 München-forhandlingerne 1938
 Münster, J. P., 1811
 Mytteri 1683
 Mægler 1808
 Mælkeforsyning, Kbhvns, 1878, 1941, 1942, 1943
 Mælkekontrol 1886
 Møbelmagasin, Det kgl., 1777
 Mødrehjælpen 1952
 Mølleåen 1618, 1628, 1648, 1660, 1662
 Møllegade 1862
 Møllegraven 1419, 1606, 1677
 Møllekonsumtionen 1781
 Møller, J. Christmas, 1942
 Møller, Poul M., 1826
 Mønsted-Hallen 1943
 Mønsterpladsen 1730, 1749
 Mønstringer 1679
 Mønten (bygninger) 1489, 1529, 1541, 1570, 1575, 1623, 1633, 1749, 1873, 1923
 Møntergade 1906
 Møntvæsen 1489, 1513, 1564, 1736, 1757, 1791, 1809, 1812, 1813, 1838, 1845, 1875, 1900, 1914, 1916, 1917, 1919, 1920,

Emneliste

- 1924, 1925, 1926, 1927, 1931, 1941, 1945, 1952
 Mørklægning 1808, 1939, 1940, 1941
 Mørklægningsulykker 1941
 Møstings Gård 1801
- Naboløs 1579
 Nachtgall, F., 1799
 Nansen, Fridtjof, 1887
 Nansen, Hans, 1660
 Nansensgade 1873
 Natbevillinger 1926
 Nathanaels Kirke 1899
 National (se også Scala) 1880, 1881, 1930
 Nationalbanken 1818, 1845, 1870, 1914, 1916, 1919, 1922, 1927, 1931, 1932, 1945
 Nationalhistorisk Museum 1878
 Nationalliberale 1834, 1849, 1863
 Nationalmuseet 1652, 1685, 1841, 1851, 1892, 1925, 1929, 1935, 1938
 National-Scala 1931
 Nationaltidende 1876, 1931
 Natmanden 1516, 1671, 1685, 1783
 Natrenovation 1849, 1885, 1906
 Natsporvogne og -omnibusser, se Omnibusser og Sporveje
 Nattevagt 1901
 Naturalie- og husholdningskabinetet 1759
 Naturforskermede 1840
 Naturlærers udbredelse 1824
 Natvægtene, se Vægtene
 Navigationsskoler 1619, 1647, 1701, 1865
 Navneforandring 1904
 Nazarethkirken 1904
 Nazisme og nazister 1932, 1934, 1937, 1938, 1939, 1940
 Negerslaveriet, se Slavehandel
 Nelson, lord, 1801
 Neolys 1948
 Neptunus, batteri, 1681
 Nervø, Alfred, 1910
 Neumann, Gerda, 1947
 Neutralitetserklæringer 1914, 1939
 Neutralitetsforbund 1800, 1801
 Neutralitetsmalede skibe 1915
 Neutralitetsværnet 1914, 1918
 Niels Brocks Handelsskole 1888
 Nielsen, Carl, 1939
 Nielsens, Ejnar, mosaik, 1936
 Niels Hemmingsens Gade 1729, 1880, 1936
 Niels Steensens Hospital 1932
 Nielsøn, Anders, 1494
 Nikolaj Kirke, se Sankt N.
 Ni-mands-udvalget 1940
 Nimb 1908, 1913, 1943
 Nobelprisen 1921
 Nordafrika-invasionen 1942
 Nordbanegården 1864, 1921
 Nordbanen 1863, 1864, 1921
 Norden, forening, 1919
 Nordhavn, station, 1934
 Nordhavnsværftet 1943
 Nordisk Bank 1921
 Nordisk Films-Kompagni 1905, 1944
 Nordisk Kollegium 1942
 Nordisk Kunststilling 1949
 Nordisk pasfrihed 1952
 Nordisk Råd 1953
 Nordiske Forlag, Det, 1895
 Nordre Birk 1819
 Nordre Fasanvej 1863, 1903
 Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs Akts. 1927, 1940, 1953
 Nordwerk A/S 1943
 »Norge takker Danmark«, monument, 1949
 Norgeshjælp 1945
 Norges Hus 1933
 Norgesporten 1663, 1853
 Normalarbejdsdag 1890, 1919
 Norske rigsarkiv 1939
 Norske Selskab 1772
 Norske Sømandskirke, Den, 1952
 Notarius publicus 1634
 Nulpunkt-sten 1925
 Ny Adelgade (Lille Grønne- gade) 1680, 1721, 1722
 Ny Amager 1651
 Nyboder 1606, 1630, 1631, 1641, 1779, 1786, 1854, 1862, 1900, 1932
 Nyboders Mindestuer 1931
 Nyborg, Jens, 1341
 Nybrogade 1645, 1684, 1732
 Nyby 1377, 1548
 Nybølle-anlægget 1916
 Nybørs 1900
 Ny Carlsberg Bryggeri 1871
 Ny Carlsbergfondet 1902
 Ny Carlsberg Glyptotek, se Glyptoteket
 Ny Carlsberg Vej 1665
 Nylandsvej 1886
 Nystede Skilderi af Kbhvn. 1803
 Nygade 1691, 1899
 Nygade-Teatret 1941
 Nyhavn 1671, 1681, 1684, 1688, 1749, 1843, 1875, 1881, 1946, 1952
 Ny Hollænderby 1651, 1698, 1731
 Nyholm 1672, 1690, 1692, 1748, 1749, 1859, 1865, 1910, 1940, 1946, 1951
 Ny Kalkbrænderi 1779
 Ny Kalkbrænderihavn 1893
 Ny Klässicisme 1764
 Ny Kongensgade 1811
 Ny Kronprinsessegade 1862, 1932
 Ny København 1629, 1649, 1663, 1670, 1749
 Nyrop, Martin, 1892, 1908
 Ny Rosenborg 1894
 Nytårsoptøjer 1860
 Nyt Aftenblad 1869
 Ny Teater, Det, 1908
 Ny Tolbodgade 1621, 1673, 1719, 1749, 1755
 Nytorv 1606, 1610, 1619, 1627, 1691, 1719, 1720, 1723, 1734, 1758, 1761, 1795, 1798, 1805, 1851, 1889, 1923
 Nytorvs arrer 1815, 1889, 1924
 Nyttehaver 1942
 Ny Vartov, se Vartov
 Nyvej 1851
 Ny Østergade 1873
 Næringslovgivning (se også Laug og Merkantilisme) 1840, 1856, 1857, 1862, 1866, 1900
 Næringskatten 1861
 Nærtrafik, se Jernbanevæsen
 Nærumgård 1907
 Nævn (under krigen) 1916, 1917, 1919, 1939
 Nævninger 1919
 Nødhøteller 1946
 Nødkækkene 1945
 Nødovne 1945
 Nødørtfshuse 1852, 1902
 Nød-vandværker 1944
 Nøglerne til byportene 1808
 Nørre Allé 1744, 1892, 1917, 1923, 1938, 1943
 Nørrebrogade 1862, 1930, 1944
 Nørrebroparken 1930
 Nørrebro Runddel 1924
 Nørrebro Station 1886, 1930, 1953
 Nørrebro Teater 1886, 1931, 1932
 Nørre Farimagsgade 1873, 1875
 Nørrefaldet 1679, 1771, 1832, 1842, 1849, 1872
 Nørregade 1209, 1377, 1479, 1734, 1915
 Nørre Hospital og Kbhvns Plejehjem 1919
 Nørreport 1496, 1546, 1616, 1628, 1629, 1656, 1673, 1695, 1821, 1856, 1938
 Nørreports Gab 1873
 Nørreport Station 1918, 1925
 Nørre Sogade 1873, 1882
 Nørretorv 1673
 Nørre Voldgade 1524, 1882, 1913, 1945, 1947
 Observatorier, astronomiske, 1589, 1656, 1728, 1861, 1876, 1897, 1929
 Odd-Fellow Palæet 1935, 1936, 1946
 Odd Fellows 1878, 1941
 Odeon 1857
 Oehlenschläger, Adam, 1802, 1808, 1814, 1874, 1897, 1910, 1953
 Oehlenschlägersgade 1858, 1945

Emneliste

- Officerskoler (se også Landkadetakademiet og Søkadetakademiet) 1868, 1869
- Okapien 1948
- Olav den Hellige 1025
- Oldsagsamlinger 1807, 1819, 1832, 1844, 1853
- Oldskriftselskabet 1825
- Oliemøller 1620, 1660, 1808
- Olsen, Henning, 1936
- Olsens, Jens, verdensur, 1952
- Oluf, konge, 1376
- Omløben med varer 1701
- Omnibusser 1841, 1860, 1872, 1898, 1913, 1917, 1934, 1938, 1940, 1947, 1951, 1953
- Omstigningsbilletter 1898, 1919, 1939
- Opdagelser og opfindelser 1675, 1820, 1843, 1851, 1859, 1898, 1903
- Opdagelsespoliti 1863, 1919, 1934
- Opera 1663, 1721, 1747, 1748, 1749, 1755, 1758, 1778, 1789, 1793, 1806, 1807, 1833, 1842, 1843, 1846, 1870
- Operahuse 1689, 1703, 1705, 1720, 1861
- Opfostringshus, Det kgl., 1753, 1771, 1775, 1777
- Opfyldning i havnen, se Arealindvinding
- Ophalingsbedding 1836
- Oplysningsforbund 1924
- Opråb fra kongen 1940, 1943
- Oprop fra den tyske kommandant 1940
- Optiske telegraf 1800
- Optøjer 1295, 1312, 1530, 1686, 1690, 1771, 1772, 1780, 1793, 1815, 1819, 1860, 1918, 1919, 1920, 1926, 1933, 1943
- Ordblindelinstitutet 1939
- Ordenspolitiet 1942
- Ordinaries 1881, 1886
- Ordrupgårdsamlingen 1953
- Ordruphøj 1873
- Ordrup Station 1924
- Ordrup Sø 1619
- Ordrupvej 1859
- Orlogsværftet (Holmen) 1512, 1690, 1692, 1748, 1807, 1850, 1856, 1858, 1859, 1863, 1865, 1868, 1904, 1910, 1924, 1940
- Ortopædisk Hospital 1935
- Osteløbe 1874
- Osten, J. v., 1748
- Osten, J. F. v. d., 1706
- Ostindiske kompagnier 1616, 1650, 1670
- Overborgmester 1938, 1944
- Overdådighed, Foranstaltning mod, 1547, 1555, 1683, 1736, 1783
- Overformynderiet 1857, 1937
- Overgaden neden Vandet 1785
- Overgaden oven Vandet 1753, 1777, 1801, 1819
- Overordentlige Kommission, Den, 1914, 1921
- Overpresident 1747
- Overvømmelser 1872, 1927, 1932
- Oxe, Peder, 1567
- Oxe, Torben, 1517
- Oxford-bevægelsen 1935
- Påhængsmotorer til cykler 1947
- Påleggskæremaskiner 1875
- Pacht, Vilh., 1898
- Paketafart 1761, 1780
- Pakhuse 1738, 1780, 1783
- Palace Hotel 1910
- Paladsetret 1917, 1918, 1923, 1940
- Palladium 1938, 1944
- Palladius, Peder, 1555
- Palmaille 1663, 1664
- Palægade 1900
- Palækoncerterne 1894, 1931
- Pancke, tysk politifører, 1944
- Panoptikon 1885, 1898
- Panoptikonbygningen 1950
- Panorama 1881, 1883, 1898
- Panserskibe 1862
- Pantomimer 1800, 1802, 1817, 1834, 1874
- Pantsætning af byen 1329, 1341
- Papegøjestangens Kompagni 1694
- Papiraffald 1947
- Papirfabrikker 1576, 1643, 1648
- Parallel-strøget 1947
- Paraplyen, restaurant, 1934
- Paraplyer 1661
- Parcelbroen 1892
- Parkeringspladser 1921
- Parlamentariske Kommission, Den, 1945
- Parykker 1628, 1686, 1703
- Parykskat 1710
- Pasteur, Louis, 1884
- Pastoralseminariet 1809
- Patentbureauer 1860
- Patentstilladser 1857
- Patriotiske Tilskuere 1761
- Paulii, Daniel, 1672
- Paulii, Simon, 1645, 1648
- Pausesignal 1931
- Peberbøssen 1896
- Pebersvende 1492
- Peblingesø 1419, 1524, 1619, 1633, 1706, 1815, 1885, 1926
- Peder Madsens Gang 1873
- Peder Pårs 1719
- Pedersen, Christiern, 1550
- Penge, se Møntvæsen
- Penicillin 1944
- Pepita de Oliva 1858
- Perlestikkeri 1607
- Permanente Udstilling 1931
- Persil-Kompagniets ejendom 1940
- Personlevatorer 1894
- Personlig rådgivning 1943
- Peschiers Palæ 1795
- Pest (se også Kolera) 1348, 1529, 1546, 1553, 1583, 1592, 1599, 1619, 1624, 1636, 1651, 1654, 1700, 1711
- Pesthus 1522, 1651, 1665, 1711, 1766, 1769
- Pesthusfældene 1622, 1761, 1779
- Pestkirkegård 1546, 1628
- Peter Bangs Vej 1914, 1941
- Peter den Store 1716
- Petersens, Louis, Børnegård, 1953
- Petersenske Jomfrukloster 1768
- Petri Kirke, se Sankt P.
- Petroleum 1860
- Pettoletti 1828, 1834
- Peymanns Rende 1619
- Philippa, dronning, 1428
- Phönix, hotel, 1940
- Phönix, sukkerraffinaderi, 1657
- Phonoforer, se Klaverer
- Pietismen 1702
- Pile Allé 1661, 1945
- Pilegården 1419, 1500
- Pilestræde 1419, 1610
- Pillekoks 1940
- Pio, Louis, 1871, 1872, 1873
- Pjaltensborg 1850
- Plakatsøjler 1916
- Platan Biografen 1944
- Platen, W. F. von, 1703, 1706
- Plejanstalt, Den alm., 1771, 1782
- Plesner, Ulrik, 1895
- Plessens Palæ 1686
- Pludderhoser 1555
- Plum, Harald, 1929, 1931
- Pock, grønlander, 1724
- Poincaré, R., 1914
- Pokker 1509, 1516
- Poliklinikker 1884, 1935
- Politi (se også Byens Tjenere og Vægtene) 1682, 1692, 1801, 1809, 1816, 1819, 1847, 1860, 1863, 1872, 1897, 1900, 1901, 1904, 1918, 1919, 1920, 1925, 1933, 1937, 1938, 1940, 1942, 1943, 1944, 1945, 1947
- Politialarm 1921
- Politiautomobiler 1918
- Politi-etterretninger 1867
- Politiets Ungdomsklubber 1952
- Politigårde 1919, 1924, 1944, 1945, 1947
- Politikken 1884, 1926
- Politiretten 1701, 1809, 1845, 1863, 1919
- Politiske flygtninge 1933
- »Politiske Månedsbrev« 1941
- Politivænen 1798
- Polyteknisk Læreanstalt 1807, 1829, 1890, 1905, 1927, 1931, 1933
- Pontoppidan, Erik, 1668, 1755
- Porcelænsfabrikker 1722, 1737, 1775, 1853, 1862, 1863, 1867

Emneliste

- Pornografisk litteratur 1935
 Porte, Byens (se endv. under de enkelte portes navne) 1660, 1808
 Portechaise 1664, 1706
 Portpenge (se også Konsumption) 1661, 1695, 1797, 1821, 1853
 Portus mercatorum 1167
 Possementmageri 1607
 Poste (pumper), se Vandforsyning
 Postgårde 1727, 1780, 1876, 1912, 1922
 Postgodsklareringsbygningen 1910
 Posthusfejden 1793
 Post-Rytteren 1698
 Postvæsen 1624, 1653, 1711, 1727, 1761, 1780, 1796, 1806, 1830, 1844, 1849, 1851, 1852, 1859, 1862, 1871, 1876, 1882, 1912, 1920, 1921, 1923, 1927, 1929, 1933, 1936, 1939, 1944
 Potenza 1773
 Potter, Thomas, 1769
 Poulsen, Aksel, 1950
 Poulsen, Emil, 1879
 Poulsen, Vald., 1898, 1903
 Prammandens Gang 1873
 Prammandenes Laug 1622
 Pressekongres 1914
 Presselovgivning 1634, 1770, 1773, 1799, 1814, 1851, 1886
 Pressestilling 1902
 Pricernes teatre 1802, 1812, 1817
 Primula, dampskib, 1919
 Prinsen af Wales 1932
 Prinsens Bro 1682
 Prinsens Palæ 1727, 1743, 1794, 1853, 1885, 1892
 Prinsernes gård 1662, 1753
 Prins Frederiks gård 1666
 Priskontrolrådet 1940, 1947
 Prisregulering (se også Brodtakst og Kødtafst) 1281, 1540, 1812, 1914, 1916, 1917, 1921, 1940, 1943, 1945
 Pristallet 1918, 1920
 Prisudvalg 1943
 Privatbanken 1857, 1900, 1928
 Private Lånebank, Kbhvns, 1854, 1920, 1922
 Priveter, se Klosetter
 Privilegier (se også Stadsret og Kommunalforfatning) 1275, 1422, 1455, 1485, 1500, 1526, 1658, 1659, 1661, 1771, 1810
 Processioner og optog 1848, 1849, 1851, 1885, 1890, 1906, 1909, 1915, 1918, 1920
 Prospekt af Kbhvn. (det ældste) 1599
 Prostitutionen 1494, 1605, 1723, 1775, 1906
 Proviantgården 1599, 1602, 1720, 1862, 1866, 1910
 Provisorier 1877, 1885, 1886, 1894
 Pryglelov 1905
 Prytz, Rud., 1942
 Præmieobligationer 1948
 Præmiering af nybygninger 1903
 Prøvestenen 1713, 1767, 1802, 1863, 1922, 1934
 Psykologisk laboratorium 1886
 Psykotekniske institut 1924
 P.U.K. 1952
 Pulterkammerrydning 1940
 Punch (Puk) 1873
 Punkthuse, se Højhuse
 Pustervig 1743, 1838
 Pustlers Bastion 1897
 Pølsevogne 1921
 Qvoten, Samuel von, 1719
 Qvoten, von, d. Y., 1747
 Rådhus, Frbg., 1886, 1953
 Rådhus, Gentofte, 1903
 Rådhusbiblioteket 1897
 Rådhus, Kbhvns, (se også Domhuset) 1360, 1400, 1479, 1533, 1536, 1537, 1586, 1606, 1638, 1728, 1733, 1771, 1795, 1798, 1888, 1892, 1894, 1901, 1903, 1904, 1905, 1906, 1924, 1925, 1928, 1936, 1937, 1944, 1952
 Rådhuskælderen på Frbg. 1953
 Rådhusplads 1893, 1899, 1903, 1905, 1912, 1913, 1914, 1923, 1925, 1931, 1936, 1943, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1952
 Rådhusstræde 1750, 1751
 Rådmandsmarken 1539, 1631, 1659, 1856
 Rådmænd, se Magistrat
 Rådstuearkivet 1728, 1817
 Rådstueret 1292
 Rådvad kniv- og lefabrik 1628
 Raben-Levetzause Fond 1868
 Radikale Venstreforening 1883
 Radiofonistation 1934
 Radiohuset 1940
 Radiorådet 1925
 Radiotelefon 1952
 Radiotelegrafi, se Telegrafi
 Radioudsendelser 1922, 1923, 1924, 1926, 1930, 1932, 1933, 1940, 1942, 1943, 1944, 1947
 Radium-stationer 1913, 1922, 1931
 Rafael, Clara, 1850
 Rafn, Aage, 1924
 Rahbek, K. L., 1780, 1786, 1791
 Rahbeks Allé 1776
 Rakkeren, se Natmanden
 Ranch's Hjørne 1934
 Randrup (»Bøffen«) 1931
 Rangforordning 1671
 Rantzau, Johan, 1529, 1535
 Rantzaugade 1904, 1930
 Rask, Rs. Kr., 1823
 Rask-Ørsted Fondet 1919
 Rasphus 1662, 1790, 1850
 Rationalisme 1775, 1810
 Rationalisering af varer m. m. 1916, 1917, 1919, 1921, 1939, 1940, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1948, 1950, 1952
 Ratzenborg 1784
 Ravert, stadskonduktør, 1807
 Ravnen 1876
 Ravnsborg, Store, 1619, 1835, 1853, 1886
 Reberbaner 1555, 1564, 1621, 1745, 1782, 1830, 1857, 1913
 Rebslåerlaug 1564
 Reden 1676, 1801
 Reformationen 1416, 1419, 1520, 1526, 1529, 1530, 1533-37
 Reformationsmonumentet 1943
 Reformert Kirke 1685, 1689, 1728, 1731
 Reformerte 1553, 1685, 1686
 Reformerte præstegård 1733
 Refshaleddybet 1619, 1428
 Refshalegrunden 1288, 1624
 Refshaleøen 1025, 1868, 1872, 1894
 Refshullet 1521, 1556
 Regensen 1623, 1714, 1728, 1744, 1792, 1860, 1908, 1935
 Regenslinden 1935
 Regeringsjubileum 1937, 1942
 Regnegade 1377, 1906
 »Regnevjerspigene« 1936
 Keisersenske Fond 1795
 Reinhardt, magister, 1520
 Reklame, se også Annoncebureauer, Avertissementer, Kiosker, Plakatsøjler
 Reklame i vinduer 1841, 1844, 1916, 1920, 1942
 Reklamemyls, se Lysreklamer
 Rekyllriffel 1900, 1944
 Rendestene 1681, 1788, 1851
 Renholdelse af gader m. m. (se også Kloaker) 1443, 1521, 1567, 1661, 1671, 1680, 1700, 1764, 1771, 1788, 1806, 1810, 1843, 1849, 1851, 1857, 1860, 1865, 1903, 1906, 1916
 Rentefodens frigivelse 1855
 Rentekammerbygningen 1619
 Renteribygningen 1619
 Renthe-Fink, C. v., 1940
 Resen, Hans Poulsen, 1591
 Resen, Peder, 1674
 Retsbygningen i Fredericiagade 1703, 1918
 Retshjælp 1885
 Retskrivning, Den nye, 1948
 Retsplejereformen 1919
 Retter, se Domstole
 Rettersteder (se også Henrettelser) 1622, 1627, 1668, 1761, 1772, 1779, 1792, 1806, 1814, 1845

Emneliste

- Reventlow, Anna Sophie, 1741
 Reventlowsgade 1885
 Revisionsbanken 1903, 1919, 1922
 Rich's-Huset 1936
 Richter, generallojtn., 1944
 Ridderakademiet 1692
 Ridetur, Kongens, 1941, 1942
 Riffelforeninger 1885
 Riffelsyndikatet 1900, 1944
 Rigsgade 1664, 1668, 1818, 1850, 1866, 1914
 Rigsarkivet 1550, 1582, 1673, 1720, 1889, 1910, 1922, 1937, 1939, 1948
 Rigsskolen 1813, 1818
 Rigsbibliotekarembetet 1943
 Rigsdagen 1848, 1849, 1850, 1883, 1884, 1888, 1894, 1908, 1914, 1915, 1918, 1922, 1923, 1932, 1937, 1938, 1939, 1940, 1942, 1943, 1944, 1945, 1947, 1948, 1949, 1950, 1953
 Rigsdagens Samarbejdsudvalg 1942, 1943
 Rigshospitalet 1910, 1934, 1935
 Rigspolitichef 1937, 1944
 Rigsretsdomme 1877, 1910
 Rigsvåbenet 1948
 Rimestad, C. V., 1860
 Rimkrøniken 1489
 Ringbanen 1941
 Ringrending 1685
 Ringveje 1941
 Risbjerg Kirke 1952
 Ritzau Bureau 1866
 Roat, Christian, 1827
 Rockefeller-institutet 1928
 Rode, Ove, 1938
 Rodemestre 1482
 Roklub 1866
 Rokokostil 1743, 1766, 1800
 Rolighedsvej 1859
 Roosevelt, Franklin D., 1953
 Rosbæk 1254, 1523, 1524, 1585, 1607
 Rose, Mette Marie, 1765
 Rosenåen 1619
 Rosenborg Brøndanstalt 1834, 1841, 1929
 Rosenborggade 1944
 Rosenborg Slot og Have 1606, 1610, 1618, 1619, 1709, 1771, 1773, 1780, 1786, 1794, 1800, 1827, 1834, 1837, 1854, 1858, 1869, 1880, 1883, 1899, 1901, 1906, 1908, 1910, 1929, 1937, 1943, 1948
 Rosendal 1766
 Rosengården 1419, 1443, 1497, 1500, 1516, 1575
 Rosenkær, H. N., 1891
 Rosenkranskirken 1942
 Rosendal 1822
 Rosenvænget 1766, 1857, 1896, 1922
 Rosenørns Allé 1924, 1926
 Roskilde bispestol 1186, 1230, 1245, 1248, 1250, 1254, 1274, 1294, 1299, 1341, 1375, 1416, 1482, 1500
 Roskilde Landevej 1622, 1776, 1928, 1950, 1953
 Rotationspressen 1875
 Rotter 1790, 1898, 1899, 1922
 Rotwitt, C. E., 1860
 Royal Air Force 1943, 1945
 Rubelkursen 1918
 Rudolph Berghs Hosp. 1886
 Ruinerne af Kbhvns Slot 1167, 1369, 1924
 Rulleskøjteløb 1877, 1933
 Rundetårn 1637, 1642, 1656, 1717, 1772, 1817, 1850, 1861, 1929, 1951
 Rundkørsel 1924
 Rundskuedagen 1910
 Runesten 1652
 Rung, Henrik, 1851
 Russiske dampbåde 1828
 Russiske Kirke 1881, 1883
 Rutebiler 1915
 Rydhave 1945
 Ryesgade 1892
 Ryparken 1933, 1935
 Riise, Henrik (baron Rysenstein) 1662, 1663
 Rysensteens Badeanstalt 1825
 Rylvangen 1621, 1945, 1946, 1950
 Rylvangens radio 1924
 Rækkehuse 1921
 Rode Fjer, De, 1814
 Rode Hav, Det, 1719, 1779
 Rode Kors 1878, 1945
 Rodovre 1319, 1919, 1952
 Rømer, Ole, 1681, 1686, 1690, 1728, 1918
 Rømersgade 1879
 Rennow, Joachim, 1530, 1534
 Sabbatanordningen 1735
 Sabotage 1942, 1943, 1944, 1945
 Sadelmagerlaug 1460
 Safety-cyklen 1886
 Saga Teatret 1941, 1943
 Sakramentskirken 1917
 Salatfadet 1871
 Salgsautomater 1895
 Salgsboder (se også Slagterboder) 1817
 Salmebog 1569, 1699
 Saltholm 1230, 1280, 1516, 1915
 Saltholmsbatteriet 1909
 Saltkompagni 1655
 Salto, Axel, 1953
 Saltskat 1682
 Saltværker 1621, 1649
 Samarbejdsudvalg (i arbejdsforhold) 1945, 1947
 Samarbejdsudvalg (Rigsdagens) 1942
 Samfundshjælpen 1920
 Samfærdselskommissionen 1950
 Samlingsregering 1940
 Samuels Kirke 1932
 Samvirkende Fagforbund 1898, 1940
 Sanering 1942, 1943, 1951
 Sangerindeknejper 1865
 Sangforeninger 1828, 1839
 Sangskolen 1953
 Sangværk 1728, 1736
 Sanitetstationer 1939
 Sankt Albans Kirke 1887
 Sankt Andreas Kirke (katolsk) 1873
 Sankt Andreas Kirken 1901
 Sankt Andreas Kollegiet 1937
 Sankt Anne Bro 1516, 1628, 1629
 Sankt Anne By 1629
 Sankt Anne Grund 1624
 Sankt Anne Hospital 1516, 1524, 1530
 Sankt Anne katolske Kirke 1903
 Sankt Anne Kirkegård 1625, 1663
 Sankt Anne Rotunde 1625, 1640, 1663, 1768
 Sankt Anne Skandse 1627, 1629, 1662
 Sankt Annæ Palæ 1940
 Sankt Annæ Plads 1673, 1690, 1692, 1708, 1749, 1863, 1865, 1874, 1897, 1905, 1953
 Sankt Ansgars Kirke 1842
 Sankt Antonii Kirke 1927
 Sankt Croix 1733, 1754, 1916
 Sankt Elisabeths Hospital 1906
 Sankt Erik Konges Gilde 1514
 Sankt Gierturds Kapel og Kirkegård 1443, 1517, 1524
 Sankt Hans Evangelists Gilde 1496
 Sankt Hans Gades Skole 1921
 Sankt Hans Hospital 1769, 1771, 1816, 1822, 1860, 1941
 Sankt Jakobs Kirke 1878
 Sankt Johannes Kirke 1861, 1933
 Sankt Johannes Stiftelse 1885, 1886, 1918, 1919
 Sankt Josephs Hospital 1875
 Sankt Josephs Kirke 1901
 Sankt Josephs Søstre 1856
 Sankt Jørgens Hospital 1261, 1348, 1517, 1521, 1522, 1530
 Sankt Jørgens Sø 1261, 1521, 1619, 1621, 1674, 1697, 1797, 1815, 1859, 1891, 1933
 Sankt Kathrine Gilde 1403
 Sankt Kjelds Gade 1929
 Sankt Klare Kloster og Kirke 1497, 1537, 1575, 1586, 1610, 1615, 1624, 1633
 Sankt Klemens Kirke og Sogn 1167, 1185, 1193, 1313, 1368, 1400, 1538, 1906
 Sankt Knud Konges Gilde 1490
 Sankt Lukas Kirke 1897
 Sankt Lukas Stiftelse 1886, 1932

Emneliste

- Sankt Mariæ Kirke 1942
 Sankt Markus Kirke 1902
 Sankt Matthæus Kirke 1880
 Sankt Nikolaj Gilde 1377
 Sankt Nikolaj Kirke og Tårn
 1261, 1313, 1400, 1517, 1520,
 1529, 1567, 1577, 1579, 1628,
 1666, 1689, 1736, 1795, 1800,
 1822, 1868, 1909, 1917
 Sankt Nikolaj Kirkegård 1295,
 1845
 Sankt Olavs Hospital 1261
 Sankt Pauls Kirke 1877
 Sankt Peders Gilde 1377
 Sankt Peders Mølle 1886
 Sankt Petri (Peders) Kirke
 1304, 1313, 1377, 1386, 1400,
 1537, 1586, 1609, 1623, 1625,
 1728, 1757
 Sankt Petri Menighedsskole
 1641
 Sankt Stefans Kirke 1874
 Sankt Sørens Gilde 1443
 Sankt Therese Kirke 1935
 Sankt Thomas 1671
 Sankt Thomas Kirke 1898
 Sankt Thomas Runddel 1932
 Sarti, G., 1755, 1775
 S.A.S. 1948
 Saxo 1025, 1675
 Saxtorph, M., 1868
 Scala 1898, 1930
 Scalabrini 1747, 1755, 1773
 Scavenius, Jacob, 1886
 Scavenius, Ministeriet, 1942,
 1943
 Schackske Gård 1899
 Schalburgkorpset 1943
 Schalburgtage 1943, 1944, 1945
 Schall, Claus, 1817
 Scheidemann, Philip, 1939
 Scherfigsvej 1254
 Schimmelmans Palæ 1753,
 1888
 Schinkel, K. F., 1835
 Schmidt, P. V., 1942
 Schneekloths Skole 1854
 Schulz, J. A. P., 1787, 1790,
 1795
 Schweizerherst 1794
 Schweizer-faæser 1788, 1813
 Schyberg, Robert, 1900
 Schütz, Heinrich, 1634
 Schæffergården 1951
 Scooter-motorcyklen 1950
 Seddelpenge 1713, 1736, 1757,
 1773, 1791, 1809, 1812, 1813,
 1818, 1838, 1845, 1914, 1916,
 1952
 Segl, Byens, 1167, 1254, 1296
 Sejludgsfabrik 1733
 Sejlhuset 1579, 1658
 Sejlskibs-protestejland 1950
 Seksdages-cykleløb 1934
 Seks Søstre 1645, 1900
 Seksualundervisning 1945
 Selandia 1912
 Selskabet for indenlandsk
 Kunstflid 1808
- Selskabet for Kbhvns historie
 1935
 Selskabet til Håndværkerstan-
 dens Forædling 1798
 Selvbetjeningsbutik 1949
 Seminarier 1791, 1859, 1949,
 1953
 Serridslev 1254, 1433, 1523,
 1525, 1539
 Seruminstituter 1902, 1908,
 1944
 Shakespeare 1813
 Shell-huset 1940, 1944, 1945,
 1948, 1950, 1953
 Siboni, Guiseppa, 1827
 Sigbrit 1513, 1516, 1521, 1523
 Sikringsstyrken 1914, 1918
 Silkefabrikation 1620, 1681,
 1737
 Silkegade 1620
 Silkehuset 1630
 Simeonskirken 1914
 Simon Peters Kirke 1944
 Sions Kirke 1896
 Sixtus, batteri, 1681
 Sjæleboder 1570
 Sjællandsporten 1663
 Sjelør Kirke 1952
 Skafot, se Rettersted
 Skamstøtte, Ulfeldts, 1664,
 1842
 »Skandiapilen« 1949
 Skandinavisme 1840, 1843,
 1845, 1862, 1863, 1919
 Skarnholmen 1549, 1650
 Skarpretter 1579
 Skattensydere 1949
 Skattevæsen (se også Grund-
 takst, Portpenge og Toldvæ-
 sen) 1186, 1294, 1296, 1377,
 1482, 1579, 1621, 1657, 1661,
 1671, 1676, 1680, 1682, 1710,
 1722, 1756, 1762, 1777, 1792,
 1802, 1812, 1815, 1819, 1850,
 1857, 1861, 1862, 1903, 1915,
 1917, 1922, 1925, 1936, 1953
 Skibsbygning (se også Orlogs-
 værftet) 1692, 1735, 1745,
 1807, 1808, 1843, 1872, 1892,
 1912
 Skibsfart 1533, 1536, 1560,
 1585, 1672, 1733, 1744, 1747,
 1756, 1775, 1778, 1780, 1798,
 1800, 1807, 1819, 1827, 1828,
 1830, 1842, 1845, 1865, 1866,
 1880, 1895, 1899, 1900, 1912,
 1916
 Skidenstræde, se Krystalgade
 Ski-hop-bakken 1943
 Skilleløbet, se Møntvæsen
 Skilte 1521, 1780
 Skindergade 1727, 1729, 1845
 Skinder- og Buntmagerlaug
 1495
 Skinderskovvej 1941
 Skipperboderne (»Numrene«)
 1614
 Skipperlaug 1634
- Skodsborg 1863
 Skolebørns Ferieophold 1853
 Skoledirektøren 1844
 Skoleforhold (se tillige under
 de enkelte skolars navne samt
 under Kommuneskoler) 1209,
 1588, 1628, 1640, 1701, 1702,
 1739, 1761, 1772, 1775, 1791,
 1799, 1801, 1811, 1814, 1816,
 1819, 1830, 1844, 1857, 1918,
 1934, 1937, 1941, 1942, 1945,
 1948, 1952
 Skolekøkkener 1897
 Skolemuseum, Dansk, 1886
 Skolemøder 1851
 Skolesejnen 1923, 1947
 Skolevogns-kørsel 1937, 1940
 Skomagerlaug 1434
 Skorstensfejere 1685
 Skotejlsfabrikker 1874
 Skovbogade 1360
 Skovspurvogne 1932
 Skovtøfte 1877
 Skræer, se Laug
 Skralde 1680, 1806
 Skram, Peders, 1535
 Skrammellegepladsen 1943
 Skrivemaskiner 1870, 1879
 Skrydstrupkvinden 1935
 Skræddere 1415, 1741
 Skueplads, skuespillere (se
 Teatervæsen)
 Skydebanehaven 1946, 1949
 Skydebaner 1619, 1751, 1770,
 1787, 1790, 1799, 1817, 1832,
 1948, 1949
 Skydeselskaber 1443, 1694,
 1720, 1751, 1753, 1887
 Skydeskolen 1869, 1918
 Skyskraber (se også Højhuse)
 1935
 Skoder og pantebreve 1580
 Skogedragter 1919
 Skøjteløb 1885
 Skønhedsmidler 1922
 Slaghege, Didrik, 1522
 Slagtehallen 1932
 Slagtehus, De off., 1883, 1888
 Slagterboder (se også Tromme-
 salen) 1400, 1408, 1577, 1845,
 1852, 1902, 1917
 Slagterlaug 1451
 Slagtervænget 1792, 1806
 Slagtevæng 1888
 Slangerupbanen 1906, 1948
 Slaverhandelen 1765, 1792
 Slavekasse 1715
 Slesvig-holstenere 1848
 Slesvigsk Forening 1843
 Slot, Kbhvns (se også Chri-
 stiansborg) 1167, 1191, 1193,
 1230, 1245, 1249, 1250, 1274,
 1293, 1296, 1342, 1369, 1387,
 1416, 1454, 1500, 1516, 1548,
 1552, 1553, 1577, 1582, 1594,
 1596, 1600, 1661, 1721, 1731,
 1924

Emneliste

- Slotsholmen 1025, 1167, 1599,
 1602, 1606, 1619, 1628, 1644,
 1649, 1650, 1703, 1731, 1795,
 1881, 1916
 Slotsholmsg. 1757, 1866, 1868
 Slotshovedsmand 1186, 1522
 Slotskirken, se Christiansborg
 Slotskirke
 Slotskroen 1622
 Slotspladsen 1589, 1660, 1662,
 1663, 1873, 1953
 Slukefter 1865
 Slum-byggeri 1943
 Slusedæmningen 1941, 1943,
 1948, 1952
 Sluseholmen 1941
 Sluttergade 1619, 1678, 1712
 Slutteri, se Fængsler
 Slæde-transporter 1942
 Sløjdlærerskole 1886
 Smallegade 1872, 1882, 1899
 Smedegade 1853
 Smedelag 1512
 Smedelinien 1918
 Smedesvendelag 1512
 Smediegade 1377
 Smørbrødsforretninger 1914
 Smørbrødsedler 1880
 Smørbrødsvoogne 1920
 Smørstikkerlag 1772
 Snaregade 1524
 Snedkerlag 1554
 Snedkernes Tegneskole 1837
 Sneedorff, J. S., 1761
 Snurrebroen 1786
 Social-Demokraten 1871, 1874,
 1908, 1943
 Socialismen (se også Strejker)
 1848, 1852, 1871, 1872, 1874,
 1876, 1878, 1879, 1883, 1884,
 1888, 1890, 1893, 1903, 1910,
 1917, 1919, 1924, 1945
 Socialrådet 1919
 Socialreformen 1933
 Sodafabrikation 1859
 Sofiegade 1733, 1769
 Sojakagefabrikken 1910, 1952
 Sokkelunds herred 1157
 Solbjerg 1517, 1521, 1621
 Solbjerg Kirke 1908
 Solbjerg Kirkegård 1863, 1945
 Solbjergvej 1935
 Soldaterhjem 1882, 1934, 1950,
 1951
 Soldenfeldts Stiftelse 1894
 Soldins' Stiftelse 1815
 Solgården 1929
 Solitude 1720, 1770, 1853
 Solitudevej 1694
 »Solskinspigen« 1936
 Soltanis café 1788
 Sommerboliger 1747
 Sommerhuse 1943
 Sommerlyst 1784, 1846
 Sommerrevyer 1873, 1886
 Sommertid 1916, 1940
 Sonnes frise 1953
 Sophie Amalienborg 1673, 1689,
 1690, 1694
 Sorgenfri 1702, 1936, 1938,
 1943, 1944, 1945
 Sortbershandel 1944, 1945
 Sortedamsø 1524, 1619, 1780,
 1878, 1888, 1926, 1940
 Sorte død, Den, 1348
 Sorte Hest 1866
 Spaniere 1808, 1937
 Sparekassinspektoret 1880
 Sparekasser 1820, 1856, 1857,
 1894, 1914
 Species, De 4, 1726
 Speciesbanken 1791
 Spectator, Den danske, 1744
 Spedalske 1261, 1275, 1348,
 1522
 Spejderbevægelsen 1909, 1924
 Spidsrodstraf 1836
 Spillekort 1756
 Spindehus 1662, 1723
 Spionage 1917
 Spritfabrikker, De danske,
 1881, 1945
 Spiritusforbud og spiritusskat
 1917, 1940, 1943
 Spisningskassen 1769
 Sporveje 1863, 1865, 1866, 1867,
 1868, 1872, 1883, 1897, 1898,
 1899, 1902, 1903, 1911, 1914,
 1915, 1919, 1924, 1931, 1932,
 1934, 1936, 1938, 1939, 1940,
 1943, 1944, 1945, 1946, 1947,
 1949, 1950, 1951, 1952, 1953
 Sporvejsstrejke 1907
 Springvand 1580, 1609, 1837,
 1894, 1904, 1908, 1910, 1915,
 1916
 Spritfabriker, De danske, 1881,
 1945
 Sprøjter, sprøjtehuse 1689
 Spækhøkere 1828
 Spærretid 1943, 1944
 Spørgetime i Borgerrepræsen-
 tationen 1948
 Spørgetime i Folketinget 1947
 Stålkonstruktion 1929
 Stålpenne 1810
 Stålvinduer 1924
 Stålværk 1908
 Stadion 1935, 1953
 Stadsarkivar 1817
 Stadsbygmester 1664
 Stadsfysikus 1668
 Stadsguardein 1608
 Stadskonduktør 1690
 Stadskalderen 1443
 Stadsmusikanten 1611, 1860
 Stadsret (se også Privilegier)
 1254, 1289, 1294, 1443, 1579,
 1581
 Stage coach 1826
 Staldmestergården 1703
 Stampen 1618, 1628
 Standrets-procedure 1944
 Statens erhvervsøkonomiske
 råd 1939
 Statens gymnastikinstitut 1923
 Statens institut for taledidende
 1898
 Statens museum for kunst 1896,
 1897, 1898, 1900, 1913, 1914,
 1917, 1921, 1932, 1948, 1950
 Statens vitaminlaboratorium
 1931
 Statholder 1535, 1567, 1579,
 1651
 Statistik (se også Folketal)
 1664, 1876, 1880, 1901
 Statistisk Departement 1899
 Statistiske kontor, Kbhvns,
 1883, 1944
 Statsanstalten for Livsforsikring
 1842, 1953
 Statsbaner, se Jernbaner
 Statsbanernes Administrations-
 bygning, se Solvgadens Ka-
 serne
 Statsbanernes kino 1935
 Statsbanerotten 1813, 1900
 Statskalender 1734
 Statsministeriets udvalg vedr.
 Kbhvns-egnens grønne områ-
 der 1938
 Statspolitiet 1919
 Statsprøveanstalten 1896, 1909
 Statsradiofonien 1925, 1926,
 1931, 1933, 1939, 1940, 1943,
 1944, 1946, 1948, 1951
 Statsskolekibet Danmark 1933
 Statstelefonen 1893
 Stauning, Th., 1920, 1935,
 1942, 1943
 »Stavkirken« 1903, 1948
 Stavnbandet 1938
 Steensen, Niels, 1673
 Steffens, Henrik, 1802
 Stejncke, K. K., 1938
 Steins Laboratorium 1857
 Stellings hus 1937
 Stempelafgift 1657
 Stenbro, Den store, 1630, 1647
 Stenografi 1849
 Stenogade 1895
 Stiftelser, se under de enkelte
 stiftelsers navne
 Stigssøn, Niels, 1245
 Stikkerlikvidering 1944
 Stivelsefabrik 1663
 Stjernen, Bryggeriet, 1945
 Stodderfogder 1549, 1789
 S-tog, se Elektrisk Jernbane-
 drift
 Stokhuset 1677, 1741, 1783,
 1837, 1898, 1913
 Stokhuskommissionen 1686
 Stokkerup 1669
 Store Kirkestræde 1947
 Store kolde bord, Det, 1941
 Store Kongensgade 1663, 1722,
 1769, 1773, 1854, 1905
 Store Lækerbidsken 1582,
 1682, 1896
 Store Magleby 1516, 1901
 Store Nordiske Telegrafelskab
 1869, 1872, 1877, 1922
 »Stores« 1893
 Store Strandstræde 1793

Emneliste

- Storgården 1935
 Storkespringvandet 1894
 Storkbhvns Kartoffelcentral 1940
 Stormbroen 1681, 1762, 1900
 Stormflod 1872
 Stormgade 1687, 1827
 Stormvarselssignaler 1904
 Stowæ, Marquard, 1341, 1342
 Stråtekte huse 1400, 1597
 Stræffelove 1443, 1866, 1930, 1941, 1945, 1952
 Strandboulevarden 1895
 Strandgade 1636, 1703, 1734, 1735, 1783, 1943
 Strandgades Kaserne 1664
 Strandholmen, se Slotsholmen
 Strandmarks Kirke 1949
 Strandmøllen 1618, 1643
 Strandvej 1607, 1630, 1708, 1843, 1878, 1883, 1905, 1938
 Strauss, Johan, 1839
 Strejker 1734, 1794, 1800, 1851, 1906, 1907, 1908, 1919, 1920, 1925, 1943, 1944, 1945, 1946
 Strenge vintre 1929, 1941, 1942, 1947
 Strickers Batteri 1801, 1922
 Strindberg, Aug., 1887
 Struensee 1769, 1770, 1771, 1772, 1814
 Strøget 1890, 1937, 1940, 1945, 1947
 Studenter 1567, 1714, 1736, 1793, 1801, 1839, 1845, 1862, 1917, 1951, 1952
 Studenterforeningen 1806, 1820, 1863, 1910, 1944
 Studentergården 1923, 1944
 Studenterhuer 1856
 Studenternes køretur omkring »Hesten« 1941
 Studenterråd 1911
 Studentersamfundet 1840, 1882, 1885
 Studentersangforeningen 1839
 Studenter Settlement, Kristeligt, 1911
 Studiegård, Den nye, 1890, 1916, 1917
 Studiegården, se Universitetet
 Studiestræde 1400, 1665, 1829, 1890
 »Studillen« 1952
 Stænderforsamlinger 1536, 1660, 1831, 1834, 1846
 Stærkassen 1931, 1936, 1940
 Stærke Mand, Den, 1720, 1755
 Støvlet-Kathrine 1768
 Støvnæs halvherred 1157
 Støvsugere 1904
 Suensoengade 1641
 Sukker og sukkerfabrikker 1543, 1620, 1657, 1733, 1754, 1842, 1872, 1913, 1943, 1952
 Sukkerkort 1916, 1939
 Sukkersyge-hospital 1938
 »Sulte-ugene«, 1922
- Sundbyerne 1661, 1880, 1885, 1890, 1895, 1900, 1901, 1902, 1918, 1929, 1944
 Sundby Gasværk 1900
 Sundby Hospital 1902, 1933
 Sundby Idrætspark 1924
 Sundby Kirke 1870
 Sundby Kirkegård 1931
 Sundbyvesterparken 1940
 Sundfarten 1842
 Sundhedsplejerskeinstitutionen 1937
 Sundhedsvæsen 1803, 1860, 1886, 1907, 1909
 Sundholm 1908, 1918, 1925, 1953
 Sundkirken 1943
 Sundskolen 1937
 Sundspærring 1565
 Sundtolden 1425, 1427, 1516, 1857, 1900
 Sunessøn, Peder, 1209, 1238
 Superintendenten 1536, 1537
 Svagbørnskolens 1937
 Svane, biskop, 1660
 Svaneapoteket 1536
 Svane møllebugten 1911, 1938, 1945
 Svane møllen 1892, 1953
 Svane møllen, station, 1934
 Svane mølle via dukten 1895
 Svendeprøver 1884
 Svendsen, Robert, 1910
 Svenske kirke 1911
 Svenske Røde Kors 1945
 Svenske sangere 1949
 Svenske Skanse 1806
 Sveriges-rejser 1945
 Svinehold 1576, 1709
 Swing-musik 1944
 Swingpatter 1940
 Svitzers Bjergnings-Entr. 1833
 Svovlhus 1562
 Svæltekælderen 1556
 Sværtegade 1777
 Svømmehaller 1904, 1930, 1934
 Sydhavn 1755, 1868, 1897, 1918, 1920, 1938, 1944
 Sydslesvig-bevægelsen 1949
 Sydslesvigske Studie- og Hjelpefond 1947, 1953
 Sydslesvigske Udvalg 1945
 Sygehjem, Kbhvns, 1859
 Sygekasser 1884, 1951
 Sygekassetilsyn 1892
 Sygeplejerskernes Hus 1932
 Symaskiner 1854
 Synalejomfruen 1819
 Synagoger 1743, 1746, 1795, 1833, 1945
 Syndikalister 1918, 1919
 Syngeskole (se også Musik-konservatorier) 1773
 Systemskiftet 1901
 Svårskrigen 1565, 1567
 Sæbe 1549, 1620, 1660
 Sædelighedsdebat 1887
 Sædelighedsforbrydelser 1537, 1582, 1925
- Sættemaskinen 1851
 Søassurance 1726
 Søbadeanstalter, se Badeanstalter
 Søbefæstningen, se Befæstning
 Søborg 1938
 Søborg Kirke 1914
 Søerne (se også under de enkelte søers navne) 1618, 1619, 1626, 1661, 1672, 1725, 1815, 1852, 1867
 Søetatens Grynmølle 1783
 Søfartens Bibliotek 1939
 Søfartsmønter 1928, 1951
 Søkadetakademiet 1701, 1720, 1767, 1868
 Søkartarkivet 1784, 1874
 Søkvæsthuset, se Kvæsthuset
 Søllerød 1942, 1952
 Sølvgade 1736, 1807, 1822, 1847, 1890, 1932
 Sølvgadens Kaserne 1763, 1771, 1927
 Solyst 1949
 Sømandskirke 1952
 Søndagsskoler 1875
 Sønder Boulevard 1665, 1945
 Sønderbro Hospital 1953
 Sønderbrors Teater 1902
 Sønderjyder 1884, 1919, 1920, 1945
 Søndermarken 1740, 1786, 1852, 1890, 1925, 1945, 1953
 Søndermark Kirkegård 1929
 Sønderstrand, badeanstalt, 1924
 Sønderse 1873, 1916
 Søndre birk 1819
 Søofficersskolen 1869, 1940, 1946
 Søpavillonen 1893
 Sørensen, Chr., 1851
 Søren og handelsret 1561, 1639, 1861
 Sørovere 1171
 Sørtorvet 1873
 Søndner 1533, 1560
 Søværnet, se Flåden
 Søværnets Kaserne 1910
 Søværnets Tøjhus 1746
- Tårnbæk 1952
 Tårnbækfortet 1915
 Tåregasbomber 1933
 Tårnby 1952
 Tårnby Kirke 1193
 Taastrup 1941, 1952
 Taastrup-Vålby-anlægget 1916
 Tagensbo Kirke 1945
 Tagenshus 1617, 1631
 Tagensvej 1885, 1899, 1919, 1923, 1928, 1942, 1944
 Taglejligheder 1942, 1944, 1947
 Taksigelseskirken 1908, 1927
 Talefilm 1923, 1931
 Talemaskiner 1900
 Talerstol, Borgerrepræsentationen, 1936
 Tallotteriet 1771, 1851

Emneliste

- Tamperretten 1797
 Tandlæger 1844
 Tandlægeskolen, se Danmarks
 Tandlægehøjskole
 Tandlægevagten 1936
 Tango 1913
 Tannhäuser 1886
 Tapetfabrik 1607
 Tardini, luftskipper, 1851
 Tavleombæring i kirkerne 1878
 Tavsén, Hans, 1529, 1533
 Taxameterdrosker (se også
 Drosker) 1897
 Te 1648, 1689, 1918, 1939, 1941
 Teater, Det kgl., 1721, 1722,
 1728, 1748, 1750, 1770, 1771,
 1772, 1773, 1774, 1780, 1808,
 1828, 1843, 1844, 1847, 1870,
 1874, 1875, 1926, 1927, 1930,
 1931, 1947
 Teaterkikkerter 1804
 Teatermuseet 1912, 1922
 Teatervæsen (se også Ballet og
 Opera) 1577, 1662, 1681,
 1719, 1721, 1722, 1728, 1731,
 1735, 1738, 1746, 1747, 1748,
 1750, 1767, 1768, 1770, 1771,
 1772, 1773, 1774, 1780, 1790,
 1795, 1800, 1802, 1808, 1809,
 1812, 1813, 1825, 1826, 1828,
 1834, 1842, 1843, 1846, 1847,
 1857, 1866, 1870, 1873, 1874,
 1875, 1879, 1883, 1886, 1887,
 1902, 1908, 1910, 1913, 1914,
 1919, 1926, 1931, 1932, 1935,
 1938, 1941, 1943, 1944, 1945,
 1947, 1949, 1951
 Teglgården 1238, 1505, 1528,
 1600, 1617, 1707
 Teglgårdsbroen 1855
 Teglnholmen 1920
 Teglværkshavnen 1918, 1919
 Tegne- og Kunstindustriskolen
 for Kvinder 1876
 Teknisk Institut, selskab, 1807,
 1843
 Tekniske Selskabs Skole 1868,
 1876, 1881, 1938
 Tekniske Skole, Frbg. 1871
 Teknologisk Institut 1906, 1918
 Teknologisk laboratorium 1927
 Telefon-automater 1898
 Telefonavisen 1914
 Telefonkiosker 1896
 Telefonnævn 1948
 Telefonstrejke 1920
 Telefonvæsen 1878, 1881, 1882,
 1893, 1905, 1918, 1923, 1935,
 1939, 1944, 1948, 1953
 Telegrafering, Trådløs (se også
 Radio) 1902, 1903, 1907, 1923
 Telegrafonen 1898
 Telegrafvæsen 1800, 1854, 1855,
 1860, 1865, 1867, 1868, 1869,
 1872, 1877, 1893, 1902, 1903,
 1923
 Telegramcensur 1919
 »Telegramkrisen« 1942
 Tennis 1884
 Teologisk eksamen 1707, 1809
 Terminer 1643
 Tessin, Nicodemus, 1694
 Thaarup, Thomas, 1790
 Theresienstadt 1943
 Thielo, Caroline Amalie, 1754
 Thingvalla-linien 1880
 Thomesen, Hans, 1569
 Thomsen, Julius, 1859
 Thorsbroanlægget 1908
 Thors Hal 1865
 Thorshövdi 1948
 Thorstensonske fejde 1643
 Thorvaldsen, Bertel, 1838, 1844,
 1952
 Thorvaldsens museum 1549,
 1838, 1848, 1921, 1953
 Thott, Axel Pedersen, 1438
 Thotts Palæ 1683, 1900
 Thule 1952
 Thurah, L. de, 1735, 1738,
 1743, 1744, 1752, 1757, 1842
 Thyborøn-kanalen 1946
 Tidsregningen 1700, 1894, 1916
 Tidssignaler 1772, 1868, 1909
 Tiende til kirke og bisp 1185
 Tietgen, C. F., 1857, 1874,
 1905
 Tietgensbroen 1909
 Tietgensgade 1755
 Tiggere 1522, 1537, 1549, 1605,
 1708, 1789
 Tilflugstrum, se Luftbeskyt-
 tesforanstaltninger
 Tilskuere, Den danske, 1791
 Tilskueren 1884
 Ti Meter-bassinet 1918
 Timotheus Kirke 1928
 Tingbog 1292
 Tinglæsning 1580
 Ting- og arresthuset 1848
 Tingsted 1025, 1295, 1360,
 Titan 1885
 Tipstjenesten 1948, 1950
 Tivoli 1834, 1843, 1845, 1866,
 1868, 1881, 1882, 1888, 1890,
 1891, 1893, 1895, 1900, 1902,
 1908, 1932, 1937, 1940, 1941,
 1943, 1944
 Tjenerstrejke 1920
 Tjenestemandsmøstol 1945
 Tobak 1600, 1642, 1648, 1665,
 1688, 1726, 1760, 1776, 1805,
 1808, 1813, 1841, 1842, 1905,
 1941, 1943, 1945, 1948
 Tobakkskatten 1917
 Toftgårds Plads 1934
 Told (se også Øresundstold og
 Konsumtionen) 1275, 1319,
 1422, 1625, 1651, 1658, 1672,
 1691, 1762, 1797, 1800, 1842,
 1863, 1908
 Toldboddommen 1843
 Toldboden 1619, 1623, 1628,
 1708, 1735, 1792, 1820, 1838,
 1869, 1875, 1910, 1924, 1951
 Toldbodvej 1690, 1699, 1749,
 1854, 1885
 Toldmuseet 1912
 Tomater 1834
 Tonefilm, se Talefilm
 Tongelo, Abraham von, 1624
 Tonti, M. A., 1664
 Tontiner 1747
 To og tredive mænd, De,
 1658, 1659, 1661, 1771, 1795,
 1800, 1838
 Torfason, Vagteir, 1240
 Torlak Viking 1949
 Torotor, radiofabrik, 1945
 Torpedobåde 1876, 1915
 Torsdagskoncert 1933
 Tortur, se Inkvisitionskom-
 missionen og Stokhuset
 Torvedirektoratet 1926, 1936
 Torvegården 1941
 Torvegade 1685, 1925, 1936
 Torvevæsen (se også de enkelte
 torves navne) 1294, 1610,
 1660, 1671, 1673, 1684, 1857,
 1879, 1889, 1901, 1913, 1926
 Toulon 1793
 Tournuren 1870
 Trafikforstyrrelser 1942
 Trafikmestervagten (se også
 Stavkirken) 1948
 Trankebar 1616, 1670, 1681,
 1714, 1844
 Transatlantiske Komp. 1916
 Traverbaner 1885, 1891, 1922
 Tredivårskrigen 1625
 Trefoldigheden 1676
 Trekongermøde 1916
 Trekoner 1713, 1731, 1787,
 1827, 1867, 1922, 1934
 Triangler på Østerbro 1630,
 1922, 1953
 Trinitatis Kirke 1637, 1652,
 1656, 1728, 1731, 1807, 1817,
 1819, 1832, 1861, 1879
 Trolleyvogne 1927, 1938, 1953
 Troløvelse 1799
 Trommesalen 1671, 1863, 1879,
 1917, 1920, 1945
 Tronsalen på Christiansborg
 1933
 Trotzky, Leon, 1932
 Trykkefrihed 1681, 1755, 1770,
 1773, 1774, 1790, 1799, 1810,
 1814, 1825, 1834, 1835, 1851
 Træbeplantning af pladser
 1747, 1913, 1916
 Træningsskolen 1943
 Trøstens Bolig 1805, 1815
 Tscherning, A. F., 1832, 1843
 Tuberkulosestationer 1908, 1935
 Tuborg, Store, 1708, 1868
 Tuborgfondet 1931
 Tuborg Havn 1872, 1929, 1945,
 1948
 Tuborg Vang 1907
 Tuborgs Fabrikker 1873, 1945

Emneliste

- Tuborgvej 1937, 1942
 Tugthus, se Fængsler
 Tugthusporten 1648
 Tugthuskat 1850
 Tunneller, 1859, 1931
 Turistbesøg 1953
 Turist-lejrpladsen 1950
 Turistvogne 1906, 1940
 Turneriger 1449
 Tvangsarbejdsanstalter, se
   Fængsler
 Tyendelov 1922
 Tyenders valgret 1918
 Tyfus 1592
 Typografstrejke 1908, 1947
 Tyrekampe 1717, 1733
 Tysk gudstjeneste 1575, 1662,
   1759
 Tyske flygtninge, se Flygtninge
 Tyske Handelskammer 1937,
   1945
 Tyske Kompagni 1382, 1475,
   1523, 1526
 Tyske Plads 1748
 Tyske Skole 1942
 Tyske videnskabelige Institut,
   Det, 1941
 Tysklandsarbejde 1940
 Tysklands besættelse af Dan-
   mark 1940
 Tysklands kapitulation 1945,
   1946
 Tyskmanngade (Vimmel-
   skaffet) 1191, 1377, 1382,
   1526
 Tyverier 1802, 1906
 Tændstikker 1833, 1837, 1940
 Tøjhus (arkeli), Statens, 1526
 Tøjhus, Søværnets, 1746
 Tøjhusbroen 1682
 Tøjhuset på Slotsholmen og
   Tøjhushaven 1550, 1598,
   1599, 1601, 1647, 1664, 1838,
   1868
 Tøjhusmuseet 1838, 1898, 1945,
   1952
 Tøjrensning, kemisk, 1871
 Tømmergraven 1885, 1897,
   1900
 Tømmerhaven 1755, 1765,
   1885, 1900
 Tømmerpladser 1708, 1755,
   1765, 1780, 1799, 1885, 1900
 Tømmergade 1853
 Tømmerlaug 1515
 Tømmerstiftelsen 1851
 Tømmerstrejke 1794
 Tørdokken 1894
 Tørelment 1887
 Tørvefyring 1941

 Udenrigsministeriet 1923
 Udførselsforbud 1939
 Udgangsforbud, se Spærretid
 Udligning mellem Kbhvn.,
   Frbg. og Gentofte 1937
 Udsalg 1946
 Udvinduer 1683

 Ukendte koncentrationslejr-
   fange 1950
 Uldahl, P. C., 1809
 Uldmanufaktur 1648, 1685,
   1759, 1818
 Ulfeldt, Korfitz, 1530, 1648,
   1651, 1663, 1664, 1842
 Ulfeldt, Leonora Christine,
   1663, 1685
 Ulrik, F., 1865
 Ulvedalene 1910
 Ulykkestilfælde (se også
   Brande) 1625, 1628, 1756,
   1812, 1827, 1847, 1851, 1897,
   1905, 1919
 Underjordiske anlæg 1902,
   1943
 Understøttelsesforening,
   Kbhvns, 1874
 Undervandsbåde 1909, 1915,
   1917
 Undtagelsestilstand 1943, 1944
 Ungdommens Kirke 1944
 Ungdomsherberge, se Vandre-
   hjem
 Ungdomshus, Skolescenens 1947
 Ungdomsklubber, Politiets,
   1952
 Ungdomskommissionen 1945
 Ungdomskriminalitet 1944
 Unge Handelsmænds Uddan-
   nelse 1880
 Uniformsforbud 1933
 Unitarernes Hus 1927
 Universitetet 1419, 1479, 1537,
   1539, 1546, 1553, 1561, 1576,
   1579, 1592, 1600, 1601, 1621,
   1685, 1707, 1717, 1728, 1732,
   1736, 1769, 1774, 1778, 1788,
   1805, 1807, 1809, 1829, 1834,
   1836, 1840, 1842, 1859, 1861,
   1871, 1875, 1890, 1892, 1909,
   1911, 1916, 1921, 1928, 1929,
   1938, 1942, 1943, 1944, 1945,
   1948, 1949, 1950, 1952
 Universitetsbiblioteket 1553,
   1652, 1728, 1861, 1867, 1937,
   1938, 1943
 Universitetsbogtrykker 1542
 Universitetscaféen 1945
 Universitetsparken 1941, 1942
 Urania-Observatoriet 1897
 Urban II 1186
 Urnagerskolen 1952
 Usserød Klædefabrik 1818
 Utterslev 1580, 1880, 1885,
   1890, 1895, 1898, 1924
 Utterslev Kirke 1938
 Utterslev Mose 1943, 1945,
   1947
 Utzon-Frank, E., 1946

 Våben, Frbg., 1899
 Våben, Kbhvns, 1417, 1953; se
   også Segl
 Våbenaflevering 1944
 Våbensamling, den historiske,
   1838

 »Vågn op« 1903
 Waagepetersenske Gård 1793
 Waffens-SS 1940
 Wagner, Richard, 1870, 1886
 Vagtparaden, se Livgarden
 Vagtvaern 1944
 Vajsenhuset 1720, 1728, 1734,
   1760, 1771, 1795, 1875
 Vaccination 1770, 1801, 1802,
   1810, 1941
 Valby 1624, 1900, 1934, 1941,
   1944, 1953
 Valby Bakke 1845
 Valby Fælled 1913
 Valby Gasværk 1907
 Valby Idrætspark 1942
 Valby Langgade 1941
 Valbyparken 1938, 1940
 Valdemar, prins, 1899
 Valdemar Atterdag, 1341, 1342,
   1343, 1360, 1363, 1375
 Valdemar Sejg 1230, 1240
 Valdemar den Store 1157, 1167,
   1186
 Valdemarsgade 1858
 Valg, valgkredse, valgret 1834,
   1848, 1849, 1852, 1861, 1865,
   1873, 1883, 1884, 1888, 1894,
   1909, 1913, 1915, 1917, 1918,
   1941, 1943
 Valgmenighed, Kbhvns, 1893
 Valgreform-Foreningen 1848
 Valkendorf, Christoffer, 1579,
   1589, 1592
 Valkendorfs bog 1582
 Valkendorfsgade 1729
 Valkendorfs Kollegium 1519,
   1589, 1728, 1795
 Valkyrien, krydser, 1899
 Valuta, se Montvæsen
 Valutakontor, Nationalbankens,
   1932
 Vandforsyning 1524, 1539, 1561,
   1579, 1580, 1626, 1633, 1681,
   1725, 1797, 1810, 1812, 1850,
   1851, 1853, 1857, 1859, 1869,
   1873, 1878, 1886, 1891, 1893,
   1898, 1903, 1908, 1911, 1913,
   1916, 1922, 1927, 1933, 1937,
   1940, 1941
 Vanding af gader 1843, 1860
 Vandklosetter 1853, 1894
 Vandkunsten 1539, 1595, 1652,
   1669, 1673, 1857, 1910
 Vandkuranstalter 1831, 1845
 Vandmøller 1368, 1419, 1539,
   1597, 1600, 1673
 Vandmølletårnet 1524
 Vand- og brødstraffen 1610
 Vandrehjem 1930, 1940
 Vandskatten 1812
 Vand-Strandvejen 1938
 Vandsniderlaug 1592, 1651
 Vanføre 1748, 1953
 Vangede kilde 1709
 Vangede Kirke 1926
 Vanløse 1941, 1944, 1945, 1949
 Vanløse Kirke 1909
 Vanløse Station 1934

Emneliste

- Vareåger 1917
 Varedirektoratet 1940
 Varelotteriet 1887
 Varmeanlæg 1825, 1881, 1941
 Varmecentral, kommunal, 1925
 Vartegn, Kbhvns 1608, 1795
 Vartov 1296, 1514, 1524, 1530, 1560, 1585, 1589, 1607, 1619, 1630, 1659, 1665, 1726, 1755, 1760, 1771, 1839, 1932, 1934, 1950
 Vasbygade 1890
 Vaudeviller 1825
 Vauxhall 1806, 1822, 1841, 1843
 W. C.'er 1853, 1894
 Weber, C. M. v., 1820
 Vedbæk 1807, 1941, 1945
 Vedcl. Anders Sørensen, 1675
 Wedells Palæ 1740
 Ved Stranden 1878
 Weekend 1944
 Vejerhuset 1281, 1579, 1857
 Vejning, offentlig, 1281, 1870
 Vejrhanne 1936, 1937
 Vejrspådomme 1832
 Vejviseren 1770, 1771, 1862, 1923
 Veksler 1619, 1681, 1824
 Welanderhjemmet 1916
 Velgørenhedsregistret 1949
 Velocipeder 1865
 Vendersgade 1873, 1889
 Veneriske sygdomme 1509
 Vennemøder 1868
 Venstre 1846, 1866, 1888, 1940, 1946
 Verdenskrigenes ophør, 1918, 1945
 Verdenspostforeningen 1859
 Werther 1774
 Wessel, J. H., 1773, 1879
 Wessels Hus 1732
 Wesselstuen 1945
 Vestenceinten 1950
 Westenholz, Mary, 1903
 Vesterbrogade og Vesterbro 1614, 1622, 1624, 1671, 1749, 1751, 1753, 1765, 1787, 1802, 1806, 1812, 1817, 1834, 1861, 1866, 1873, 1945, 1946, 1948, 1952.
 Vesterbros Boligaktion 1951
 Vesterbros ny Teater 1834
 Vesterbros Passage 1867, 1953
 Vesterbros Torv 1857, 1915
 Vesterbro-viadukten 1911, 1913
 Vester Farimagsgade 1864, 1953
 Vesterfælled 1621, 1761, 1792
 Vesterfælledvej 1886
 Vestergade 1167, 1368, 1379, 1668, 1729, 1756
 Vesterport 1524, 1577, 1579, 1617, 1622, 1662, 1668, 1765, 1848, 1856, 1857, 1867
 Vesterport, ejendom, 1929, 1931, 1940
 Vesterport Station 1934
 Vestersøhus 1939
 Vester Torv 1684
 Vestervold 1662, 1800, 1885
 Vestindiske Handelskompagnier 1671, 1733, 1754, 1778, 1833
 Vestindisk Pakhus 1780
 Vestindiske øer 1671, 1733, 1754, 1916
 Vestmannaøerne 1547
 Vestre Boulevard 1893, 1897, 1899, 1940
 Vestre Elektricitetsværk 1898, 1920
 Vestre Fængsel 1895, 1918, 1928, 1944
 Vestre Gasværk 1857, 1927
 Vestre Gasværkshavn 1897
 Vestre Hospital 1886
 Vestre Kirkegård 1870, 1884, 1887, 1892, 1940
 Veterinær- og landbohøjskolen 1858, 1883, 1908, 1926, 1935, 1945
 Veterinærskolen på Christianshavn 1773, 1858, 1866
 Weyse, C. E. F., 1809
 Viadukter, se Jernbaneviadukter
 Vibe, Mikkel, 1619, 1635
 Vibenshus, Store, 1523, 1629 1750, 1769, 1865
 Videnskabernes Selskab 1742, 1899
 Vide Verden, Den, 1935
 Wielandt, Joachim, 1720
 Wienerbørn 1919
 Wienerkongressen 1815
 Wiens kunstsatte 1948
 Wieth, Mogens, 1945
 Vigerslev 1900, 1919, 1947, 1949
 Vigerslev Kirke 1941
 Vigerslevparken 1932
 Viking, Arild, 1952
 Viking, Torlak, 1949
 Viktor Emanuel 1924
 Wildersgades Kaserne 1674, 1802
 Wilders Plads 1735, 1762
 Wilhelm II 1903
 Wilhelmine Stiftelsen 1828
 Willumsen, J. F., 1947
 Vimmelskaftet 1377, 1685, 1729, 1844
 Vind, Ole, 1645
 Vinduesudmykning 1841, 1844, 1916, 1920, 1942
 Vingården 1298, 1489, 1496, 1500
 Vingårdstræde 1298, 1773, 1795
 Winhofers, Dina, 1651
 Vinskatten 1917
 Winterfeldts Stiftelse 1805
 Virum Kirke 1940
 Visekællinger 1805
 Vitaminlaboratorium, Statens, 1931
 Wivex (Wivel) 1890, 1931, 1943, 1944, 1946
 Vodroffgård 1698, 1711, 1733, 1865, 1868, 1906
 Vodroffsvej 1928
 Vognmagergade 1913
 Vognmandslaug 1478
 Vognmandsmarken 1570, 1897, 1935, 1937
 Vokskabinet 1845
 Volde, se Befæstning
 Voldgården 1830
 Voldgiftsretter 1900, 1910
 Voldmøller 1692, 1779, 1781, 1847, 1886, 1895
 Voldparken 1948
 Voldreblagere 1895
 Volkersen, N. H., 1833
 Voltaire 1768
 Vombadstestræde 1729
 Vor Frue, Vor Frelsers Kirker, se Frue, Frelsers
 Worm, Jacob, 1681
 Worm, Ole, 1636, 1639, 1644, 1655
 Worsaae, J. J. A., 1877
 Vort forsvar 1881
 »Vort Land« 1896
 Wullenweber, J., 1533
 Würtembergerske Palæ 1741
 Væbning, Kbhvns (se også Borgervæbningen) 1869, 1909
 Vægt, se Mål og Vægt
 Vægtene 1567, 1683, 1769, 1899, 1830, 1863
 Vægtergården 1933, 1940
 Vægtterslev 1683
 Vækelsesmøder 1905
 Vælgermøde i radioen 1947
 Vælgeråd 1905
 Værksted- og Industrihuset 1944
 Værsløse Flyveplads 1940
 Værnedamsvej 1822, 1862, 1866
 Værnemagere 1945
 Værnemagtsbiografen 1940, 1945
 Værnepligt, Alm., 1848
 Wærnske Institut 1800
 Yachtklub 1866
 Yo-Yo-spillet 1932, 1939
 Zahle, Ministeriet, 1920
 Zahles, N., Skole 1851
 Zahrtmann, Kr., 1885, 1931
 Zebaoths Kirke, se Garnisons Kirke
 Zeppelin 1912, 1931
 Zinzendorf i 1731
 Zoologisk Have 1859, 1905, 1941, 1948, 1953
 Zoologisk Museum 1759, 1827, 1870
 Zorobabel til Nordstjernen 1967
 Zunft-sikke 1600
 Ægteskabsannoncer 1803
 Ægteskabslovgivning 1537, 1582, 1597, 1922, 1925
 Ægteskabstilladelse 1937

Emneliste

- Æresboligen på Carlsberg 1914
Ærkebiskoppens Gård 1629,
1826
- Øksnehallen 1901
Øl, se Bryggerier
Ølkort 1945
Øregård 1917, 1921
Ørekrog 1422
Øresund, Dampskibsselskabet,
1943
Øresundshospitalet 1876, 1942
Øresundstolden 1425, 1427,
1435, 1516, 1733, 1857, 1900
Ørholm krudtmølle 1552
Ørsted, A. S., statue, 1902
Ørsted, H. C., 1805, 1820,
1824, 1827, 1876
Ørstedhus 1935
Ørstedsparken 1873, 1876, 1879,
1902, 1933, 1940
- H. C. Ørstedes Vej 1852
H. C. Ørsted Værket 1920,
1933
Østasiatisk Komp. 1897, 1907,
1918, 1922, 1944
Østbanegade 1895
Øster Allé 1750
Østerbro 1801, 1857
Østerbrogade 1854, 1898, 1927
Østerbrogades kaserne 1898
Østerbrogades viadukt 1912
Østerbro Station 1897, 1912,
1925
Øster Farimagsgade 1873
Østerfællid 1772
Østergård (se også Vingården)
1298, 1377, 1640, 1778
Østergade 1377, 1629, 1786,
1810, 1826, 1860, 1890, 1900,
1904, 1929
Østerport 1505, 1606, 1617,
1630, 1647, 1703, 1779, 1792,
1851, 1856, 1857
Østerport, Hotel, 1946
Østersøisk Kompagni 1636
Østertorv (Amagertorv) 1191,
1377
Østervold 1496, 1629, 1677,
1786, 1859, 1892, 1895
Øster Voldgade 1932, 1942
Østfronten 1942
Østifternes Kreditforenings
bygning 1916
Østre Allé 1941
Østre Anlæg 1871, 1891, 1914,
1932
Østre Elektricitetsværk 1902
Østre Gasværk 1878
Østre Kraft-varmeværk 1953
Østre Landsret 1919
Østre Landsrets bygning, se
Retsbygningen

TIDSTAVLE II

DANMARKS KONGER FRA DEN HISTORISKE TIDS BEGYNDELSE

- ca. **936** Gorm den Gamle
(død ca. 936).
- ca. **936**—ca. **986** Harald Blåtand
(død 1. nov. ca. 986).
- ca. **986**—**1014** Svend Tveskæg
(død 3. febr. 1014).
- 1014**—**1018** Harald
(f. ca. 998, d. 1018).
- 1018**—**1035** Knud den Store
(f. ca. 995, d. 12. nov. 1035).
- 1035**—**1042** Hardeknud
(f. 1018, d. 8. juni 1042).
- 1042**—**1047** Magnus den Gode
(f. 1024, d. 25. okt. 1047).
- 1047**—**1074** (ell. 76) Svend Estridsen
(f. ca. 1018, d. 23. april 1074 ell.
1076).
- 1074** (ell. 76)—**1080** Harald Hen
(død 17. april 1080).
- 1080**—**1086** Knud den Hellige
(f. ca. 1040, d. 10. juli 1086).
- 1086**—**1095** Oluf Hunger
(død 18. aug. 1095).
- 1095**—**1103** Erik Ejegod
(død 10. juli 1103).
- 1104**—**1134** Niels
(død 25. juni 1134).
- 1134**—**1137** Erik Emun
(død 18. sept. 1137).
- 1137**—**1146** Erik Lam
(død 27. aug. 1146).
- 1146**—**1157** Borgerkrig
- 1157**—**1182** Valdemar den Store
(f. 14. jan. 1131, d. 12. maj 1182).
- 1182**—**1202** Knud den VI
(f. 1163, d. 12. nov. 1202).
- 1202**—**1241** Valdemar Sejr
(f. 28. juni 1170, d. 28. marts 1241).
- 1241**—**1250** Erik Plovpenning
(f. 1215, d. 10. aug. 1250).
- 1250**—**1252** Abel
(f. ca. 1218, d. 29. juni 1252).
- 1252**—**1259** Christoffer I
(f. ca. 1219, d. 29. maj 1259).
- 1259**—**1286** Erik Klipping
(f. ca. 1249, d. 22. nov. 1286).
- 1286**—**1319** Erik Menved
(f. 1274, d. 13. nov. 1319).
- 1320**—**1332** Christoffer II
(f. 29. sept. 1276, d. 2. aug. 1332).
- 1332**—**1340** Interregnum.
- 1340**—**1375** Valdemar Atterdag
(f. ca. 1320, d. 24. okt. 1375).
- 1376**—**1387** Oluf
(f. 1370, d. 3. aug. 1387).
- 1387**—**1412** Margrete
(f. 1353, d. 24. okt. 1412).
- 1412**—**1439** Erik af Pommern
(f. ca. 1382, d. 1459).
- 1440**—**1448** Christoffer af Bayern
(f. 16. febr. 1418, d. 6. jan. 1448).
- 1448**—**1481** Christian I
(f. 1426, d. 22. maj 1481).
- 1481**—**1513** Hans
(f. 5. juni 1455, d. 20. febr. 1513).

Danmarks konger

1513—1523 Christian II (f. 1. juli 1481, d. 25. jan. 1559).	1746—1766 Frederik V (f. 31. marts 1723, d. 14. jan. 1766).
1523—1533 Frederik I (f. 7. okt. 1471, d. 10. april 1533).	1766—1808 Christian VII (f. 29. jan. 1749, d. 13. marts 1808).
1534—1559 Christian III (f. 12. aug. 1503, d. 1. jan. 1559).	1808—1839 Frederik VI (f. 28. jan. 1768, d. 3. dec. 1839).
1559—1588 Frederik II (f. 1. juli 1534, d. 4. april 1588).	1839—1848 Christian VIII (f. 18. sept. 1786, d. 20. jan. 1848).
1588—1648 Christian IV (f. 12. april 1577, d. 28. febr. 1648).	1848—1863 Frederik VII (f. 6. okt. 1808, d. 15. nov. 1863).
1648—1670 Frederik III (f. 18. marts 1609, d. 9. febr. 1670).	1863—1906 Christian IX (f. 8. april 1818, d. 29. jan. 1906).
1670—1699 Christian V (f. 15. april 1646, d. 25. aug. 1699).	1906—1912 Frederik VIII (f. 3. juni 1843, d. 14. maj 1912).
1699—1730 Frederik IV (f. 11. okt. 1671, d. 12. okt. 1730).	1912—1947 Christian X (f. 26. sept. 1870, d. 20. april 1947).
1730—1746 Christian VI (f. 30. nov. 1699, d. 6. aug. 1746).	1947— Frederik IX (f. 11. marts 1899).

TIDSTAVLE III

MINISTERIER OG MINISTRE FRA 1848 TIL 1953

A. W. Moltke I (Martsministeriet) (fra 22. marts 1848 til 16. nov. 1848). Premierminister og finansminister: lensgreve A. W. Moltke. Udenrigsminister: lensgreve F. M. Knuth. Krigsminister: A. F. Tscherning. Marineminister: lensgreve A. W. Moltke (til 6. april); C. C. Zahrtmann. Kultusminister: D. G. Monrad. Justitsminister: C. E. Bardenfleth. Handelsminister: C. A. Bluhme. Ministre uden portefølje: L. N. Hvidt (til 1. nov.); Orla Lehmann. Foreløbig minister for hertugdømmerne: greve Carl Scheel-Plessen (til 24. marts).	Premierminister: lensgreve A. W. Moltke. Udenrigsminister: lensgreve A. W. Moltke (til 6. aug. 1850); Holger Reedtz. Finansminister: greve Wilh. Sponneck. Krigsminister: C. F. Hansen. Marineminister: C. C. Zahrtmann (til 10. aug. 1850); L. C. Irminger (til 25. nov. 1850); C. van Dockum. Kultusminister: Joh. Nic. Madvig. Justitsminister: C. E. Bardenfleth. Indenrigsminister: P. G. Bang (til 21. sept. 1849); M. H. Rosenørn. Minister for Slesvig: F. Tillisch (fra 5. marts 1851).
A. W. Moltke II (Noverberministeriet) (fra 16. nov. 1848 til 13. juli 1851).	Minister uden portefølje: H. N. Clausen.

Ministerier og ministre

- A. W. Moltke** III (fra 13. juli 1851 til 27. jan. 1852).
Premierminister: lensgreve A. W. Moltke.
Udenrigsminister: Holger Reedtz (til 18. okt. 1851); C. A. Bluhme.
Finansminister: greve Wilh. Sponneck.
Krigsminister: J. S. Fibiger (til 18. okt. 1851); C. J. Flensborg.
Marineminister: C. van Dockum.
Kultusminister: Joh. Nic. Madvig (til 7. dec. 1851); P. G. Bang.
Justitsminister: A. W. Scheel.
Indenrigsminister: F. F. Tillisch.
Minister for Slesvig: C. E. Bardenfleth.
Minister uden portefølje: greve Carl Moltke (til 18. okt. 1851).
- C. A. Bluhme** I (fra 27. jan. 1852 til 21. april 1853).
Premierminister og udenrigsminister: C. A. Bluhme.
Finansminister: greve Wilh. Sponneck.
Krigsminister: C. F. Hansen.
Marineminister: Steen Bille.
Kultusminister: P. G. Bang (til 3. juni 1852); Carl Simony.
Justitsminister: A. W. Scheel.
Indenrigsminister: P. G. Bang.
Minister for Slesvig: greve Carl Moltke.
Minister for Holsten og Lauenborg: greve Heinrich Reventlow-Criminil.
- A. S. Ørsted** (fra 21. april 1853 til 12. dec. 1854).
Premierminister og kultusminister: A. S. Ørsted.
Udenrigsminister: C. A. Bluhme.
Finansminister: greve Wilh. Sponneck.
Krigsminister: C. F. Hansen.
Marineminister: Steen Bille.
Justitsminister: A. W. Scheel (A. S. Ørsted vikarierede fra 10. maj. til 12. dec. 1854).
Indenrigsminister: A. S. Ørsted (til 29. april 1854); F. Tillisch.
Minister for Slesvig: greve Carl Moltke.
Minister for Holsten og Lauenborg: greve Heinrich Reventlow-Criminil.
- P. G. Bang** (fra 12. dec. 1854 til 18. okt. 1856).
Premierminister (konsejlspræsident*): P. G. Bang.
Udenrigsminister: greve W. Scheel-Plessen (til 15. jan. 1855); L. N. Scheele.
Finansminister: Carl Andræ.
Krigsminister: M. Lüttichau (til 25. maj 1856); Carl Lundbye.
Marineminister: Wilh. Michelsen.
Kultusminister: C. C. Hall.
Justitsminister: A. W. Scheel (til 15. jan. 1855); Carl Simony.
Indenrigsminister: P. G. Bang (til 18. febr. 1856); Carl Simony (til 4. juni 1856); I. J. Unsgaard.
Minister for monarkiets fælles indre anliggender: P. G. Bang (fra 16. okt. 1855).
Minister for Slesvig: Harald Raasloff (til 18. febr. 1856); C. C. Hall (til 18. juni 1856); F. Wolfhagen.
Minister for Holsten og Lauenborg: L. N. Scheele.
- Carl Andræ** (fra 18. okt. 1856 til 13. maj 1857).
Konsejlspræsident og finansminister: Carl Andræ.
Udenrigsminister: L. N. Scheele (til 17. april 1857); Wilh. Michelsen.
Krigsminister: Carl Lundbye.
Marineminister: Wilh. Michelsen.
Kultusminister: C. C. Hall.
Justitsminister: Carl Simony.
Indenrigsminister: A. F. Krieger.
Minister for monarkiets fælles indre anliggender: I. J. Unsgaard.
Minister for Slesvig: F. Wolfhagen.
Minister for Holsten og Lauenborg: L. N. Scheele (til 17. april 1857); Carl Lundbye.

* Ved forfatningsloven af 2. okt. 1855 (Fællesforfatningen) indføres betegnelsen konsejlspræsident for regeringschefen.

Ministerier og ministre

C. C. Hall I (fra 13. maj 1857 til 2. dec. 1859).

Konsejlspræsident: C. C. Hall.
Udenrigsminister: Wilh. Michelsen (til 10. juli 1858); C. C. Hall.
Finansminister: Carl Andræ (til 8. juli 1858); A. F. Krieger (til 6. maj 1859); C. E. Fenger.
Krigsminister: Carl Lundbye.
Marineminister: Wilh. Michelsen.
Kultusminister: C. C. Hall (til 6. maj 1859); D. G. Monrad.
Justitsminister: Carl Simony.
Udenrigsminister: A. F. Krieger (til 1. aug. 1858); I. J. Unsgaard (til 6. maj 1859); A. F. Krieger.
Minister for monarkiets fælles indre anliggender: I. J. Unsgaard (til 26. juli 1858).
Minister for Slesvig: F. Wolfhagen.
Minister for Holsten og Lauenborg: I. J. Unsgaard.

C. E. Rotwitt (fra 2. dec. 1859 til 24. febr. 1860).

Konsejlspræsident: C. E. Rotwitt (død 8. febr. 1860; derefter fungerede Blixen-Finecke som konsejlspræsident).
Udenrigsminister: baron C. F. Blixen-Finecke.
Finansminister: Regnar Westenholz.
Krigsminister og Marineminister: H. N. Thestrup.
Kultusminister: V. A. Borgen.
Justitsminister: C. E. Rotwitt (død 8. febr. 1860; derefter fungerede Chr. v. Jessen som justitsminister).
Udenrigsminister: Chr. v. Jessen.
Minister for Slesvig: baron C. F. Blixen-Finecke.
Minister for Holsten og Lauenborg: C. E. Rotwitt (død 8. febr. 1860; derefter fungerede Regnar Westenholz).

C. C. Hall II (fra 24. febr. 1860 til 31. dec. 1863).

Konsejlspræsident og udenrigsminister: C. C. Hall.
Finansminister: C. E. Fenger.
Krigsminister: H. N. Thestrup (til 13. aug. 1863); Carl Lundbye.
Marineminister: Steen Bille.

Kultusminister: D. G. Monrad.

Justitsminister: A. L. Casse.

Udenrigsminister: D. G. Monrad (til 15. sept. 1861); Orla Lehmann.

Minister for Slesvig: F. Wolfhagen.

Minister for Holsten og Lauenborg: Harald Raasløff (til 30. marts 1861); C. C. Hall.

D. G. Monrad (fra 31. dec. 1863 til 11. juli 1864).

Konsejlspræsident og finansminister: D. G. Monrad.

Udenrigsminister: D. G. Monrad (til 8. jan. 1864); George Quaade.

Krigsminister: Carl Lundbye (til 18. maj 1864); C. E. Reich.

Marineminister: O. H. Lütken.

Kultusminister: C. T. Engelstoft.

Justitsminister: A. L. Casse.

Udenrigsminister: Carl v. Nutzhorn (til 10. maj 1864); Hans Carlsen.

Minister for Slesvig: Carl Simony (til 24. jan. 1864); Wilh. Johannsen.

Minister for Holsten og Lauenborg: D. G. Monrad.

C. A. Bluhme II (fra 11. juli 1864 til 6. nov. 1865).

Konsejlspræsident og udenrigsminister: C. A. Bluhme.

Finansminister: C. N. David.

Krigsminister: C. F. Hansen.

Marineminister: O. H. Lütken.

Kultusminister: E. Heltzen (til 30. marts 1865); George Quaade (til 7. april 1865); Cosmus Bræstrup.

Justitsminister: E. Heltzen (til 30. marts 1865); George Quaade (til 7. april 1865); Cosmus Bræstrup.

Udenrigsminister: F. Tillisch.

Minister for Slesvig: Wilh. Johannsen (til 18. nov. 1864).

Minister for Holsten og Lauenborg: C. A. Bluhme (til 16. nov. 1864).

Ministre uden portefølje: George Quaade (til 13. maj 1865); greve Carl Moltke (til 5. juli 1865).

C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs (fra 6. nov. 1865 til 28. maj 1870).

Konsejlspræsident og udenrigsminister: lensgreve C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs.

Ministerier og ministre

- Finansminister: C. A. Fønnesbech.
Krigsminister: J. W. Neergaard (til 29. sept. 1866); Wald. Raasløff (til 19. april 1870); lensgreve C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs.
- Marineminister: H. H. Grove (død 17. aug. 1866); J. B. S. Estrup (vikarierende fra 26. juli til 17. sept. 1866); C. van Dockum (til 1. nov. 1867); Otto Fr. Suenson (til 22. sept. 1869); Wald. Raasløff (til 19. april 1870); lensgreve C. E. Krag-Juel-Frijs.
- Kultusminister: Theodor Rosenørn-Teilmann (til 4. sept. 1867; for teatersagerne til 27. marts 1868); P. C. Kierkegaard (til 6. marts 1868); C. A. Fønnesbech (til 15. marts 1868); Aleth Hansen (til 22. sept. 1869); E. Emil Rosenørn.
- Justitsminister: C. Leuning (død 21. juli 1867); Theodor Rosenørn-Teilmann (til 10. aug. 1868); Carl v. Nutzhorn.
- Indenrigsminister: J. B. S. Estrup (til 22. sept. 1869); Wolfgang Haffner.
- L. H. C. H. Holstein (Holsteinsborg)** (fra 28. maj. 1870 til 14. juli 1874).
- Konsejlspræsident: lensgreve L. H. C. H. Holstein.
- Udenrigsminister: lensbaron Otto Rosenørn-Lehn.
- Finansminister: C. E. Fenger (til 25. marts 1872); lensgreve L. H. C. H. Holstein (til 1. juli 1872); A. F. Krieger (til 20. juni 1874); lensgreve L. H. C. H. Holstein.
- Krigsminister: Wolfgang Haffner (til 23. dec. 1872); C. A. F. Thomsen.
- Marineminister: Wolfgang Haffner (til 23. dec. 1872); C. A. F. Thomsen (til 21. maj 1873); Niels F. Ravn.
- Kultusminister: C. C. Hall.
- Justitsminister: A. F. Krieger (til 26. juni 1872); C. S. Klein.
- Indenrigsminister: C. A. Fønnesbech.
- C. A. Fønnesbech** (fra 14. juli 1874 til 11. juni 1875).
- Konsejlspræsident og finansminister: C. A. Fønnesbech.
- Udenrigsminister: lensbaron Otto Rosenørn-Lehn.
- Krigsminister: Niels F. Ravn (til 26. aug. 1874); P. F. Steinmann.
- Marineminister: Niels F. Ravn.
- Kultusminister: J. J. A. Worsaae.
- Justitsminister: C. S. Klein.
- Indenrigsminister: Fritz Tobiesen.
- Minister for Island: C. S. Klein (fra 1. aug. 1874).
- J. B. S. Estrup** (fra 11. juni 1875 til 7. aug. 1894).
- Konsejlspræsident og finansminister: J. B. S. Estrup.
- Udenrigsminister: lensgreve Frederik Molte (Bregentved) (død 1. okt. 1875); J. B. S. Estrup (til 11. okt. 1875); lensbaron Otto Rosenørn-Lehn (død 21. maj 1892); J. Nellemann (til 6. juni 1892); lensbaron T. Reedtz-Thott.
- Krigsminister: Wolfgang Haffner (til 28. juli 1877); Frederik Dreyer (til 4. jan. 1879); Wilh. Kauffmann (til 1. april 1881); Niels F. Ravn (til 12. sept. 1884); Jesper Bahnsøn.
- Marineminister: Wolfgang Haffner (til 28. juli 1877); Frederik Dreyer (til 4. jan. 1879); Niels F. Ravn.
- Kultusminister: J. C. H. Fischer (til 24. aug. 1880); Jacob Scavenius (til 6. juli 1891); J. Nellemann (til 10. juli 1891); Carl Goos.
- Justitsminister: J. Nellemann.
- Indenrigsminister: Erik Skeel (til 29. aug. 1884); Hilmar Finsen (til 7. aug. 1885); H. P. Ingerslev (til 15. jan. 1894); H. Hørring.
- Minister for offentlige arbejder: H. P. Ingerslev (fra 15. jan. 1894).
- Minister for Island: J. Nellemann.
- T. Reedtz-Thott** (fra 7. aug. 1894 til 23. maj 1897).
- Konsejlspræsident og udenrigsminister: lensbaron T. Reedtz-Thott.
- Finansminister: Christian Lüttichau.

Ministerier og ministre

- Krigsminister: C. A. F. Thomsen (til 25. april 1896); Gustav Schnack.
Marineminister: Niels F. Ravn.
Kultusminister: Vilh. Bardenfleth.
Justitsminister: J. Nellemann (til 13. juni 1896); N. R. Rump.
Indenrigsminister: H. Hørring.
Minister for offentlige arbejder: H. P. Ingerslev (død 20. april 1896); H. Hørring (til 22. maj 1896).
Landbrugsminister: Knud Sehested (fra 22. maj 1896).
Minister for Island: J. Nellemann (til 13. juni 1896); N. R. Rump.
- H. Hørring** (fra 23. maj 1897 til 27. april 1900).
Konsejlspræsident og finansminister: H. Hørring.
Udenrigsminister og marineminister: Niels F. Ravn.
Krigsminister: C. Tuxen (til 28. aug. 1899); Gustav Schnack.
Kultusminister: H. V. Sthyr.
Justitsminister: N. R. Rump (til 28. aug. 1899); H. Hørring.
Indenrigsminister: Vilh. Bardenfleth (til 28. aug. 1899); L. Bramsen.
Landbrugsminister: Alfred Hage.
Minister for Island: N. R. Rump (til 28. aug. 1899); H. Hørring.
- Hannibal Sehested** (fra 27. april 1900 til 24. juli 1901).
Konsejlspræsident og udenrigsminister: Hannibal Sehested.
Finansminister: Wm. Scharling.
Krigsminister: Gustav Schnack.
Marineminister: Chr. G. Middelboe.
Kultusminister: J. J. Bjerre.
Justitsminister: Carl Goos.
Indenrigsminister: Ludv. Bramsen.
Landbrugsminister: Fr. Friis.
Minister for offentlige arbejder: lensbaron Chr. Juul-Rysensteen.
Minister for Island: Carl Goos.
- J. H. Deuntzer** (fra 24. juli 1901 til 14. jan. 1905).
Konsejlspræsident og udenrigsminister: J. H. Deuntzer.
Finansminister: Christoffer Hage.
Krigsminister: W. H. O. Madsen.
Marineminister: Ferd. Jøhnke.
Kultusminister: J. C. Christensen.
- Justitsminister: P. A. Alberti.
Indenrigsminister: Enevold Sørensen.
Landbrugsminister: Ole Hansen.
Minister for offentlige arbejder: Viggo Hørup (død 15. febr. 1902); Christopher Hage.
Minister for Island: P. A. Alberti (til 31. jan. 1904); Hannes Hafstein.
- J. C. Christensen** (fra 14. jan. 1905 til 12. okt. 1908).
Konsejlspræsident og forsvarsminister: J. C. Christensen.
Udenrigsminister: lensgreve Fred. Raben-Levetzau.
Finansminister: Vilh. Lassen (død 6. april 1908); J. C. Christensen (til 24. juli 1908); N. Neergaard.
Kultusminister: Enevold Sørensen.
Justitsminister: P. A. Alberti (til 24. juli 1908); Svend Høgsbro.
Indenrigsminister: Sigurd Berg.
Landbrugsminister: Ole Hansen (til 24. juli 1908); Anders Nielsen.
Minister for offentlige arbejder: Svend Høgsbro (til 24. juli 1908); J. Jensen-Sønderup.
Minister for Island: Hannes Hafstein.
- N. Neergaard I** (fra 12. okt. 1908 til 16. aug. 1909).
Konsejlspræsident og forsvarsminister: N. Neergaard.
Udenrigsminister: greve Wm. Ahlefeldt-Laurvigen.
Finansminister: Charles Brun.
Kultusminister: Enevold Sørensen.
Justitsminister: Svend Høgsbro.
Indenrigsminister: Klaus Berntsen.
Landbrugsminister: Anders Nielsen.
Minister for offentlige arbejder: J. Jensen-Sønderup.
Minister for handel og søfart: Johan Hansen.
Minister for Island: Hannes Hafstein (til 31. marts 1909); Bjørn Jons-son.
- L. Holstein (Ledreborg)** (fra 16. aug. 1909 til 28. okt. 1909).
Konsejlspræsident: lensgreve L. Holstein.
Udenrigsminister: greve Wm. Ahlefeldt-Laurvigen.
Finansminister: N. Neergaard.

Ministerier og ministre

- Forsvarsminister: J. C. Christensen (til 18. okt. 1909); lensgreve L. Holstein.
- Kultusminister: Enevold Sørensen.
- Justitsminister: Svend Høgsbro.
- Indenrigsminister: Klaus Berntsen.
- Landbrugsminister: Anders Nielsen.
- Minister for offentlige arbejder: Thomas Larsen.
- Minister for handel og søfart: Johan Hansen.
- Minister for Island: Bjørn Jonsson.
- C. Th. Zahle I** (fra 28. okt. 1909 til 5. juli 1910).
- Konsejlspræsident og justitsminister: C. Th. Zahle.
- Udenrigsminister: Erik Scavenius.
- Finansminister: Edvard Brandes.
- Forsvarsminister: Christopher Krabbe.
- Kultusminister: M. C. B. Nielsen.
- Indenrigsminister: P. Munch.
- Landbrugsminister: Poul Christensen.
- Minister for offentlige arbejder: J. J. Jensen (Onsted) (til 2. febr. 1910); Wilh. Weimann.
- Minister for handel og søfart: Wilh. Weimann.
- Minister for Island: Bjørn Jonsson.
- Klaus Berntsen** (fra 5. juli 1910 til 21. juni 1913).
- Konsejlspræsident og forsvarsminister: Klaus Berntsen.
- Udenrigsminister: greve Wm. Ahlefeldt-Laurviggen.
- Finansminister: N. Neergaard.
- Kultusminister: Jacob Appel.
- Justitsminister: Frits Bülow.
- Indenrigsminister: J. Jensen-Sønderup.
- Landbrugsminister: Anders Nielsen.
- Minister for offentlige arbejder: Thomas Larsen.
- Minister for handel og søfart: Oscar B. Muus.
- Minister for Island: Bjørn Jonsson (til 14. marts 1911); Kristjan Jonsson (til 25. juli 1912); Hannes Hafstein.
- C. Th. Zahle II** (fra 21. juni 1913 til 29. marts 1920).
- Konsejlspræsident (statsminister*) og justitsminister: C. Th. Zahle.
- Udenrigsminister: Edvard Brandes (til 24. juni 1913); Erik Scavenius.
- Finansminister: Edvard Brandes.
- Forsvarsminister: P. Munch.
- Minister for kirke- og undervisningsvæsenet: S. Keiser-Nielsen (fra 28. april 1916 kun undervisningsminister).
- Kirkeminister: Th. Povlsen (fra 28. april 1916).
- Indenrigsminister: Ove Rode.
- Landbrugsminister: Kristjan Pedersen.
- Minister for offentlige arbejder: J. Hassing-Jørgensen.
- Minister for handel og søfart (fra 1. april 1914 handelsminister): J. Hassing-Jørgensen (ad. int. til 28. april 1916); Christopher Hage.
- Ministre for Island: Hannes Hafstein (til 21. juli 1914); Sigurdur Eggerz (til 4. maj 1915); Einar Arnorsson (til 4. jan. 1917); Jon Magnússon (fra 4. jan. til 28. aug. 1917); Bjørn Kristjánsson (fra 4. jan. til 28. aug. 1917); Sigurdur Jonsson (fra 4. jan. til 28. aug. 1917); Sigurdur Eggerz (fra 28. aug. 1917 til 1. dec. 1918). (Ved dansk islandsk forbundslov af 30. nov. 1918, der trådte i kraft 1. dec. s. å. anerkendes Island som fri og suveræn stat).
- Ministre uden portefølje: Christopher Hage (fra 20. marts til 28. april 1916); Th. Stauning (fra 30. sept. 1916); Chr. Rottbøll (fra 30. sept. 1916 til 16. jan. 1918); J. C. Christensen (fra 30. sept. 1916 til 16. jan. 1918); H. P. Hanssen (Nørremølle) (fra 24. juni 1919).

* Ved grundloven af 5. juni 1915, der trådte i kraft 21. april 1918, indføres betegnelsen statsminister for regeringschefen.

Ministerier og ministre

- O. Liebe** (fra 30. marts 1920 til 5. april 1920).
Statsminister: O. Liebe.
Justitsminister: O. Liebe (til 2. april); Kr. Sindballe.
Indenrigsminister og landbrugsminister ad interim: Wald. Oxholm.
Undervisningsminister: Thorkild Rovsing.
Forsvarsminister og udenrigsminister ad interim: H. Konow.
Minister for offentlige arbejder: N. C. Monberg.
Kirkeminister: H. Edv. Hass.
Finansminister: H. P. Hjerl Hansen.
Handelsminister: M. N. Suenson.
- M. P. Friis** (fra 5. april 1920 til 5. maj 1920).
Statsminister og forsvarsminister: M. P. Friis.
Kirkeminister: C. E. A. Ammentorp.
Socialminister: Jens Jensen.
Finansminister: Michael Koefoed.
Undervisningsminister: P. J. Peder-
sen.
Handelsminister: H. P. Prior.
Minister for offentlige arbejder: K. Riis-Hansen.
Udenrigsminister: O. C. Scavenius.
Justitsminister: F. Schröder.
Landbrugsminister: Chr. Sonne.
Indenrigsminister: Henrik Vedel.
- N. Neergaard II** (fra 5. maj 1920 til 9. okt. 1922).
Statsminister og finansminister: N. Neergaard.
Udenrigsminister: Harald Scavenius.
Kirkeminister: J. C. Christensen (til 15. aug. 1922); Jacob Appel.
Forsvarsminister: Klaus Berntsen.
Indenrigsminister: Sigurd Berg (død 11. juli 1921); Oluf Krag (fra 18. juli 1921).
Undervisningsminister: Jacob Appel.
Justitsminister: Svenning Rytter.
Minister for offentlige arbejder: M. N. Slesbager.
Landbrugsminister: T. Madsen-Mygdal.
Handelsminister: Tyge J. Rothe.
- N. Neergaard III** (fra 9. okt. 1922 til 23. april 1924).
Statsminister og finansminister: N. Neergaard.
Kirke- og undervisningsminister: Jacob Appel.
Minister for offentlige arbejder: M. N. Slesbager.
Landbrugsminister: T. Madsen-Mygdal.
Indenrigsminister: Oluf Krag (tillige handelsminister ad interim fra 9. til 10. okt. 1922).
Udenrigsminister: C. M. T. Cold.
Justitsminister: Svenning Rytter.
Forsvarsminister: Søren Brorsen.
Handelsminister: Jørgen Christensen (fra 10. okt. 1922).
Minister uden portefølje: Klaus Berntsen (fra 16. okt. 1922).
- Th. Stauning I** (fra 23. april 1924 til 14. dec. 1926).
Statsminister og minister for industri, handel og søfart: Th. Stauning.
Udenrigsminister: greve Carl Moltke.
Socialminister: Fr. Borgbjerg.
Forsvarsminister: Laurits Rasmussen.
Indenrigsminister: C. N. Hauge.
Kirkeminister: N. P. L. Dahl.
Minister for offentlige arbejder: J. Friis-Skotte.
Undervisningsminister: Nina Bang.
Finansminister: C. V. Bramsnæs.
Justitsminister: K. K. Steincke.
Landbrugsminister: Kr. Bording.
- T. Madsen-Mygdal** (fra 14. dec. 1926 til 30. april 1929).
Statsminister og landbrugsminister: T. Madsen-Mygdal.
Udenrigsminister: Laust Moltesen.
Finansminister: N. Neergaard.
Justitsminister: Svenning Rytter.
Minister for industri, handel og søfart: M. N. Slesbager (til 4. okt. 1928).
Indenrigsminister: Oluf Krag.
Forsvarsminister: Søren Brorsen.
Undervisningsminister: J. Byskov.
Kirkeminister: Fr. Bruun-Rasmussen.
Minister for sundhedsvæsen: Viktor Rubow.

Ministerier og ministre

Minister for offentlige arbejder: J. P. Stensballe (tillige minister for industri, handel og søfart ad interim fra 6. okt. 1928).

Th. Stauning II (fra 30. april 1929 til 4. maj 1942).

Statsminister: Th. Stauning (død 3. maj 1942; finansminister Vilh. Buhl var konstitueret som statsminister fra 1. maj).

Minister for søfart og fiskeri: Th. Stauning (til 31. maj 1933); C. N. Hauge (til 4. nov. 1935). Dette ministerium ophævedes 4. nov. 1935, og søfartskontoret henlagdes under ministeren for handel og industri og fiskeridirektoratet under landbrugsministeren.

Udenrigsminister: P. Munch (til 8. juli 1940); Erik Scavenius (fra 8. juli 1940).

Justitsminister: C. Th. Zahle (til 4. nov. 1935); K. K. Steincke (fra 4. nov. 1935 til 15. sept. 1939); S. Unmack Larsen (fra 15. sept. 1939 til 8. juli 1940); Harald Petersen (fra 8. juli 1940 til 8. juli 1941); E. Thune Jacobsen (fra 8. juli 1941).

Undervisningsminister: Fr. Borgbjerg (til 4. nov. 1935); Jørgen Jørgensen (fra 4. nov. 1935).

Forsvarsminister: Laurits Rasmussen (til 24. nov. 1932); H. P. Hansen (fra 24. nov. 1932 til 31. maj 1933); Th. Stauning (fra 31. maj 1933 til 4. nov. 1935); Alsing Andersen (fra 4. nov. 1935 til 8. juli 1940); Søren Brorsen (fra 8. juli 1940).

Minister for handel og industri: C. N. Hauge (til 4. nov. 1935); Johs. Kjærboel (fra 4. nov. 1935 til 8. juli 1940); Christmas Møller (fra 8. juli 1940 til 3. okt. 1940); Halfdan Henriksen (fra 3. okt. 1940).

Kirkeminister: N. P. L. Dahl (til 4. nov. 1935); Johs. Hansen (fra 4. nov. 1935 til 8. juli 1940); Vilh. Fibiger (fra 8. juli 1940).

Minister for offentlige arbejder: J.

Friis-Skotte (til 4. nov. 1935); N. Fisker (fra 4. nov. 1935 til 15. sept. 1939); Axel Sørensen (fra 15. sept. 1939 til 8. juli 1940); Gunnar Larsen (fra 8. juli 1940).
Finansminister: C. V. Bramsnæs (til 31. maj 1933); H. P. Hansen (fra 31. maj 1933 til 20. juli 1937); Vilh. Buhl (fra 20. juli 1937) (kst. statsminister fra 1. maj 1942).

Socialminister: K. K. Steincke (til 4. nov. 1935); Ludv. Christensen (fra 4. nov. 1935 til 8. juli 1940); Johs. Kjærboel (arbejds- og socialminister fra 8. juli 1940).

Landbrugsminister: Kr. Bording.

Indenrigsminister: Bertel Dahlgaard (til 8. juli 1940); Knud Kristensen (fra 8. juli 1940).

Konsultative ministre uden portefølje (fra 10. april 1940 til 8. juli 1940): Søren Brorsen (attacheret forsvarsministeriet og ministeriet for offentlige arbejder); Henrik Hauch (attacheret landbrugsministeriet og undervisningsministeriet); Oluf Krag (attacheret udenrigsministeriet og indenrigsministeriet); Vilh. Fibiger (attacheret kirkeministeriet og socialministeriet); Henning Hasle (attacheret finansministeriet og justitsministeriet); Christmas Møller (attacheret ministeriet for handel, industri og søfart).

Ministeriets sammensætning efter dets omdannelse til samlingsregering d. 8. juli 1940:

Statsminister: Th. Stauning.

Udenrigsminister: Erik Scavenius.

Justitsminister: Harald Petersen (til 8. juli 1941); E. Thune Jacobsen (fra 8. juli 1941).

Undervisningsminister: Jørgen Jørgensen.

Forsvarsminister: Søren Brorsen.

Minister for handel, industri og søfart: Christmas Møller (til 3. okt. 1940); Halfdan Henriksen (fra 3. okt. 1940).

Kirkeminister: Vilh. Fibiger.

Ministerier og ministre

- Minister for offentlige arbejder:
Gunnar Larsen.
- Finansminister: Vilh. Buhl.
- Arbejds- og socialminister: Johs. Kjærboel.
- Landbrugsminister: Kr. Bording.
- Indenrigsminister: Knud Kristensen.
- Vilh. Buhl I** (fra 4. maj 1942 til 9. nov. 1942).
- Statsminister: Vilh. Buhl.
- Udenrigsminister: Erik Scavenius.
- Justitsminister: E. Thune Jacobsen.
- Undervisningsminister: Jørgen Jørgensen.
- Forsvarsminister: Søren Brorsen.
- Minister for handel, industri og søfart: Halfdan Hendriksen.
- Kirkeminister: Vilh. Fibiger.
- Minister for offentlige arbejder: Gunnar Larsen.
- Finansminister: Vilh. Buhl (til 16. juli 1942); Alsing Andersen.
- Arbejds- og socialminister: Johs. Kjærboel.
- Landbrugsminister: Kr. Bording.
- Indenrigsminister: Knud Kristensen.
- Erik Scavenius** (fra 9. nov. 1942 til 5. maj 1945; ministeriet indgav 29. aug. 1943 sin demissionsbegæring og ophørte samtidig at fungere).
- Statsminister og udenrigsminister: Erik Scavenius.
- Finansminister: K. H. Kofoed.
- Forsvarsminister: Søren Brorsen.
- Landbrugsminister: Kr. Bording.
- Undervisningsminister: A. C. Højberg Christensen.
- Arbejdsminister: Johs. Kjærboel.
- Kirkeminister: V. Holbøll.
- Indenrigsminister: Jørgen Jørgensen.
- Minister for offentlige arbejder: Gunnar Larsen.
- Minister for handel, industri og søfart: Halfdan Hendriksen.
- Justitsminister: E. Thune Jacobsen.
- Trafikminister: N. Elgaard.
- Socialminister: Laurits Hansen.
- Vilh. Buhl II** (Befrielsesregeringen) (fra 5. maj 1945 til 7. nov. 1945).
- Statsminister: Vilh. Buhl (fung. udenrigsminister til 7. maj).
- Udenrigsminister: Christmas Møller (fra 7. maj 1945).
- Justitsminister: N. Busch-Jensen.
- Undervisningsminister: A. M. Hansen.
- Forsvarsminister: Ole Bjørn Kraft.
- Minister for handel, industri og søfart: Vilh. Fibiger.
- Kirkeminister: Arne Sørensen.
- Minister for offentlige arbejder: Carl Petersen.
- Finansminister: H. C. Hansen.
- Arbejds- og socialminister: Hans Hedtoft.
- Landbrugsminister: Erik Eriksen.
- Indenrigsminister: Knud Kristensen.
- Trafikminister: Alfred Jensen.
- Minister for særlige anliggender: Mogens Fog.
- Ministre uden portefølje: Kr. Juul Christensen; Frode Jakobsen; Henrik Kauffmann (fra 12. maj); Aksel Larsen.
- Knud Kristensen** (fra 7. nov. 1945 til 13. nov. 1947).
- Statsminister: Knud Kristensen.
- Udenrigsminister: Gustav Rasmussen.
- Finansminister: Thorhild Kristensen.
- Forsvarsminister: Harald Petersen.
- Landbrugsminister: Erik Eriksen.
- Undervisningsminister: M. Hartling.
- Arbejds- og socialminister: S. P. Larsen (til 24. april 1947); Jens Sønderup.
- Kirkeminister: Carl Hermansen.
- Indenrigsminister: Ejnar Kjær (død 18. juni 1947); N. Arnth Jensen (fra 1. juli 1947).
- Minister for offentlige arbejder: N. Elgaard.
- Minister for handel, industri og søfart: Jens Villemoes (til 6. juli 1947); Axel Kristensen (ad interim fra 7. juli 1947).
- Justitsminister: A. L. H. Elmquist.
- Minister for særlige anliggender: Per Federspiel.
- Forsyningsminister: Axel Kristensen (fra 24. april 1947).

Ministerier og ministre

Hans Hedtoft I (fra 13. nov. 1947 til 30. okt. 1950).

Statsminister: Hans Hedtoft.

Udenrigsminister: Gustav Rasmussen.

Finansminister: H. C. Hansen (til 16. sept. 1950); Viggo Kampmann.

Minister uden portefølje: Vilh. Buhl.

Landbrugsminister: Kr. Bording (til 16. sept. 1950); Carl Petersen.

Minister for byggeri og boligvæsen: Johs. Kjærboel (arbejds- og boligminister fra 24. nov. 1949).

Minister for offentlige arbejder: Carl Petersen (til 16. sept. 1950); Frede Nielsen.

Justitsminister: N. Busch-Jensen (til 23. febr. 1950); K. K. Steincke (fra 4. marts 1950).

Minister uden portefølje: fru Fanny Jensen (til 16. sept. 1950).

Undervisningsminister: Hartvig Frisch (død 11. febr. 1950); Jul. Bomholt (fra 22. febr. 1950).

Fiskeriminister: Chr. Christiansen.

Socialminister: Johan Strøm.

Forsvarsminister: Rasmus Hansen.

Kirkeminister: Frede Nielsen (til 16. sept. 1950); Bodil Koch.

Arbejdsminister: Marius Sørensen (til 24. nov. 1949).

Minister for handel, industri og søfart: J. O. Krag (til 16. sept. 1950); H. C. Hansen.

Indenrigsminister: Alsing Andersen (til 23. nov. 1947); Jens Smørum.

Erik Eriksen (fra 30. okt. 1950 til 30. sept. 1953).

Statsminister: Erik Eriksen.

Udenrigsminister: Ole Bjørn Kraft.

Finansminister: Thorkil Kristensen.

Forsvarsminister: Harald Petersen.

Kirkeminister: Jens Sønderup (til 13. sept. 1951); Carl Hermansen.

Landbrugsminister: Henrik Hauch (til 13. sept. 1951); Jens Sønderup.

Minister for offentlige arbejder: Victor Larsen (død 24. april 1952); Jørgen Jørgensen (fra 30. april 1952).

Indenrigs- og boligminister: Aksel Møller.

Undervisningsminister: Flemming Hvidberg.

Arbejds- og socialminister: Poul Sørensen.

Minister for handel, industri og søfart: Ove Weikop (til 13. sept. 1951); Aage L. Rytter.

Justitsminister: Helga Pedersen.

Fiskeriminister: Knud Réé.

Hans Hedtoft II (fra 30. sept. 1953).

Statsminister: Hans Hedtoft.

Udenrigsminister: H. C. Hansen.

Finansminister: Viggo Kampmann.

Indenrigs- og boligminister: Johs. Kjærboel.

Minister for offentlige arbejder: Carl Petersen.

Arbejds- og socialminister: Johan Strøm.

Fiskeriminister: Chr. Christiansen.

Forsvarsminister: Rasmus Hansen.

Landbrugsminister: Jens Smørum.

Minister uden portefølje: J. O. Krag.

Undervisningsminister: Jul. Bomholt.

Kirkeminister: Bodil Koch.

Justitsminister: Hans E. Hækkerup.

Minister for handel, industri og søfart: Lis Groes.

TIDSTAVLE IV

OVERPRÆSIDENTER, OVERBORGMESTRE OG BORGMESTRE I KØBENHAVN FRA 1858 TIL 1953

(Ved lov af 4. marts 1857 - trådte i kraft 1. jan. 1858 - fastsattes
at borgmestre fremtidig vælges af borgerrepræsentanterne).

OVERPRÆSIDENTER:

1857-1864 H. H. Lüttichau.
1864-1870 Cosmus Bræstrup.
1870-1883 E. E. Rosenørn.
1883-1886 S. H. Finsen.
1886-1891 C. L. A. Benzou.
1891-1899 C. S. Klein.
1900-1910 V. Oldenburg.
1911-1924 F. de Jonquières.
1924-1928 Jens Jensen.
1928-1945 Johan Bülow.
1945- greve Carl Moltke.

OVERBORGMESTRE:

1938-1946 Viggo Christensen.
1946- H. P. Sørensen.

BORGMESTRE:

1. afdeling:

1856-1862 Stephan Linnemann.
1863-1873 L. C. Larsen.
1873-1897 H. N. Hansen.
1897-1917 Th. Dybdal.
1917-1940 Ernst Kaper.
1940-1951 Alfred Bindslev.
1951- Ove Weikop.

2. afdeling:

1858-1860 J. P. Holmer.
1860-1873 J. C. J. Gammeltoft.
1873-1875 J. F. Schlegel.

1875-1883 C. E. Fenger.
1883-1903 L. C. Borup.
1903-1924 Jens Jensen.
1924-1938 P. N. Hedebol.
1938- Julius Hansen.

3. afdeling:

1858-1869 J. P. Holm.
1869-1891 H. A. V. Knudsen.
1891-1909 H. A. Jacobi.
1909-1910 P. Knudsen.
1911-1917 C. F. M. Lehmann.
1917-1938 Viggo Christensen.
1938- Sigvard Munk.

4. afdeling:

1858-1885 E. D. Ehlers.
1885-1903 C. K. Øllgaard.
1904-1917 J. Marstrand.
1917-1925 H. C. V. Møller.
1925-1938 P. J. Pedersen.
1938-1946 Arne Sundbo.
1946- Johs. Hansen.

5. afdeling:

1917-1919 C. S. Christiansen.
1919-1936 Anthon Andersen.
1936-1943 O. Andersen.
1943-1946 H. P. Sørensen.
1946- Arne Sundbo.